

schools and colleges follow the modern method introduced by Prof Bhandarkar in his First and Second Book of Sanskrit. There is no doubt that the modern method possesses several advantages over the old one. It has, however, one defect viz. that the student does not know any words beyond the vocabularies of the prescribed Sanskrit texts. Whenever, therefore, he attempts to read independently any of the works of the Sanskrit poets he is forced every now and then to refer to the Sanskrit-English dictionaries of Prof Benfey and others even for the interpretation of the simplest Slokas. It occurred to me that this defect could to a certain extent be removed by introducing in a modified form the old system of learning by heart the Amarakosha. The original Amarakosha contains about 1600 Slokas. It is impossible for any

student of our High Schools, to spare, from his numerous studies, sufficient time to commit to memory the whole of this mass, and even if he could, his labours would be, to a large extent, vainly spent. For the Amarakosha contains many words which are rarely met with in classical Sanskrit literature.

In preparing this Abridgment of Amarakosha, it has been my sole endeavour to select only such words as occur in the works of the generally real Sanskrit poets and dramatists and to put them in as few Slokas as possible. I have succeeded in thus reducing the number of Slokas to 530. The Slokas are taken where possible, from the original Amarakosha, but in many places I have been compelled to form new Slokas. The method followed in forming them is the same as that of the original.

I have also introduced all those modern improvements, by which reference to the words can be made easy, and the whole work made more intelligible and useful. Thus the Index to English words, which has been appended to this book, will serve the purpose of an English-Sanskrit dictionary for all the wants of an ordinary student. There is also an Index to Sanskrit words.

M. B. G.

POONA.

PREFACE TO THE SECOND EDITION.

Several important additions and modifications are made in the present edition.

Nearly half as much more matter as in the first edition has been introduced. More than a thousand new Sanskrit words are added to the vocabulary, and the English vocabulary has been, therefore, considerably enlarged. Notes have been added throughout the book giving verbs with their Conjugation and *Pada*, and also their meanings in connection with various prepositions. More than two hundred verbs will be found in the book. Another improvement made is with reference to compound words. Most of such words have been dissolved and the compounds named, synonymous compound words are also given from

which others can be easily formed
These additions and improvements will
it is hoped increase the usefulness of
the book

M B G

POONA

ABBREVIATIONS.

m = Masculine

f = Feminine.

n = Neuter

adj = Adjective

adv = Adverb

Indecl = Indeclinable.

pl = Plural only.

du. = Dual only.

प० त० = पञ्च तत्पुम्प

नन् त० नन् तत्पुम्प.

उ० त० = उपपद तत्पुम्प

ब० = बहुव्रीहि

य० = यन्मधारय

२० = &c.

Syn. = Synonyma

A. = Atmanepada

P = Parasmaipada.

(The numbers preceding A. & P. show
Conjugation)

pass = Passive.

pp = Past participle.

Cau or *Caus.* = Causal

Desid = Desiderative

अथामरसारः ।

परिभाषा ।

OR

THE RULES OF INTERPRETING
THE SLOKAS.

प्रायशो रूपभेदेन साहचर्याच्च कुत्रचित् ॥

स्त्रीपुंनपुंसकं ज्ञेयं तद्विशेषविधेः क्वचित् ॥ १ ॥

Generally the *gender* of a word *i. e.*

whether it is *masc., fem., or neuter,*

should be inferred from its form in the

sloka:—

E. g.—शान्तिस्तितिक्षा । भीभीतिर्दरघ्नायश्च साध्वसम् ।

Here the words शान्ति, तितिक्षा, भी and

भीति are obviously, from their very form,

fem , दर and ब्राह्म are obviously *masc* , and साध्वस in the same way is *neuter* .

In some cases the gender of a word should be inferred from the gender of the accompanying words —

E g — जनुर्जननजन्मानि जनिरत्यतिरुद्धव ।

Here जनुस, जनन and जन्मन् are grouped together and the plural form at the end of the compound indicates the *neuter* gender, all these words are therefore *neuter*, जनि accompanies इत्यति which is *fem* from its form, जनि is therefore *fem* , उद्धव is by its very form *masc*.

In some rare cases the gender is distinctly specified The following words are chiefly used in order to specify the genders —

पुंसि	}	= <i>Masc</i>
ना		
पुमान्		
स्त्री	}	= <i>Fem.</i>
स्त्रियाम्		

क्रीडे

= Neut.

(भूम्नि in the same way shows that the word is to be declined only in the plural.)

Examples—

चक्रं रथाङ्गं नेमिः स्त्री प्रधिः पुंस्यय धूः स्त्रियाम् ।

Here नेमि is fem., प्रधि masc., धू fem.

निधिर्ना शैवधिः ।

That is निधि and शैवधि are masc.

शपनं शपयः पुमान् ।

That is शपय is masc.

सुरलोको द्योदिवौ द्वे स्त्रियां क्रीडे त्रिविष्टपम् ।

That is द्यो and दिव् are both fem., and

त्रिविष्टप is neut.

आपः स्त्री भूम्नि चार्वारि ।

अप् fem. declined in the plural only.

N. B.—For the convenience of metre, other words of the same meaning as above are sometimes used in their stead to indicate the respective genders:—

E. g —सूत्राणि नरि तन्तवः । here नरि=पुंसि and shows that तन्तु is masc.

त्रिलिङ्ग्या सिधिति पद मिथुने तु द्वयोरिति ।
निषेदलिङ्ग शपार्थे स्वन्तायादि न पूर्वभाक् ॥२॥

The word त्रिपु accompanying a word shows that it can be declined in all the three genders (such words in most cases are adjectives)

E g - वीष्णु वीष्णुं मदीष्ण वदुष्णं त्रिपु तद्वति ।

That is वीष्णु &c are declined in all the three genders according to the noun they qualify all of them being adjectives

त्रिपु स्फुलिङ्गोऽग्निवण ।

Here स्फुलिङ्ग is declined in all the three genders thus *Non sing* स्फुलिङ्ग , स्फुलिङ्गा or स्फुलिङ्गम्

The word द्वा (or others meaning the same thing as वयस्यो , स्त्रीपुंसयो &c) when it accompanies a word shows that the word can be declined in the *masc* as well as in the *fem*

E g - वह्नेर्द्वयो वाल्मीकी ।

That is वाल्मीकी and वीरि are both *masc*

and *fem.* ; thus *Nom. sing.* ज्वालः, कीलः,
or ज्वाला, कीला.

मलुः करो मरीचिः स्त्रीपुंसयोर्दीर्घितिः स्त्रियाम् ।

Here मरीचि is both *masc.* and *fem.*

N. B.—In this and the above cases, the words must be made, before declining them, to assume the proper form of the gender.

When in the case of a word a particular gender is excepted, that word can be declined only in the remaining genders:—

E. g.—कुलिशं वज्रमस्त्री स्यात् ।

That is, वज्र is *masc.* and *neuter*, but not *fem.* Other forms of excepting a gender are — न पुंसि, न ना, न स्त्रीष्वे, &c.

पेशी कोशो द्विहीनेऽण्डम् ।

द्विहीने = न स्त्रीपुंसयोः, therefore अण्ड is only *neuter*.

Sometimes such forms as पुंसि वा, स्त्रियां वा, &c. accompany a word; in such cases,

these forms indicate that the word which they accompany can be declined optionally in the gender shown by them (as well as in the gender which is obvious from its form in the sloka)

E g - वृन्दारका दैवतानि पुंसि वा देवता स्त्रियाम् ।
घस्रो दिनाहनी वा तु क्लीबे दिवसवासरौ ।

Thus दैवत from its form is obviously *neuter*, it is also optionally *masc* दिवस and वासर are from their forms *masc*, but they are optionally *neuter* also

When तु follows a word, that word is to be taken (1) as synonymous with, or (2) as connected with the succeeding word or group of words, and not with the words that precede it

means रहस् and तरस् both *neut.*; the meaning, therefore, is that the four words रहस्, तरस्, रय and स्यद् are synonymous, the last two being *masc.*

.वियद्विष्णुपदं वा तु पुंस्याकाशविहायसी ।

(2) Here तु indicates that वा is to be taken as connected with the succeeding word पुंसि, which goes with आकाशविहायसी. The meaning of the line, therefore, is that आकाश and विहायस् are optionally *masc.* (See the preceding Rule.)

अथ (or अथो) is sometimes used to separate two words or groups of words, which differ from each other in their meaning; in other words, with अथ begins a new group of words with different meaning:—

E. g.— नित्यानवरत्ताजस्रमप्ययातिशयो भरः ।

Here अथ stands between two groups of words, viz., नित्य, अनवरत्त and अजस्र on one side, and अतिशय and भर on the other;

these groups of words, therefore, have different meanings in other words with अथ begins a new group of words having a different meaning

इति परिभाषा ।

स्वरव्ययं स्वर्गेनात्रिदिवत्रिदशालया ।

सुरलोको चोदिवो द्वे स्त्रिया कृषि त्रिविष्टपम् ॥ ३ ॥

Heaven Paradise—स्वर् *indecl* स्वर्ग, नाक, त्रिदिव, त्रिदशालय, सुरलोक *m*, चो, दिव् *f*, त्रिविष्टप *n* (त्रिदश+ आलय=प० त०, सुर+लोक=प० त०)

१ । अमरा निर्जरा देवास्त्रिदशा विबुधा सुरा ।

सुपर्वाण सुमनसस्त्रिदिवेशा दिवौक्त्स ॥ ४ ॥

आदितेया दिविपद्मो गीर्वाणा दानवारय ।

वृन्दारका दैवतानि पुंसि वा देवता स्त्रियाम् ॥ ५ ॥

Gods Heavenly beings, Immortals—

अमर, निजर, देव, त्रिदश, विबुध, सुर, सुपर्वाण, सुमनस्, त्रिदिवेश, दिवौक्त्स, आदितेय, दिविपद्म, गीर्वाण, दानवारि, वृन्दारक *m*, दैवत *m & n*, देवता *f* (न प्रियं इत्यमर, उ० त०=अमर्त्य from मृ ८ A to die, त्रिदिव+दश=प० त०, दिव्+आकस्= व०, आदितेयपत्न्यं

पुमान्=आदितेयः=अदितिमुत्त.. (अदिति *f.* the mother of gods.) दिवि सीदति दिविपद्=३० त० from मद् (सीद्) 1 P. to move; दानव+अरि= ४० त०.)

विद्याधराप्सररोयक्षरक्षोगन्धर्वकिन्नराः ।

पिशाचो गुह्यकः सिद्धो भूतोऽग्नी देवयोनयः ॥ ६ ॥

Different kinds of demi-gods.—विद्याधर *m.*; अप्सरस् *f.*; यक्ष *m.*; रक्षस् *n.*; गन्धर्व, किन्नर, पिशाच, गुह्यक, सिद्ध, भूत *m.*

आदित्या द्वादश प्रोक्ता विश्वेदेवाः खयोदश ।

वसवश्चाष्ट संरयाता रुद्रा एकादश स्मृताः ॥ ६ ॥ अ

आदित्य *m.* A kind of demigods 12 in number.

विश्वेदेवा. (विश्व *m.*) A kind of demigods 13 in number.

वसवः (वसु *m.*) A kind of demigods 8 in number.

रुद्राः (रुद्र *m.*) A kind of demigods 11 in number.

असुरा दैत्यदैतेयदनुजेन्द्रारिदानवाः ।

शुक्रदिप्या दितिमुत्ता. पूर्वदेवा. सुराद्विपः ॥ ७ ॥

Demon⁹ —असुर, दैत्य, दैतेय, दनुज, इन्द्रारि, दानव, शुक्रशिष्य, दितिसुत, पूर्वदेव, सुरद्विप् ^m

(न सुर = असुर नवृत० दितरपत्य पुमान् दैत्य , दैतेय , दितिसुत , (दिति, दनु / the mothers of the demons) इन्द्रारि, शुक्रशिष्य—प० त०, (सुरान् द्वेष्टि इति सुरद्विष्ट उ० त०)

ब्रह्मात्मभू सुरज्येष्ठ परमेष्ठी पितामह ।

हिरण्यगर्भो लोकेष्टा स्वयंभूश्चतुरानन ॥ ८ ॥

धातान्जयोनिर्दुहिणो विरिञ्चि कमलासन ।

स्रष्टा प्रजापतिर्मेधा विधाता विश्वसृष्टिधि ॥ ९ ॥

The god Brahma the creator —ब्रह्मन्, आत्मभू, सुरज्येष्ठ, परमेष्ठिन् पितामह, हिरण्यगर्भ, लोकेष्टा, स्वयंभू, चतुरानन, धातु अन्जयोनि, दुहिण, विरिञ्चि, कमलासन, स्रष्टा, प्रजापति, मेधम, विधातु, विश्वसृज विधि ^m

(आत्मना भवति—आत्मभू स्वयं भवति—स्वयंभूः (the Self-existent) उ० त०, चत्वारि आननानि यस्य स ८० अञ्ज+याने=व० कमल+आसन=८०, सृज चतुर्मुख, कमलोद्भव, स्रष्टविजायन इ०, विश्व सृजति उ० त०)

'पतिः शम्भरोऽच्युतः शार्ङ्गो गोविन्दो गरुडध्वजः ।
 उपेन्द्र इन्द्रावरजश्चक्रपाणिश्चतुर्भुजः ॥ ९ ॥ अ
 पघनामो मधुरिपुर्वासुदेवश्चिविक्रमः ।
 देवकीनन्दनः शौरिः श्रीपतिः पुरुषोत्तमः ॥ ९ ॥ आ
 घनमाली बलिध्वंसी कंसारातिरधोक्षजः ।
 विश्वभरः कैटभजिद् विधुः श्रीवत्सलान्धनः ॥ ९ ॥ इ
 'जलशायी विश्वरूपो मुकुन्दो मुरमर्दनः ।

Krishna or Vishnu.—पतिः शम्भुः, अच्युतः,
 शार्ङ्गो गोविन्दः, गरुडध्वजः, उपेन्द्रः, इन्द्रावरजः, चक्रपाणिः,
 चतुर्भुजः, पघनामः, मधुरिपुः, वासुदेवः, त्रिविक्रमः, देवकीनन्दनः,
 शौरिः, श्रीपतिः, पुरुषोत्तमः, घनमालिन्, बलिध्वंसीन्, कंसा-
 रातिः, अधोक्षजः, विश्वभरः, कैटभजिद्, विधुः, श्रीवत्सलान्धनः,
 जलशायिन्, विश्वरूपः, मुकुन्दः, मुरमर्दनः ।

[पतिः+शम्भुः=३०, ४५५. पतिवत्सलः, पतिवाससुः
 ३०; गरुड+ध्वजः=३०; चक्र पाणौ यस्य सः=३०; पघ-
 नामो यस्य मः=३०; मधु+रिपुः=५० त०, ४५५. मधुद्विपुः,
 देवकी+नन्दनः=५० त०, ४५५. देवकीमुत्तः ३०; शिवः,
 पतिः=५० त०, ४५५. लक्ष्मीपतिः, ३०; बलि ध्वंयति
 बलिध्वंसी उ० त०; कंस+अरातिः=५० त०, ४५५. कंसारिः
 ३०; कैटभं जघाति=३० त०; जन्ते शेते=३० त०, also
 शेषशायिन्; मुरं मर्दयति=३० त०, ४५५. मुरारिः, इ.]

वसुदेवोस्य जनकः स पवानकदुन्दुभि ॥९॥ ई
 Father of Krishna — वसुदेव, आनकदुन्दुभि m

रेवतीरमणो रामो बलदेवा हलायुध ।

नीलाम्बर सीरपाणिर्वलश्च मुसली हली ॥ ९ ॥ उ

Krishna's elder brother — रेवतीरमण,
 राम, बलदेव, हलायुध, नीलाम्बर, सीरपाणि, बल, मुसलिन्,
 हलिन् m. (रेवती+रमण=१० त०, syn रेवतीपति,
 हल+आयुध=१०=हलिन्, सीरपाणि like चक्रपाणि)
 (रमण m गो / a lover, a beloved)

मदनो भग्नमथो मार प्रद्युम्नो मीनरेतन ।

वन्द्यो दर्पकोऽनङ्गः काम पञ्चदार रमर ॥१०॥

शय्यरारिर्मनमिज कुसुमेपुरनन्यज ।

पुष्पधन्वा रतिपतिर्मकरध्वज आम्भू ॥ ११ ॥

Love, the god of love — मदन, भग्नमथ, मार,
 प्रद्युम्न, मीनरेतन, वन्द्य, दर्पक, अनङ्ग, काम, पञ्चदार,
 रमर, शय्यरारि, मनमिज, कुसुमेपु, अनन्यज, पुष्पधन्वन्,
 रतिपति, मकरध्वज, आम्भू m.

[मीन+रेतन=१०, also मकरध्वज, syn. शय्यरे-
 तन, पञ्च+दार=१०, syn पञ्चदाण, मनमि जायत-
 ० त० अनुज, syn मनोभव, चित्तजन्मन्, कुसुम+
 रपु=१०, syn. पुष्पदाण, कुसुमायुध, पुष्प+धनुन्=१०,

syn. कुमुदचाप, आत्मना भवति आत्मभूः, syn. अनन्यजन्मन्].

लक्ष्मीः पद्मालया पद्मा कमला श्रीहरिप्रिया ।

इन्दिरा लोकमाता मा क्षीरोदतनया रमा ॥ १२ ॥

Lakshmi, the goddess of wealth.—
लक्ष्मी, पद्मालया, पद्मा, कमला, श्री, हरिप्रिया, इन्दिरा,
लोकमाता, मा, क्षीरोदतनया, रमा *f.* [पद्म+आलय=१०,
also पद्मजा, क्षीरोद+तनया=५० त०].

पाण्डो लक्ष्मीपतेः पाञ्चजन्यश्चक्र मुदर्शनः ।

कौमोदकी गदा खड्गो नन्दक. कौस्तुभो मणिः ॥

चापः शार्ङ्गं मुतोऽस्तु धीव सो लान्छनं स्मृतम् ॥ १२ ॥ अ

The conch-shell of V. पाञ्चजन्य *m.*

The discus of V. मुदर्शने *m.*

The mace of V. कौमोदकी *f.*

The sword of V. नन्दक *m.*

The jewel worn by V. कौस्तुभ *m.*

The bow of V. शार्ङ्ग *m.*

The mark on the breast of V. धीव *m.*

शम्भुरीश पशुपति शिव शूली महेश्वर ।
 ईश्वर शर्व ईशान शकरश्चन्द्रशेखर ॥ १३ ॥
 भूतेश खण्डपरशुर्गिरिशो गिरिशो मृड ।
 मृत्युञ्जय कृत्तिवासा पिनाकी प्रमथाधिप ॥ १४ ॥
 वृषध्वजोऽष्टमूर्तिश्च धूर्जटिश्च त्रिलोचन ।
 हर स्मरहरी भर्गस्यम्बकाक्षिपुरान्तक ॥ १५ ॥
 गङ्गाधरश्च श्रीवण्ठ रथाणू रुद्र उमापति ।

The god Siva - शम्भु ईश पशुपति, शिव, गलिन,
 महेश्वर, ईश्वर शर्व ईशान, शकर चन्द्रशेखर, भूतेश,
 खण्डपरशु गिरिश गिरिश मृड मृत्युञ्जय, कृत्तिवासम्,
 पिनाकत, प्रमथाधिप वृषध्वज अष्टमूर्त धूर्जटि, त्रिलोचन,
 हर, स्मरहर, भर्गस्यम्बक, त्रिपुरान्तक गङ्गाधर, श्रीवण्ठ,
 रथाणु, रुद्र उमापति ॥

[चन्द्र-शेखर = व० like चक्रपाणि ८५४
 भालचन्द्र चन्द्रचूड कृत्ति-वासम् - व० पिनाको
 ऽस्यास्तीति पिनाकिन् ८० also गलिन, ८५४ पिनाक-
 पाणि, शूलपाणि (पिनाक the bow of Siva)
 अष्टौ मूर्तेशो यस्य स अष्ट० one having eight
 manifestations or forms त्रि-लोचन-व०,
 त्रि-स्यम्बक व० (स्यम्बक n the ८५०) स्मर हरति-
 उ० त०, ८५४ स्मरारि, मदनान्तक, ८० also गङ्गाधर]

उमा कात्यायनी गौरी काली हैमवतीश्वरी ।

अपणा पार्वती दुर्गा गिरिजा चण्डिकाभ्रिका ॥१६॥

Parvati, the wife of Siva - उमा, कात्यायनी, गौरी, काली, हैमवती, ईश्वरी, अपर्णा, पार्वती, दुर्गा, गिरिजा, चण्डिका, अम्बिका f.

[हिमवत अपत्य स्त्री है० from हिमवत् m. the Himalaya mountain].

अथैकदन्तहेरम्बलम्बोदरगजाननाः ।

विनायको विघ्नराजद्वैमातुरगणाधिपाः ॥१७॥

Ganapati. - एकदन्त, हेरम्ब, लम्बोदर, गजानन.

विनायक, विघ्नराज, द्वैमातुर, गणाधिप m. [गण + अधिप = य० त०, ६५८. गणपति, गण + आनन = य०, ६५८. गजमुख].

पाप्मातुरः कार्तिकेयः शरजन्मा पडाननः ।

पार्वतीनन्दनः स्कन्दः सेनानीरग्निभूर्गुह ॥ १८ ॥

• Karttikeya, the eldest son of Siva. -

पाप्मातुर, कार्तिकेय, शरजन्मन्, पडानन, पार्वतीनन्दन, स्कन्द, सेनानी, अग्निभू, गुह m.

इन्द्रो भरस्वान्मघवा त्रिर्द्विजाः पाकशासनः ।

शक्रः पुरंदरो वज्री बाणचो वृत्रहा कृपा ॥

आरुण्डलः सहस्राक्षस्तुरापाणमेघवाहन ॥ १९ ॥

पुरहुतः सुरपतिर्बलारातिः शचीपतिः ।

Indra -इन्द्र, मरुत्वन्, *मधवन, विडीजस्, पाक
शामन, शक्र, पुरदर, वज्रिन्, वासन, *वृषहन्, वृषन,
आखण्डिल, सहस्राक्ष, *तुरासाह्, मेघवाहन, पुरुडूत, बला-
राति, सुरपति, शचीपति ॥

पुलोमजा शचीन्द्राणी नगरी त्वमरावती ॥ १९॥ अ
ह्य उच्चैःश्रवा सुतो मातलिर्नन्दनं वनम् ।
ऐरावतोभ्रमातङ्गो जयन्त पावशासनि ॥ १९॥ आ
Indra's wife or queen -पुलोमजा, शची,
इन्द्राणी f.

Indra's capital.- अमरावती f

Indra's horse -उच्चैःश्रवम् ॥

Indra's charioteer.-मातलि ॥

Indra's garden, or Paradise -नन्दन ॥

Indra's elephant -ऐरावत, अभ्रमातङ्ग ॥

Indra's son.-जयन्त, पावशासनि ॥

व्योमयान विमानोऽग्नी स्वर्गैराश्विनीमुती ।

Balloon, air-chariot. -व्योमयान ॥, विमान

॥, ॥.

Heavenly physicians -स्वर्गैः, अश्विनीमुत
m. du

उर्वशीमेनकारम्भेत्याद्या अप्सरसो दिवि ॥ १९ ॥ इ

Heavenly damsels.—उर्वशी, मेनका, रम्भा *f.*

इत्यादयो दिव्यप्सरसः.

कुलिशं वज्रमस्त्री स्यात् पविः पुंस्यशनिर्द्वयोः ।

Indra's thunderbolt.—कुलिश *n.*, वज्र *m.*

n., पवि *m.*, अशनि *m. f.*

मन्दाकिनी वियद्गङ्गा पीयूषममृतं सुधा ॥ २० ॥

Galaxy, the Ganges of heaven.—मन्दाकिनी,
वियद्गङ्गा *f.*

(वियत्+गङ्गा=प० त०, *syn.* स्वर्णदी, आकाशग-
ङ्गा.)

. Nectar.—पीयूष *n.*, अमृत *n.*, सुधा *f.*

अग्निर्वैश्वानरो वह्निः कृशानु. पावकोऽनलः ।

रोहिताश्वो वायुसखो हुतमुद्दहनः शिखी ॥ २१ ॥

तनूनपाज्जातवेदा ज्वलनो हव्यवाहनः ।

Fire.—अग्नि, वैश्वानर, वह्नि, कृशानु, पावक, अनल,
रोहिताश्व, वायुसख, हुतमुज्ज, दहन, शिखिन्, तनूनपात्,
जातवेदस्, ज्वलन, हव्यवाहन *m.* (वायु+सखि=प० त०
or व०, हुत भुङ्क्ते इति दु० =उ० न०; शिखाः (ज्वालाः)
अस्य सन्तीति शि०, *syn.* मरुसहाय, हुताशन,

शिखावत्, अर्चिष्मत्, द० हव्य+वाहन=प० त०.)

वहेर्द्वयोज्ज्वलकीलावर्चिर्हेति शिखा स्त्रियाम् ॥

Flame - ज्वाल m d f (ल , ला), कील m

d f (ल , ला) आचम f d m , हेति f , शिखा f

त्रिषु स्फुलिङ्गोऽग्निकण सताप सज्वर समौ ॥२२॥

Spark - स्फुलिंग m f n , अग्निकण m

Heat burning heat -सताप, सज्वर m

उल्का स्यान्निर्गतज्वाला भूतिर्मसितभस्मनी ।

क्षारो रक्षा च दागस्तु द्रवो वनहुताशन ॥

A fire brand -उल्का f =निर्गतज्वाला

Ashes -भूति f , मसित n , भस्मन् n , क्षार m , रक्षा f

Forest conflagration -दाव, दव, वनहुताशन

m (वन+ हुताशन-प० त०)

राक्षस कीणप ऋष्याक्वतुरो यातुरक्षसी ॥ २३ ॥

Demon, giant -राक्षस, कीणप, ऋष्यान् , क्वतुर

m , यातु, रक्षस n

- कालोऽन्तर कृतांतश्च धर्मराज परेतराद् ।

यम पितृपतिश्चार्चो घाडवा चङ्गानल ॥२३॥ अ

The god of death -काल, अन्तर, कृतांत,

धर्मराज, परेतरान्, यम, पितृपति m

Submarine fire.—औव, वाहव, वडवानल *m.*
(परेत+राज्=प० त०. वडवा+अनल. वडवा, in my-
thology, a being consisting of flame but
with the head of a mare, who sprang from
उर्व and was received by the ocean, and
therefore also called औवं.)

प्रचेता वरुणः पाशो यादसांपतिरप्पतिः ।

The god Varuna.—प्रचेतस्, वरुण, पाशिन्, यादसां-
पति, अप्पति *m.*

अनिलः श्वसनो वायुर्मातारश्चा सदागतिः ॥ २४ ॥

समीरमारुतमरुद्गन्धवाहसमीरणाः ।

नमस्त्वद्वातपवनपवमानप्रमञ्जनाः ॥ २५ ॥ .

Wind, air.—अनिल, श्वसन, वायु, मातारिण्यन्,
सदागति, समीर, मारुत, मरुत, गन्धवाह, समीरण, नमस्त्वद्,
वात, पवन, पवमान, प्रमञ्जन *m.* (गन्धं वहति=उ० त०).

प्रवम्पनो महावातो ह्यन्ध्रावातः सवृष्टिकः ।

Violent wind.—प्रवम्पन, महावात *m.*

Storm, tempest.—अन्ध्रावान *m.*= सवृष्टिर्नो
महावातः ।

कुबेरः कित्तरेणः स्या क्षराद् गुह्यकेधरः ॥ २६ ॥

मनुष्यधर्मो धनदो राजराजा धनाधिपः ।

The god of wealth—कुबर किन्नरेश,
यक्षराज, गुह्यकेश्वर, मनुष्यधमन् धनद राजराज धना
धिप *m* (कन्नर-इन्द्रा य० त० तथा यक्षराज इ०)

स्याकिन्नर विपुस्यस्तुरगवदनो मयु ॥ २७ ॥

Kinnara—विप्वर विपुस्य तुरगवदन, मयु *n*
(तुरगस्य वदनं यस्य=व० *syn* अश्वमुख)

निधिर्ना शेषधी रहस्तरसी तु रय स्यद ।

जवोऽथ शीघ्र त्वरितं लघु क्षिप्रमर द्रुतम् ॥ २८ ॥

सत्त्वर चपलं तूर्णमविलम्बितमाशु च ।

Treasure—निधि, शेषधी *m* Speed swift-
ness—रहस, तरस *n* , रय, स्यद, जव *m* Quick
speedy, rapid, swift, &c or the correspond-
ing adverbs, *i e* quickly, &c—शीघ्र, त्वरित,
लघु, क्षिप्र, अर, द्रुत, सत्वर, चपल, तूर्ण, अविलम्बित, आशु
adj or *adv* (*n sing*) [लम् १ A to hang
downward, विलम्ब to tarry to delay]

सततेऽनारताथ्रान्तमत्तताविस्तानिशम् ॥ २९ ॥

नित्यानवरताजस्रमप्यथातिशयो भर ।

Constant, continual usual eternal,
&c or the corresponding adverbs, *i e*
constantly, always, &c—सतत, अनारत, अथ्रान्त,

संतत, अविरत, अनिरा, नित्य, अनवरत, अजस्र *adj.*
 or *adv.* (*n. sing.*) [श्रम् (श्राम्यति) ४ P. to be
 • wearied, tired, fatigued; विश्रम् to repose, to
 take rest, to cease; *p. p.* श्रान्त *adj.* fatigued,
 weary, &c. विश्रान्त=reposing, taking rest,
 calm.]

Excess, much, excessive, replete.—
 अतिशय *m.* (or *n. sing.* when *adv.*), भर *m.*

अतिबलमृदात्ययातिमात्रोद्गादनिर्भरम् ॥ ३० ॥

• इथिकान्तनितान्तानि गाढबाढदृढानि च ।

• Much, excessive, full, very.—अतिबल,
 भृश, अत्यर्थ, अतिमात्र, उद्गाद, निर्भर, तीव्र, एकान्त,
 नितान्त, गाढ, बाढ, दृढ *adj.* or *adv.* (*n. sing.*).

• इथीये शीघ्राद्यमत्ते स्याद्विष्वेषां सत्यगामि यत् ॥ ३१ ॥

[The words from शीघ्र to दृढ in the
 above, when they are used as adverbs
 take the form of *neut. sing.* ; when they
 are used as adjectives, they take the same
 gender, number and case as the nouns
 they qualify].

इति स्वर्गवर्गः ।

द्योदिवौ द्वे स्त्रियामभ्र व्योम पुष्करमम्बरम् ।
 नभोऽन्तरिक्षं गगनमनन्तं सुरवर्म खम् ॥ ३२ ॥
 वियद्विष्णुपदं वा तु पुंस्याकाशविहायसी ।
 तारापथोऽपि नाकाऽपि द्युरपि स्यात्तदव्ययम् ॥ ३३ ॥

Sky, heavens, atmosphere — द्यो दिव , f ,
 अभ्र, व्योमन पुष्कर, अम्बर नभस अन्तरिक्ष गगन,
 अनन्त, सुरवर्मन ख वियत, विष्णुपद n , आकाश m
 & n , विहायस् m & n , तारापथ नाक m , द्यु ad v
 (सुर+व र्मन =प० त०, विष्णु+पद=प० त०, ताराणां
 पथा = प० त०)

दिशस्तु वकुभ काष्ठा आशाश्च हरितश्च ता ।
 प्राच्यवाचीप्रतीच्यस्ता पूर्वदक्षिणपश्चिमा ॥ ३४ ॥
 वसरा दिगुदीची स्यादित्यं तु त्रिषु दिग्भवे ।
 ह्रीवान्ययं स्वपदिशं दिशोर्मध्ये विदिक स्त्रियाम् ॥

Direction, quarter, region — दिश (or
 दिशा), वकुभ, काष्ठा, आशा, हरित f East — प्राची,
 पूर्वा f South — अवाची दक्षिणा f West — प्रतीची,
 पश्चिमा f North — उदीची उत्तरा f

An intermediate point of the compass —

अपदिशम्. (*adv.*), विदिश् *f.* What is produced in a direction.— दिश्य, दिग्भव *adj.*

अभ्यन्तरं त्वन्तरालं चक्रवालं तु मण्डलम् ॥ ३५ ॥

Space included, interior.—अभ्यन्तर, अन्तराल *n.* Circle, horizon.—चक्रवाल, मण्डल *n.*

अभ्रं मेघो वारिवाहो जीमूतोपि यलाहकः ।

धाराधरो जलधरो जलमुम्वारिदो घनः ॥ ३६ ॥

Cloud.—अभ्र *n.*; मेघ, वारिवाह, जीमूत, यलाहक, धाराधर, जलधर, जलमुच्च, वारिद, घन *m.*

(वारि वहति इति वा० = उ० त०, *syn.* अम्बुद, इ०, also तडिचत्, स्तनयिषु, इ०).

स्तनितं गर्जितं मेघनिर्घोषे रसितादि च ।

The prattling, roaring or grumbling of thunder.— स्तनित, गर्जित, रसित *n.* (इत्यादि) = मेघनिर्घोषः ।

तोडसौदामनीविद्युच्चञ्चलाश्च शतद्वदा ॥ ३७ ॥

Lightning.—तडिन्, सौदामनी (or -मिनी), विद्युत्, चञ्चला, शतद्वदा *f.*

इन्द्रायुधं शक्रधनुस्तदेव ऋजु रोहितम् ।

Rain-bow.— इन्द्रायुध, शक्रधनुस्, रोहित *n.* (इन्द्र+आयुध=य० त०, शक्र+धनुस्=य० त०).

वृष्टिर्वर्षं तद्विधातेऽवग्राह्यग्रहौ समौ ॥ ३८ ॥

Rain - वृष्टि / वर्ष *n* [वर्ष 1 P to rain, to shower]

Drought - अवग्राह, अवग्रह *m* = वृष्टिविधात
(विधात *m* Destruction, failure, impediment)

धारासपात आसार शीकरौऽम्बुकणा स्मृता ।

Shower - धारासपात आसार *m* Drop of water - शीकर अम्बुकण *m*

वर्षोपलस्तु वरका मेघच्छतेऽपि दुर्दिनम् ॥ ३९ ॥

Ha 1 - वर्षोपल *m* , वरका / A cloudy day - दुर्दिन *n* = मेघच्छतमद ।

अपिधानतिरोधानपिधानाच्छादनानि च ।

Covering enveloping - अपिधान निरोधान
पिधान आच्छादन *n*

हिमाशुश्रन्दमाश्रद् इन्दु कुमुदिनीप्रिय ॥ ४० ॥

विधु सुधाशु शुभाशुरापधीशो निशपति ।

अज्जो जवानृक सोमो ग्लौर्मृगाडक कलानिधि ॥ ४१ ॥

द्विजराज दशधरो नभ्यग्रेण क्षपाकर ।

The moon - हिमाशु चन्द्रमस, चन्द्र इन्दु,

कुमुदिनीप्रिय, विधु, सुधांशु, शुभ्रांशु, ओषधीश,
निशापति, अब्ज, जैवातृक, सोम, ग्लौ, मृगाङ्क,
कलानिधि, द्विजराज, शशाघर, नक्षत्रेश, क्षपाकर *m.*

(हिमांशु, सुधांशु & शुभ्रांशु are similarly dissolved:-हिमाः अश्वः यस्य=ब०, syn. तुहिनरश्मि, इ०; कुमुदिनी+प्रिय=प० त० or व०, syn. कुमुदिनीपति, कुमुदवान्धव, इ०; ओषधि+ईश=प० त०, syn. ओषधिपति (ओषधि= a plant, an herb); so also निशापति, नक्षत्रेश and द्विजराज; मृग इव अङ्कः or मृग एव अङ्कः यस्य=ब०, so also शशाङ्क; कला+निधि =प० त०; शशस्य धरः, शशं धारयति वा श०; तथैव क्षपाकरः; (शश *m.* a hare); syn. मृगालान्छन, शशलान्छन, कलानाथ, इ०).

कला तु षोडशो भागो विम्बोऽस्त्री मण्डलं त्रिषु ॥४१॥अ.

A phase of the moon.—कला *f.* Disc of the sun or moon.—विम्ब *m. n.*, मण्डल *m. f. n.*

भित्तं शकलखण्डे वा पुंस्यऽर्धोऽर्धं समेताके ।

* A part, piece, bit.—भित्त *n.*, शकल, खण्ड *m. & n.* अर्ध *m.* A half, half.—अर्ध *n. or adj.*

[खण्ड 10 P to cut to pieces to break to bite to destroy]

चन्द्रिका कौमुदी ज्योत्स्ना प्रसादस्तु प्रसन्नता ॥ ४२॥

Moonlight चन्द्रिका कौमुदी ज्योत्स्ना f
Clearness, brightness favour -प्रसाद m ,
प्रसन्नता f

कलङ्काङ्की लाञ्छनं च चिह्नं लक्ष्म च लक्षणम् ।

Spot, mark, stigma -कलङ्क, अङ्क m ,
लाञ्छन, चिह्न, लक्ष्मन लक्षण r

सुपमा परमा शोभाऽभिरया कान्तिर्द्युतिश्छवि ॥ ४३॥

Exquisite beauty -सुपमा=परमा शोभा f

Beauty -शोभा अभिरया, कान्ति, द्युति, छवि f

[युग 1 A to shine लघुत्वं to beam forth विभुत्वं to flash like lightning युग 1 A to shine to be splendid]

भवदयायस्तुषारश्च शालेयं तुहिर्न हिमम् ।

Frost, snow -अव-याय, तुषार m , शालेय,
तुहिर्न, हिम m

तुषार शीतल शीतो हिमोऽपि शिदिरो जड ॥ ४४॥

Cold, frigid, cool.-तुषार, शीतल, शीत,
हिम, शिशिर, जड adj

नक्षत्रमृक्षं भं तारा तारकाऽप्युदु वा स्त्रियाम् ।

ध्रुव औत्तानपादिः स्याद्गस्त्यः कुम्भमभवः ॥ ४५ ॥

A star.—नक्षत्र, कक्ष, भ *n.*; तारा, तारका *f.*

उदु *f. n.* The polestar.—ध्रुव, औत्तानपादि *m.*

The star, canopus.—गस्त्यः, कुम्भमभव *m.*

बुधः शुक्रो मही भौमो गुरुः सौरिर्मै ग्रहाः ।

ग्रह *m.* A planet. बुध *m.* Mercury; शुक्र *m.* Venus; मही *f.* The earth; भौम *m.* Mars; गुरु *m.* Jupiter; सौरी *m.* Saturn.

अङ्गारकः कुञ्जो भौमः समौ सौरिश्चनैश्चरौ ॥

The planet Mars.—अङ्गारक, कुञ्ज, भौम *m.*

The planet Saturn.—सौरि, चनेश्चर *m.*

बृहस्पतिः सुराचार्यो गीष्पतिर्धिष्यगो गुरुः ॥ ४६ ॥

Jupiter, the preceptor of gods.—

बृहस्पति, सुराचार्य, गीष्पति, धिषा, गुरु *m.*

शुक्रो दैत्यगुरुः काव्य दक्षता मार्गवः कविः ।

Venus, the preceptor of demons.—शुक्र,

दैत्यगुरु, काव्य, दक्षता, मार्गव, कवि *m.*

गुरुगुरुर्गोमार्गोऽग्निर्गन्धर्वोऽपिः ॥ ४७ ॥

गाम्भारिदिवस्यस्तापहरिद्विषोऽपिः ॥

भास्करस्तराणि पूषा तपन सविता रवि ॥ ४७ ॥

भानुर्मित्रो दिनमाणि सहस्राशुर्विभावसु ।

इनश्चण्डाशुरादित्यश्चाशुमाल्यब्जिनीपति ॥ ४७ ॥ अ

The sun -सूर, सूर्य, अर्क, मार्तण्ड, विकर्तन, दिवाकर, भास्वत, विवस्वत, सप्ताश्व, हरिदश्व, उष्णरश्मि, भास्कर, तराणि, पूषन, तपन, सवित, रवि, भानु, मित्र, दिनमाणि, सहस्राश, विभावसु, इन, चण्डाशु आदित्य, अशुमालिन, अभ्जिनीपति ॥

सूरसूतोऽरुणोऽनूरु काश्यपिर्गण्डाग्रज ।

The charioteer of the sun -सूरसूत, अरुण, अनूरु काश्यपि, गरुडाग्रज ॥ (सूर+सूत=प० त०, न ऊरु विद्येते यस्य स ननूव०, गरुड+अग्रज=प० त०)

परिवेपस्तु परिधिरपसूर्यकमण्डले ॥ ४८ ॥

Circumference, the disc of the sun or moon, a halo -परिवेप, परिधि ॥, उपसूर्यक, मण्डल ॥

किरणोत्त्रमयूखाशुगमस्तिष्ठुणिरश्मय ।

भानु कसे मरीचि स्त्रीपुंसयोर्दीधिति क्षियाम् ॥ ४९ ॥

Ray -किरण, उच्च, ययूख, अश, गमस्तिष्ठुणि, रश्मि, भानु, कर ॥, मरीचि ॥, दीधिति ॥

स्युः प्रभा स्युचिस्विद् भा भाश्चविद्युतिदीप्तयः ।

रोचिः शोचिरुभे कृत्रि प्रकाशो द्योत आतपः ॥ ५०॥

* Light, splendour, brightness, lustre.-
प्रभा, रुच, रुचि, त्विप्, भा, भास्, छवि, द्युति, दीप्ति *f.*,
रोचिस्, शोचिस् *g.*, प्रकाश, द्योत, आतप *m.* [काश्
1 A. to shine; प्रकाश् to be visible, to ap-
pear, to shine; प्रकाशय Cau. to show, to
light, to illuminate; दीप् 4 A. to shine;
with उत् Cau. (उदीपय) to excite, to kindle,
to inflame; with सम् to blaze, to kindle. भी
2 P. to shine, to appear.]

कोष्णं कवोष्णं मन्दोष्णं कदुष्णं त्रिषु तद्वति ।

Warmth, warm.-कोष्ण, कवोष्ण, मन्दोष्ण
कदुष्ण *n. & adj.*

तिग्मं तीक्ष्णं खरं तद्वन्मृगनृप्या मरीचिका ॥ ५१॥

Hot, sharp, keen.-तिग्म, तीक्ष्ण, खर *adj.*
Mirage.-मृगनृप्या, मरीचिका *f.*

इति व्योमदिग्वर्गः ।

कालो दिष्टोऽप्यनेहाऽपि समयोऽपि च पुंसि ते ।

Time - काल, दिष्ट, अनेहम् समय *m*

घस्रो दिनाहनी वा तु क्लीबे दिवसवासरौ ॥५२॥

Day - घस्र *m* , दिन अह्न *n* , दिवस, वासर
m. & *n*

प्रत्युपोऽहर्मुख कल्यमुष प्रत्युपसी अपि ।

Morning, dawn - प्रत्युप *m* , अहर्मुख, कल्य,
उपम्, प्रत्युपम् प्रभात *n*

प्रभातं च दिनान्ते तु सायं संध्या पितृप्रसू ॥५३॥

Evening, twilight - दिनान्त *m* , सायम्
indecl., संध्या, पितृप्रसू *f*

प्राह्णपराह्णमभ्याह्नास्त्रिसध्यमथ शर्वरी ।

निशा निशीथिनी रात्रिस्त्रियामा क्षणदा क्षपा ॥५४॥

विभावरतीतमस्त्रिन्यौ रजनी यामिनी तमी ।

(1) Forenoon, (2) afternoon, & (3)

noon, respectively - १ प्राह्ण, २ अपरा ,
३ मध्याह्न *m*

Night - शर्वरी, निशा, निशीथिनी, रात्रि, त्रियामा,
क्षणदा, क्षपा, विभावरती, तमस्त्रिनी, रजनी, यामिनी, तमी *f*.

तमिन्ना ताममी रात्रि प्रदोषो रजनीमुखम् ॥५५॥

Dark night.—तमिस्रा *f.* = तामसो रात्रिः ।

The first part of the night, evening.—
प्रदोष *m.*; रजनीमुख *n.*

अर्धरात्रनिशीथौ द्वौ द्वौ यामप्रहरौ समौ ।

Midnight.—अर्धरात्र, निशीथ *m.*

A watch, or a period of three hours.—

याम, प्रहर *m.*

पक्षौ पूर्वापरौ शुक्लकृष्णौ मासस्तु तावुभौ ॥५५॥ अ

Fortnight.—पक्ष *m.*

First or bright fortnight.—शुक्लपक्ष *m.*

Second or dark fortnight.—कृष्णपक्ष *m.*

Month.—मास *m.*

“ द्वौ द्वौ माघादिमासौ स्यादुस्तैरयनं त्रिभिः ।

A season, or two months.—ऋतु *m.* =

माघादारभ्य द्वौ द्वौ मासौ ।

Half year, the time between two equinoxes.—अयन *n.* = तैत्तिभिः (ऋतुभिः),

पूर्णिमा स्यात् पूर्णिमासौ पूर्णे राका निशाकरे ।

अमावास्या त्वमावस्या दर्शः सूर्येन्दुसंगमः ॥५५॥ आ

Day of the full moon.—पूर्णिमा, पूर्णिमासौ,

राका *f.*

Day of the new moon day of conjunction of the sun and moon - अमावास्या
अमावस्या / दश, सूर्येन्दुसंगम m

उपरागो ग्रह पुंसि हेमन्त शिशिरोऽस्त्रियाम् ।

Eclipse of the sun or moon - उपराग ग्रह m

The two seasons of the year together equal to winter - हेमन्त m, शिशिर
m & n

वसन्ते पुष्पसमय सुरभिर्ग्रीष्म उष्मक ॥ ५६ ॥

निदाघ उष्णोपगम उष्ण उष्मागमस्तप ।

Spring (season) - वसन्त, पुष्पसमय, सुरभि
m (पुष्प-समय प० द०, अ० कुसुमराल)

Summer - ग्रीष्म, उष्मक, निदाघ, उष्णोपगम
उष्ण उष्मागम स्तप m

श्रिया प्रावृद्धश्रियां भून्नि वर्षा अथ शरश्रियाम् ।

Autumn - प्रावृष् /, वर्षा / p'

End of autumn - शर /

संवत्सरो वत्सरोऽब्दो हायनोऽस्त्री शरत्समा ॥ ५७ ॥

Year संवत्सर, वत्सर, अब्द m हायन m
n, शरद /, समा / p'

सर्वत प्रलय कश्य क्षय कल्यान्त इत्यपि ।

The time of the destruction of the universe.—सर्व, प्रलय, कल्प, क्षय, कालान्त *m.*

अत्री पङ्क पुमान्पाप्मा पापं किरिपकल्मषम् ।

कतुरं वृजिनैतोयमंहे दुरितदुःकृतम् ॥ ५८ ॥

Sin.—पङ्क *m. n.*, पाप्मन् *m.*; पाप *n.* & *adj.*; किरिप, कल्प, कतुर, वृजिन, एनम्, अत्र, अहम्, दुरित, दुःकृत *n.*

स्याद्वर्मसंस्त्रियां पुण्यश्रेयसो सुकृतं वृषः ।

Merit, good act —यसं *m. & n.*, पुण्य *n. & adj.*; श्रेयस्, सुकृत *n.*, वृष *m.*

सुप्रीतिः प्रमदो हर्षमेदानन्दाः सुखं तथा ॥ ५९ ॥

Joy, delight, pleasure, happiness.—सुद्, प्रीति *f.*; प्रमद, हर्ष, मोद, आनन्द *m.*; सुख *n.* [नन्द् 1 P. to be pleased, to be glad. अमितन्द् to salute, to receive kindly; to approve. आनन्द् to be glad. प्रतिनन्द् to salute, to show one's satisfaction, to favour.]

शःश्रेयसं शिवं भद्रं कर्माणि सङ्गलं शुभम् ।

दास्तं च भातुकं भव्यं कुशलं क्षेममस्त्रियाम् ॥ ६० ॥

Good fortune, happiness, prosperity.—शःश्रेयस्, शिव, भद्र, कर्माणि, सङ्गल, शुभ, शुभ, दास्तं, च, भातुकं, भव्यं, कुशलं, क्षेममस्त्रियाम्

भावुः, भव्य, कुशल n , भव m & n All these are also adjs

दैव दिष्ट भागधेय भाग्य री नियतिविधि ।

Fate, destiny, fortune luck -देव, दिष्ट, भागधेय, भाग्य n नियति f भाग्य m

हेतुर्ना कारणं यीन निदान आदिसारणम् ॥ ६१ ॥

Cause, reason हन १ कारण, वान n First or primary cause -निदान, आदिसारण n

क्षेत्रज्ञ आमा पुम्य प्रधानं प्रवृत्ति स्थितान् ।

विशेष कालिन्मोऽवस्था गुणा मारं रजरत्नम् ॥ ६२ ॥ अ

The soul the spirit -क्षेत्रज्ञ, आमा पुम्य m

Nature, the material cause of the world-
प्रधान n , प्रवृत्ति f

State, condition of age or position -
अवस्था f = कालिन्मोऽवस्था विशय ।

Any of the three fundamental qualities of the mind -गुण n

Virtue or goodness -कृत्य n

Passion -रत्नम् n

Ignorance or vice -उपमू n.

जनुर्जननजन्मानि जनिव्यतिरिद्धाः ।

Birth, rise, production - ननुम्, जनन, जन्मन्
n., जाने, उपात्ते f., उद्भव m.

प्राणी तु चेतनो जन्मी जन्तुर्जन्तुदारीणिः ॥ ६२ ॥

A living being, animal, creature. - प्राणिन्,
चेतन, जनिन्, जन्तु, दारीणि m. [मन् २ P. to
breathe, to live.]

जातिर्जातं च मामान्यं व्यभिन्नु पृथगात्मता ।

Kind, class, species. - जाति f; जात, मामान्य n.,
Individuality. - व्यभि, पृथगात्मता f.

चित्तं तु चेतो हृदय ह्यन्त ह्यन्मानसं मनः ॥ ६३ ॥

Mind, heart - चित्त, चेतन, हृदय, स्वान्त, हृद,
मानस, मनम् n.

इति काव्यवर्गः ।

बुद्धिर्मनीषेः पल्लवैश्च प्रज्ञा चेतना मतिः ।

Understanding, intellect, wisdom,
knowledge. - बुद्धि, मनीषा, उत्पत्ति, प्री, प्रज्ञा,
चेतना, मति f.

धीर्यतणारनी मेधा मरुतः कर्म मानसम् ॥ ६४ ॥

A comprehensive mind. - मेधा =
धारणाधी धीः ।

Will, intention resolve स्व व *m* = मानने
कर्म ।

(कृप 1 A to resolve upon to design
with अनु Can to give faith with उप to be
suitable with प्र Can to prepare with वि
to change, to doubt with सम् to desire)

चिन्ताभागो मनस्वारश्चर्चा सत्या विचारणा ।

Reflection consideration deliberation-
चिन्ताभग मनस्वार *m* चर्चा सत्या विचारणा *f*

अध्याहारस्तर्क उहो विचिकि सा तु सदाय ॥ ६५ ॥
सदेहद्वारौ चाय समौ निर्णयनिश्चयौ ।

Discussion reasoning argument — अध्या
हार, तर्क उह *m* (ऊद् 1 A to reason to
apprehend to infer तद् 10 P to suppose
to reflect, to bear in mind with प्र to
search, to investigate, to infer)

Doubt uncertainty — विचिकिमा *f* सदाय,
सदेह, द्वार *m*

Determination certainty, decision-
निश्चय, निश्चय *m*

समौ विद्वान्तराद्धान्तौ भ्रान्तिर्मिथ्यामतिर्भ्रमः ॥६६॥

Establishment of truth -सिद्धान्त, तद्धान्त *m.*

Error, mistake, illusion.-भ्रान्ति, मिथ्यामति
भ्रम *m.*

(जम् 1 & 4 P. to turn round, to whirl, to roam, to wander, to surround, to mistake, to be unsteady, with परि to walk round about; with वि to play; with सम् to be agitated or confused).

संविदागृः प्रतिज्ञानं नियमाश्रवसंश्रवाः ।

अङ्गीकारारुपगमप्रतिश्रवसमाधयः ॥ ६७ ॥

Promise, assent, agreement, contract-

संविद, आगृ., प्रतिज्ञान *n.*, नियम, आश्रव, संश्रव,

अङ्गीकार, अरुपगम, प्रतिश्रव, समाधि *m.*

मुक्तिः कैवल्यनिर्वाणश्रेयोनिःश्रेयसामृतम् ।

मोक्षोऽपवर्गोऽथाजानमविद्याभ्रमतिः स्त्रियाम् ॥ ६८ ॥

Absolution, final, beatitude.- मुक्ति *f.*;

कैवल्य, निर्वाण, श्रेयस्, निःश्रेयस, अमृत *m.*; मोक्ष,

अपवर्ग *m.*

Ignorance, spiritual ignorance, illu-

sion.-अज्ञान *n.*, अविद्या, अदमति *f.*

रूप शब्दो गन्धरसस्पर्शाश्च विषया अमी ।

गोचरा इन्द्रियार्थाश्च हृषी कं विषयीन्द्रियम् ॥६८॥ (अ)

An object of sense — विषय ग र

इन्द्रियार्थ m

Colour figure रूप

Sound — शब्द m

Smell — गंध

Taste — रस m

Touch — स्पर्श n

A sense : e eye ear nose palat ,

skin — हृषीक विषयान् शब्दय n

(रूप 10 P to form to perform to assume the form of with नि to perceive to consider to search with वि to disfigure to deform)

तुवरस्तु कपायोऽस्त्री मधुरा लवण कटु ।

तिक्तोऽम्लश्च रसा पुनि तद्वत्सु षडमी त्रिषु ॥ ६९ ॥

Astringent taste or astringent — तुवर
कपाय m & n (both adj also)

Sweet taste or sweet — मधुर m & adj

Salt taste or salt — लवण m & adj

Pungent taste or pungent.—कटु *m. & adj.*

Bitter taste or bitter.—तिक्त *m. & adj.*

Sour taste or sour.—अम्ल *m. & adj.*

अयामोद परिमलो सुरभिघ्राणतर्पण ।

इष्टगन्धः सुगन्धि स्याद् दुर्गन्ध पूतिगन्धि च ॥७०॥

Exquisite scent, fragrance.—आमोद, परि-

मल *m.*

Fragrant, sweet-scented—सुरभि, घ्राणतर्पण,

इष्टगन्ध, सुगन्धि *adj.*

Stinking.—दुर्गन्ध, पूतिगन्धि *adj.*

शुक्लशुभ्रशुचिश्चेतविशदश्येतपाण्डुरा ।

अवदातः सितो गौरोऽवलक्षो धवलोऽर्जुन ॥ ७१ ॥

White, fair—शुक्ल, शुभ्र, शुचि, श्वेत, विशद,

श्येत, पाण्डुर, अवदात, सित, गौर, अवलक्ष, धवल,

अर्जुन ॥ ७१ ॥

हरिणः पाण्डुर पाण्डुर्धूम्रः स्यात्कृष्णलोहिते ।

Pale, yellowish white.—हरिण, पाण्डुर, पाण्डु

adj.

Reddish black, smoky—धूम्र *adj.* = कृष्णलोहित

कृष्णे नालीसितश्यामकालश्यामलमेचकाः ।

Black, dark, blue—कृष्ण, नील, असित, श्याम,

काल, श्यामल, मेचक *adj.*

पीता गौरो हरिद्राम पालाशो हरितो हरिः ॥ ७२ ॥

Yellow पात गार हारद्राम *a l*

Green पालाग हारित हरिः *ad*

लहिता राहिता रक्त श्वतरक्तस्तु पाटल ।

Red scarlet ला इत रोहत रक्त *a l*

Pink पाटल श्वतरक्त *a l*

अप्यत्तरागस्वरण इषपाण्डुस्तु धूसर ॥ ७३ ॥

Reddish tawny अरुण अव्यत्तराग *a l*

Grey धूसर ईषपाण्डु *ad*

कङ्कार कपिल पिङ्गपिङ्गाङ्गी कद्रुपिङ्गली ।

Brown रङ्गार कबिल पि ग पिङ्गाङ्ग कद्रु ॥ ७४ ॥

गल *a l*

चित्रं निर्मलरङ्गमापगतलैताश्च कद्रुर ॥ ७४ ॥

Variegated spotted - चित्र निर्मल रङ्गमाप
गल एत कद्रुर *a l* (चित्र 10 P to variegate,
to diversify)

इति धीमा ।

माह्वी तु भारती भाषा गीतवाणी सरस्वती ।

Godde-s of speech language माह्वी भारती
भाषा, गीत वाच वाणी सरस्वती *f*

व्याहार उक्तिर्लपितं भाषितं वचनं वचः ॥ ७५ ॥

Speaking, a speech.—व्याहार *m.*, उक्ति *f.*,
लपित, भाषित, वचन, वचस् *m.*

अपभ्रंशोऽपशब्दः स्यादोङ्कारप्रणवौ समौ ।

Corruption of a word.—अपभ्रज, अपशब्द *m.*

The holy syllable.—ओङ्कार, प्रणव *m.*

त्रियामृक् सामयजुषी वेदाग्न्यायौ धृतिध्वयी ॥

The Rig-Veda.—रक् *f.*

The Sama-Veda. — सामन् *m.*

The Yajur-Veda.—यजुस् *m.*

The Vedas.—वेद, आग्न्याय *m.*, धृति, ध्वयी *f.*

इतिहासः पुराणं च कथा चाल्प्यायिरा पृथक् ॥ ७६ ॥

History.—इतिहास *m.*

Mythology.—पुराण *m.*

Novel, story, narration.—कथा *f.*

Tradition, legend—आलप्यायिरा *f.*

आन्वयोक्षिकी दण्डनीतिस्तर्कविद्यार्थशास्त्रयोः ।

Logic or metaphysics.—आन्वयोक्षिकी, तर्क-
विद्या *f.*

The science of politics.—दण्डनीति *f.*; अर्थ-
शास्त्र *m.*

समाहति संग्रहश्च विद्यदानी जनश्रुति ॥

Collection abridgment summary समा

हति f संग्रह m

Rumour, report विख्याता जनश्रुति f

वार्ता प्रवृत्तिवृत्तान्त उदन्त स्यादथाह्वय ॥ ७७ ॥

आख्याह्व अभिधान च नामधेय च नाम च ।

News intelligence tidings वाता प्रवृत्ति/

वृत्तान्त उदन्त ।

Name appellation title-आह्वय ॥

आख्या आह्व f अभिधान नामधेय नामन्

हूतिराकारणह्वान अपन दापय पुमान् ॥ ७८ ॥

Call; g summon ng invitation -हूति

आकारणा f आह्वान n

Oath curse अपन १ दापय १ १

उपाध्यात उदाहार उपयासश्च बाहुमुखम् ।

Introduction preface prologue begin

प्रारम्भ -उपाध्यात उदाहार उपयास बाहुमुख १

प्रश्नोऽनुयोग पूजा च प्रतिपादयत्तरे मम ॥ ७९ ॥

Question -प्रश्न अनुयोग m पूजा f

Answer -प्रतिपादय उत्तर n [प्रह ७ P (पूजा)

to ask with आ At to greet with मन्

At १ to ask to ask about]

विवादो व्यवहारः स्यादुच्चैर्घुष्टं तु घोषणा ।

Dispute about business.—विवाद, व्यवहार *m.*

Noise, crying, proclamation.—घोषणा *f.* = उच्चैर्घुष्टम् ।

यदाः कीर्तिः समाज्ञा च स्तवः स्तौत्रं स्तुतिर्भुतिः ॥

Fame, reputation.—यद्यम् *n.*; कीर्ति, समाज्ञा *f.*

Praise, eulogy, extolling.—स्तव *m.*; स्तौत्र *n.*; स्तुति, भुति *f.*

उपात्मो जुगुप्सा च कुप्सा निन्दा च गर्हणे ॥ ८० ॥

Abuse, censure; reproach.—उपात्म *m.* जुगुप्सा, कुप्सा, निन्दा *f.*; गर्हण *n.*

[जुगुप् from गुप् । A. to disdain, to abuse, to censure.]

(निन्दा । P. to blame, to censure.)

आक्षेपस्त्वपवादः स्यादभर्त्सनं त्वपकारगीः ।

Charge, allegation.—आक्षेप, अपवाद *m.*

Threat, menace, reproach.—भर्त्सन *n.* = अपकारगीः ।

स्यादाभाषणमाहापः प्रत्यार्थोऽनर्थक वचः ॥ ८१ ॥

Conversation, talk, addressing (to), discourse.—आभाषण *n.*; आवाप *m.*

Unmeaning speech : nonsense -प्रलाप ॥
=अनवर्क वच ।

अपलापो निह्वयश्च विलाप परिद्वयम् ।

Concealment or evasion ॥ -अपलाप निह्वय

Lamentation bewailing विलाप परिदे
वन ॥

[ह्र 2 A to conceal अप- the same महु
to deny]

विप्रलापो विराधोक्ति सलापा भाषणं मिथ ॥

Quarrel idle dispute विप्रलाप ॥ विरो
धाक्त ।

Dialogue conversation सलाप ॥ = मिथ
भाषणम् ।

अम्ब्री चादु चदु श्रग्या प्रम्णा मिथ्याविमथनम् ॥८२॥

Flattery agreeable speech -चादु, चदु ।
६ । श्रग्या । प्रम्णा मिथ्या विमथनम् ।

(श्रप 1 A to praise to flatter Caus to
approve)

सदशरात्राचिर स्यात् प्रितय खनृतं चच ।

Message errand -संज्ञावाच । वाचिर ॥

fals untrue विनय अनन्य ॥

निष्ठुरं पक्षं ग्राम्यमश्लीलं सुनृतं प्रिये ॥ ८३ ॥

Harsh, cruel.-निष्ठुर, पक्ष *adj.*

Coarse, vulgar, abusive, indecent.-ग्राम्य, अश्लील *adj.*

Agreeable, true.-सूनृत, प्रिय *adj.*

सत्यं तथ्यमृतं सम्यगमूनि त्रिषु तद्वति ।

Truth, reality; true, real, honest, sincere (speech).-तथ्य, तथ्य, कृत, सम्यच् *m.* or *adj.*

सोऽक्षुब्धं तु सोऽप्यार्यं विस्पष्टं प्रकटोदितम् ॥ ८४ ॥

Ironical, taunting, sarcastic.-सोऽक्षुब्ध, सोऽप्यार्य *adj.*

Evident, distinct, intelligible.-विस्पष्ट, प्रकटोदित *adj.*

शब्दे विसरनिर्गोप्यनिनादस्वस्रनाः ।

Sound, noise; cry.-शब्द, विसर, निर्गोप, धनि, नाद, स्व, स्रन *m.*

(श्रु. I P. to proclaim; with श्रु to cry धन. I P. to sound, to roar; with प्र or प्री to resound.)

मर्मरा वस्त्रपणानां भूषणानां तु शिञ्जितम् ॥ ८५ ॥

Rustling sound of cloth or lry leaves -

मर्मर ? वस्त्रपणानां ग ८ ।

Tinkling - गि जन भूषणानां ग ८ ।

कोलाहल कलकल कूजित वादित इतम् ।

Noise great shouting - कोलाहल कल
कल न

Cry (of birds) कृजित वागा इव ? -
तिरस्वा ग ८ ।

(कृज १ I to make a articulate sound
to buzz , to chirp २ P to sound to hum
with वा to make noise to cry with इव to
lament)

स्त्री प्रतेश्रुत्यतिथ्यान गीत गानमिमं सम ॥ ८६ ॥

Lele re unding प्राप्तिन प्रतेश्रुत

Singing म ८ १ न गान ॥

इति द्वाविधम् ।

निपादपमगाधारपदाभ्यमर्थप्रना ।

पञ्चमश्रुत्यमासत नन्त्र दण्ड द्या इय ॥ ८६ ॥ अ

A note in m s c time - इव न (The
following are the notes of the musical

scale:—पट्ठ, ऋषभ, गान्धार, मध्यम, पञ्चम, धैवत, निषाद *m.*)

The string of a lute.—वन्शी *f.*

विषन्शी बलुकी वीणा ध्वनौ तु मधुरास्कुटे ।

कलो मन्द्रस्तु गम्भीरे तारोऽत्युच्चैश्च यस्त्रिषु ॥ ८७ ॥

Lute.—विषन्शी, बलुकी, वीणा *f.*

Low and indistinct (sound, as humming),—कल *adj.*—मधुरास्कुटो ध्वनिः ।

Deep, hollow or grave (tone).—मन्द्र *adj.*—गम्भीरो ध्वनिः ।

. High, loud (tone)—तार *adj.*—अत्युच्चैर्ध्वनिः ।
वाद्यं वादिद्रुमस्तोद्यं मृदङ्गमुरजी सर्वा ।

A musical instrument.—वाद्य, वादित्र, आनेद्य *n.*

Musical drum—मृदङ्ग, मुरज *m.*

आनकः पटहोऽस्त्री स्याद् भेरी श्री दुन्दुभिः पुमान् ॥ ८८ ॥

A drum or kettle-drum.—आनक *m.*; पटह *m.* *n.*; भेरी *f.*, दुन्दुभि *m.*

तालः काहत्रियामानं लयः साम्यमथास्त्रियाम् ।

Musical time or measure.—ताल *m.* (ताल also means clapping the hands together.)

Harmony—ह्य *m.*

ताण्डव नटन नाट्यं लास्यं नृत्यं च नर्तने ॥ ८८ ॥ अ

Dancing dance - ताण्डव : n नटन नाट्य
लास्य नृत्य नर्तन n

[नट 1 P to dance Caus and 1 P (नाट्य)
to represent as an actor to act]

भगिनीपतिराबुक्तो भावो विद्वानथाबुक् ।

जनको युवराजस्तु कुमारो भर्तृदारक ॥ ८९ ॥ (आ)

राजा भट्टारको देवस्तसुता भर्तृनारिका ।

दधी कृताभिप्रेक्षायामितरासु तु भट्टिनी ॥ ९० ॥ (इ)

In dramatic language the brother in
law is addressed as आबुक्त m

a learned man as भाव f :

, the father as आबुक् ,

the heir apparent or prince

(युवराज) as कुमार भर्तृदारक ।

the king as भट्टारक देव f :

the princess as भर्तृनारिका f

the crowned queen as दधी f

any other queen as भट्टिनी f

आयस्तु मारिष इति राजश्यालस्तु राष्ट्रिय ।

A respectable man as मारिष आय m

The brother in law of the king as राष्ट्रिय
m = रात्रियाल ।

हण्डे हज्जे हलाहाने नीचा चेग सखी प्रति ॥८८॥ (ई)

A female of inferior rank is addressed
as हण्ड १०८

A female attendant or maid servant
as हज्जे १०८

A female friend as हला १०८

अनह्वयमवध्योक्तौ व्यञ्जकाभिनयौ समौ ।

Alas ! woe ! An exclamation of distress

-मवध्यम् *indeed* - अवधाक्ति ।

Acting gestures - व्यञ्जक अभिनय m

शृङ्गारवीरकरुणाद्भुतहास्यभयानका ॥ ८९ ॥

वीमत्सरीन्द्रौ च रमा कारुण्य करुणा घृणा ।

कृपा दयाऽनुकम्पा स्यादनुमोदोऽप्यथो हस ॥ ९० ॥

हासो हास्यं च वीमत्स विकृतं त्रिष्विदं द्वयम् ।

The eight sentiments - अष्टै रसः ।

Love or the sentiment of love - शृङ्गार m

The heroic sentiment - वीर m

The sentiment of sorrow or pathos -

करुणा ११

The sentiment of wonder - अद्भुत m

The comical sentiment - हास्य m

The sentiment of fear - भयानक :

The sentiment of disgust - बीभत्स m

The sentiment of anger - रौद्र :

Tenderne s pity compassion sympathy mercy - आरुण्य n दया धृति कृपा, दया, अनुकम्पा / अनुकृति

Laughter - हस हस n हास्य :

(हस l l to laugh अहस to ridicule उपहस to mock परहस to joke to jest)

Disgust disgusting (a l) - बीभत्स विवृण n & adj

विस्मयोऽद्भुतमाश्चय चित्रमप्यय भैरवम् ॥ ९१ ॥

दारुणं भीषणं भीष्म घोरं भीमं भयानकम् ।

भयंकरं प्रतिभयं रौद्रं नयममती त्रिभु ॥ ९१ ॥ (अ)

Wonder astonishment surprise - विस्मय m अद्भुत आश्चर्य विवृण n (l)

Terrible dreadful fearful - भैरव भयानक, भीषण, भीष्म घोर, भीम भयानक भयंकर प्रतिभय (a l)
Exceedingly terrible रौद्र, अद्भुत adj

(भा ३ P. to fear, to be afraid of भीष्य
Caus. of भी (A.) to terrify, to frighten.)

क्षान्तिरितिक्षा भीर्भीतिर्दरस्त्रासश्च साध्वसम् ।

Patience, forbearance—क्षान्ति, तिरिक्षा *f.*
[तिरिक्ष from तिच् १ A. to endure, to suffer.]

Terror, dread, fear.—भी, भीति *f.*; दर, त्रास
m.; साध्वस *m.*

दर्पोऽग्रलेपोऽग्रष्टम्भश्चित्तोद्रेकः समयो मदः ॥ ९२ ॥

गर्वोऽभिमानोऽहंकारो घ्रीडा लज्जा च ह्रीश्चिपा ।

Arrogance, pride, vanity, conceit.—दर्प,
अग्रष्टम्भ, चित्तोद्रेक, समय, मद, गर्व, अभिमान,
अहंकार *m.*

Shame, bashfulness.—घ्रीडा, लज्जा, ह्री, चिपा *f.*

[इत् ४ P. to be mad, to be arrogant, to
be proud.]

अभयान्तिरीत्याऽभूया मु दोग्धरोपो गुणेऽपि ॥ ९३ ॥

Envy, jealousy, rivalry, emulation.—
अभयान्ति, रीत्या (११ रीत्या) *f.*

। extraction. malice. — अभूया *f.* = गुणेऽपि
दोग्धरोपाः ।

अनादर परिभव परीभावस्तिरस्त्रिया ।

रीढावमाननावज्ञावहेलनमसूक्षणम् ॥ ९३ ॥ (अ)

Disrespect contempt, humiliation -

अनादर परिभव परीभाव m तिरस्त्रिया रीढा,
अवमानना, अवज्ञा f अवहेलन असूक्षण n

वैर विरोधो विद्वेषा मयुशोकौ तु शुक् स्त्रियाम् ।

Enmity hatred opposition - वैर n विरोध

विद्वेष m

Grief sorrow distress - मयु शोक m शुक् f

[शुक् 1 P to lament to grieve to bewail]

पश्चात्तापोऽनुताप स्यादुन्मादश्चित्तविभ्रम ॥ ९४ ॥

Repentance regret - पश्चात्ताप अनुताप m

Madness infatuation ecstasy - उन्माद,

चित्तविभ्रम m

कोपप्रोधाप्रपरोपप्रतिघा स्तक्रुधौ स्त्रियौ ।

Anger resentment fury - कोप प्रोध,

अमय रोप प्रानध m रूप क्रुध f

(मृप् ५ & 10 P to bear to suffer to en-
dure patiently to pardon with वि to
neglect - य 1 & ५ P to be angry Caus to
irritate)

शुचौ तु चरिते शीलं रोमाञ्चो रोमहर्षणम् ।

Virtuous conduct.—शील ॥—शुचि चरितम् ।

Horripilation, the hair standing on end.—रोमाञ्च ॥, रोमहर्षण ॥.

स्नेहः प्रेमाऽस्त्रियां हार्दं प्रियता चाथ दोहदम् ॥९५॥

इच्छा काङ्क्षा स्पृहेहा तृड् वाञ्छा लिप्सा मनोरथः ।

कामोऽभिलाषस्तर्प्योऽथ पुंस्याधिर्मानसी व्यथा ॥९६॥

Affection; kindness, love.—स्नेह ॥, प्रेमन् ॥. & ॥ ; प्रियता ॥, हार्दं ॥.

Desire, wish, Inclination, want.—दोहद ॥, इच्छा, काङ्क्षा, स्पृहा, ईहा, तृप्, वाञ्छा, लिप्सा ॥, मनोरथ, काम, अभिलाष, तर्प्य ॥.

Manal agony, affliction, anxiety.—आपि ॥, मानसी व्यथा [काङ्क्ष १ P. to wish. to

desire; with आ to expect. स्पृह १० P. A. to desire, to long for, to envy. वाञ्छा १ P. to wish]

स्वाचिन्ता स्मृतिराध्यानमुत्पद्यते मलिके समे ।

Remembrance, recollection—विन्ता, स्मृति, आध्यान ॥.

Longing, pining (for)—उत्पद्यते, उत्पत्त्या ॥.

उसाहोऽध्यवसाय स्यात् प्रमादोऽनवधानता ॥९७॥

Energy ardour perseverance - उसाह

अध्यवसाय m

Carelessness want of precaution - प्रमाद
m अनवधानता f

(ध्यै 1 P to contemplate to think to
meditate with अभि to desire to contem-
plate with नि to be absorbed in medita-
tion with प्रणि to direct ones atten-
tion to)

कपनोऽस्त्री व्यानदम्भौ शाठ्यं छद्मं च कैतवम् ।

Fraud deceit cheating - कप 1 & m ,
व्याज दम्भ m शाठ्य, छद्म, कैतव m

घर्मो निदाघ स्वद स्यात् कातुष तु कुतूहलम् ॥९८॥

Sweat, perspiration - घर्म, निदाघ, स्वद m

Curiosity, interest wonder - कातुष (or
कुतुष) कुतूहल m

(सिक् 1 P to perspire to sweat)

द्रवकेलिपरीहासा व्रीडा लीला च नम्रं च ।

Play, amusement - द्रव, काठ परीहास (or
परीहास) m व्रीडा, लीला f नमन m

bling, tripping रख 1 I to stumble to stagger, to falter to eri)

स्याग्निद्रा शयनं स्वाप स्वप्न सवेश इत्यपि ॥ १०० ॥

Sleep - निद्रा f शयन n स्वाप स्वप्न, सवेश m

स्वरूपं च स्वभावश्च निमग्नं प्रकृति स्त्रियाम् ।

Nature disposition - स्वरूप, स्वभाव, निमग्न

m प्रकृति f

कम्पो वेपथुर्द्वयो मह उद्धय दस्तय ॥ १०१ ॥

Trembling shaking shivering - कम्प,

वेपथु m

Festival, celebration - द्यय m मह m

उद्धय m उत्थय m

(वेप 1 I to shake to tremble)

इति नास्त्ययम् ।

अधोभुवनपातालं नागगोमो रमातलम् ।

The nether world the region of serpents - अधोभुवन, पाताल m नागगोमो रमातल m

गर्तस्तु रश्मं कुहरं श्वश्रु च विवरं विष्णुम् ॥ १०२ ॥

A cavity ravine hole गत m रश्म कुहर श्वश्रु विवर, विष्णु m

अन्धकारोऽस्त्रियां ध्वान्तं तमिम्बं तिमिरं तमः ।

Darkness, gloom.—अन्धकार *m. & n.*; ध्वान्तम् ।

तमिम्ब, तिमिर, तमम् *n.*

ध्वान्ते गाढेऽन्यतमसं विन्दकं संतमसं तमः ॥१०३॥

Intense darkness.—अन्यतमम् *n.*—गाढं ध्वान्तम्.

Utter or universal darkness.—सन्तमसं *n.*—
विन्दकं तमः ।

यामुकिः सर्पराट् शेषोऽनन्तोऽथाजगरः शयुः ।

The king of snakes—यामुकि, सर्पराज् *m.*

The chief of the serpent race.—शेष,

अजन्तम् *m.*

A large serpent.—अजगर, शयु *m.*

(सर्प+राज=१० त्तो, *syn.* सर्पराज, नागराज.)

मर्षो भुजगो भुजगो नाग आशीविषः पशूनि ।

दुर्षोऽकतो द्विरमनो व्यालश्चक्षुःश्रया अहिः ॥ १०४ ॥

वरागः पद्मगो भोगी जित्वा पद्मनाशनः ।

Snake, serpent.—मर्ष, मुर्षा, भुजग, नाग, आशी-
विष, दुर्ष, दुर्षा, द्विरमन, व्याल, चक्षुःश्रया, अहि,
वराग, पद्मग, भोगिन, जित्वा, पद्मनाशन *m.*

(द्वे रगने दग्धं त्तः=१०; चक्षुषी एव शयुषी दग्ध=१०;

भोगि+जित्वा=१०, *syn.* जित्वा.

भोगधर वासाग्नान भुज-भच्छात शत भुजग भुजग ०१
भुजगन ३० त०)

[म्र ११ to creep to go अप्रमप to go away
उपसप to approach समप to flow विमप to
creep along to go along]

अहे शरीरभोग स्यात् स्फटाया तु फणा द्वयो ॥१०५॥

The body of a snake - भग m अहे
शरीरम् ।

The expanded hood of a cobra स्फटा
फणा f or फण m

समौ कञ्चुकिनिर्मोकौ क्षरडस्तु गरल विषम् ।

The skin or slough of a snake - कञ्चुक
निर्मोक ११

Poison - क्षरड ११ गरल त्व १

विषवैद्यो जाह्नगलिको व्याघ्राद्यहितुण्डिर ॥१०६॥

A dealer in antidotes not poison -
विषवैद्य जाह्नगलिक ११

Snake catcher - व्याघ्रादिन् आहनेग्निक ११

इति पातालभागियग ।

नरसो निरयश्चाथ यातना ताववेदना ।

Hell, the infernal regions - नरक निरय *m*
 Agony excessive pain - यातना, ताववेदना *f*
 पाडा बाधा व्यथा दुःख क्लृप्तादिनि त्रिष्वपि ॥१०७॥

Pain anguish misery affliction - पीडा,
 बाधा, व्यथा *f* दुःख, क्लृप्ता, कष्ट *m* & *adj*

(पृ० 10 P to give pain, to afflict, to
 squeeze, with नि to press to embrace
 with उप to eclipse बाध् 1 A to oppose, to
 annoy to grieve, to torment व्यथ् 1 A to
 tremble to be afflicted to fear, Caus to
 afflict to frighten)

इति नरकवर्ग ।

ममुद्र मागर सिन्धु पारावार सरित्पति ।

उदन्व्यानाधिरदधिस्तथा रत्नाकराण्ये ॥ १०८ ॥

Ocean sea - ममुद्र सिन्धु, मागर, पारावार, सरि
 त्पति, उदन्व, अधि, उदधि, रत्नाकर, अणव *m*

[सरित्+पति=१० त०, उदन्+वन् (possessive
 termination) अण दधाति, र्दध दधानि च=अधि

रुद्धिश्च रत्न-+आवर=प०त० ४५॥ [सधुपनि वारशि
or वारिराशि अम्बुधि नलधि जलानाध इ०]

अप स्त्री भूमि वार्यति सलिल जीविन जलम् ।

अम्भोऽर्णस्तोयपानीयनीरक्षीराम्बुपुष्करम् ॥ १०९ ॥

उदक च पय पायस्त्रिपु द्वे आप्यमम्मयम् ।

Water - अप *f* *pl* वार वारि सलिल जीविन,
जल, अम्मस अर्णस, ताय पानीय नार, क्षीर अम्बु,
पुष्कर * उदक पयस पायम *n*

Watery aqueous - आप्य अम्मय *adj*

(च १ P to live with अनु to depend
upon, to survive with उप to maintain
oneself by to subsist upon with मन *Can*
to animate to revive)

(पा १ P (पिव) to drink to swallow,
with नि to s p)

मद्गतस्तरंग उर्मिर्वाः खिया घीचिरयोर्मिषु ॥ ११० ॥

महत्सूक्ष्मोलकलोलौ स्यादावर्तोऽभ्यमया भ्रम ।

Wave - मद्गत तरंग *m* उर्मि *m* & *f* वचि *f*

A large wave, surge - उलोल, वलाल *!!* =

महानूर्मि ।

Whirlpool - आवर्त *m* = अभ्यमया भ्रम ।

(मय 7 P. to split, to break, to be disappointed)

पृषन्ति बिन्दुपृषताः पुमांसो विप्रुषः स्त्रियाम् ॥ १११ ॥

A drop, spray.—पृषन् *n.*; बिन्दु, पृषत *m.*; विप्रुष *f.*

तीरं रोधस्तटं कूलं तीरयोः पात्रमन्तरम् ।

Bank, shore.—तीर, रोधम् *n.*; तट *n.* (also *m.*), कूल *n.*

Basin.—पात्र *n.* = तीरयोरन्तरम् ।

द्वीपोऽस्त्रियामन्तरीपं यदन्तर्वारिणस्तटम् ।

An island.—द्वीप, अन्तरीप *m.* *n.* = वारिणोऽन्तर्य-
तटं तत् ।

तोयोत्थितं सत्पुलिनं सैकतं सिकतामयम् ॥ ११२ ॥

A bank or island in a river.—पुलिनं *n.* =
तोयोत्थितम् ।

Sand-bank.—सैकत *n.* = सिकतामयं तीरम् ।

जलोच्छ्रामा. परीयाहाः पट्टके जम्बालकदर्दमौ ।

A channel made to carry off water
from an overflowing pond.—जलोच्छ्रामा, परी-
याह *m.*

Mud, mire.—पट्टक *m.* & *n.*; जम्बाल, कर्दम *m.*

उदुपं तु स्रुतः पोतः स्त्रियां नैस्तरणिन्नरिः ॥ ११३ ॥

A raft or small boat -उडुप *n*, पुव पोत *m*

Boat ship -नौ *f* तरंगि (or तरणी) *f*, तरि
(or तरा) *f*

(तृ 1 P to pass over to cross to accom-
plish to fulfil, Caus to save to relieve,
Desider तितीर्षे to desire to pass over, &c
with अव to descend to be incarnate, -to
descend down from heaven (like gods),
with प्र Caus to persuade to deceive with
वि to grant to give to favor with to give
away)

नाव्यं त्रिलिङ्गं नौतार्ये कर्णधारस्तु नाविक ।

Navigable -नाव्य, नौतार्ये *add*

Helmsman -कर्णधार, नाविक *m*

नौकादण्ड क्षेपणी स्यादरित्रं केनिपातक ॥ ११३ ॥ अ

An oar -नौकादण्ड *m* क्षेपणी *f*

A rudder, helm -अरित्र, केनिपातक *m*

सायात्रिक पोतवणिक्पके गुणवृक्षक ।

A merchant who trades by sea -सायात्रिक,
पोतवणिज *m*

The mast of a ship -वृषक, गुणवृक्ष *m*

† त्रिव्यागाधालसन्नोच्छः कलुषोऽनच्छ आविलः ।

Clear, clean -प्रसन्न, अच्छ *adj.* Murky, dirty.-कलुष, अनच्छ, आविल *adj.*

निम्नं गभीरं गम्भीरं गाधोत्तानं विपर्यये ॥ ११३ ॥

Deep -निम्न, गभीर, गम्भीर *adj.*

Shallow.-उत्तान, गाध *adj.*

अगाधमतलस्पर्शं कैवर्तं दाशधीवरौ ।

Unfathomable -अगाध, अतलस्पर्श *adj.*

A fisherman.-कैवर्त, दाश, धीवर *m.*

अथ मत्स्यो ह्यपो मीनो यादांसि जलजन्तवः ॥ ११५ ॥

Fish.-मत्स्य, ह्यप, मीन *m.*

Aquatic animal.-यादम *n.*; जलजन्तु *m.*

स्यान्तुलीरः कर्कटकः कूर्मं कमठकरुषी ।

Crab.-तुलीर, कर्कटक *m.*

Tortoise.-कूर्म, कमठ, करुष *m.*

नक्रो ग्राहः शिषां शुक्तिः शङ्खः स्यान्कम्बुरश्रियी ॥ ११६ ॥

A crocodile.-नक्र, ग्राह *m.*

A shell.-शुक्ति *f.*

A conch-shell.-शङ्ख, कम्बु *m. & n.*

† त्रिव्यागाधालः i. e. from प्रयाग to अगाध the words are *adj.*

भके मण्डूकवर्षाभूशालरपचददुरा ।

A frog - भेक मण्डूक वर्षाभू / शालर पूव ददुर m

जलाशया जलधारास्तत्रागाधजलो हृद ॥ ११७ ॥

A tank reservoir of water जलाशय जल
धार :

A deep lake हृद -अगाधजलो जलाशय ।

(आधार : a bund a canal)

पद्माकरस्तडागाऽस्त्री कासार सरसी सर ।

A lake पद्माकर : तडाग ११ & १२ कासार m ,
सरसी f सरम n

वेशत पचल चाल्यपरो वापी तु दीर्घिका ॥ ११८ ॥

Pond pool - वग न : पचल अल्पमरसू ११

A well with steps - वापी, दीर्घिका f

पुस्त्यवान्नु ग्रहि कूप उदपान च पुत्ति वा ।

A well अ नु ग्राह, कूप ११ उदपान ११ ११

लेय तु परिखावाप आलवाल नदी सारित् ।

तरंगिणी शैवलिनी तप्तिनी निम्नगायगा ॥ ११९ ॥

Ditch trench - लय n परिखा f

A basin for water round a tree - आवाप
m , आलवाल n

Lotus (in general) -पद्म ॥ & ॥ नलिन,
अरविन्द सरोरुह, पद्मवेरुह, तामरस, शतपल, कुशेशय,
कमल, राजीव पुष्कर अम्भोरुह ॥

(सरसि, पद्मे अम्भसि वा रोहति इति सरोरुहादय =
उ० त० शतं पद्माणा यस्य तत्र = व० syn सरसिज, सरोज,
पद्मज सहस्रपल अम्भोन अम्भज)

[रुह 1 P to grow आरुह to ascend अवरुह
to descend to alight अधिरुह to mount on]

पुण्डरीकं कोमलं शैवाल शैवलोऽपि तत् ॥ १२३ ॥

White lotus पुण्डरीक ॥

Red lotus -कोमल ॥

Moas -शैवाल (or शै०) ॥ शैवाल ॥

मृणालं तु विमं नालमस्त्री विञ्जत्ककेयरी ।

Fibres in a lotus -मृणाल, विस ॥

Stalk of a lotus -नाल ॥ & ॥

Filaments or pollen of a lotus -विञ्जत्क,
केयरी ॥

कुमुदती कुमुदिनी नलिन्या पद्मिनीमुखा ॥ १२४ ॥

The plant of white lotus -कुमुदता, कुमु
दिनी ॥

Common lotus plant -नलिनी पद्मिनी, कम
लिनी १० ॥

इति धारिवर्गः ।

भूर्भूमिः पृथिवी क्षोणी रसा विश्वंभरा क्षितिः ।

धरा धरित्री धरणिः क्ष्माऽवनिर्मेदिनी मही ॥

वसुधरोर्या वसुधा जगती सागराम्बरा ॥ १२५ ॥

The earth.—भू, भूमि, पृथिवी (or पृथ्वी),
क्षोणी, रसा, विश्वंभरा, क्षिति, धरा, धरित्री, धरणि, क्ष्मा,
अवनि, मेदिनी, मही, वसुधरा, उर्वी, वसुधा, जगती, साग-
राम्बरा *f.*

विश्वं विभक्तिं इति=उ० त०; वसूनि+धारयति इति=उ०
त०, वसु *m.* a jewel; सागर एवाम्बरं वस्याः सा=व०,
syn. लोकपात्री, वसुमती, रत्नगर्भा, रत्नमू, समुद्रवपना इ०.

गृन्मृत्तिका चोर्वरा तु मस्याद्याऽथोपरेतरा ।

Soil, earth.—गृन्, मृत्तिका *f.*

Fertile soil.—उर्वरा *f.* or *adj.*=सस्याद्या ।

Barren or saline soil.—ऊपरा *f.* or *adj.*=
सम्यविहीना ।

त्रिष्वथो जगती लोको विष्टपं भुवनं जगत् ॥ १२६ ॥

The world —जगती *f.*; लोक *m.*; विष्टप, भुवन,
जगत् *m.*

नीवृजनपदो देशविषयौ सुपवर्तनम् ।

An inhabited country, kingdom - नीवृज
जनपद m

A country region - दश, विषय m उपवर्तन n
सुराजि देशे राजन्वान् स्यात्ततोऽन्यत्र राजधान् ॥१२७॥
(A country) governed by a good
king - राजन्वन adj

(A country) ruled by a king - राज
वन् n l

शाद्वल शादहरिते सजम्याले तु पङ्कजिह्व ।

Green with grass, verdant - शाद्वल, शादहरित
n l

Muddy, marshy - मनम्याल, पङ्कजिह्व n l

गोष्ठ गोस्थानकं चैव बन्मीक पुनर्पुनकम् ॥१२७॥ अ

Cow pen - गाष्ठ, गास्थानक n

Ant hill - बन्मीक m & n

पर्यन्तभू परिमर सेनुरालौ द्विषा पुमान् ।

Skirts - पर्यन्तभू f परिमर n

Bridge, mound bund - सेनु m आदि f

अथनं यर्म मार्गाष्वपन्यन पदवी मृत्ति ॥ १२८ ॥

सरणि पद्वती रम्या शृङ्गात्कचनुपथे ।

Road, path, way.—अयन, वर्धन् *n.*; मार्ग,
अवन्, पथिन् *m.*, पदवी, सति, सरणि, पद्मति, रथ्या *f.*

Crossing of roads.—ङ्गाटक, चतुस्रथ *n.*

दुर्गमं वर्म कान्तारं विषयः कापथः समी ॥ १२९ ॥

Wilderness, difficult pass.—कान्तार *n.* =

दुर्गमं वर्म ।

Bad road.—विषय, कापथ *m.*

गन्धूतिः स्त्री श्रोत्रायुगं मुपन्यास्यपि सपथः ।

Two kos—गन्धूति *f.* = श्रोत्रायुग *n.*

(त्रोदा *m.* = a kos).

Good road.—मुपनिन्, सपथ *m.*

पावापृथिव्यौ रोदम्यौ पावाभूमी च रोदमी ॥

The earth and the sky—पावापृथिवी *f.*

पावाभूमि *f.* *du.*; रोदमी *f.* *du.*; रोदम् *n.* *du.*

इति भूमिरगः ।

पू. स्त्री पुरीनगर्यां वा म्यानीय पत्तनं तया ॥ १३० ॥

Town, city—पुर *f.*; पुरी *f.* or पुर *n.*; नगरी *f.*

or नगर *n.*; म्यानीय. पत्तन *n.*

आशगन्तु निशतायां शिरगिः पश्यत्रीशिरा ।

Shop—आश *m.*; निशता *f.*

Market - विपणि f - पण्यबीधिका f

वर्षं चयोऽथ प्राकारा भित्ति स्त्री कुड्यमेव च ॥ १३१ ॥

A mud wall - वर्ष n चय ११

An enclosure or rampart - प्राकार ११

Wall partition भित्ति f कुड्य n

गृहं गेह च सदनं भवनागारमदिरम् ।

निकेतनं वेश्म सद्य निशान्तं नित्यालयौ ॥ १३२ ॥

House dwelling - गृह गेह सदन भवन आगर,
मदिर निकेतन वेश्मन् सद्यन् निशान्त n नित्य
आलय ११

(ली 1 10 9 P to adhere to dwell to
live with नि to lie down to hide oneself)

वास कटी समा शाला पर्णशालोऽञ्जोऽस्त्रियाम् ।

A house hall a shed - वाम ११ कुटी समा,
शाला f

Hermitage hut - पर्णशाला f उञ्ज ११ & n

गर्भगारं वासगृहं वाजिगाना तु मन्दुरा ॥ १३३ ॥

The middle of a house sleeping room -
गर्भगार, वामगृह n

Stable - वाजिगाना मन्दुरा f

(वम 1 P to dwell, to live with अधि to

inhabit; with उप to observe a fast, to fast;
with निम् *Can.* to banish; with प्र to travel,
to go abroad.)

मठश्चात्रादिनिलयो गज्जा तु मदिरागृहम् ।

A school or building inhabited by stu-
dents or ascetics; a monastery.—मठ *m.* =
छात्रादीनां निलयः । -

A tavern.—गज्जा *f.*; मदिरागृह *n.*

कुट्टिमोऽस्त्री निवद्धामृश्वन्दशाला शिरोगृहम् ॥१३३॥

A floor or ground paved or plastered—
कुट्टिम *m.* & *n.* = निवद्धा भूः ।

An apartment on the house-top, terrace.—
चन्द्रशाला *f.*; शिरोगृह *n.*

आवेशनं शिल्पिशाला प्रपा पानीयशालिका ।

Workshop, manufactory.—आवेशन *n.*;
शिल्पिशाला *f.*

A place where water is distributed,
cistern.—प्रपा, पानीयशालिका *f.*

वातायनं गयाक्षोऽय सौधोऽस्त्री भूपमन्दिरम् ॥१३४॥

Window.—वातायन *n.*; गयाक्ष *m.*

Palace.—सौध *m.* & *n.*; भूपमन्दिर *n.*

हर्म्यादि धनिना वास प्रासादो देवभूभुजाम् ।

Mansion - हर्म्य *m* - धनिना वास ।

Royal palace or temple प्रासाद *n* - देवभू
भुजा वास ।

अन्त पुर तु शुद्धान्तश्चावरोधोऽथ दहली ॥ १२५ ॥

Harem - अन्त पुर *?* शुद्धान्त अवरोध *?*

Threshold - दहली *f*

गोपानसी तु बलभी च चरे त्वजिराङ्गन ।

Roof - गोपानसी बलभी *f*

Compound quadrangle - चत्वर, अजिर अ

गम

स्त्री द्वाड्वारं प्रतीहार स्याद्वितीर्दिस्तु वेदिका ॥ १२६ ॥

Door entrance - दा *f* द्वार *?* प्रतीहार *m*

A raised seat *?* वक्त्रा *f* वक्त्रिका *f*

सारणोऽस्त्री चहिद्वारं पुरद्वारं तु गोपुरम् ।

A front door an ornamental arch - तीरण

m & *n* - बहिर्द्वारम् ।

A town-gate - पुरद्वार गोपुर *n*

कपाश्वरं तु यो तद्विष्कम्भोर्जाल न ना ॥

The leaf or panel of a door - कपाश्वर *m* अरर *m*

A wooden bolt to fasten the door, - अरर

f. & n.—कपाटस्य विषमः । (विषम *m.* Obstacle, hindrance; & therefore the bolt of a door.)

आरोहणं स्यात्सोपानं ग्रामसंवसथौ समौ ॥ १३७ ॥

• A staircase.—आरोहण, सोपान *n.*

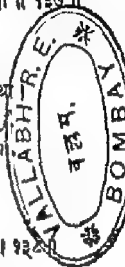
A village.—ग्राम, संवसथ *m.*

संमार्जनी शोधनी स्यात्संकरोऽवकरस्तथा

• Broom, brush.—संमार्जनी, शोधनी *f.*

Sweepings, dust.—स्फुर, अवकर *m.*

इति पुरवर्गः ।

महीध्रे शिखरिष्माभृदहार्यधरपर्वताः ॥ १३८ ॥

अद्रिगोत्रगिरिमावाचलशैलशिलोच्चयाः ।

Mountain, hill.—महीध्र, शिखरिन्, ष्माभृत्, अहा, र्य, धर, पर्वत, अद्रि, गोत्र, गिरि, मावन, अचल, शैल-शिलोच्चय *m.*

(महीं धारयति, ष्मां विभक्ति, गा त्रायते, इ०=महीध्रा-
दयः उ० त०, *Syn.* महीधर, भूधर, धराधर, भूभृत्,
महीभृत्.)

पाषाणप्रस्तरमावोपलाश्मानः शिला दृषद् ॥ १३९ ॥

• Stone, rock.—पाषाण, प्रस्तर, मावन, उपल, अश्मन्
m. ; शिला, दृषद् *f.*

कूटोऽस्त्री शिखरं शृङ्ग प्रपातस्त्वतटो भृगु ।

Top, summit - कूट *m* & *n* शिखर, शृङ्ग *n*

Cliff, precipice - प्रपात, अतट, भृगु *m*

कटकोऽस्त्री नितम्बोऽङ्गे स्नु प्रस्थ सानुरस्त्रियाम् ॥१४०॥

The side or ridge of a mountain - कटक *m* & *n* = अङ्गेनितम्ब ।

Table land, level land on the top of a mountain - स्नु प्रस्थ *m* सानु *m* & *n*

धातुर्मन शिलाद्यद्रे पादा प्रत्यन्तपर्वता ।

उस प्रस्त्रवर्ण वारिप्रवाहो निर्झरो झर ॥१४१॥

Ore, mineral, metal - धातु *m*

Foot of a mountain - पाद *m* = प्रत्यन्तपर्वत ।

Cascade, waterfall - उस *m* प्रस्त्रवर्ण *n*

Spring, fountain - वारिप्रवाह, निर्झर, झर *m*

दरी तु कन्दरो वा स्त्री गह्वरं तु गुहा स्मृता ।

Valley, vale - दरी *f* कन्दर *m* or कन्दरा *f*

Cave, den - गह्वर *n* गुहा *f*

निकुञ्जकुञ्जा वा स्त्रीवे खनि खानी तथाञ्च ॥१४२॥

Grove, bower - निकुञ्ज, कुञ्ज *m* & *n*

A mine - खनि, खाना *f* आवर *m*

वपयकाट्रेरासखा भूमिरुर्ध्वमधिन्यरा ।

Land near the foot of a mountain.—

उपत्यका *f.* = अद्रेरामन्ता भूमिः ।

Land on the upper part of a mountain.—

अधित्यका *f.* = अद्रेरूर्ध्व भूमिः ।

इति शैलवर्गः ।

अट्यरण्यं विपिनं गहनं काननं वनम् ॥ १४३ ॥

Forest, wilderness, jungle.—अटवी *f.*; अरण्य, विपिन, गहन, कानन, वन *n.*

आरामः स्यादुपवनं कृत्रिमं वनमेव यत् ।

A garden, a grove —आराम *m.*; उपवन *n.*

पुमानासीड उद्यानमङ्कुरोऽभित्वोद्भिदि ॥ १४४ ॥

A royal or public garden.—आसीड *m.*; उद्यान *n.*

A Sprout.—अङ्कुर *m.* = अभित्वोद्भिद् ।

धीप्यालिरावलिः पङ्क्तिः श्रेणी लेखास्तु राजयः ।

Row.—धीधी, आलि, आवलि, पङ्क्ति, श्रेणी (or ०णि) *f.*

Continuous or thick line.—लेखा, राजि *f.*

वृक्षैः महीरूढः शालो वितपी पादपस्तहः ॥ १४५ ॥

अनोरूढः कुटः शालः पलाशी द्रुमागमाः ।

Tree -वृक्ष, मई रूह, शासिन्, विटापिन्, पादप, तरु,
अनोकह कुट शाल, पलाशिन् दु ड्रुम, अगम m

बन्धोफलोवकेशी च फलवान् फलिन फली ।

Barren, fruitless -बन्ध्य (बन्ध्य), अपल, अव
कशिन् (adj)

Bearing fruit fruitful -फलवत्, फलिन,
फलिन् (adj)

(फल 1 P to produce to bear fruits
with प्रति to be reflected)

त्रिषु फुल्ले विमसितान्मीलितौ विकचस्फुटौ ॥ १४६ ॥

Blown opened -फुल्ल, विमसित, उन्मादित, विकच,
स्फुट (adj)

(फुल्ल 1 P to blossom to open मील 1 P to
close to wink, to close the eyes मील्य
Oaus to close to shut उमील to be opened
as eyes or a flower to open समुन्माद to open
of itself to spring up to rise निमील to
close to shut to be covered स्फुट 6 P & 1
A to burst to open to expand)

लता तु बली व्रतति सा वीरद्या प्रसन्नानिनी ।

Creeper -लता, बली, व्रतति f

A spreading creeper.—वीरुष् *f.* = प्रतानिनी

लता ।

नगादीमारोह उच्छ्राय उत्सेधश्चोच्छ्रयश्च संः ॥ १४७ ॥

Height; loftiness.—आरोह, उच्छ्राय, उत्सेध,

उच्छ्रय *m.* = नगादीनामारोहः ।

अस्त्री प्रकाण्डः स्कन्धः स्यात् समे शाखालते तथा ।

The trunk of a tree.—प्रकाण्ड *m.* & *n.*

स्कन्ध *m.*

Bough, branch—शाखा, लता *f.*

शिरोप्र शिखरं त्रुखी बलं बलकलमस्त्रियाम् ॥ १४८ ॥

The top or crown of a tree.—शिरस, अप्र,

शिखर *n.*

Bark.—स्वन *f.*; वक्क, वक्कल *m.* & *n.*

मन्यिनी पर्वपर्या मन्त्रगुह्या शिखाजटे ।

A knot, a joint in a cane or body.—

मन्यि *m.*; पर्वन्, परम *n.*

Shrub.—शम्भ, शुभम *m.*

A filiform root.—शिखा, जटा *f.*

काष्ठं दारिद्र्येन तेषां इध्ममेधः समिष्टियाम् ।

Wood.—वाष्ठ, दाग *n.*

Fuel, dry wood.—इध्म, एधम्, इध्म *n.*; एध *m.*;

शमिष्ट *f.* (इन् ७ A. to kindle.)

निष्कह कोटर वा नावल्लरिर्मञ्जरि स्त्रियौ ॥१४९॥

The hollow of a tree - निष्कुह *m*, कोटर *n*

& *m*

Shoot sprout blossom - वल्लरि, मञ्जरि or

मञ्जरी *f*

पत्रं पलाश छदनं दलं पणं छद पुमान् ।

Leaf foliage पत्र पलाश छदन दल पण *n*

छद *n*

पल्लवाऽश्री विसलय विस्तारो विटपोऽस्त्रियाम् ॥१५०॥

A twig full of young leaves पल्लव *m* &

n विमलय *n*

The extension of a tree - विस्तार *n*

विन्प *n* & *f*

वृक्षादीनां फलं सस्य वृत्तं प्रसववधनम् ।

Crops harvest - सस्य *n* - वृक्षादीनां फलम् ।

Stalk stem - वृत्त *n* - प्रसववधनम् ।

स्यान्गुच्छकस्तु स्तवकं कुल्लो मुकुलोऽस्त्रियाम् ॥१५१॥

Bunch nosegay - गुच्छक स्तवक *n*

An opening bud - कुल्ल *f* मुकुल *f* & *n*

स्त्रिय सुमनसं पुष्पं प्रसूनं कुसुमं सुमम् ।

Flower—सुमनम् *f. pl.*; पुष्प, प्रसून, कुसुम, सुम *m.*

मकरन्दः पुष्परसः परागः सुमनोरजः ॥ १५२ ॥

The nectar of a flower.—मकरन्द *m.* = पुष्परसः ।

Pollen.—पराग *m.* = सुमनसां रजः ।

कोरकः पुंसि कलिका मन्दारः पारिजातकः ।

Bud.—कोरक *m.*; कलिका *f.*

A kind of tree.—मन्दार, पारिजातक *m.*

आम्रक्षृतो रसालोऽपि सहकारोऽथ घेतसे ॥ १५३ ॥

शीतवज्जुलवानीराः पलाशे पर्णकिंशुकी ।

Mango tree.—आम्र, क्षृत, रमाल, सहकार *m.*

The Ratan reed.—वेतस, शीत, वज्जुल, वानीर *m.*

The Palas's tree.—पलाश, पर्ण, किंशुक *m.*

अतिमुक्तः पुण्ड्रकः स्याद्वासन्ती माधवी लता ॥ १५४ ॥

The creeper *Mogra*.—अतिमुक्त, पुण्ड्रक *m.*;

वासन्ती, माधवी, लता *f.*

सुमना मालती जातिः सप्तल्य नवमालिका ।

The creeper jasmine—सुमना (or सुमनम्),

मालती, जाति *f.*

A creeper.—सप्तल्य, नवमालिका *f.*

शृङ्गीका गोस्तनी द्राक्षा स्याद्वा मधुरसेति च ॥ १५५ ॥

The vine also grape—मृदीका, गोस्तनी, दाक्षी,
खादी, मधुरसा /

अस्यी कुशं कुथो दर्भो वरो वेणुश्च कीचक ।

A kind of grass—वरा m & n वय, दर्भ m

Bamboo tree a bamboo—वरा, वेणु, कीचक m

शष्प बालतृण घासो यवस तृणमर्जुनम् ॥ १५६ ॥

Young grass—शष्प बालतृण n

Meadow or pasture grass—घास m, यवस n

Grass in general—तृण अर्जुन n

(घस 1 P to devour to eat)

अश्वथ पिप्पलो त्रिव श्रीफलोऽथाप्युदुम्बर ।

अम्लिका तिमितिही चिञ्चा वरून्धूर्यदरी तथा ॥ १५६ अ

The Indian fig tree—अश्वथ, पिप्पल m

The Bel tree or its fruit—विल्व, श्रीफल m

The glomerous fig tree—उदुम्बर m

The tamarind tree—अम्लिका तिमितिही,

चिञ्चा /

The jujube tree—वरून्धू, बदरी /

इहगुदी ताम्रवतरभूतं चामिमृदुत्वचौ ।

ताम्रलवली ताम्रली नागवल्गु यय वेसरे ॥ १५६ ॥ आ

यकुलो घातुलो गोके मर्मा करकदादिमौ ।

The name of a plant.—इङ्गुदी *f.*; तापसतह *m.*

The birch-tree.—भूर्ज, चर्मिन्, मृदुत्वच् *m.*

The betel-plant.—ताम्बूलवल्ली, ताम्बूली, नाग-
वही *f.*

The Bakul tree.—केसर, बकुल *m.*

The Asoka tree.—वज्जुल, अशोक *m.*

The pomegranate tree.—करक, दादिम *m.*

॥ कदम्बः प्रियको बन्धूको बन्धुजीविकः ॥ १५६ ॥ इ

The Kadamba tree.—नीप, कदम्ब, प्रियक *m.*

The Bandhuka plant.—बन्धूक, बन्धुजीविक *m.*

अथ शोणे कुरवकस्तथा पीते कुरष्टकः ।

तालिकेरो नाग्विकेलस्नापिल्लस्तु तमालकः ॥ १५६ ॥ ई

A crimson species of Amaranth, its
flower (when neuter).—कुरवक *m.* & *n.*

The yellow species of Amaranth.—कुर-
क *m.*

The coconut tree.—नाग्विकेर, नारिकेल *m.*

The tamala tree, with dark blossoms.—
तालिकेर, तमाल *m.*

रमाण्डू शुष्यन्ताम् रम्भा तु बह्वली द्वियाम् ।

The sugar-cane—रमाण्डू, शुषु *m.*

The gourd creeper - तुम्बी, अलाव f

The plantain tree - रम्भा, कदली f

खदिरो रक्तसारथ्य चम्पको हेमपुष्पक ॥ १५६ ॥ उ

The *Khadin* a tree - खदिर, रक्तमार m

The *Champal* a tree - चम्पक, हेमपुष्पक m

कुन्द शिरीष धतूर केतकी मल्लिका जपा ।

प्रियङ्गु पूग एरण्ड शमी चामलकी तथा ॥ १५६ ॥ ऊ

A kind of jasmine - कु ३ n

The *Sirisha* tree - शिरीष n

The *Dhattura* tree - धतूर m

The *Ketal* a tree - केतकी f

The *Mogri* plant - मोल्लिका f

The *jalandra* plant - जपा f

The *Priyangu* plant - प्रियङ्गु m

The betel nut tree - पूग m

The castor oil plant - एरण्ड m

The *Sami* tree - शमी f

A kind of tree - आमलकी f

पलाण्डुर्लघुनो मुस्ता दूर्वा श्यामाक ण्व च ।

An onion - पलाण्डु m

Garlic - लघुन m

A kind of grass.—मुस्ता *f.*

A kind of grass.—दूर्वा *f.*

A sort of grain.—श्यामाक *m.*

जम्बूः स्त्री पुंसि जम्बीरः कर्कटी शाल्मलिर्द्वयोः ॥ १५६ ॥ क

A fruit tree.—जम्बू *f.*

The citron tree.—जम्बीर *m.*

The cucumber.—कर्कटी *f.*

The silk-cotton tree.—शाल्मलि *m. & f.*

इति वनोपधिर्गः ।

शार्दूलद्वीपिनौ व्याघ्रे कण्ठीरवमृगद्विपौ ।

मिहो मृगेन्द्रः पञ्चास्यो हर्यश्चः केसरी हरिः ॥ १५७ ॥

Tigor.—शार्दूल, द्वीपिन्, व्याघ्र *m.*

Lion.—कण्ठीरव, मृगदिप्, सिंह, मृगेन्द्र, पञ्चास्य,
हर्यश्च, केसरिन्, हरि *m.*

(मृग+दिप्, मृग+इन्द्र=प० त०; पञ्च आस्य यस्य=ब०.

पञ्च *adj.* spreading, wide. केसर अरव सन्ति इति

क०. केसर *m.* the mane of the lion or horse,

Syn. मृगरान, मृगसिन्, पञ्चानन.)

कपित्थवृक्षवृक्षगन्धामृगवलीमुखाः ।

मर्कटो यानरः कीनो घराहः कोलसूकरौ ॥ १५८ ॥

Monkey - कपि पुवग, पुवग, शाखामृग, वलीमुख,
मर्कट वानर, कोश m

(पुव गच्छति इति पुवग, पुवग & also पुवगम -
उ० त०)

Hog - बरह बोल सूकर m

भल्लुक नक्षो महिषे लुलायश्चाथ जम्बुक ।

शृगाला वचक क्रोष्टा काकस्वीहामृगो वृक ॥१५९॥ -

Bear भल्लुक नक्ष m

Buffalo - महिष लुलाय ।

Fox jackal - जम्बुक शृगाल वचक, काष्टु m

Wolf - काक इहामृग वृक ।

आतुर्यिङ्गाग मार्जारो वृषदशक आस्तुभुक ।

A cat ओत विडाल मार्जार, वृषदशक, आस्तु

भुज m

[दग् (दग्) I P to bite with परि to bite
through to bite violently with सम् to
press together to crush, to pinch]

चमूरकृष्णसारैणवरङ्गहरिणा मृगे ॥ १६० ॥

Deer antelope चमूर, कृष्णमार (or शर)

एग कुरंग हरिण मृग ।

रस्म्यारगृपता अयाश्च मृगनातय ।

Different kinds of deer or antelope.—

रु, सारग, पृषत, इ० m.

कृमिकीटौ क्षुद्रजन्तौ वृश्चिकः शूककीटकः ॥ १६०॥ अ

Insect, worm.— कृमि, कीट m.—क्षुद्रजन्तुः ।

A scorpion, a caterpillar.—वृश्चिक, शूककीट m.

ऊर्णनाभस्तन्तुवाय आसुस्तन्दुरमूपकौ ।

A spider.— ऊर्णनाभ, तन्तुवाय m.

A mouse — आसु, उन्दुर (or उन्दुर), मूपक m.

(उर्णु 2 P. A. to cover. मूप् 1 P. or मुप् 1, 9 P. to steal.)

गरुमान् गरुडस्ताड्यो वैनतेयः एगेश्वरः ॥

The king of birds, eagle — गरुमान्, गरुड,
ताड्य, वैनतेय, एगेश्वर m.

पारावतः कलवः कपोतोऽथ शशाङ्गः ॥ १६१ ॥

पत्री इयेन उल्लूकस्तु वायसारातिपेचकौ ।

दिवान्धः कौशिको घूको दिवाभीतो निशाङ्गः ॥ १६२ ॥

A pigeon, dove — पारावत, कलव, कपोत m.

A hawk, falcon.— शशाङ्ग, पत्रिन्, इयेन m.

Owl.— उल्लूक, वायसाराति, पेचक, दिवान्ध, कौशिक,

घूक, दिवाभीत, निशाङ्ग m.

(निशाङ्ग भट्टान् इति निशाङ्गः; अङ् 1 P. to

roam, to wander With परि to wander about,
to make a tour)

कृक्वाकुस्ताम्रचूड कुक्कुटश्चरणायुध ।

.A cook - कृक्वाकु, ताम्रचूड, कुक्कुट, चरणायुध ॥

चटक बलविडक, स्याद् बलाका विसकण्ठिका ॥१६३॥

Sparrow - चटक, बलविडक ॥

A kind of crane - बलाका, विसकण्ठिका ॥

वनप्रिय परभृत कोकिल पिक इत्यपि ।

Cuckoo - वनप्रिय, परभृत, कोकिल, पिक ॥

(पर+भृत=तृ० त०, syn परपुष्ट)

काकस्तु बलिभुग् ध्वाङ्क्षो वायसो मौकुलिस्तथा ॥१६४॥

Crow - काक, बलिभुज, ध्वाङ्क्ष, वायस, मौकुलि ॥

(बलि भुङ्क्ते =उ० त०, syn बलिपुष्ट)

आतापिचिर्ह्रा दाक्षाय्यगृध्रो वीरशुकी समौ ।

A kite - अतापिन्, चिह्न ॥

A vulture - दाक्षाय्य, गृध्र ॥

A parrot - वीर, शुक्र ॥

शुङ्क्षोऽपि यव कङ्क पुष्कराद्भस्तु सारस ॥१६५॥

Heron - शुङ्क्ष, कौञ्ज ॥

A crane - यव, वल ॥

A kind of crane - पुष्कराह, सारस ॥

कोरुश्चक्रश्चक्रवाक कादम्ब कलहंसक ।

Ruddy goose - कोरु, चक्र, चक्रवाक ॥

A kind of goose - कादम्ब, कलहंस ॥

हंसभेदो राजहंसो महिकाक्षस्तथाऽपर ॥ १६६ ॥

Flamingo swan - हंस ॥

Kinds of swans - राजहंस, महिकाक्ष ॥

समौ चातकसारंगौ दशस्तु वनमक्षिका ।

The *chataka* bird - चातक, सारंग ॥

A gad fly, a large wasp - दश ॥

वनमक्षिका ॥

वरदा त्वपि गन्धोली सरघा मधुमक्षिका ।

Wasp - वरदा, गन्धोली ॥

Bee - सरघा, मधुमक्षिका ॥

समौ पतंगक्षालमौ खद्योतो ज्योतिरिद्गण ॥ १६७ ॥

A grass-hopper - पतंग क्षालम ॥

Glow-worm, firefly - खद्योत, ज्योतिरि-

द्गण ॥

मधुमतो मधुकरो मधुलिङ्गमधुगलिन ।

दिरेषपुण्ड्रिद्भृद्गणद्वदममराण्य ॥ १६८ ॥

A bee - मधुमत्, मधुकर, मधुलिङ्ग, मधुग

दिरेष, पुण्ड्रिद्, भृद्गण, द्वद, अमर, अण्य ॥

मयूरो वहिणो वर्ही नीलकण्ठो भुजगभुज ।

शिखावल शिखी कैरी मेघनादानुलास्यपि ॥ १६९ ॥

A peacock - मयूर बाहण, बहिंन नीलकण्ठ

भुजगभन, शिखावल्, शिखिन्, मेघनादानुलासिन् ॥

(भुजगान् भुजक्त इति=३० त० the snake eater

नील-कण्ठ=३०, शिखा, कर्मा यस्यास्ताति-शिखी, कर्मा

मेघनाद अनुलसति इति=३० त०, syn भुजगादान,

भुजगादिय शिखिकण्ठ, शिखिण्डिन्)

केका वाणी मयूरस्य समौ चन्द्रकमचर्मा ।

Cry of the peacock - कर्मा / -मयूरस्य वाणी ।

The eye on peacock's feathers - चन्द्रक,

मेचक ॥

शिखा चूडा शिखण्डस्तु पिच्छर्ह नपुमके ॥ १७० ॥

Crest - शिखा, चूना /

Feathers tail - शिखण्ड ॥ पिच्छ, बर्ह ॥

शमुन्तिरण्डन पश्री शकुन्तविहगदिना ।

स्वग पश्री विहायाश्च विविक्षिरपत्तग्रय ॥ १७१ ॥

A bird - शमुन्ति, अण्डन, पश्विन्, शकुन्त, विहग,

दिन, रा, पतिन् विहायम्, वि, विक्षिर, पतत्रि (or

पतत्रिन्) ॥

कारण्डवस्त्रिस्तारिश्च जीवनीवश्चकोरक ।

Different kinds of birds.— कारण्टव *m.*;
नित्तिरि *m.*; जीवजीव *m.*; चकोर *m.*

पक्षः पत्रं पतत्रं च चञ्चुघ्रोटरुमे स्त्रियौ ॥

A wing.— पक्ष *m.*; पत्र, पतत्र *n.*

.. Beak, bill.— चञ्चु, घ्रोटे *f.*

पेक्षी कोक्षी द्विहनेऽण्डं कुलायो नीडमस्त्रियाम् ॥ १७२ ॥

Egg.— पेक्षी *f.*; कोक्ष *m.*; अण्ड *n.*

A nest.— कुलाय *m.*; नीड *m. & n.*

‘पोतः पामोऽर्भको डिम्भः पृथुकः शावकः शिशुः ।

A young, a child.— पोत, पाक, अर्भक, डिम्भ,

‘पृथुक, शावक, शिशु *m.*

स्त्रीपुंसौ मियुनं द्वन्द्वं युग्मं तु युगलं युगम् ॥ १७३ ॥

A couple, a pair (male and female).—

स्त्रीपुम *m. & n.*, मियुन, द्वन्द्व *n.*

A pair.— युग्म, युगल, युग *n.*

समूहनिघहस्तोमर्मदोहनिऋवजाः ।

समुदायश्च संघातः समशायश्च यो गणः ॥ १७४ ॥

स्त्रियो तु संहनिर्द्वन्द्वं निरुगम्यं कदम्बरम् ।

A collection, group, flock, troop, herd,
crowd.— समूह, निघ, स्तोत्र, संघात, निऋ, वज, सम-

दाय, सघात, समवाय चय, गण *m* सहति *f*, वृन्द,
निकुरम्ब, कदम्बक *n*

वृन्दभेदा समैवर्गं सघसाथौ तु जन्तुभि ॥ १७५ ॥

सजातीयैः कुलं यूथं तिरश्चा पुत्रपुंसकम् ।

A class, species - वर्ग *m* = समैवृन्दम् ।

Flock of animals - सघ, साथ *m* = प्राणिभि

सजातीयैर्विजातीयैश्च वृन्दम् ।

A collection or flock of animals of the
same kind - कुल *n*

Herd flock - यूथ *m* & *n* - तिरश्चा वृन्दम् ।

पुञ्जो राशिश्चोकरश्च वृट् स्यात्पुत्रपुंसकम् ।

* A heap - पुञ्ज राशि उत्तर *n* कूट *m* & *n*

गृहासक्ता पक्षिमृगादेकास्ते गृह्यवाश्च ते ॥ १७६ ॥

Tame or domesticated (bird or beast)

- ऐक, गृह्यक *adj* = गृहासक्त पक्षी मृगा वा ।

इति सिंहादिवर्गः ।

मनुष्या मानुषा मर्त्या मनुजाना मानवा नरा ।

Man - मनुष्य मानुष, मर्त्य मनुज, मानव, नर *m*

स्यु पुमांस पञ्चजना पुंशः पूंशः नर ॥ १७७ ॥

Male - पुम्, पञ्चजन, पुरष पूरष, नृ *n*

स्त्री योषिद्वयला योषा नारी सीमन्तिनी वधू ।

प्रतीपदर्शिनी वामा वनिता महिला तथा ॥ १७८ ॥

Woman, female - स्त्री, योषित्, अवला, योषा, नारी, सीमन्तिनी, वधू, प्रतीपदर्शिनी, वामा, वनिता, महिला f

विशेषास्त्रदृग्ना भीह' कामिनी वामलोचना ।

प्रमदा मानिनी कान्ता हृन्ता च नितम्बिनी ॥ १७९ ॥

सुन्दरी रमणी रामा कोपना सैत्र भामिनी ।

परारोहा मत्तकादिन्युत्तमा वर्यणिनी ॥ १८० ॥

Words denoting varieties of women but now used in the general sense of a beautiful woman - मानिनी f = one indignant towards her lover वामना, भामिनी f = Passionate or angry-tempered woman (वामे लाचने यस्या गा=१०, वरौ आरादी यस्या सा=१० one of excellent hips Syn वामनय्या, परारोहा)

पत्नी पाणिगृहीती च द्वितीया सहर्षमिणी ।

भायो मायाऽथ पुंभूम्नि दारा ग्यानु कुटुम्बिनी ॥ १८१ ॥

पुत्रधी मुष्कटिना पु गती लाभ्यी पतिव्रता ।

Wife - पत्नी, पणिगृहीती, द्वितीया, सहर्षमिणी, भय्यी, माया f, दारा m pl

Matron - वडुम्बिनी पुरभी /

A chaste or faithful wife - सुचरिता, सती,
साध्वी पतिव्रता /

कृताभिषेका महिषी कन्या तु स्यात्कुमारिका ॥ १८२ ॥

A crowned queen - महिषी / = कृताभिषेका
नृपती ।

A girl - कन्या, कुमारी or कुमारिका /

पुश्चली धपिणी बन्धक्यसती कुलटेवरी ।

स्वैरिणी पाशुला च स्यात्तरुणी युवति समे ॥ १८३ ॥

An unchaste woman harlot - पुश्चली,
धपिणी, बन्धकी, अमनी कुला इतरी स्वैरणी पाशुला /

A young woman - तरुणी, युवति /

रजस्वला पुष्पवती स्याद्रज पुष्पमार्तिवम् ।

A woman in her courses - रजस्वला, पुष्प-
वती /

The menses - रजस पुष्प, आर्तव n

पुनर्भूदिधिपूस्त्रा द्विस्तस्या दिधिपू पति ।

A widow re married - पुनर्भू, दिधिपू / =
द्विस्त्रा ।

The husband of a re married widow -
दिधिपू, = तस्या पति ।

कान्तार्थिनी तु या याति संकेतं सामिम्यारिका ॥१८३॥ अ

A woman who makes or keeps an assignation.— अभिसारिका *f.* = या कान्तार्थिनी. (संकेत
of assignation .)

पत्नी देशान्तरगते यातां प्रोपितभर्तृका ।

A woman whose husband is gone to a distant country.— प्रोपितभर्तृका *f.*

आयायन्योपमोगाङ्कैयस्या उपमि तु प्रियः ॥१८३॥ आ
पण्डिता साऽप्याचमन्य पतिं या परितप्यते ।

कन्दहान्तरिता सा स्याद्विप्रलब्धा तु मा मयेत् ॥१८३॥ इ
अनालोक्य पतिं रिक्ता या संकेतनिकेतने ।

सगिहता *f.* = A woman whose lover has been false to the appointment and is suspected of inconstancy; a disappointed and offended woman.

वदशान्तरिता *f.* = A woman who has been angry with her lover, but afterwards repents for it; a penitent woman.

विप्रलब्धा *f.* = A woman whose lover is false to his appointment or engagement, a woman deceived by her lover.

त्वल्मिषि प्रिये चिन्ताभ्याकुलोत्कण्ठिता भवेत् ।

उत्कण्ठिता $f =$ A woman whose lover has too long delayed going to the appointed place and is therefore full of anxiety and suspicion

आज्ञापर प्रियो यस्या स्वाधीनपतिका च सा ॥१८३॥ ई

स्वाधीनपतिवा $f =$ A woman who has much influence over her husband

अद्य प्रियसङ्केतितदिनमिति दृढगारपूर्णसामग्रीम् ।

सजीकरोति या स्त्री वामकम्पजेति सा प्रोक्ता ॥१८३॥ उ

वासकम्पजा $f =$ A woman dressed with all her ornaments and making decorations to receive her lover on the appointed day

समा स्नुषाजनीवध्वो विश्वस्ता विधवा समे ।

A daughter in law - स्नुषा जनी वधू f

widow - विश्वस्ता, विधवा f

आलि सखी वयस्याय पतिवर्त्नी समर्त्तका ॥ १८४ ॥

A female friend - आलि, सखी, वयस्या f

A woman having her husband living - पतिवर्त्नी, समर्त्तका f

वृद्धा स्त्री तु पतिवर्त्नी स्याद् द्वितीयचारिके समे ।

An old woman.—वृद्धा, पलिकनी *f*.

A female messenger.—द्रुती, संचारिका *f*.

बारह्मी गणिका वेश्या कुट्टिनी शम्भली समे ॥१८५॥

A public woman.—बारह्मी, गणिका, वेश्या *f*.

A bawd, a go-between.—कुट्टिनी, शम्भली *f*.

आपन्नसत्त्वा स्याद् गुर्विण्यन्तर्द्वनी च गर्भिणी ।

A pregnant woman.—आपन्नसत्त्वा, गुर्विणी,
अन्तर्द्वनी, गर्भिणी *f*.

पैतृष्वसेयः स्यात्पैतृष्वस्त्रीयश्च पितृष्वमुः ॥ १८६ ॥

सुतो मातृव्यसुश्चैव वैमात्रेयो विमातृव्यः ।

Paternal aunt's son, cousin.—पैतृष्वसेय, पैतृ-
ष्वस्त्रीय *m*.

Maternal aunt's son, cousin.—मातृवसेय,
मातृवस्त्रीय *m*.

Step-brother.—वैमात्रेय, विमातृव्य *m*.

आत्मजस्तनयः सुनुः सुतः पुत्रः स्त्रियां पत्नी ॥१८७॥

आदुर्दुद्दिनरं मरिष्यथं लोकं तथा समे ।

Son.—आत्मज, तनय, सुनु, सुत, पुत्र *m*.

Daughter.—आत्मजा, तनया, सुनु, सुता, पुत्री,
पुत्रिका *f*.

Offspring (male or female) - अपत्य,
साक ॥

स्वजाते त्वारस्सोरस्यौ तातस्तु जनक पिता ॥ १८८ ॥

Legitimate son - औरस, उरस्य *adj*

Father - तात जनक, पितृ *m*

जनयित्री प्रसूमाता जननी भगिनी स्वसा ।

Mother - जनयित्री, प्रसू मातृ जनना *f*

Sister - भगिनी *स्वसृ *f*

ननान्दा तु स्वसा पथुनंप्री पौत्री सुता मजा ॥ १८९ ॥

Husband's sister - ननान्द *f* = पत्यु स्वसा ।

Grand-daughter - नन्त्री, पौत्रा *f*

भार्यास्तु भ्रातृवर्गस्य यातर स्यु परस्परम् ।

Husband's brother's wife - यातृ *f*

पतिपत्न्यो प्रसू श्वश्रू श्वशुरस्तु पिता तयो ॥ १९० ॥

Mother in law - श्वश्रू *f*

Father in law - श्वशुर *m*

पितुर्भ्राता पितृव्य स्यान्मातुर्भ्राता तु मानुल ।

Paternal uncle - पितृव्य *m* = पितुर्भ्राता ।

Maternal uncle - मानुल *m* = मातुर्भ्राता ।

श्याल स्युर्भ्रातर पत्न्या स्वामिनो देवृदवरी ॥ १९१ ॥

Wife's brother - श्याल *m* = पत्न्या भ्राता ।

Husband's brother.—देव, देवर *m.*—स्वामिनो
भात ।

स्व वीयो भागिनेयः स्यान्नामाता दुहितुः पतिः ।

Sister's son, nephew.—स्वव्रीय, भागिनेय *m.*

Son-in-law.—जामातृ *m.*—दुहितुः पतिः ।

पितामहः पितृपिता तपिता प्रपितामहः ॥ १९२ ॥

मातुर्मातामहाद्येवं सपिण्डाश्च सनामयः ।

(1) Paternal and (2) maternal grand-
father.—१. पितामह, पितृपितृ; २. मातामह *m.*

(1) Paternal and (2) maternal great
grand-father.—१. प्रपितामह; २. प्रमातामह *m.*

A kinsman upto seventh remove.—
सापिण्ड, सनाभि *m.*

समानोदर्यसोदर्यमगर्भ्यमहजाः समोः ॥ १९३ ॥

Born of the same parents, (brother or
sister).—समानोदर्य, सोदर्य, मगर्भ्य, सहज *adj.*

मगोत्रवान्धवशातिवन्धुस्यजनानाः समोः ।

A relative.—मगोत्र, धात्र्य, शाति, वन्धु, स्व,
समर *adj.*

धरः प्रियः पतिर्भर्ता जारस्तृपतिः समी ॥

Husband.—धर, प्रिय, पति, भर्ता *m.*

A jaramou gallant जार उपपत्ति *m*
 आत्रीयो आतृजा आतृभगिन्यौ आतराद्युभौ ॥१९४॥

Brother's son - आत्रीय आतृन *m*

Brother & sister भ्रातृ *m dual* (भ्रातृ *m*
 brother)

मातापितरौ पितरौ मातरपितरौ प्रसूजनयितारौ ।

Parents मातापितृ पितृ मातरपितृ प्रसूजनयितृ
m du

श्वश्रुश्वगुरौ श्वशुरौ पुत्रौ पुत्रश्च दुहिता च ॥ १९५ ॥

Father and mother in law - श्वश्रुश्वगुर श्वगुर
m du

Son and daughter - पुत्र *m du* - पुत्रश्च
 दुहिता च

दंपती जपती जायापती भायापती च तौ । *

Husband and wife - दंपती, जपती जायापती,
 भायापती *m du*

शिशुश्च दैराय वा य तारण्यं यौवनं समै ॥ १९६ ॥

Infancy childhood - शिशुत्व, दैराय, बाल्य *m*
 १ *pl* - तार व, यौवन ,

इथाग्धाधिरं तु वृद्धस्य वृद्धमघऽपि वार्द्धकम् ।

old age.—स्थविर, वृद्ध, वादक *n.*

An assemblage of old folks — वादक *n.*

स्यादुत्तानशयो डिम्भः स्तनपश्च स्तनधय ॥ १९६ ॥ (अ)

An infant, a child.—उत्तानशय, डिम्भ, स्तनप, स्तनधय *m.* or *adj.* [धे १ P. to suck, to drink.]

पलितं जरसा शौक्ल्यं केशादौ विम्वसा जरा ।

Grayness of the hair.—पलित *n.* = जरसा केशादौ शौक्ल्यम् ।

Oldage.—वित्तमा, जरा *f.*

बालस्तु स्यान्माणवको वयस्यस्तरणो युवा ॥ १९७ ॥

Child, boy or girl.—बाल, माणवक *m.*

Young, adult.—वयस्य, तरुण, युवन् *adj.*

प्रवयाः स्थविरो वृद्धो जीनो जीर्णो जरक्षपि ।

Old, aged — प्रवयस्, स्थविर, वृद्ध, जीन, जीर्ण, जरत् *adj.*

[३ १, ४, ९ P. to grow old, to wear out.]

जघन्यजे स्युः कनिष्ठयवीयोऽवरजानुजा ॥ १९८ ॥

Younger.—जघन्य, कनिष्ठ, ववीयस्, अवरज, अनुज *adj.*

पूर्वजस्वप्रजोऽप्रीयो बलवान्मांसलोऽसलः ।

Elder पूवज, अग्रज, अग्रिय *adj*

Strong robust - बलवत्, मामल, असल *adj*

तुन्दिलस्तुन्दिभस्तुन्दी खर्वो ह्रस्वश्च वामन ॥ १९९॥

Fat bulky - तुन्दिल तुन्दिभ तुन्दिन् *adj*.

Dwarfish - खर्व, ह्रस्व वामन *adj*

कुब्ज पङ्गु कुणि खञ्जो वधिरोन्धश्च केकर ।

हृष्येते विकलाङ्गा स्यु म्रियर्ष्वथौ चिकित्सके ॥ २०० ॥

Hump backed - कुब्ज *m*

Crippled, lame - पङ्गु *m*

Crippled in the arm - कुणि *m f*

Lame or crippled in the leg - स्यु *m*

Deaf - वधिर *m f*

Blind - म्रिय *m f*

Squint eyed - केकर *m*

Doctor, physician - म्रियन्, वैद्य, चिकित्सक *m*

अनामयं स्यादारोग्यं चिकित्सा रक्प्रतिक्रिया ।

Health - अनामय, आरोग्य *n*

Healing curing, administering or applying remedies - चिकित्सा, रक्प्रतिक्रिया *f*

(चिकित्स from किर 1 P A to administer

remedies, to cure; With वि to doubt, to inquire.)

मेपजौषधमैपज्यान्यगदो जायुरित्यपि ॥ २०१ ॥

Medicine.—मेपज, औषध. मैपज्य *m.*; अगद, जायु *m.*

स्त्री रज्जुजा उपतापरोगव्याधिगदामयाः ।

Disease, illness.—रज्जु, रजा *f.*; उपताप, रोग, व्याधि, गद, आमय *m.*

क्षयः शोषश्च यद्मा च कासस्तु क्षवथुः पुमान् ॥

Consumption.—क्षय, शोष, यक्ष्मन् *m.*

Cough.—कास, क्षवथु *m.*

(शुष्-4 P. to become dry, to be withered, to be afflicted.)

व्रणोऽस्त्रियामरुः क्लीबे पामपामे विचर्चिका ॥ २०१ ॥ (अ)

A wound.—व्रण *m.*, *n.*; अरुस् *n.*

Itch.—पामन्, पामा, विचर्चिका *f.*

कण्डूः खर्जूश्च कण्डूया विस्फोटः पिटकस्तथा ॥ २०२ ॥

Itch, itching, scratching.—कण्डू, खर्जू, कण्डूया *f.*

A boil, pustule.—विस्फोट, पिटक *m.*

वात्तो निरामयः कस्यो विकृतव्याधितातुराः ।

Recovered cured - वात्त, निरायम कल्य *ady*

Sick, ill - विकृत, व्याधत आतुर *a ly*

शुक्रं तेजोरतमी च बीजवीर्येन्द्रियाणि च ॥ २०३ ॥

Semen - शुक्र तज्जस रतम, बीज वीर्य, इन्द्रिय *n*

मायु पित्त कफ श्लेष्मा स्त्रिया तु त्वनसृग्धरा ।

Bile - मायु *m* पित्त *n*

Phlegm - कफ, श्लेष्मन् *m*

Skin - वच असृग्धरा *f*

सृणिका स्यन्दिनी लाला नाडी तु धननि शिरा ॥ २०३ ॥ अ

Saliva spittle - साणवा, स्यन्दिना ल ल *f*

An artery or vein - नाडी धननि, शिरा *f*

अत्रं पुरीतद् गुम्भस्तु ग्रीहा पुस्यथ वस्त्रमा ।

स्नायु स्त्रिया कालखण्डयकृती तु समे द्दमे ॥ २०४ ॥

The entrails - अत्र, पुरीतत् *n*

Spleen - गुम्भ, ग्रीहन् *m*

Muscles - वस्त्रमा, स्नायु *f*

The liver - कालखण्ड यकृत् *n*

विशितं तरुणं मांसं पल्लवमव्यमामिश्रम् ।

Flesh - पि *n*, तरुण, मांस, पल्लव, अव्य आमिश्र *n*,

रधिरेऽसृग्धरोहिताम्बरनक्षतप्रक्षोभितम् ॥ २०४ ॥ अ

Blood.—रूपिर, *अमृज्, लोहित, अम्य, रक्त, क्षतन,
शोगिन *n.*

मूत्रं प्रस्ताचोऽथ विष्टा पुरीषं शमलं शकृत् ।

Urine — मूत्र *n.*; प्रस्ताव *m.*

Fæces, excrement.—विष्टा *f.*; पुरीष, शमल,
शकृत् *n.*

पुष्पाग्रमांसं हृदयं हृन्मेदस्तु वपा यमा ॥

The substance of the heart.—पुष्पो *f.*;
अग्रमांस *n.*

Heart.—हृदय, * हृद् *n.*

Fat — मेदस् *n.*; वपा, यमा *f.*

स्याच्छरीरास्थि कंठालः कपालः स्यान्तु कर्पूरः ॥२०५॥

Skeleton.—कंठाल *m.*—शरीरास्थि.

Skull.—कपाल, कर्पूर *m.* (*अस्थि *n.* bone)

अङ्गं प्रतीकोऽयययोऽयघनोऽथ कलेवरम् ।

गात्रं वपुः संहननं शरीरं यर्म विग्रहः ॥ २०५ ॥ अ

वायो देहः श्रीययुगो. श्रियां मूर्तिस्तनुस्तनः ।

Limb, a member.—अङ्ग *n.*, प्रतीक, अवयव,
अवयव *m.*

The body.—वस्त्र, गात्र, वपुः, संहनन, शरीर,

वर्मेन *n* विग्रह, काय *m* देह *m n* , मूर्ति तनु,
तनु *f*

वामं शरीरं सव्य स्यादपसव्यं तु दक्षिणम् ॥ २०६ ॥

Left left hand side - सव्य *adj* = वामं
शरीरम् ।

(वाम *adj* = left)

Right, right hand side - अपसव्य *adj* = दक्षिणं
शरीरम् ।

(दक्षिण *adj* = right, on the right)

सक्थि कीचे पुमानूरु पदद्विचरणोऽस्त्रियाम् ।

Thigh - *सक्थि *n* ऊरु *m*

Foot - *पद *n* अङ्घ्रि *m* चरण *m n*

(पाद *m*)

जङ्घास्थ घुत्तिका जानु कटि श्रोणि स्त्रियां गमे ॥ २०७ ॥

Leg - जङ्घा *f*

ankle - घुत्तिका *f*

knee - जानु *n*

Hip loins - कटि, श्रोणि *f*

पश्चात्तितम्ब स्त्रीकट्या ह्रीये तु जघनं पुर ।

The hinder part of the loins of a
woman hip, buttocks - तितम्ब *m*

The front part of the loins of a woman,
hip, loins, - जघन *n.*

पिचण्डकुक्षी जठरोदरं तुन्दं स्तनी कुचौ ।

The belly, - पिचण्ड, कुक्षि *m.*, जठर, उदर, तुन्द *n.*

The female breasts, - स्तन, कुच *m.*

(also उरोज, पयोधर, वक्षोज *d.c. m.*)

चुचुकं तु कुचाग्रं स्यान्न ना कौडं भुजान्तरम् ॥२०८॥

Nipple, - चुचुक, कुचाग्र *n.*

Chest, - कौड *n.* (or कौटा *f.*), भुजान्तर *n.*

उरो वसं च वक्षश्च शृष्टं तु धरमं तनोः ।

बाहुमूले उभे कक्षी पार्श्वमस्त्री तयोरधः ॥ २०९ ॥

The breast, bosom, - उरम, वक्ष, कक्षम *n.*

Back, - शृष्ट *n.* = तनोश्चरमम् ।

Arm-pit, - बाहुमूल *n.*; कक्ष *m.*

Sides, - पार्श्व *m. n.* = उयोः कक्षयोरधोभागः ।

स्कन्धोऽर्प्यमोऽवलम्बं तु मध्योऽस्त्री मध्यमं तथा ।

Shoulder, - स्कन्ध *m.*; अंस *m. & n.*

Waist, - अवलम्ब *n.*; मध्य *m. & n.* मध्यम *n.*

दोर्दोषा च भुजो बाहुः पाणिर्हस्तः करस्त्वया ॥२१०॥

Arm, - *दास, *दापन्, भुज, बाहु *m.*

Hand, - पाणि, हस्त, कर *m.*

कृपरोऽथ प्रकाष्ठोऽथ मणिवन्धोऽथ चाङ्गुली ।

Elbow - कृपर *m*

Fore arm - प्रकाष्ठ *m*

Wrist - मणिवध *m*

finger, (toe also) - अङ्गुली *f*

अङ्गुष्ठस्तर्जनीयाद्यास्ता नखो नखरोऽस्त्रियाम् ॥२११॥

Thumb - अङ्गुष्ठ *m*

Index finger or fore finger - तर्जनी *f*

(मध्यमा *f* middle finger अनामिका *f* the ring finger कनिष्ठिका *f* the little finger)

Nail - नख, नखर *m* & *m*

वितस्ति स्त्री चपेने ना मुष्टि स्त्री चाङ्गलि पुमान् ।

Spn - वितस्ति *f*

Open hand or palm, with fingers extended - चपे *m*

Fist - मुष्टि *f*

Hands joined (so as to form cavity.)
- अङ्गलि *m*

वण्टो गलाऽथ ग्रीवाया शिरोधि कंघरेत्यपि ॥२१२॥

Throat - वण्ट, गल *m*

Neck - ग्रीवा शिरोध, कंघरा *m*

वक्त्रास्ये वदनं तुण्डमाननं लपनं मुखम् ।

The mouth; face - वक्त्र, आस्य, वदन, तुण्ड,
आनन, लपन, मुख ॥

कृत्रिघ्राण गन्धवहा घोणा नासा च नासिका ॥२१३॥

No-8.-घ्राण ॥, गन्धवहा, घोणा, नामा, नासिका f.

ओष्ठाधरौ तु रदनच्छदौ दशनवाससी ।

Lip.- ओष्ठ, अधर, रदनच्छद ॥, दशनवासम् ॥

अधस्ताच्चिबुकं गण्डौ कपोलौ तयोरो हनुः ॥ २१४ ॥

Chin.- चिबुक ॥

Check.- गण्ड, कपोल ॥

Jaw.- हनु ॥

रदना दशना दन्ता रदास्तालु तु काकुदम् ।

Tooth -रदन, दशन, दन्त, रद ॥

Palate - तालु, काकुद ॥

रसज्ञा रमना जिह्वा प्रान्ताग्रोष्ठस्य सृष्टिणी ॥ २१५ ॥

Tongue.-रसज्ञा, रमना, जिह्वा f.

The corner of the mouth.- सृष्टि or

सृष्टिन् ॥ (सृष्टिणी f.)

ललाटभालेऽथ भ्रूः स्त्री तारकाश्रयः कनीनिका ।

Forehead - ललाट, भाल ॥

Eye-brow.- भ्रू f.

Pupil of the eye - तारका, कलानेका /
लाचनं नयनं नेत्रमीक्षणं चक्षुरक्षिणी ॥ २१६ ॥

दृग्दृष्टी चाक्षु नेत्राम्बु रोदनं चास्त्रमश्रु च ।

The eye, sight - लाचन नयन, नेत्र, ईक्षण,
चक्षुस, *अक्षि ॥ दृग्, दृष्ट /

Tear अश्रु नेत्राम्बु, रादन अश्रु, अश्रु ॥

(लौच 1 A to see आलाच, समालौच Can to
consider to regard)

(चम 2 A to see to perceive to name
with आ to tell to declare to address with
प्रति & आ to repulse with वि to explain)

अपाङ्गर्गा नेत्रयोरन्ती कटाक्षोऽपाङ्गददर्शने ॥ २१७ ॥

Corner of the eye - अपाङ्ग m = नयनारन्त

A side long look - कटाक्ष m - अपाङ्गददर्शनम्

कणशब्दग्रहार्थं धात्रं ध्रुति स्त्री श्रवणं श्रव ।

Ear - कर्ण, शब्दग्रह m धात्र n ध्रुति f श्रवण
श्रवस ॥

(कर्ण 10 P 1 to hear)

उत्तमाङ्गः शिरः शीर्षं मूधा ना मस्तकोऽस्त्रियाम् ॥ २१८ ॥

Head - उत्तमाङ्ग शिरसः शीर्ष n मूधन् m
मस्तक ॥ & ॥

(उत्तम+अङ्ग=वर्म०, *sym.* वराङ्ग.)

चिकुरः कुन्तलो बालः कचः केशः शिरोरुहः ।

Hair.- चिकुरः, कुन्तल, बाल, कच, केश, शिरोरुह *m.*

शिखण्डकः काकपक्षोऽथालकाश्चूर्णकुन्तलाः ॥ २१९ ॥

Side-lock of hair.- शिखण्डक, काकपक्ष *m.*

Curled hair.- मलक, चूर्णकुन्तल *m.*

फयरी केशवेदोऽथ धम्मिल्लः संयताः कचाः ।

Braid of hair.- फयरी *f.*; केशवेश *m.*

Braided and ornamented hair.- धम्मिल्ल *m.*

=मयाणाः कचाः ।

शिखा चूडा केशपासी मतिनस्तु सदा जटा ॥ २२० ॥

Crest of hair on the crown of the head.-

शिखा, चूडा, केशपासी *f.*

Matted hair.- मय, जटा *f.* = मतिनः शिखा.

पाशः पक्षश्च हस्तश्च कलापायाः कचात्परे ।

After words meaning hair, these words mean much or flowing hair.- पाश, पक्ष, हस्त, कलापाय *m.*

तनूद् रोम लोम तद्दृढाश्मधु पुमुण्ये ॥ २२१ ॥

Hair on the body.- तनूद्, रोमन्, लोमन् *n.*

Beard.- शमधु *m.*

आकल्पनेषौ नेपथ्यं प्रतिकर्म प्रसाधनम् ।

Dress, decoration.—आकल्प, वेष (or वेश) *m.*;
नेपथ्य, प्रतिकर्मन्, प्रसाधनम् *n*.

(साध ५ P. to finish, to accomplish; *Caus.*
साध् to go, to set out, to obtain; प्रसाध्
Caus. to dress, to adorn.)

प्रसाधितो मण्डितश्च भूषितश्च परिष्कृतः ॥ २२२ ॥

Adorned, decorated, decked — प्रसाधित,
मण्डित, भूषित, परिष्कृत *adj.*

विभ्राज् भ्राजिष्णुरोचिष्णू भूषणं स्यादलक्रिया ।

Elegant, splendid, radiant in ornament
or vesture.—विभ्राज्, भ्राजिष्णु, रोचिष्णु *adj.*

The act of adorning.—भूषण *n*, अलक्रिया *f*.

अञ्जसारस्वामरणं परिष्कारो विभूषणम् ॥ २२३ ॥

मण्डनं चाथ मुकुटं किरीटं पुष्पपुंवकम् ।

An ornament.—अञ्जार *m.*; आमरण *n*; परि-
ष्कार *m*, विभूषण, मण्डन *n*.

Crown — मुकुट *n.*, किरीट *m.* & *n*.

चूडामणिः शिरोरत्नं तरल्यो हारमध्यगः ॥ २२४ ॥

Crest-jewel — चूडामणि *m* = शिरोरत्न *n*.

The central gem of a necklace - तुरल ॥
=हारमध्यगो मणि ।

कर्णिका तालपत्र स्यात्कुण्डल कर्णोद्दिष्टनम् ।

An ornament of the ear worn by
women - कर्णिका / तालपत्र ॥

An ear ring - कुण्डल, कणवर्णन ॥

मुक्तावली तु हार स्यात् कटकौ बलयोऽस्त्रियाम् ।

A garland of pearls - मुक्तावली / हार ॥

Bracelet, bangles : & ornaments of
the wrist - कटक ॥ वलय ॥ & ॥

केयूरमङ्गद तुभ्ये अङ्गुलीयकमूमिका ॥ २२१ ॥

Bracelet on the arm - केयूर, अङ्गद ॥

Ring - अङ्गुलयक ॥ कर्णिका /

स्त्रीकट्या मेखला काञ्ची सप्तमी रत्नाना तथा ।

The girdle round the waist, zone -
मेखला, काञ्ची, सप्तमी, रत्नाना /

मञ्जीरो नूपुराञ्जो तु किङ्किणी सुदृघणिका ॥ २२६ ॥

Ornament for the feet or toes - मञ्जीर ॥

नूपुर ॥ & ॥

A small bell - किङ्किणी, सुदृघणिका /

घाञ्क क्षौमादि फाल तु कार्पास वादरं च तत् ।

कौशेयं कृमिकाशा यं राड्कवं मृगरामजम् ॥ २२७ ॥

Cloth (made of the bark of trees) -

वाल्क idy (e g क्षौम linen)

Cloth (made of fibres derived from fruits) - फल idy

Cotton made वापस वा र idy

Silken (derived from insects) - कौशेय
idy कृमिकाशा यम् ।

Woollen राड्कवं idy मृगरामजम्

तस्यादुद्गमनीय यद्वातयोश्च ययुगम् ।

A pair of washed garments उद्गमनीय ।
= धीतवलयुगम् ।

क्षौमं दुकूलं स्याद् द्वे तु निवीतं प्रावृतं त्रिषु ॥ २२८ ॥

A very fine cloth or raiment of silk -
क्षौम दुकूल ॥

Any thing worn on the body as a veil
cloak mantle - निवीतं प्रावृत idy

दैर्घ्यमायाम आराह परिणाहो विशालता ।

Length of a cloth - दैर्घ्य ॥ आयाम आराह ॥

Width breadth - परिणाह ॥ विशालता ॥

पटोऽस्त्री वपनं वासश्चैलवस्त्राश्च ताण्डुकम् ॥ २२९ ॥

Cloth, clothing, garment.—पट *m.* & *n.*,
वसन, वासस्, चैल, वस्त्र, अम्बर, अशुक *n.*

(वस् २ A. to put on clothes, to dress.)

चोलः कूर्पासकोऽखी स्यात् समौ रलुकम्कयली ।

A bodice.—चोल *m.*—कूर्पासक *m.* & *n.*

A woollen blanket — रलुक, कम्बल *m.*

पटश्चरं जीर्णवस्त्रं समौ नक्तककर्पटौ ॥ २२९ ॥ अ

Worn out garment, rag.—पटश्चर, जीर्णवस्त्र *n.*;
नक्तक, कर्पट *m.*

अखी वितानमुल्लोचो दूप्याय वस्त्रवेस्मनि ।

Canopy.—वितान *m.* & *n.*, उल्लोच *m.*

A tent — दूप्य *n.* = वस्त्रवेस्मन् *n.*

प्रतिमीरा जयनिष्ठा स्यात्तिरस्करिणी च सा ॥ २३० ॥

• Curtain.—प्रतिमीरा, जयनिष्ठा, तिरस्करिणी *f.*

उत्तरीयं प्रावरणं स्यान्मार्ष्टिर्माज्जना मृजा ।

An upper or outer garment.—उत्तरीय,
प्रावरण *n.*

Cleaning (the body).—मार्ष्टि, माज्जना, मृजा *f.*

• (दृष्ट २ P. to wipe away, to rub, to clean
or cleanse, to sweep, to sprinkle, with अप
to remove, with भव to wash, to moisten.

with परि to touch with प्र to rub, to polish
to brighten)

अवगाहाप्लवो स्नानेऽप्यय चर्चानुलेपनम् ॥२३०॥ (अ)

Bath bathing - अवगाह, आप्लव m स्नान n

Smearing the body with fragrant
unguents - चर्चा f, अनुलेपन n

(गाह । A to dive into to enter; with अव
to bathe to betake oneself to)

(स्ना २ P to bathe निष्णा to be perfect,
to be skilful or conversant)

उद्धर्तनोत्सादने द्वे परिकर्माङ्गसंस्क्रिया ।

Rubbing the body with fragrant un-
guents - उद्धर्तन, उत्सादन n

Personal decoration dressing painting
or perfuming the body - परिकर्मन् n अङ्गमं
स्कार n or अङ्गमस्क्रिया f

चन्दनोऽस्त्री मलयनो लाक्षाऽलक्तस्तथा जतु ॥ २३१

The sandal tree or ointment - चन्दन m &
n, मलयज m

Lac-die - लाक्षा f अलक्त m, जतु n

मृगनाभिर्मुग्गमद कस्तूरी चाथ कुङ्कुमम् ।

Musk.—मृगनाभि, मृगमद *m.*; कस्तूरी *f.*

Saffron.—कुङ्कुम *n.*

घनसारस्तु कर्पूरः क्षोदो ना चूर्णमस्त्रियाम् ।

Camphor.—घनसार, कर्पूर *m.*

Powder—क्षोद *m.*; चूर्ण *m. & n.*

(धुद् 7 P. A. to pound; with अव to grind.

चूर्ण 10 P. to grind, to crush.)

वासितं त्रिषु वर्तिस्तु वर्णकं च विलेपनम् ॥ २३२ ॥

Perfumed, fragrant.—वासित *adj.*

Perfumes applied to the body.—वर्त *f.*;

वर्णक, विलेपन *n.*

(लिय 6 P. A. विलिप् to anoint, to besmear,
to be polinted; अवलिप् to be proud, to be
arrogant.

संस्कारो गन्धमाल्याद्यैर्यः स्यात्तदधिवासनम् ।

Perfuming by means of flowers, &c.—

अधिवासन *n.*—गन्धमाल्याद्यैर्यः संस्कारः सः.

(वाम् 10 P. to perfume; अधिवास् to adorn.)

माल्यं मालाम्बजौ मूर्ध्नि शिरसास्वापीडोद्यौ ॥ २२३ ॥

A garland in general or wreath worn
on the head.—माल्य *n.*; माला, सज् *f.*

Crost - आपीड, शेसर *m*

उपधानं तूपवह्नः शय्यायां शयनीयवत् ।

शयन मञ्चपर्यङ्कपल्यङ्का खट्वया समाः ॥ २३४ ॥

Pillow, cushion - उपधान *m.*, उपवह्न *m.*

Bed, bedding - शय्या *f.*, शयनीय, शयन *m.*

Couch, cot - मञ्च, पर्यङ्क, पल्यङ्क *m.*, खट्वा *f.*

गेन्दुकः कन्दुको दीपः प्रदीपः पीठमासनम् ।

Ball - गेन्दुक, कन्दुक *m.*

Lamp - दीप, प्रदीप *m.*

Seat, stand - पीठ, आसन *m.*

दर्पणे मुकुरादर्शो व्यजन तालवृन्तकम् ॥ २३५ ॥

Mirror, looking-glass - दर्पण, मुकुर, आदर्श *m.*

A fan - व्यजन, तालवृन्तक *m.*

प्रसाधनी कङ्कतिकामोगस्तु परिपूर्णता ।

Comb - प्रसाधनी, कङ्कतिका *f.*

Completion, fulness - आमोग *m.*, परिपूर्णता *f.*

छत्रं तु स्यादातपत्रं संपुटस्तु समुद्रगकः ।

An umbrella - छत्र, आतपत्र *m.*

A small covered box - संपुट, समुद्रक *m.*

इति मनुष्यवर्गः ।

सततिर्गोत्रजननकुलान्यभिजनान्वयौ ॥ २३६ ॥

वंशोऽन्ववायः संतानो वर्णाः स्युर्बाह्यणादयः ।

Family, race, lineage.—संतति *f.*: गोत्र, जनन,
कुल *m.*: अभिजन, अन्वय, वंश, अन्ववाय, संतान *m.*

Caste—वर्ण *m.*—बाह्यणादयः ।

महाकुलकुलीनार्यसम्प्रसज्जनसाधवः ॥ २३७ ॥

Noble, high-born.—महाकुल, कुलीन, आर्य, सम्प्र,
सज्जन, साधु *adj.*

ब्राह्मणे द्विजविप्राग्रजन्मभूदेववाडवाः ।

A Brahmin.—ब्राह्मण, द्विज, विप्र, अग्रजन्मन्,
भूदेव, वाडव *m.*

विद्वान्विपश्चिदोपज्ञः सन् सुधीः कोविदो बुधः ॥ २३८ ॥

धीरो मनीषी ज्ञः प्राज्ञो विदग्धः पण्डितः कविः ।

धीमान् सूरिः कृती कृष्टिलब्धवर्णो विचक्षण ॥ २३९ ॥

दूरदर्शी दीर्घदर्शी श्रोत्रियश्चान्दसौ समौ ।

A learned, educated, wise, prudent or
intelligent man.—विद्वत्, विपश्चित्, दोषज्ञ, सन्,
"सुधी, कोविद, बुध, धीर, मनीषिन्, ज्ञ, प्राज्ञ, विदग्ध,
पण्डित, कवि, धीमन्, सूरि, कृतिन्, कृष्टि, लब्धवर्ण, विचक्षण,
दूरदर्शिन्, दीर्घदर्शिन्, श्रोत्रिय, चान्दसौ *m. & adj.*

छात्रान्तेवाविनी शिष्ये गुरुरभ्यापकः समौ ।

Pupil student - छात्र, अन्नवासिन्, शिष्य ॥

Preceptor teacher, master - गुरु, अध्या

पक ॥

यज्ञ सत्रोऽध्वरो याग सप्ततन्तुर्मन्त्र क्रतु ॥२४०॥

Sacrifice - यज्ञ, मन्त्र, अध्वर, याग, सप्ततन्तु, मन्त्र,

क्रतु ॥

पाठो होमश्चातिथीना सपयां तपणं बलि ।

Reciting the Vedas - पाठ ॥

Daily oblations to gods - होम ॥

Hospitality to guests - सपयां (अतिथी ताम्)

Daily oblations to the Manes - तपणं ॥

Daily offerings to demon - बलि ॥

(These are called the पञ्च महायज्ञाः)

सदस्तु परिपटोऽष्टीसमाममितिममद ॥ २४१ ॥

Meeting, assembly, company - ममद ॥

परिषद्, गाष्टी, ममा ममिति ममद ॥

ममामद ममाग्नारं मम्या ममाग्निकाश्च ते ।

One attending a meeting member -

ममामद ममाग्नारं, मम्या, ममाग्निक ॥

वेदि परिपृष्टा भूमि ममे अग्निद्विष्टाश्च ॥२४२॥

An altar - वेदि ॥ परिपृष्टा भूमि ।

The square piece of ground, used for sacrifice.—स्थण्डिल, चत्वर *n.*

ब्रह्मचारी गृही वानप्रस्थो भिक्षुश्चतुष्टये ।

आश्रमोऽस्त्री तथा पादग्रहणं त्वभिवादनम् ॥२४२॥ अ

A bachelor, a religious student—ब्रह्मचारिन् *m.*

A house-holder—गृहिन् (or गृहस्थ) *m.*

A hermit—वानप्रस्थ *m.*

• An ascetic.—भिक्षु (संन्यासिन्) *m.*

A religious order, or one of the principal stages of life or modes of passing life—आश्रम *m. n.*

(आश्रम *m.* also means hermitage)

A respectful salutation—पादग्रहण, अभिवादन.

गायत्रीप्रमुखं छन्दो हव्यपाके चरः पुमान् ।

A metre.—छन्दस् *n.* = गायत्र्यादि ।

Boiled rice for oblations.—हव्यपाक, चर *m.*

दानादि ऋतुर्मेष्टं पूर्तं खातादि कर्म यत् ॥२४२॥ अ

Sacrificial presents.—इष्ट *n.* = दानादि ऋतुयुग्मम् ।

Works of charity, such as digging wells, &c ~ † पूत ॥ = खाताद कर्म ।

त्यागो निर्वपणं दानमुत्सर्जनविसर्जने ।

विश्राणनं वितरणं स्पर्शनं प्रतिपादनम् ॥ २४३ ॥

Gift, donation, giving - त्याग ॥ निर्वपण, दान उत्सर्जन, विमजन विश्राणन, वितरण, स्पर्शन, प्रति पादन ॥

(वृ १ P A to sow, to shave, निवृ to offer a sacrifice निर्वप to give presents, &c)

मृतार्थं तद्दे दानं त्रिषु स्यादौर्ध्वदेहिकम् ।

पितृदानं निवाप स्याच्छ्राद्धं तत्कर्म शास्त्रतः ॥ २४४ ॥

Whatever is done or given on a person's decease, obsequies, funeral - और्ध्वदेहिक ॥ or and

Offerings to the Manes - पितृदान ॥ निवाप

† पुष्करिण्य ममा वापी देवतायतनानि च ।

आरामश्च विशेषेण पूर्तं कर्म विनिर्दिशेत् ॥

A large artificial tank - पुष्करिणी f

A temple - देवतायतन ॥ = देवता + आयतन = प० त०

The above given according to the rites prescribed by the Sastras.—यादृ न.

—याचनाऽर्थनाऽभिशास्तित्राऽन्वेयणा तु गवेयणा ।

Begging, asking.—याचना, अथना, अभिशास्ति *f.*

Investigation of duty by reasoning, research in general.—अन्वेयणा, गवेयणा *f.*

आतिथ्यमातिथेयं च पाद्यं चार्घ्यं च ते त्रिषु ॥२४५॥

Hospitable or hospitality.—आतिथ्य *adj.*

or *n.*

One who is hospitable or kind to guests—आतिथेय *adj.*

Water given to a guest for washing feet.—पाद्य *n.* or *adj.*

The materials of worship.—अर्घ्य *n.* or *adj.*

• द्युरावेदिक आगन्तुरतिथिनां गृहागते ।

One who comes as a guest (at the dinner time) —आवेदिक, आगन्तु *adj.*; अतिथे *m.*; गृहागते *adj.*

प्राचूर्णिकः प्राप्नुगश्चागन्तुपानं तु गौरवम् ॥ २४६ ॥

A guest.—प्राचूर्णिकः, प्राप्नुक *m.*

पवित्र प्रयत्न पूत पाखण्डा सर्वलिङ्गिन ॥२५१॥

Holy pious sacred - पवित्र प्रयत्न पूत *ady*

A heretic - पाखण्ड, सर्वलिङ्गिन् *m*

पालाशा दण्ड आपाद कुण्डी त्वस्त्री कमण्डलु ।

A staff of the wood of *p las a* tree carried by an ascetic - आपाद *m* = पालाशो दण्ड ।

The ascetic's water pot - कुण्डी *f* कमण्डलु *m* *n*

अजिनं चर्म कृत्ति स्त्री स्वाध्यायस्तु जपो भवत् ।

Skin of deer - अजिन चर्मन् *n* कृत्ति *f*

Reciting inaudibly or muttering prayers - स्वाध्याय जप *m*

(जप् *1 P* to mutter, to speak in a low voice with उप to bring over to one's party, to whisper to)

उपवीतं ब्रह्मसूत्र क्षौरं वपनमुण्डने ॥ २५२ ॥

The sacred thread of a Brahmin - उपवीतं ब्रह्मसूत्र *n*

Shaving - क्षौर वपन मुण्डन *n*

वाचस्पयो मुनि पुंस्त्रि विवाहापयमी समी ।

तथा परिणयोऽहाहोषयामाः पाणिपीडनम् ॥ २५३ ॥

A sage who has made the vow of not speaking.—वाचयम, मुनि *m.*

Marriage.—विवाह, उपयम, पारिणय, उद्वाह, उपयाम *m.*; पाणिपीडन *m.*

(वह 1 P. A. to carry, to bear, to feel; वह् & प्रवह् to flow, to blow; आवह् to produce effect, to tend to, to bring on; उद्वाह् to lift up; to marry; निवह् *Cau.* to support, to fulfil; विवह् to marry; संवह् *Cau.* to rub gently, to champoo.)

व्यवायो ग्राम्यधर्मो मैथुनं निधुवनं रतम् ।

Sensual intercourse.—व्यवाय, ग्राम्यधर्म *m.*; मैथुन, निधुवन, रत *m.*

त्रिवर्गो धर्मकामार्थश्चतुर्वर्गः समोक्षकः ॥

The pursuit of the three principal ends of life, viz. duty or religion, love, and money.—त्रिवर्ग *m.* = धर्मकामार्थः. (धर्म *m. n.*, काम *m.*, अर्थ *m.*)

The pursuit of the four ends of life, viz. the three mentioned above and final

beatitude - चतुर्वर्ग m = धर्माय काममाक्षा (मोक्ष ११)
इति ब्रह्मवर्ग ।

मूधाभिषिक्तो राजन्यो बाहुज क्षत्रिया विराटा ॥२५४॥
The warrior caste - मूधाभिषिक्त, राजन्य
बाहुज क्षत्रिय विराज ॥

(सिच 6 P A (सिच) to sprinkle, to dis-
charge with अभि to sprinkle with water
to inaugurate with sacred water with उर
to make haughty, to make proud)

(राज 1 P A to shine to govern)

राजा राट पार्थिव क्षमाभृन्नृपभूपमहीक्षित ।

A king a prince - राजन्, राज पार्थिव क्षमाभृत,
नृप, भूप महीक्षित m

(क्षमा विमर्ति इति क्षमाभृत = उ० त० नृन् भुव च पाल
यति = नृप, भूप उ० त० महां क्षियात महीभित्
= उ० त० syn भूभृत महीभृत महीभुन नरपति मनु
पार्थिव भूपति भूपाल महीपाल इ०)

राजा तु प्रणताशेषसामन्त स्यादधीश्वर ॥

A king paramount over all the neigh-
bouring 1 rinces - अधीश्वर m = प्रणताशेषसामन्त ।

(सामन्त *m.* = a neighbouring prince.)

चक्रवर्ती सार्वभौमो नृपोऽन्यो मण्डलेश्वरः ॥ २५५ ॥

An emperor, sovereign.—चक्रवर्तिन्, सार्व-
भौम *m.*

A tributary prince, a chief.—मण्डलेश्वर *m.* =
सार्वभौमादन्यो नृपः ।

मन्त्री धीमन्त्रिवोऽमात्यः पुरोधास्तु पुरोहितः ।

A minister, councillor.—मन्त्रिन्, धीमन्त्रिव,
अमात्य *m.*

The family priest, preceptor.—पुरोधस्,
पुरोहित *m.*

प्रतीहारो द्वारपालोऽप्यश्वश्रिद्धर्तृ समौ ॥ २५६ ॥

Door-keeper.—प्रतीहार, द्वारपाल *m.*

Officer.—अश्वश्रिद्ध, अश्रिद्ध *m.*

रक्षिणं सैन्यनीरस्य वण्डवर्पयरी समौ ।

The royal body-guard.—रक्षिणं, अनोक्तम् *m.*

(रक्षिन् *m.* a protector, defender.)

Eunuch.—वण्ड, वर्पयरी *m.*

रक्षिणः स्युः कञ्चुकिनः भवकार्थ्यनुनीयिनः ।

A chamberlain.—रक्षिणः, कञ्चुकिन् *m.*

Servant, dependant - सबक अधिन् अनुजी
विन् *m*

(सेत्र 1 A. to follow, to enjoy, to serve to
gratify निषब् to observe)

रिपौ वैरिसप नारिद्विषद्द्वेषणदुर्हद ॥ २५७ ॥

द्विद्विषश्चाहितामित्रदस्यशात्रवशत्रव ।

अभिघातिपसरातिप्रत्यर्थिपरिपथिन ॥ २५८ ॥

An enemy one who hates, opposes or
resists a hostile party - रिपु वैरेन् सपत्न
अरि द्विषन् द्वेषण, दुर्हद, द्विष विषय, अहित, अमिल
दस्यु शात्रव, शत्रु अभिघातिन् पर, अराति, प्रत्यर्थिन्
परिपथिन् ॥

स्निग्धो वयस्य सवया अथ मित्रं सखासुहृद् ।

Friend companion स्निग्ध, वयस्य, सवयस
॥ or a *ly*

Friend ally - मित्र *n* *सखि *m*, सुहृद् *m*

सख्ये सासपदीने स्यादनुरोधोऽनुवर्तनम् ।

Friendship सख्य सासपदीन ॥

Obligingness serving deference - अनु
राध ॥ अनुवर्तन *n*

(स्य 7 I A to obstruct to stop to con

fine, to arrest, अनुग्रह to approve, to obey,
to love, अवश्य to restrain, to besiege..)

यथार्हवर्णः प्रणिधिस्पसर्पश्चर स्पश. ॥ २५९ ॥

चारश्च गूढपुरुषश्चासप्रत्ययितौ समौ ।

A spy, detective - यथार्हवर्ण, प्रणिधि, अपसर्प,
चर, स्पश, चार, गूढपुरुष m.

Confidential, trusty (person) - आप्त, प्रत्य-
यित (adj)

सांख्यसरो ज्योतिषिको देवज्ञगणकाग्रवि ॥ २६० ॥

An astrologer or astronomer. - सांख्यस्र,
ज्योतिषिक, देवज्ञ, गणक m.

लेखक स्याद्विपिकरो लिखित मुलिपिलिखि ।

A copyist, writer - लेखक, लिपिकर m.

A writing in general, written chara-
ctors - लिखित n. लिपि, लिखि f

(लिख 1 P to write, to touch, to scratch,
to carve, अंगिलित to paint, आलित to roll-
neate, उलित to polish, to rub.)

स्यात्सदेशदूतो दूतो दूर्य तद्वायकर्मणी ॥ २६१ ॥

A messenger, envoy - मदेशदूर m. दूत m.

Profession of an envoy. - दूत n = दूतमीवः ।

Message or embassy - दूत्य n - दूतकर्म ।

अध्वनीनोऽध्वगोऽध्वन्य पान्य पथिक इत्यपि ।

१ traveller - अध्वनीन, अध्वग अध्वन्य, पा थ,
पथिक n

सन्धिर्ता रिग्रही यानमासनं द्वैधमाश्रय ॥ २६२ ॥

Peace alliance or the policy of peace -
सन्धि m

War battle or the policy of war -
विग्रह ११

Marching against invading - यान n

Maintaining a post against an enemy -
आसन n

Duplicity - द्वैध ।

Seeking protection or help from other
kings - आश्रय m.

स्वोभ्यमन्यसुहृत्कादाराष्ट्रदुर्गवर्तानि च ।

राज्याह्वानिप्रकृतय पीराणाश्चेजयाऽपि च ॥ २६२ अ

A requisite of regal administration
(of which seven are enumerated) - प्रवृत्ति f,
राज्याह्वान n

1 King 2 minister, 3 an ally, 4 treasure

5 territory, 6 fortresses, & 7 army, to which are sometimes added companies of citizens, making an 8th class.

(राज्य *n.* kingdom, administration.)

साहसं तु दमो दण्डः साम सान्धमथो समौ ।

भेदोपजापक्षुषधा धर्माद्यैर्यत्परीक्षणम् ॥ २६३ ॥

Policy of kings.—उपाय *m.*

Subduing.—साहस *n.*; दम *m.*; दण्ड *m.*

Conciliation.—सामन्, सान्ध *n.*

Disunion, sowing dissensions among confederates.—भेद, उपजाप *m.*

Test or trial of honesty by religious or other inducements.—उपाय *f.* = धर्मा०.

(दण्ड् 10 P. to chastise, to punish. सान्ध् 10 P. to comfort, to console, to soothe.)

विविक्तविजनच्छत्रनिःशलाकाम्तया रहः ।

Privacy, lonely, secluded, concealed.—

विविक्त, विजन, छत्र, निःशलाक *adj.*; रहम् *n.*

(विच् 7 & 3 P. A. to separate; विविच् to discriminate, to be solitary.)

रहस्योपांशु चालिङ्गो रहस्यं तद्वत् सिधु ॥ २६४ ॥

Privately secretly - रहस्य, उपाय *a* ॥

What is done in privacy - रहस्य *adj* ॥

समौ विश्रम्भविश्वासौ भ्रेपो भ्रशो यथोचितात् ।

Confidence trust - विश्रम्भ, विश्वास *m*

Falling from rectitude, betraying -

भ्रेप *m* = यथोचितात् भ्रश ।

(स्रम् or भ्रम् १ A to be careless, to have faith in with वि to trust to confide in)

(श्म २ P to breathe to sigh, आश्म to recover to revive to take courage to take heart, विश् to rely upon to confide in निश्म to sigh उच्छ् to exale to breathe to expand or open as a flower, to sigh)

(न्यायस्तु कल्पो न्याय्यं तु युक्तसौपयिकं त्रिषु ॥

Justice law rule - न्याय, कल्प *m*

'Right, just - न्याय्य युक्त औपयिक *adj*

अववादस्तु निर्देशो निर्देश शासनं च स ॥ २६५ ॥

दिष्टिश्चाज्ञा च संस्था तु मर्यादा धारणा स्थिति ।

Command order - अववाद, निर्देश, निर्देश *m*

शासन ॥ दिष्टि आशा *f*

Continuance in the right path, rectitude.—संस्था, मर्यादा, धारणा, स्थिति *f.*

[शस्य २ P. to govern, to teach, to punish; (A.) to pray; अनुशास् to teach, to instruct, to regulate; आशास् (A.) to wish, to hope; प्रशास् to command.]

आगोऽपराधो मन्तुश्च मागधेयः करो वलिः ॥ २६६ ॥

A crime, fault.—आगस्त ॥ : अपराध, मन्तु *m.*

Rents, tax, tribute—मागधेय, कर, वलि *m.*

पट्टादि देयं शुल्कोऽस्त्री प्राभृतं तु प्रदेशनम् ।

उपायनमुपप्राप्तमुपहारस्तथोपदा ॥ २६७ ॥

Toll.—शुल्क *m. & n.*

Present, ransom, victim of an offering to a deity.—प्राभृत, प्रदेशन, उपायन. उपप्राप्त *m.*; उपहार *m.*; उपदा *f.*

मान्दष्टिकं फलं सद्य उदकं फलमुत्तरम् ।

Immediate gain or result.—मान्दष्टिक *m.* = मयः फलम् ।

Future result or gain.—उदकं *m.* = उत्तरं फलम् ।
प्रदिया त्वधिकारः स्यादामरं तु प्रकीर्णकम् ॥

Bearing of the royal ensigns authority

-प्रक्रिया *f* अधिकार *m* ३

The *Chowrie* of the kings - चामर, प्रकी

र्णक *n*

निवेश शिविरं क्रीवे सज्जनं तृपरक्षणम् ॥ २६८ ॥

Camp - निवेश शिविर १

Watch guard सज्जन उपरक्षण *n*

[विग *G P* to enter to pierce to set down
आविग to approach आवष्ट overpowered
affected with possessed (by a demon)
उपवग to sit down to encamp अभिनिविग
(A) to be endowed with प्रातर्निवेश (A)
to be obstinate निवग to enjoy प्रावग to
enter]

मतगजो गजो नाग कुञ्जरो वारण करी ।

दन्ती स्तम्भेरमो हस्ती द्विरदभद्विपास्तया ॥ २६९ ॥

An elephant मतगज गज नाग कुञ्जर वारण

कारन् दन्तिन् स्तम्बरम् हस्तिन् द्विरद इम द्विप *m*

गजशावस्तु कलम वरिणी धेनुका वशा ।

A young elephant - गजशाव कलम *m*

A she-elephant - वरिणी धेनुका, वशा *f*

गण्डः कटो मदो दानं कुम्भा शिरसि हस्तिनः ॥२७०॥

Cheeks of an elephant.—गण्ड, कट *m.*

Rut of an elephant.—मद *m.*, दान *n.*

The temple of an elephant.—कुम्भ *m.*

तोत्रे वेणुकमालानं बन्धस्तम्भेऽथ शृङ्खले । [॥२७१

अन्दुको निगडोऽस्त्री स्यादङ्कुशोऽस्त्री सृणिः स्त्रियाम्

A pike for driving an elephant or cattle.—तोत्र, वेणुक *n.*

The post to which it is tied.—मालान *n.* = बन्धस्तम्भः ।

Chains or fetters.—शृङ्खल *n. & f.*; अन्दुक *m.*; निगड *m. & n.*

The goad of an elephant.—अङ्कुश *m. & n.*, सृणि *f.*

[बुद् 6 P. A. to strike, to sting; with अ to push on,] (प्रतौद *m.* reins, a goad.)

दृष्या कस्या वरत्रा स्यात् कल्पना सज्जना समे ।

The ropes by which an elephant is tied.—दृष्या, कस्या, वरत्रा *f.*

Equipping or decorating (an elephant).
—कल्पना, सज्जना *f.*

A cart, chariot.—रथाङ्ग, स्यन्दन, रथ *m.*

शिविका याप्ययानं स्यादोलाप्रेङ्खादिका स्त्रियाम् ॥२७५॥

A palanquin — शिविका *f.*, याप्ययान *m.*

A litter, swinging.—दोला, प्रेङ्खा *f.*

[दोलाय् *A.* (*denom.* *v.* from दोला) to swing, to fluctuate, to be unsteady.]

[या २ *P.* to go; अनुया to follow; अभिया to approach; आया to come; समाया to meet with; उया to rise; प्रत्युया to go to meet (a guest), to welcome; प्रया to march; निर्या to go out.]

चक्रं रथाङ्गं नेमिः स्त्री प्रधिः पुंस्य धूः स्त्रियाम् ।

Wheel.—चक्र, रथाङ्ग *m.*

Tire.—नेमि *f.*; प्रधि *m.*

Yoke.—धुर *f.*

पत्रं तु वाहनं यानं प्रासङ्गो ना युगायुगः ॥

A vehicle, a carriage.—पत्र, वाहन, यान *m.*

A yoke.—प्रासङ्ग, युगायुग *m.*

आधोरणा हन्तिपद्मं हस्यारोहा निपादिनः ॥ २७६ ॥

An elephant-driver.—आधोरण, हन्तिपद्म, हस्यारोह, निपादिन् *m.*

सूतो यन्ता सारथि स्यादश्वारोहास्तु सादिन ।

A charioteer - सूत, यन्तृ, सारथि ॥

A horseman - अश्वारोह, सादिन् ॥

रथिन स्यन्दनारोहा सेनानीर्वाहिनीपति ॥ २७७ ॥

A warrior fighting in a chariot. - रथिन्

स्यन्दनाराह ॥

Commander, general - सेनानी, वाहिनी
पति ॥

भट्टा योधाश्च योद्धार सैन्या स्यु सैनिका हि ये ।

A warrior - भट्ट, योध यादृ ॥

A soldier, sepoy - सैन्य, सैनिक ॥

शीर्षण्यं तु शिरस्त्रे स्याद्धारवाणस्तु कञ्चुक ॥ २७८ ॥

A helmet - शीर्षण्य, शिरस्त्र ॥

Breast plate - धारवाण, कञ्चुक ॥

कवचो ह्यी कङ्कटकस्तनुग्रं चर्म दशनम् ।

Armour - कवच ॥ ॥ कङ्कटक ॥ तनुग्रं, चर्मम्,

दशन ॥

[नह् 4 P. A. to bind, to tie; with अप् to untie; with अदि or पि to tie; with उप् to cause to be dressed (as a wound); with वरि (वारेणह्) to span, to surround, to grow large; with सम् to dress, to put on, to prepare for, to be ready.]

[मुञ् 6 P. A. (मुञ्ज्) to abandon, to loosen, to release; उन्मुच्, विमुच्, १० to liberate, to set free.]

पदातिपत्तिपदगाः पताकी वैजयन्तिकः ।

A foot-soldier.—पदानि, पत्ति, पदग *m.*

A flag-bearer.—पताविन्, वैजयन्तिक *m.*

धन्वी धनुस्मान् धानुष्को निषङ्गवल्ली धनुर्धरः ॥२८०॥

Archer.—धन्विन्, धनुस्मान्, धानुष्क, निषङ्गिन्, धनुर्धर *m.*

पुरोगाग्रिमरप्रष्टपुरोगामपुरःपराः ।

One who is, or fights, in the front of an army; chief; leader.—पुरोग, अग्रिमर, प्रष्ट, पुरोग्मन्, पुरःपर *adj.*

स्यामहापथ्यनुचरो मन्दगामी गु मन्थरः ।

A follower.—सहाय, अनुचर *adj.*

Slow lazy - मन्दगामिन् मथर *adj*

जङ्घालस्त्वरितो वगी तरस्वी जवनो जव ॥ २८१ ॥

Swift quick, fleet - जङ्घाल, त्वरित वगिन्
तरस्विन् जवन जव *adj*

[त्वर् I A to make haste]

शूरा धारश्च विक्राता जता जिष्णुश्च जित्वर ।

Brave, courageous - शू वार विक्रात *adj*

Victorious triumphant - जर् जिष्णु जित्वर *adj*

सायुगीनो रणे साधु पृतना वाहिनी चमू ॥ २८२ ॥

सेना बरुधिनी सैन्यानाकचक्रबलानि च ।

Veteran soldier - सायुगीन *m*

Army forces - पृतना वाहिनी चमू सेना

बरुधिनी *f* सैन्य अनीक चक्र बल ,

उर्जस्वल स्यादूर्जस्वी य उर्जातिनायवित ॥

Strong energetic ऊर्जस्वल ऊर्जस्विन् *adj*

(ऊर्ज = strength energy)

संपत्ति श्रीश्च लक्ष्मीश्च विपत्त्या विपदापदौ ॥ २८३ ॥

Riches wealth prosperity - संपत्ति, श्री

लक्ष्मा संपत् *f*

Poverty, adversity - विपत्त विपत् आपत् *f*

आयुधं तु ग्रहरणं दास्यमस्त्रमथास्त्रिया ।

धनुश्चापौ धन्वशरासनकोदण्डकार्मुकम् ॥ २८४ ॥

इन्धासः पुंसि चाथ स्त्री मौर्वी ज्या शिञ्जिनी गुणः ।

Weapon, missile.—आयुध, प्रहरण, शस्त्र, अस्त्र *n.*

A bow.—धनुस्, चाप *m. & n.*; धन्वन्, शरासन,
कोदण्ड, कार्मुक *n.*; इन्धास *m.*

The string of a bow.—मौर्वी, ज्या, शिञ्जिनी,
गुण *m.*

लक्षं लक्ष्यं शरव्यं च शरसायकमार्गणाः ॥ २८५ ॥

पट्रीपुत्राणविशिखा अजिह्मगखगोशुगाः ।

Target, aim.—लक्ष, लक्ष्य, शरव्य *m.*

An arrow.—शर, सायक, मार्गण, पत्रिन्, इपु, बाण,
विशिख, अजिह्म, खग, आशुग *m.*

तूणोपासङ्गतूणीरनिषङ्गा इपुधिर्द्वयोः ॥ २८६ ॥

तूण्यां सङ्गस्तु निखिंशचन्द्रहामासिरिष्टयः ।

कौक्षेयको मण्डलामः करवालः कृपाणवत् ॥ २८७ ॥

Quiver.—तूण, उपासङ्ग, तूणीर, निषङ्ग *m.*;
इपुधि *m. f.*; तूणी *f.*

A sword.—सङ्ग, निखिंश, चन्द्रहास, असि, रिष्टि,
कौक्षेयक, मण्डलाम, करवाल, कृपाण *m.*

फलकोऽस्त्री फलं चर्म सङ्गमुष्टी स्मरः पुमान् ।

A shield - फलक *m* & *n* फल, चमन् *n*

The hilt of a sword - सह *m* = सङ्गमुष्टि *f*

द्वयो कुठार स्वधिति परशुश्च परश्वध ॥ २८८ ॥

An axe - कुठार *m* (or कुठारी *f*) स्वधिति,

परशु, परश्वध ॥

स्याच्छस्त्री चासिपुत्री च छुरिका चासिधेनुका ।

A knife - शस्त्री असिपुत्रा छुरिका, असिधनुका *f*

प्रासस्तु कुन्त शङ्कुर्नाशल्यमस्त्री गदास्त्रियाम् ॥ २८९ ॥

A lance - प्रास कुन्त ॥

The pointed end of an arrow - शङ्कु *m*

शल्य *m* & *n*

A mace - मृग *f*

वैतालिका बाधकरा यदिन स्तुतिपाठका ।

A bard whose duty is to awake a king

at dawn by music or singing - वैतालिक, बोध

कर *m*

A panegyrist bard - वन्दिन् स्तुतिपाठक ॥

रेणुर्दया खिया धूलि पाशुर्नाम द्वयो रज ॥ २९० ॥

Dust रेणु *m* & *f* धूलि *f* पाशु ॥ रजम ॥

पनाका वैजयन्ती स्या कतनं ध्वजमस्त्रियाम् ।

Flag, banner.—पताका, बैजयन्ती, केतन *m.* :

ध्वज *m. & n.*

अहं पूर्वमहं पूर्वमित्यहंपूर्विका क्रियाम् ।

Emulation for precedence — अहंपूर्विका *f.* =

अहं पूर्वमहं पूर्वमिति यया वदति सा ।

आहोपुरापिका दपांया स्यात्संभावनात्मनि ॥ २९१ ॥

Self exultation, boasting.—आहोपुरापिका *f.* =

दपांयात्मनि संभावना मा ।

अहमहमिका तु सा स्यात्परस्परं यो भवत्यहंकारः ।

Rivalry, emulation.—अहमहमिका *f.* = परस्परं

प्रति योऽहंकारो भवति सः ।

द्रविणं तरत्सहोयलक्ष्मीणि स्याम शुष्मं च ॥ २९१ ॥

शक्तिः पराक्रमः प्राणो विग्रमस्यतिरक्षिता ।

Bravery, daring, prowess.—द्रविण, तरम्,

सह्यम, बल, शौर्य, स्यान्, शुष्म *m.*; शक्ति *f.*; पराक्रम,

प्राण *m.*

Extraordinary prowess — विक्रम *m.* = भक्ति-

शक्तिः ।

(एक 5 P. to be able, to endure.)

कलिनां प्रथमं पुद् संग्रामाहवपुता ॥

अक्षिप्यो मनसानीकरणाः कल्पहविग्रहौ ॥ २९२ ॥

सयसमित्याजियुधा तुमुलं रणमकुल ।

War battle fight quarrel काल ११

प्रथम यद्धः संग्राम आहव मय्य १११ समरः अनीक
रणः । । कलह विग्रहः संयत् समित आजि
युधः ।

(युध ४ A to fight to oppose)

Confusion of battle तुमुल n रणसङ्कुलम् ।

(तुमुल m) tumultuous, noisy)

उपातस्फुटसर्गं स्यादलङ्कारो हठन्तधा ॥ २१३ ॥

Omens portent—उपात उपमग

Violence force बलात्कार हठ m

नियुद्धं बाहुयुद्धेऽथ वृंहितं करिगर्जितम् ।

Duel boxing wrestling नियुद्ध बाहुयुद्ध n

The cry or roaring of elephants—वंहित

करिगर्जित n

(गज १ P to roar to thunder)

व्यूहस्तु घलविन्यासा विस्फारो धनुष स्वन ॥ २१३ ॥ अ

Array of battle—व्यूह ११—बन्धव-न्यास ।

(विन्यास m arrangement)

The twang of a bow string—विस्फारः

धनुस्वनः ।

मूर्च्छां तु कदमलं मोहोऽप्यवमर्दस्तु पीडनम् ।

Swoon, fainting — मूर्च्छा *f.*; कदमल *n.*; मोह *m.*

Devastation, inflicting pain or punishment on an enemy by laying the country waste. — अवमर्द *m.*; पीडन *n.*

अभ्यवस्कन्दनं त्वभ्यासादनं विजयो जयः ॥ २९४ ॥

Assault, attack, besieging. — अभ्यवस्कन्दन, अभ्यासादन.

Victory, triumph, success. — विजय, जय *m.*

(एवम् १ P. to burst out, to jump; अवस्यन्द् to assault, to besiege; आस्यन्द् to attack.)

(वि १ P. to conquer, to overpower, to win; with भि to assail; with परा ('Atm.) to defeat; with वि ('Atm.) to be victorious. ' जिगीष *desire*. of वि to desire, to conquer.)

वैरशुद्धिः प्रतीकारो वैरनिर्याणनं च सा ।

Vengeance, retaliation. — वैरशुद्धि *f.*; प्रतीकार *m.*; वैरनिर्याणन *n.*

अवगमोऽवसानं च मंदायो विद्रवो द्रवः ॥ २९५ ॥

Flight. — अवगम *m.*; अवसान *n.*; मंदाव. विद्रव, द्रव *m.*

पराजय पराभूनिस्त्रिषु नष्टतिरोहितौ ।

Defeat - पराजय *m* पराभूति *f*

Those who are lost or missing, or have disappeared - नष्ट, तिराहित *adj*

(नष्ट 4 P to disappear, to perish)

निषूदनं निहननं क्षणन च निर्हिसनम् ॥ २९६ ॥

निर्वापणं विनाशनं मारणं प्रतिघातनम् ।

उद्धासनप्रमथनकथनोद्धासनानि च ॥ २९७ ॥

आलम्भपिञ्जविशरघातोन्मायवधा अपि ।

Killing, destroying - निषूदन, ...उज्ज्वलन

m, आलम्भ, पिञ्ज, विशर, घात, उन्माथ, वध *m*

[क्षण 8 P A to wound निषूद 10 P to kill.

शृ 9 P to hurt, to wound विशु *Pass* to

fade away, to be divided (*p p* शीर्ण) हिस

1 & 7 P to destroy, to kill मधू 9 P to

churn, to crush, to kill, उन्माथ to agitate]

स्पात्यहता कालधर्मो दिष्टान्त प्रलयोऽव्यय ॥ २९८ ॥

अन्तो नाशो द्वयामृष्टुर्मरण निधनोऽस्त्रियाम् ।

Death, perishing - पञ्चता *f* कालधर्म, दिष्टान्त,

प्रलय, अव्यय, अन्त, नाश *m* मृष्टु *m* & *f.*, मरण *m*,

निधन *m* & *n*

[ली ४ A. & ९ P. (also विली) to vanish, to die, to be dissolved, to be melted, with प्र to be destroyed.]

परासुप्राप्तपञ्चत्वपरेतप्रेतस्थिता ॥ २९९ ॥

मृतप्रमीतौ त्रिवेते चिता चित्या चितिः स्त्रियाम् ।

Dead, perished - परासु, प्राप्तपञ्चत्व, परेत, प्रेत, संस्थित, मृत, प्रमीत *adj*

A funeral pile - चिता, चित्या, चिति *f*.
(मृ ६ A to die)

कवन्धोस्त्री क्रियायुक्तमपमूर्ध कलेवरम् ।

A headless trunk - कवन्ध *m* *n*. = क्रियायुक्त ६०.
(अपमूर्ध *adj*. headless.)

श्मशानं स्यात्पितृवनं कुण्डः शवमस्त्रियाम् ॥ ३०० ॥

A cemetery - श्मशान, पितृवन *n*

Corpse, dead body. - कुण्ड *m*., शव *m*. & *n*.
प्रग्रहोपग्रहौ बन्धा कारा स्यादन्धनालये ।

Captivity, imprisonment seizing, capturing A prisoner, captive - प्रग्रह, उपग्रह, *m*. बन्दी *f*.

Prison - कारा *f* = बन्धनालय *n*

पुनि भूम्यस्य प्राणाश्चैव जीवोऽमुधारणम् ॥ ३०१ ॥

Life the vital winds, soul - असुं, प्राण m
& pl

Life, living - जीव m , असुधारण n.

आयुर्जीवितकालो ना जीवातुर्जीवनौषधम् ।

Life ago or duration of life - आयुम् n
जीवितकाल m

A drug for reanimating the dead -
जीवातु m = जावनौषधम् n

इति क्षत्रियवर्ग ।

ऊरुया ऊरुजा अर्या वैश्या भूमिस्पृशो विशा ॥३०२॥

The Vaisya caste a man of the agricultural or mercantile tribe - ऊरुव्य, ऊरुज, अर्य, वैश्य, भूमिस्पृश, विशा m

आजीवो जीविका वार्त्ता वृत्तिर्वर्तनजीवने ।

Livelihood, profession - आजीव m , जाविका, वार्त्ता, वृत्ति f , वर्तन, जवन n

धिया कृषि पाशुपाल्य वाणिज्यं चेति वृत्तयः ॥३०३॥

Agriculture - कृषि f

Profession of tending cattle, or herds -
पाशुपाल्य n

Trade.—वाणिज्य *n.*

याज्ञयाप्तं याचितकं स्यादणं पर्युदञ्जनम् ।

उद्धारोऽर्थप्रयोगस्तु कुम्भीदं वृद्धिजीविका ॥ ३०४ ॥

A borrowed thing, loan.—याचितक *n.*—

याचनयाप्तम् ।

Debt.—ऋण, पर्युदञ्जन *n.*; उद्धार *m.*

Usury, the profession of money-lenders.—अर्थप्रयोग *m.*; कुम्भीद *n.*; वृद्धिजीविका *f.*

उत्तमर्णाधमर्गौ द्वौ प्रयोक्तृप्राहर्का प्रमाणा ।

Creditor, money-lender, banker.—उत्तमर्ण, प्रयोक्तृ *adj.*

Debtor.—अधमर्ग प्राहर्क *adj.*

क्षेत्राजीवः कर्षकश्च कृषिकश्च कृषीण्डः ॥ ॥

A farmer.—क्षेत्राजीव, कर्षक, कृषिक, कृषीण्ड *m.* or *adj.*

पुनर्पुनरुयोर्वप्रः केदारः क्षेत्रमेव च ।

A field, farm.—वप्र *m.* & *n.*; केदार *m.*; क्षेत्र *n.*

लोष्टानि लेष्टवः पुमि मीर्गं कृष्टं च ह्यव्ययम् ॥ ३०५ ॥

A clod of earth.—लेष्ट *n.*; कृष्ट *m.*

Ploughed, tilled.—मृग, कृष्ट, ह्यव्यय *adj.*

प्राजन तोदन तोत्रं खनित्रमवदारणे ।

A whip, a lash - प्राजन, तोदन, तोत्र ॥

Pick axe - खनित्र, अवदारण ॥

(खन १ P A to dig, with उव to dig out,
to destroy, with नि to bury)

दात्रं लवित्रं फालस्तु कृषको लाङ्गल हलम् ॥३०७॥

गोदारणं च सीरोज्य सीता लाङ्गलपद्धति ।

A scythe - दात्र, लवित्र ॥

Plough share - फाल, कृषक ॥

A plough - लाङ्गल, हल, गोदारण ॥, सार ॥.

A furrow - सीता f, लाङ्गलपद्धति f

तिलगोधूमचणकयवनीवारशालय ॥ ३०८ ॥

मसूरसर्पपाद्याश्च शमी शिम्बा त्रिपुत्तरे ।

रिद्धमावासितं धान्यं पूतं तु बहुलीकृतम् ॥३०८॥(अ)

Different kinds of corn - तिल ॥ sesa-
mum गोधूम ॥ wheat चणक ॥ gram यव ॥
barley, नावार ॥ rice growing wild शालि
॥ rice मसूर ॥ A kind of pulse सर्प ॥
Mustard

A legume or pod - शमी, शिम्बा f

Winnowed & stored (grain &c) - रिद्ध,
आवसित *adj*

Threshed & winnowed - पूत, बहुलावृत *adj*
धान्यं धीहि स्तम्बकरि कणिश सस्यमक्षरी ।

Corn, grain, seed - धान्य, धीहि, स्तम्बकरि *m* .
Ear of corn - कणिश *n* = सस्यमक्षरी

फट्टगरो बुधं धीये धान्यत्वचि तुष पुमान् ॥३०९॥

Husk.- फट्टगर *m* , बुध *n* , तुष *m* = धान्यत्वचि
किशाद सस्यमूर्कं स्यात् स्तम्बो गुच्छस्तृणादेन ।

The beard or awn of corn - किशाद *m*

Awn, a bristle - शूष *n*

A clump or cluster of grass, a sheaf of
corn, &c - स्तम्ब *m* = तृणादेन गुच्छ ।

अयोधं मुसलोऽग्नी स्वादुर्गृहमुद्धरहम् ।

Pestle for cleansing rice, &c - अयोध *n* ,
मुसल *m* & *n*

Mortar for the same - उद्धरह, उद्धरह *m*

प्रसोदनं धूपमग्नी चाग्नी विस्तत पुमान् ॥३१०॥

A winnowing basket - चाग्नी *n* धूप *m*
& *n*

A sieve, colander.- चाग्नी *f* ; विस्तत *m*

स्यूतोऽथ पिटकण्डोलौ पाकस्थानमहानसे ।

Gunny bag sack स्यूत m

A basket - पिट कण्डोल m

A kitchen - पाकस्थान महानस m

सूदास्तु सूपकाराश्च बल्लवाश्चुल्लिरन्तिका ॥ ३११ ॥

A cook - सूद सूपकार, बल्लव m

Fire place, oven - चुल्लि अन्तिका f

हसन्त्यङ्गारशकटी चाङ्गारोऽलातमुल्मुकम् ।

A portable fire place हसती अङ्गारशकटी f

Charcoal (burning or not) १ firebrand
-अङ्गार m अलात, उल्मुक m

कलशस्तु घटो भाण्डे पात्रावपनभाजनम् ॥ ३१२ ॥

An earthen vessel - कलश, घट m

Vessel pot - भाण्ड पात्र, आवपन भाजन m

क्लीबम्वरीष आणो ना कन्दुवा स्वेदनी स्त्रियाम् ।

A frying pan - अम्वरीष m आणू m

A sauce pan a vessel for boiling or
distilling - कन्दु m & f, स्वेदनी f

पिठर स्थाल्युवा कुण्डं मणिक स्यादलंजर ॥ ३१२ ॥ अ

Any cooking vessel.— पिठर *m.*; स्थाली, उसा
कुण्ड *n.*,

A large earthen jar.— मणिक, अलञ्जर *m.*

अन्नी दाकं हरितकं वेपवार उपस्करः ।

Any leaf, flower, fruit, stalk, root &c.
used as a vegetable.— दाक *m.* & *n.*; हरितक *n.*

A condiment, a spice, or seasoning.—
वेपवार, उपस्कर *m.*

मरीचं कोलकं कृष्णमथ शुण्ठी महीषधम् ॥३१२॥आ

Pepper.— मरीच, कोलक, कृष्ण *n.*

Ginger.— शुण्ठी, महीषध *n.*

हरिद्रा काश्मनी पीता लाजाः पुंभूम्नि चाक्षताः ।

Termerio.— हरिद्रा, काश्मनी, पीता *f.*

Fried grain.— सज, भक्षन *m. plu.*

विन्ध्यं लवणं सण्डविहारः शर्करा पिता ।

Salt.— लवण, सखा *n.*

Sugar, sugar-candy — सण्डविहार *m.*; शर्करा,
पिता *f.*

विशले मण्डले निगधं ममृष्टं शोधितं सने ॥ ३१३ ॥

Unctuous, oily, smooth.— विशल, मण्डल,
निगध *adj.*

Clean pure - समृद्ध शोधित *adj*

ओदनाऽखी भक्तमन्नं पौल्यपूपादिकं तु तत् ।

Food meals - ओदन *m* & *n* भक्त अन्न *n*

Bread of wheat - पौलि *f*

A kind of sweetmeat or food - अपूप *m*

घृतमाज्यं हवि सर्पिर्दुग्धं क्षीरं पयः समम् ॥ ३१४ ॥

Ghee - घृत, आज्य, हविः सापन *n*

Milk - दुग्ध, क्षीरं पयः *m*

पयस्यं दधितयादि नवनीतं नवोद्धृतम् ।

Any thing made of milk पयस्य *adj*

-दधि० (दधि *n* curds तक्र *n* sour milk)

Butter - नवनीत, नवोद्धृत *n*

अक्षणाभ्यञ्जने तैलं गोविद् गोमयमस्त्रियाम् ॥ ३१५ ॥

Oil - अक्षण, अभ्यञ्जन, तैल *n*

Cow dung - गाविर् *f* गोमय *n* & *n*

अदनाया बुभुक्षा शुभ्रं प्रायस्तु क्वलं पुमान् ।

Hunger appetite - अदनाया, बुभुक्षा शुभ्र *f*

A mouthful - ग्राम क्वल *m*

तर्पं पिपासा नृद् जग्धिराहारं पुंसि भोजनम् ॥ ३१६ ॥

Thirst तर्प *m* पिपासा नृद् *f*

Dinner, meal.—जग्धि *f.*; आहार *m.*; भोजन *m.*
 -सपीति: स्त्री तुल्यपानं सग्धिः स्त्री सहभोजनम् ।

Drinking together with equals.—सपीति *f.*;
 तुल्यपान *m.*

Eating together with equals.—सग्धि *f.*;
 सहभोजन *m.*

कामं प्रकामं पर्याप्तं निकामेष्टं यथेप्सितम् ।

Sufficient, enough.—काम, प्रकाम, पर्याप्त,
 निकाम, इष्ट, यथेप्सित *adj.* & *adv.*

गोपे गोपालगोसंख्यगोधुगाभीरबल्लवाः ॥ ३१७ ॥

A cow-herd, a milkman.—गोप, गोपाल,
 गोसंख्य, गेदुह, आभीर, बल्लव *m.* & *f.*

(गां दोग्धि इति गोधुक् = ३० त०)

(इष्ट २ P. A. to milk, to yield milk or
 other desired object.)

उक्ष्मा भद्रो बलीवर्धे ऋषभो घृषभो घृषः ।

अनङ्गान् सौरमेयो गौर्वृद्धोक्षस्तु जरद्वयः ॥

An ox, a bull.—उक्ष्मा, भद्र, बलीवर्धे, ऋषभ,
 घृषभ, घृष, अनङ्गान्, सौरमेय, गो *m.*

An old ox.—जरद्वय, वृद्धोक्ष *m.*

सप्तोशातमृगकः स्याद् दम्पयप्यतरी समी ॥ ३१८ ॥

A very young calf तर्कक *m* = सद्यो नातो व स १

A young bullock - दम्य वत्सनर ११

धूर्तहे धुर्यधौरयधुरीणा सधुरधरा ।

A beast of burden one capable of bearing the yoke prominent - धूर्त धुर्य, धौरय, धुरीण धुरधर *m* & *adj*

आपीनमूधा गौरिमा सौरभेयी च शृङ्गिणी ॥३१५॥

Udder - आपीन कधस् *n*

A cow - *गा, उखा, सौरभेयी शृङ्गिणी *f*

वैशाखमन्थमन्थानोऽप्यथ सदानदामनी ।

A churning stick - वैशाख मथ, *मथिन् *m*

A rope the tether of an animal - सदान दामन् *n*

करभा स्य शृङ्गखलका उष्टुस्यात्प्रमेल्क ॥३२०॥

The young of a camel - करम, शृङ्गखलक *m*

A camel - उष्टु क्रमेल्क *m*

मेढारभोरणाणायुमपवृण्णय एढके ।

Sheep ram - मढ उरभ्र, उरण, उर्णांयु मेघ वणिग एल्क *m*

(उर्णांयु from उर्णां *f* wool)

अजे छागोऽथ बालेया रामभा गर्दभाः खराः ॥३२१॥

A goat (he or she):- अज m. (अजा f.),
छाग m. (छागी f.)

An ass:- बालेय, रामभ, गर्दभ, खर m.

पण्याजीवः सार्धंवाहो नैगमो वाणिजो वणिक् ।

A merchant, trader:- पण्याजीव, सार्धंवाह, नैगम,
वाणिज, वणिज् m.

विक्रेता क्रयिकृन्वौ द्वौ मूल्यं वस्तोऽप्ययक्रयः ॥३२२॥

Seller:- विक्रेतृ m.

Purchaser:- क्रयिक m.

Price, value:- मूल्य n.; वस्त, अयक्रय m.

[क्री ? P. A. to buy; विक्री (A.) to sell;
परिक्री (A.) to hire.]

नीची परिपणो मूलधनं लाभोऽधिकं फलम् ।

Capital:- नीची (or ०वि), f.; परिपण m.; मूल-
धन n.

Profit:- लाभ m. = अधिकं फलम् ।

नैमेयनिमया पण्यं विक्रेयं पणितव्यम् ॥ ३२३ ॥

Barter, exchange:- नैमेय, निमय m.

Articles for sale, commodity:- पण्य, विक्रेय,
पणितव्य adj.

पुमानुपनिधिन्यास प्रतिदाम तदर्पणम् ।

Deposit - उपनिधि, न्यास *m*.

The return of a deposit - प्रतिदान *n* =
न्यासस्थापनम् ।

[अर् (*Car* of क) to deliver, to restore]

विपणो विक्रय सत्यकार सत्यापनं तथा ।

Sale - विपण, विक्रय *m*

Ratification of a bargain - सत्यकार *m*

सत्यापन *n*

मानं तुलाङ्गुलिप्रस्थै सत्या एकादयस्तथा ॥ ३२५ ॥

Measure - मान *n*

तुलामान *n* measure of weight, अङ्गुलिमान

n measure of length and area प्रस्थमान *n*.

measure of capacity

Number - संख्या *f*

पादस्तुरीयो भाग स्यादशभागौ तु घण्टके ।

A quarter - पाद *m* = तुरीयो भाग ।

A part, fraction, share - अंश, भाग, घण्टक *m*

(भञ् 1 P A to divide, विभज् to distribute,
to divide amongst, to distinguish)

द्रव्यं वित्तं स्वापतेयं स्विधमृक्य धनं वसु ॥ ३२५ ॥

हिरण्यं द्रविणं शुम्भमर्थैर्विभवा अपि ।

Riches, wealth, money.—द्रव्य, वित्त, स्वाप-
तेय, रिक्थ, ऋक्थ, धन, वस्तु, हिरण्य, द्रविण, शुम्भ ॥
अर्थ, रै, विभव ॥

स्यात्कोशश्च हिरण्यं च हेमरूप्ये कृताकृते ॥ ३२६ ॥

Treasure, hoard, consisting of orna-
ments and bullion.—कोश ॥; हिरण्य ॥=कृताः
कृते हेमरूप्ये.

गार्हमतं मरकतमश्मगर्भो हरिन्मणिः ।

शोणरत्नं लोहितकः पद्मरागोऽथ मौक्तिकम् ॥ ३२७ ॥

मुक्ताथ विद्रुमः पुंवि प्रवालं पुद्गपुंसकम् ।

Emerald.—गार्हमत, मरकत ॥; अश्मगर्भ, हरि-
न्मणि ॥.

Ruby.—शोणरत्न ॥; लोहितक, पद्मराग ॥.

Pearl.—मौक्तिक ॥; मुक्ता ॥.

Unak.—विद्रुम ॥; प्रवाल ॥. & ॥.

हीरकश्चाथ रत्ने स्यान्मणिः स्वर्णे तु काञ्चनम् ॥ ३२८ ॥

शामीकरं जातरूपं हिरण्यं हेम हाटकम् ।

तपनीयं दातृकृमं सुवर्णं कनकं तथा ॥ ३२९ ॥

रत्नं वातैर्यरं जायूनदमप्रायदोऽग्नियाम् ।

Diamond.—हीरक ॥.

A jewel a precious stone - रत्न ॥ मणि
m & f

Gold - स्वर्ण काञ्चन चाभाकर जातरूप हिरण्य
हेमन् हाटक तपनाय शातकुम्भ सुवर्ण कनक रुक्म
कातस्वर जाम्बूनद ॥ अष्टापद ११ & १२

रूप्यं तु रजसं ताम्रं लोहं कालायसायसी ॥ ३३० ॥
मण्डूरमय काचाऽथ रसं सूतश्च पारदः ।

Silver रूप्य रजतः ।

Copper ताम्र ॥

Iron लोह ११ कालायस अयस

Iron rust - मण्डूर ॥

Glass - वाच ॥

Quick silver mercury - रसं सूतं पारदं ।

आरक्योऽस्त्रिया वङ्गे त्रपु नागे च सासकम् ।

Brass - आरक्य ११ & १२

Tin - वङ्ग त्रपु ॥

Lead - नाग सासकः ।

पिचुस्तूला मधु क्षौद्रं मधूच्छिष्टं तु निवध्यकम् ॥ ३३१ ॥

Cotton - पिचु तूला ॥

Honey - मधु क्षौद्रं ॥

Bees wax - मधूच्छिष्टं ॥ सिक्थकं

इति वैश्यवर्गः ।

शूद्राश्चावरवर्णाश्च वृषलाश्च जघन्यजाः ।

The Śūdra caste.—शूद्र, अवरवर्ण, वृषल, जघ-
न्यज *m.*

कुम्भकारः कुलालः स्यात्पलगण्डस्तु लेपकः ॥ ३३२ ॥

A potter.—कुम्भकार, कुलाल *m.*

A mason.—पलगण्ड, लेपक *m.*

तन्तुवायः कुविन्दः स्यात् तुन्नवापस्तु सौचिकः ।

A weaver.—तन्तुवाय, कुविन्द *m.*

A tailor.—तुन्नवाय, सौचिक *m.*

पादूकृष्णर्मकारः स्याद् व्योकारो लोहकारकः ॥ ३३३ ॥

A shoe-maker, cobbler.—पादूकृष्ण, चर्मकार *m.*

A black-smith — व्योकार, लोहकार *m.*

नाटिधमः स्वर्णकारः कलादो रत्नमकारकः ।

A gold-smith — नाटिधम, स्वर्णकार *m.*

A silver-smith.—कलाद, रत्नमकारक *m.*

तक्षा तु वर्धकिम्बष्टा रथकारश्च काष्ठतट ॥ ३३४ ॥

A carpenter.—तक्षन्, वर्धकि, त्वष्टृ, रथकार, काष्ठ-
तट *m.*

(तक्ष् १ & ५ P. to cut to pieces.)

रङ्गाजीयश्चित्रकारः क्षुरी मुण्डी च नापितः ।

A dyer.—रङ्गाजीय, चित्रकार *m.*

A barber - धुरिन्, मुण्डिन्, नापित् *m*

(मुण्ड 1 P to shave)

निर्णेजक स्याद्वज्रक शौण्डिको मण्डहारक ॥३३५॥

A washerman - निर्णेज्ज रजक *m*

A vender of spirituous liquors - शौण्टिक

मण्डहारक *m*

जावाल स्यादजाजीव शिल्पी कारस्तथा समी ।

A shepherd - जावाल अनानीव *m*

An artificer an artist - शिल्पिन् कार *m*

नटैरलूपभरताश्चारणास्तु कुशीलवा ॥ ३३६ ॥

An actor - नट, रेलूप, भरत *m*

A strolling player a panegyrist - चारण,

कुशाल्व *m*

जीवान्तक शावुनिको द्वौ वागुरिकजालिकौ ।

मासिक वैटिकश्चाथ मालाकारस्तु मालिक ॥३३७॥

A fowler - जीवान्तक, शावुनिक *m*

A hunts man - वागुत्य, जालिक *m*

A butcher - मासिक, वैटिक *m*

A gardener मालाकार, मालिक *m*

भृतका भृतिमुक् कर्मकरो वैतनिकाऽपि स ।

A labourer - भृतक, भृतिमुज, दमवर, वैतनिक *m*

विवर्णः पामरो नीचः प्राकृतश्च पृथग्जनः ॥ ३३८ ॥

निहीनोऽपसदो जाल्मः सुल्लकश्चेतरश्च सः ।

Low-born, ignoble, worthless.—विवर्ण,

पामर, नीच, प्राकृत, पृथग्जन, निहीन, अपसद, जाल्म,
सुल्लक, इतर *adj.*

भृत्ये दासेरदासेयदासगोप्यकचेटकाः ।

नियोज्यार्किकरप्रेष्यभुजिष्यपरिचारकाः ॥ ३३९ ॥

A servant, a dependent, an attendant.—

भृत्य, दासेर, दासेय, दास, गोप्यक, चेटक, नियोज्य, र्किकर,
प्रेष्य (or प्रेष्य), भुजिष्य, परिचारक *m.*

मन्दस्तुन्दपरिमृज आलस्यः शीतकोऽलसोऽनुष्णः ।

दक्षे तु चतुरपेक्षालपटवः सूथान उष्णश्च ॥ ३४० ॥

Dull, stupid, idle—मन्द, तुन्दपरिमृज, आलस्य,

शीतक, अलम, अनुष्ण *adj.*

Active, clever, careful.—दक्ष, चतुर, पेक्षल,

पट, सूथान, उष्ण *adj.*

चण्डालप्लवमातङ्गा निपादश्चपचावपि ॥ ३४१ ॥

A man of the most degraded caste.—

चण्डाल, प्लव, मातङ्ग, निपाद, चपच *m.*

भेदाः किरातशचरपुलिन्दा म्लेच्छजातयः ।

A barbarian, a savage, a man of the

hull tribes - विराट शबर, पुलिन्द *m*

(स्तेच्छ *m* = A barbarian a foreigner)

व्याधो मृगवधाजीवो मृगयुर्लुब्धकोऽपि स ॥३४२॥

A man living by hunting, a forester -

व्याध मृगवधाजीव मृगय लुब्धक *m*

कौलेयक सारमेय शुनक आ च कुकुर ।

अलर्क स प्रयोगेण शुनी च सरमा च सा ॥ ३४३ ॥

A dog cur - कौलेयक सारमेय शुनक, श्वन्,

कुकुर *m*

A mad dog - अलर्क *m* = यागनामत्तत्वं प्राप्त आ ।

A bitch - शुनी सरमा *f*

आच्छोदन मृगव्य स्यादाखेटो मृगया स्त्रियाम् ।

Hunting, chase - आच्छोदन मृगव्य *n* आखेट

n मृगया *f*

चौरपाटच्चरस्तेनदस्युतस्करमोपका ॥ ३४४ ॥

A thief robber, &c - चौर, पाटचर, स्तेन,

दस्यु तस्कर, मोपक *m*

चौरिका स्तेन्यचौर्ये च स्तेय लोप्ते तु तद्धने ।

A theft robbing stealing - चौरिका *f*,

स्तेन्य चौर्य *n*

Thing stolen - स्तेय लोप्ते *n* = चौर्यधन *n*

उन्मायः कृत्यन्त्रं स्याद्वागुरा मृगवन्धनी ॥ ३४५ ॥

A snare, trap.—उन्माय *m.*, कृत्यन्त्र *n.*

A noose.—वागुरा, मृगवन्धनी *f.*

शुल्यं वराटकं स्त्री तु रज्जुविषु वदो गुणः ।

A string, rope, cord.—शुल्य, वराटक *m.*; रज्जु *f.*,

वदी *m. f. n.*; गुण *m.*

उद्घाटनं घटीयन्त्रं सूत्राणि नरि तन्तवः ॥

A Wind-lass.—उद्घाटन, घटीयन्त्र *n.*

Thread, fibre.—सूत्र *n.*, तन्तु *m.*

मञ्जूयायां पेटकः स्याद् भारयष्टिर्विहंगिका ॥ ३४६ ॥

A box.—मञ्जूया *f.*; पेटक *m.*

A Peg in the wall.—भारयष्टि, विहंगिका *f.*

पाञ्चालिका पुत्रिका स्याच्छाणस्तु निरुपः कपः ।

A doll, puppet.—पाञ्चालिका, पुत्रिका *f.*

A touch-stone or grind-stone.—शाण,

निरुप, कप *m.*

उपानपादुका पादूरुधादेस्त्रादनी कदा ॥ ३४७ ॥

A shoe.—उपानद्, पादुका, पाद् *f.*

A whip, lash.—कदा *f.*—मथादेस्त्रादनी ।

मूषा भस्त्रा वेधनिका कर्तरी च पृथक् पृथक् ।

A crucible.—मूषा *f.*

A bellows - भस्त्रा *f*

A perforator - वधनिका *f*

Scissors - कर्तरी *f*

क्रक्च करपत्र स्याच्छिल्पं कर्म कलादिकम् ॥ ३४८ ॥

A saw - क्रक्च *m* करपत्र *n*

Art in general manual or mechanical
art articles of art - शिल्प *n* = कलादिकं कर्म ।

प्रतिमानं प्रतिविम्बं प्रतिमा प्रतियातना प्रतिच्छाया ।

प्रतिकृतिरर्चा पुंसि प्रतिनिधिरुपमोपमानं स्यात् ॥ ३४९ ॥

Resemblance, an image an idol a picture - प्रतिमान, प्रतिविम्ब *n* ; प्रतिमा, प्रतियातना, प्रतिच्छाया, प्रतिकृति, अर्चा *f*, प्रतिनिधि *m*

Likeness comparison - उपमा *f*.

An image - उपमान *n*

वाच्यलिङ्गा समस्तुल्य सदृश सदृश सदृक ।

साधारण समानश्च स्युरुत्तरपदे त्वमी ॥ ३५० ॥

निमसंकाशानीकाशप्रतीकादोपमादयः ।

Like, similar, equal - सम, तुल्य, सदृश, सदृश, सदृश, साधारण, समान *adv*

The same meaning as above. (always used at the end of a compound) - निम,

सकाश, नीकाश, प्रतीकाश, उपमा, १०. [तुल् 10 P. to weigh, to compare.]

भृतिः स्त्री पणनिर्वेशौ भर्म मूल्यं च वेतनम् ॥३५१॥

Wages, salary, pay.— भृति *f.*; पण, निर्वेश *m.*;

भर्मन्, मूल्य, वेतन *m.*

सीध्यासर्वा तु मदिरा हाल्ला कादम्बरी सुरा ।

मधु मद्यं च माध्वीकमवदंशस्तु भक्षणम् ॥ ३५२ ॥

Wino, spirituous liquor.— सीधु, आमव *m.*;

मदिरा, हाल्ला, कादम्बरी, सुरा *f.*; मधु, मद्य, माध्वीक *m.*

Anything that excites thirst or relish.—

अवदंश *m.*; भक्षण *m.*

शुण्डापानं मदस्यानं मधुवारा मधुकम्पाः ।

A tavern.— शुण्डापान, मदस्यान *m.*

A habitual practice of drinking.— मधुवार,

मधुकम् *m.*

चपकोष्ठी पानपातमापानं पानगोष्टिका ॥ ३५३ ॥

A goblet, drinking-cup.— चपक *m.* & *m.*;

पानपात *m.*

A company for drinking.— आपान *m.*; पान-

गोष्टिक *f.*

एवाम्माया शाम्बरी मायाकारभाष्यन्द्रजालिकः ।

Jugglery magic, illusion - माया शाम्बरी /

A juggler - मायाकार, ऐन्द्रजालिक *m*

धूर्तोऽक्षद्वी कितवोऽक्षधूर्तो घृतकृत्समा ।

A gambler - धूर्त, अक्षदेविन्, कितव, अक्षधूर्त,

घृतकृत् *m*

(घृत 1 p of दिव् (दीव्) 4 P. to play to gamble)

घृतोऽस्त्रियामक्षवती कैतव पण इत्यपि ॥ ३५४ ॥

Gambling - घृत 1 & 11 अक्षवती / कैतव 11 ,

पण *m*

पणोऽक्षेषु गृहोऽक्षास्तु देवना पाशकाश्च ते ।

A wager, stake at play - पण, गृह *m*

A die - अक्ष, देवन, पाशक *m*

अष्टापद शारिफल प्राणिद्युत समाह्वय ॥ ३५५ ॥

Chess board - अष्टापद, शारिफल *n*

(शारि *m* = A man at chess)

A match, cock fighting - प्राणिद्युत *n* , समा

ह्वय *m*

इति शब्दवर्गः ।

सुकृती पुण्यवान् धन्यो महेच्छस्तु महारायः ।

Fortunate, lucky, happy.— सुकृतिन्, पुण्यव-
त्, धन्य *adj.*

Noble-minded, magnanimous, ambi-
tious.—महेच्छ, महाराय *adj.*

हृदयालुः सहृदयो महोत्साहो महोद्यमः ॥ ३५६ ॥

Kind-hearted, benovolent.— हृदयालु, सहृदय
adj.

Perservering, energetic.—महोत्साह, महोद्यम *m.*
प्रवीणो निपुणाभिज्ञविज्ञनिष्णातशिक्षिताः ।

वृत्ती च कुशलमपि प्रतीक्ष्य. पूज्य एव च ॥ ३५७ ॥

Clever, competent, skilful, proficient,
versed —प्रवीण, निपुण, अभिज्ञ, विज्ञ, निष्णात, शिक्षित,
वृत्तिन्, कुशल *adj.*

Venerable, honourable.— प्रतीक्ष्य, पूज्य *adj.*

(शिष्य १ A. to learn, शिक्षय *Caus.* to
teach)

(शिष्य १ A. to look, to behold, to see;
अपीन् to suspect; अन्वेन् to want, to desire, to
intend, to require, अवेन् to perceive, to con-
sider, to mind; प्रत्येन् to inspect, एनवेन् to

reflect, to pay regards to उपेक्ष to disregard,
to neglect, to connive at परीक्ष to examine
प्रतीक्ष to wait, to expect समीक्ष to consider)

स्युर्वदान्यस्थूललक्ष्यदानशीण्डा बहुप्रदे ।

Liberal, bounteous - बदान्य, स्थूललक्ष्य,
दानशीण्ड, बहुप्रद *adj*

जैवातृक स्यादायुष्मान् सरलोदारदक्षिणा ॥ ३५८ ॥

Long lived - जैवातृक, आयुष्मन् *adj*

Gentle, sincere, polite - सरल, उदार,

दक्षिण *adj*

हर्षमाणो विकुर्वाण प्रमना हृष्टमानस ।

Jolly, gay, merry.-हर्षमाण, विकुर्वाण, प्रमनम्,
हृष्टमानस *adj*

दुर्मना विमना अन्तर्मना स्यादु क उन्मना ॥ ३५९ ॥

Sad, depressed, uneasy - दुर्मनम्, विमनम्,
अन्तर्मनम् *adj*

Longing, eager, ardent - उत्क, उन्मनम् *adj*

प्रतीते प्रथितख्यातवित्तविज्ञातविश्रुता ।

Famous, renowned, celebrated - प्रतीत,
प्रथित, ख्यात, वित्त, विज्ञान, विश्रुत *adj*

(१२ P. to go, with अति to surpass, to

transgress; with अधि (*Atm.*) to study, to learn; with अव to understand, to know, to believe; with उत् to rise, to spring up; with उप to approach; with प्रति to learn, to know, to be convinced of, to believe.)

{ प्रथ् १ A. to be famous; *Caus.* प्रथय to celebrate, to make famous, to extend, to show, to praise }

इभ्य आढ्यो धनी स्वामी त्वीश्वरः पतिरीशिता ॥३६०॥

अधिभूर्नायको नेता प्रभुः परिवृढोऽधिपः ।

Rich, opulent.—इभ्य, आढ्य, धनिन् *adj.*

Lord, master, owner, leader.—स्वामिन्, ईश्वर, *पति, ईशितृ, *अधिभू, नायक, नेता, प्रभु, परिवृढ, अधिप *adj.*

(ईशितृ from ईश् २ A. to be master of, to govern; to be able.)

(अधिप from पा २ P. to protect, to preserve; *Cau.* पालय to protect.)

— लक्ष्मीवान्-लक्ष्मणो मूके चायाक् सिन्धेतु वसलः ॥३६१॥

Prosperous, fortunate, lucky.—लक्ष्मीवान्, लक्ष्मण *adj.*

Dumb - मूक, अवाच *adj*

Affectionate, friendly - स्निग्ध वत्सल *adj*

(लिङ् ४ P to bear affection to, *Cau* to fascinate, to charm)

तत्परं प्रसिद्धासक्तार्थं चाद्युक्तं वस्तु ।

Intent or bent upon, diligent, anxious, solicitous - तत्पर प्रसिद्ध, आसक्त आधन, उद्युक्त वस्तु *adj*

[सक्त *pp* of सज्ज १ P (सजति) to adhere to be attached with व्यति to connect mutually, with आ to be attached to to be engaged in]

[युज् ७ P A to join, to connect, to endow to direct to appoint to employ *Pass* to be fit *Cau* or १० P means the same with अनु (*Atm*) to ask, with अभि (*At*) to be accused to be asked (in law suit) with उप *Pass* to be suitable to be of use to be necessary, with नि (*Atm*) to appoint to order with प्र (*Atm*) to employ to direct with वि or

विप्र (*Atm.*) to separate, to deprive; with
सन् to unite, to endow.]

स्याद्दयालुः कारुणिकः कृपालुः सूरतः समाः ॥

Kind, gracious, compassionate.— दयालु,
कारुणिक, कृपालु, सूरत *adj.*

स्वतन्त्रोऽप्रावृत्तः स्वैरी स्वच्छन्दो निरवग्रहः ॥ ३६२ ॥

Independent, free, unrestrained.— स्वतन्त्र,
अप्रावृत्त, स्वैरिन्; स्वच्छन्द, निरवग्रह *adj.*

परतन्त्रः परार्थीनः पराधायवानपि ।

अधीनो निग्र आयत्तो दीर्घसूत्रश्चिरक्रियः ॥ ३६३ ॥

Dependent, helpless, subject to.— परतन्त्र,
पराधीन, परवत्, नायवत्, अधीन, निग्र, आयत्त *adj.*

Lazy, tedious.— दीर्घसूत्र, चिरक्रिय *adj.*

(वत् १ A: to exert oneself, to endeavour;
निर्यातय *Cau.* to restore, to return, to pardon.)

[वन् (वच्च्) १ P. to govern, to restrain,
to give; with आ (*Atm.*) to stop, to bond;
with व्या (*Atm.*) to exert one's power, to
fight, to open wide (one's eyes); with उद्
to endeavour, to study; with अभ्युत् to
raise, to lift up; with उद् *Atm.* to , marry;

Dumb - मूक, अवाच *adj*

Affectionate, friendly - स्निग्ध, वत्सल *adj*

(लिङ् ४ P. to bear affection to, *Cau.* to fascinate, to charm)

तत्परं प्रसितासत्तावर्थी चोद्युक्त वसुक ।

Intent or bent upon, diligent, anxious, solicitous - तत्पर, प्रसित, आसक्त, आधन, उद्युक्त, उत्सुक *adj*

[सक्त *pp* of सज्ज १ P (सज्जति) to adhere, to be attached, with व्यति to connect mutually, with आ to be attached to, to be engaged in]

[युज् ७ P A. to join, to connect, to endow, to direct, to appoint, to employ, Pass to be fit *Cau* or १० P. means the same, with अनु (*Atm.*) to ask, with अभि (*Atm*) to be accused, to be asked (in law suit) with उप Pass to be suitable, to be of use, to be necessary, with नि (*Atm.*) to appoint, to order, with प्र (*Atm*) to employ, to direct with वि or

विप्र (*Atm.*) to separate, to deprive; with
सन् to unite, to endow.]

स्यादयालुः कारुणिकः कृपालुः सूरतः समाः ॥

Kind, gracious, compassionate.—दयालु,
कारुणिक, कृपालु, मूरत *adj.*

स्वतन्त्रोऽपावृतः स्वैरी स्वच्छन्दो निरवग्रहः ॥ ३६२ ॥

Independent, free, unrestrained.—स्वतन्त्र,
अपावृत, स्वैरिन्; स्वच्छन्द, निरवग्रह *adj.*

परतन्त्रः पराधीनः परवाश्रायवानपि ।

अधीनो निम्न आयत्तो दीर्घमूत्रश्चिरक्रियः ॥ ३६३ ॥

Dependent, helpless, subject to.—परतन्त्र,
पराधीन, परवत्, नाथवत्, अधीन, निम्न, आयत्त *adj.*

Lazy, tedious.—दीर्घमूत्र, चिरक्रिय *adj.*

(यत् १ A. to exert oneself, to endeavour;
निरातप *Cau.* to restore, to return, to pardon.)

[यद् (यच्छ्) १ P. to govern, to restrain,
to give; with आ (*Atm.*) to stop, to bond;
with व्या (*Atm.*) to exert one's power, to
fight, to open wide (one's eyes); with उत्
to endeavour, to study; with अभ्युत् to
raise, to lift up; with उव *Atm.* to marry;

rise to raise with सम् to unite, to attain]
 धृष्टे धृष्णाग् वियात्तश्च प्रगल्भ प्रतिभान्विते ॥ ३६८ ॥
 Bold, audacious, officious – धृष्ट, धृष्णन, वि
 यात्त *adj*

Prompt, ready, confident – प्रगल्भ, प्रतिभा
 न्वित *adj*

(धृप् 1 & 5 P to be bold to dare, with
 अभि Cau to overpower, to confront, to
 face)

स्यादधृष्टे तु शालीनो विलक्षो विस्मयान्विते ।
 Bashful shy – अधृष्ट, शालीन *adj*
 Astonished, surprised – विलक्ष, विस्मयान्वित
adj

(रिम 1 A to smile, with वि to be sur
 prised, to admire)

अधीरे कातरस्त्रग्ने भीरुभीरुकभीलुका ॥ ३६९ ॥
 Perplexed, overcome by fear or hunger,
 –अधीर, कातर *adj*

Frightened, terrified, timid – त्रस्त, भीरु,
 भीरुक, भालुक *adj*

(त्रस् 1, 4 P to tremble to be afraid of,

with अय to shrink, to retire in fear.)

सहस्रानुको हिंस्रः स्याद्विष्णुस्तु वधेनः ।

Ferocious, cruel.—हराम्, धातुक, हिंस्र *adj.*

Growing, thriving.—वर्ध्नि, वर्धेन *adj.*

(इ १ A. to grow, to increase, to prosper;

with दाते *Ca.* to rear, to breed up.)

सहिष्णुः सहनः क्षन्ता नितिषुः क्षमिता क्षमी ॥ ३०० ॥

Forbearing, patient.—सहिष्, सहन, क्षन्तु,

नितिषु, क्षमिन्, क्षमिन् *adj.*

क्षोभनोन्मत्तः क्षोभी अत्यन्तक्षोभनः ।

Irritable.—क्षोभन, अनंग, क्षोभिन् *adj.*

Extremely irritable.—चट *adj.* = अत्यन्त

क्षोभनः ।

(इ ४ P. to become excited, to be angry.)

जागरुको जागरिता निद्रागतयिनी मर्मा ॥ ३०१ ॥

Waking, vigilant.—जागरुक्, जागरित् *adj.*

Asleep.—निद्राग. (निद्रित), दादिन *adj.*

(चट २ P. to wake, to be roused.)

(इ १ P. or दा २ P. or निद्रा २ P. to sleep.)

(शी 2 A to lie down, to sleep; with
अति to surpass)

स्वप्नश्च शयालुर्निद्रालु कुत्रादकुचरो समो ।

Sleepy - स्वप्नश्च शयालु निद्रालु *adj*

Censorious detracting, low - कुत्राद, कुचर

adj

(स्वर 2 P to sleep)

वाग्मी वदावदो वक्ता वागीशो वाक्पति समौ ॥

A speaker eloquent - वाग्मिन् वदावद, वक्त्र

adj

Orator extempore speaker - वागीश, वाक्पति

adj

स्याज्जल्लाकस्तु वाचालो वाचाटो बहुगह्यवाक् ॥३७२॥

Talkative loquacious - जल्लाक (or जल्लव)

वाचाल, वाचाट, बहुगह्यवाक् *adj*

तूष्णींशीलस्तु तूष्णीको नम्रोऽवासा दिगम्बर ।

Silent, taciturn - तूष्णींशील, तूष्णीक *adj*

Naked - नम्र, अवासस् दिगम्बर *adj*

निष्वासितोऽवकृष्ट स्यादपध्वस्तस्तु धिक्कृत ॥३७३॥

Driven out - निष्वासित अवकृष्ट *adj*

Defied despised - अपध्वस्त, धिक्कृत *adj*

[वम् 1 P. to go; with निस् *Cau.* (निष्वा-
स्य) to turn out, to drive out; with वि to
open, as a flower.]

(हृम् 1 P. to draw; अवहृम् to draw away,
to remove; with उव to raise; with विप्र to
conquer.)

प्रत्यादिष्टो निरुक्तः स्यात्प्रत्याख्यातो निराकृतः ।

Rejected, repudiated.—प्रत्यादिष्ट, निरुक्त,
प्रत्याख्यान, निराकृत *adj.*

(दिग् 6 P. to show; with अनु to order;
with अय to pretend; with व्यप to name
falsely, to pretend; with आ to order, to
prescribe, to advise; with प्रत्या to repudi-
ate; with समा to declare, to teach; with
दृ to teach, to advise; with तिग् to point to.)

निरुक्तः स्याद्विप्रहतो विप्रलब्धस्तु वक्षितः ॥ ३७४ ॥

Offended, injured.—निरुक्त, विप्रलब्ध *adj.*

Cheated, deceived.—विप्रलब्ध, वक्षित *adj.*

(वक्ष 1 P. to deceive.)

मनोहत. प्रविहतः कर्त्तृदिगीष्टो मयद्रुतः ।

Disappointed, grieved.—मनोहत, प्रविहत *adj.*

Fugitive - कादिशीक, भयद्रुत *adj*

(इन् 2 P to strike to wound to hurt to kill to destroy, with अप to remove with अभि to assail, to strike, with आ to strike to beat, with प्रत्या to drive back, with व्या to obstruct to impede to delay, with प्रति to drive back, to keep off, to prevent with सम् to put to-gether)

आपन्न आपत्प्राप्त स्यादबाधस्तु निरर्गल ॥ ३७४ ॥ अ

Miserable, reduced in circumstances - आपन्न आपत्प्राप्त *adj*

Unrestrained, unchecked - अबाध, निरर्गल *adj*

अधिक्षिप्त प्रतिक्षिप्तो बद्धे कीलितसयती ।

Detracted censured - अधिक्षिप्त, प्रतिक्षिप्त *adj*

Bound, fettered confined - बद्ध, कीलित, सयत *adj*

[बध् १ P to bind, to fix on (as an inclination) to gain to get, with अनु to unite to hold together, to follow with आ to fasten]

आत्तगर्वोऽभिभूतः स्याद्विह्वलव्याकुलौ समौ ॥३७५॥

Humiliated.—आत्तगर्व, अभिभूत *adj.*

Helpless, bewildered.—विह्वल, व्याकुल *adj.*

(रा ३ P. A. to give, to grant, to bestow;
with आ A. to take, to receive, to seize.
pp. of आश=आत्त.)

व्यमनार्तोपरत्नी द्वौ विलीने विद्रुतदुत्तौ ।

Fallen in difficulty.—व्यमनर्त, उपरत्न *adj.*

Molten, melted.—विडीन, विद्रुत, दुत्त *adj.*

(रङ्ग १, ४ P. to dye, to colour, to glow, -
to attach oneself to, Cau. रङ्गय to colour,
to please, to satisfy; with अभि to rejoice;
with अनु to grow red or fond, to be attach-
ed; with वि to be alienated, to retire
from.)

द्वेषे लक्षिणः स्याद्विषयविकृतविलम्बाः ॥

Odious, hateful, inimical.—द्वेष, लक्षिण
adj.

Afflicted, suffering from—विषय, विकृत,
विलम्बा *adj.*

(वि २ P. A. to hate.)

चिकुर स्यात्तु चपल आततायी वधोद्यत ॥ ३७६ ॥

Active, subtle - चिकुर, चपल *adj*

A felon murderer - आततायिन् वधाद्यत *adj*

दोषैकदृक् पुरोभागी निकृतस्त्वनृजु शठ ।

Envious, censorious - दाषैकदृक् पुरोभागीन् *adj*

Cunning rogue - निकृत, अनृजु शठ *adj*

[दृश 1 P (पश्य) to see to behold to look at, Cau to show]

कर्णेजप सूचक स्यात्पिशुनो दुर्जन खल ॥ ३७७ ॥

A back biter - कर्णेजप, सूचक *adj*

Wicked base - पिशुन, दुर्जन खल *adj*

(सूच् 10 P to indicate to suggest)

नृशसो घातुक क्रूर पापो धूर्तस्तु वञ्चक ।

Wicked cruel - नृशस, घातुक क्रूर, पाप *adj*

Decentful wily - धूर्त, वञ्चक *adj*.

अज्ञे मूढ्यथाजातमूर्खवैधेयवालिशा ॥ ३७८ ॥

Ignorant foolish childish - अज्ञ, मूढ (or

मुग्ध) यथाजात, मूर्ख, वैधेय वालिश *adj*

[मुग् 4 P to be faint, to lose conscious-

ness, to fail; with परि *Oru.* (*A.*) to confound.]

[जन् (जा) ४ *A.* to be born, to be produced; जन्य् *Oru.* to bring forth, to produce.]

निःस्वस्तु दुर्विधा दीनो दरिद्रो दुर्गतोऽपि सः ।

Poor, wretched.—निःस्व, दुर्विध, दीन, दरिद्र, दुर्गत *adj.*

(दी १ *A.* to waste, to go to ruin, दरिद्रा २ *p.* to be poor or needy.)

कदर्ये कृपणमुदी याचके मार्गार्थिनी ॥ ३७१ ॥

Miser, miserly.—कदर्य, कृपण, मुद *adj.*

A begger, mendicant.—याचक, मार्ग, अर्थिन् *adj.*

• (यान् १ *A.* to beg, to solicit.)

अहंकारी म्यादहंयुः पक्षिमपांदयोऽण्डजाः ।

Proud, conceited, elated.—अहंकारिन्, अहंयु *adj.*

Oviparous (birds, serpents, &c.)—अण्डज *adj.*—पक्षिमपांदयः ।

इतिदुर्गगुणाया इतिदुर्गिभमुदिदम् ॥ ३८० ॥

Vegetable.—उद्भिद् *adj.* = तरुगुल्म-आदयः ।

Sprouting, germinating.—उद्भिद्, उद्भिज्,
उद्भिद *adj.*

सुन्दरं रश्चिरं धारु सुपमं साधु शोमनम् ।

कान्तं मनोरमं रच्यं मनोज्ञं मञ्जु मञ्जुलम् ॥ ३८१ ॥

Beautiful, pleasing, handsome, pretty.—

सुन्दर, रश्चिर ..३० *adj.*

(कम् १ A. to love, to desire.)

(रम् १ A. to be delighted, to rejoice, to
have sensual intercourse with, to sport;
with आ (P.) to cease; with उप (P.) to
cease, to desist from, with वि (P.) to cease)

अभीष्टेभीप्सितं हृद्य दयितं बल्लभं प्रियम् ।

Desirable, favourite, beloved.—अभीष्ट,
अभीप्सित, ३० *adj.*

[इप् (इच्छ्) ६ P. (with अभि) to wish,
to cherish.]

निकृष्टकुसितावद्यगर्ह्याप्यावमाधमाः ॥ ३८२ ॥

Low, base, ignoble.—निकृष्ट, कुसित, अवद्य,
हर्ष, याप्य, अवम, अधम *adj.*

मलीमयं तु मलिनं कचरं मलदूषितम् ।

Dirty, soiled.—मलीमम, मलिन, ३० *adj.*

(दुष् ४ P. to be bad, to be faulty.)

पूतं पवित्रं मेघ्यं च मृष्टनिर्णिकृशोद्धितम् ॥

Sacred, holy.—पूत, पवित्र, मेघ्य *adj.*

Pure, clear, clean.—मृष्ट, निर्णिकृ, शोद्धित *adj.*

(पू १ P. A., ४ A. to purify, to make

pure. निष् ३ P. A. to cleanse. शुष् ४ P. to be purified, to be pure.)

अमरं फल्गु शून्यं तु वशिकं तुच्छरिक्तं ॥ ३८३ ॥

Feeble, worthless, useless.—अमर, फल्गु *adj.*

Empty, void, vacant.—शून्य, वशिक, ३० *adj.*

(रिच् ४ P. A. to evacuate, to leave; with अति to surpass.)

श्रीवे प्रधानं प्रमुखप्रसाध्यनुत्तमोत्तमाः ।

मुख्यप्रसङ्गरेण्ययाः श्रेष्ठपुष्कलप्रसङ्गाः ॥ ३८४ ॥

Chief, prominent, conspicuous, best, excellent.—प्रधान *n.*; प्रमुख्य, अनुत्तम, मुख्य...अप्र, श्रेष्ठ ...*adj.*

शुद्धतरसरे व्याप्तुगर्भमङ्गुलः ।

विशुद्धतादृष्ट-कायायाः शुभ्रि श्रेष्ठसंगोष्ठराः ॥ ३८५ ॥

The best, excellent (when used at the end of a compound as नरपुंगव)—व्याघ्र, पुंगव, ऋषभ, नाग *m*

विशङ्कटं पृथु बृहद विशाल पृथुलं महत् ।

चङ्गोरुविपुलं पीनपीनं तु स्थूलपीवरे ॥ ३८६ ॥

Vast, extensive, large great—विशङ्कटं पृथु बृहत् विशाल पृथुल, महत् व, उरु विपुल *adj*

Bulky, big fat—पीन, पीवन् स्थूल, पावर *adj*

स्तोकाल्पक्षुल्लका सूक्ष्मं श्लक्ष्णं दम्रं कृशं तनु ।

स्त्रियां मात्रा त्रुटि पुंसि लवलेशकणाणव ॥ ३८७ ॥

Little small fine slender bit whit particle—स्तोक अल्प क्षुल्लक सूक्ष्म, श्लक्ष्ण, दम्र, कृश, तनु *a /* मात्रा, त्रुटि *f* लव लेश कण अणु *m*

प्रभूतं प्रचुरं प्राज्यं स्फारं च बहुलं बहु ।

भूया भूरि च भूयिष्ठमप्रधानोपसर्जने ॥

Much abundant full—प्रभूत, प्रचुर, प्राज्य, स्फार बहुल बहु भूयस्, भूरि भूयिष्ठ *adj*

Insignificant, subordinate—अप्रधान उपसर्जन *n*

परशताद्यास्ते येषां परा संख्या शतादिकात् ॥ ३८८ ॥

More than hundred—पर शत *adj*

More than thousand.—परःसहस्र *adj.*

गणनीये तु गण्येयं संख्याते गणितमथ समं सर्वम् ।
विश्वमशेषं कृत्स्नं समस्तनिखिलाखिलानि निःशेषम् ॥
समग्रं सकलं पूर्णमखण्डं स्यादन्नूनके । [३८९

That which is to be counted; calculable, measurable.—गणनीय, गण्येय *adj.*

Counted, estimated.—सख्यात, गणित *adj.*

All, whole, entire, complete.—सम, सर्व, विश्व, अशेष, कृत्स्न, समस्त, निखिल, अखिल, निःशेष, समग्र, सकल, पूर्ण, अखण्ड, अन्नून *adj.*

घनं निरन्तरं सान्द्रं पेलवं विरलं तनु ॥ ३९० ॥

Thick, dense, close.—घन, निरन्तर, सान्द्र *adj.*

Thin, delicate, sparse.—पेलवं, विरल, तनु *adj.*

सविधे निकटासन्नसन्निकृष्टसमीपवत् । [३९१

उपकण्ठान्तिकाभ्यर्णाभ्यासाभ्यामितोऽन्ययम् ॥

Near, close, in the vicinity or neighbourhood.—सविध, निकट, आसन्न, सन्निकृष्ट, समीप, उपकण्ठ, अन्तिक, अभ्यर्ण, अभ्यास or अभ्याश *adj.*; अभितप्त *adv.*

संसक्तं त्वय्यवहितं स्याद्दूरं विप्रकृष्टकम् ।

Touching, adjoining.—संसक्त, अव्यवहित *adj.*

Distant, far - दूर, विप्रकृष्ट *adj*

निष्प्रभे विगतारोकौ प्रहितप्रेषितौ समौ ॥ ३९२ ॥

Dim faint, pale - निष्प्रभ, विगत, अरोक *adj*

Sent - प्रहित, प्रेषित *adj*

(हि 5 P. to go, to send)

वर्तुल निस्तल वृत्त बन्धुर तून्नतानतम् ।

Round, circular - वर्तुल, निस्तल, वृत्त *adj*

Uneven, undulating - बन्धुर *adj*. = उन्नत च

तदानतं च = उन्नतानतम् ।

(नम् 1 p to bow, to submit, to bend, with उद् to rise, to erect, with परि to grow old or ripe)

उच्चप्राशूक्षतोदमोच्छ्रितास्तुङ्गोऽथ चानते ॥ ३९३

अवाप्रायनते वक्रे त्वराल कुञ्चितं नतम् ।

आविद्ध कुटिल भुग्न वेह्लितं जिह्वामित्यपि ॥ ३९४

High, lofty, tall. - उच्च, प्राशू, उन्नत, उदग्र, उच्छ्रित, तुङ्ग *adj*

Bent down, low - आनत, अवाग्र, अवनत *adj*

Crooked, bent, distorted, zigzag. - वक्र, त्वराल, कुञ्चित, नत, आविद्ध, कुटिल, भुग्न, वेह्लित, जिह्वामित्यपि *adj*.

ऋजावजिह्वाप्रगुणौ व्यस्ते त्वप्रगुणाकुलौ ।

Straight, erect, sincere, upright.—ऋजु, अजिह्वा, प्रगुण *adj.*

Tossed up and down, confounded.—व्यस्त, अप्रगुण, आकुल *adj.*

शाश्वतस्तु ध्रुवो नित्यसदातनसनातनाः ॥ ३९५ ॥

Eternal, everlasting, perpetual.—शाश्वत, ध्रुव, नित्य, सदातन, सनातन *adj.*

स्थास्तुः स्थिरतरः स्थेयान् स्थावरो जङ्गमेतरः ।

Stable, fixed, steady.—स्थास्तु, स्थिरतर, स्थेयस् *adj.*

Immovable.—स्थावर, जङ्गमेतर *adj.*

अतिरिक्तः समधिकश्चरिणु चरजङ्गमम् ॥ ३९६ ॥

Excessive, superfluous.—अतिरिक्त, समधिक *adj.*

Movable.—चरिणु, चर, जङ्गम *adj.*

चलनं कम्पनं कम्पं चलं ह्यलं चलाचलम् ।

चञ्चलं तरलं चैव पारिप्लवपरिप्लवे ॥ ३९७ ॥

Shaking, trembling.—चलन, कम्पन, कम्प *adj.*

Unstable, changing, unsteady.—चल, ह्यल, चलाचल, चञ्चल, तरल, पारिप्लव, परिप्लव *adj.*

कर्कश कठिन क्रूर कठोर निष्ठुर दृढम् ।

Hard, severe, cruel, rough - कर्कश, कठिन,
क्रूर, कठोर, निष्ठुर, दृढ *adj*

पुराणे प्रतनप्रत्नपुरातनचिरंतना ॥ ३९८ ॥

Old, ancient - पुराण, प्रतन, प्रत्न, पुरातन, चिरं
तन *adj*

प्रत्यग्रेऽभिनवो नव्यो नवीनो नूतनो नव ।

नूतनश्च सुकुमारे तु कोमलं मृदुलं मृदु ॥ ३९९ ॥

Now, modern, fresh - प्रत्यग्र, अभिनव, नव्य,
नवीन, नूतन, नव, नूतन *adj*

Tender, delicate, soft - सुकुमार, कोमल,
मृदुल, मृदु *adj*

अन्वगन्वक्षमनुगेऽनुपदं क्लीबमव्ययम् ।

Following, behind. - अन्वच्, अन्वथ, अनुग
adj, अनुपदम् *adv*

(अञ् १ P to go, to honour with ज्ञ
to rise)

प्रत्यक्षं ह्यार्दद्वियकमप्रत्यमक्षमतीन्द्रियम् ॥

perceptible felt by the senses, sensible -
प्रत्यक्ष, ऐन्द्रियक *adj*.

Imperceptible, unattainable by the

senses, transcendental.—अप्रत्यक्ष, अतोन्द्रिय *adj.*

एकतानोऽनन्यवृत्तिरेकाग्रिकायनावपि ॥ ४०० ॥

With concentrated mind or attention, abstracted.—एकतान, अनन्यवृत्ति, एकाग्र, एकायन *adj.*

पुंस्यादिः पूर्वपौरस्यप्रथमाद्या अयात्रियाम् ।

अन्तो जघन्यं चरममन्त्यपाश्चात्यपश्चिमा. ॥ ४०१ ॥

First, beginning from, in front.—आदि *m.*, पूर्व, पौरस्य, प्रथम, आद्य *adj.*

Last, ending in, in the rear.—अन्त *m.* & *n.*; जघन्य, चरम, अन्त्य, पाश्चात्य, पश्चिम *adj.*

मोघ निरर्थकं स्पष्टं सुदृढं प्रव्यक्तमुल्लङ्घनम् ।

Useless, vain, fruitless.—मोघ, निरर्थक *adj.*

Clear, obvious, evident.—स्पष्ट, सुदृढ, प्रव्यक्त, उल्लङ्घन *adj.*

(अच् ७ P. to anoint, to smear, to adorn; with वि to make clear.)

साधारणं तु सामान्यमेकैकी त्वेक एककः ॥ ४०२ ॥

Common, ordinary, general.—साधारण, सामान्य *adj.*

Single, individual, alone, one - एकाकिन
एक, एकक *adj*

प्राप्य गम्य समासाद्य सकीर्णकीर्णसकुलम् ।

To be obtained, to be reached. - प्राप्य

गम्य, समासाद्य *adj*

Mixed, crowded, confused - सकीर्ण, आकीर्ण
सकुल *adj*

(कृ ६ P to scatter, to pour out, with
व्याति to throw up, with नि to cast down
with परि to surround with वि to scatter.

अरुतुदस्तु मर्मस्पृग भिक्षार्थेऽप्येतरावपि ॥

Touching to the quick piercing the
vital parts - अरुतुद, मर्मस्पृग् *adj*

Different, other than - भिन्न, अन्य, इतर *adj*

(मर्माणि स्पृशति इति म० from मर्मन् & स्पृग्
P to touch, to reach, to give.)

संकटं ना तु संवाद्यो गहनं कश्चित् समे ॥ ४०३ ॥

Narrow, difficult, crowded up, impos-
sible. - संकट *adj*, संवाद्य *m*.

Abstruse, entangled, difficult. - गहन
कश्चित् *adj*.

ग्रन्थितं संदितं दृढं विसृतं विस्तृतं ततम् ।
Bound together, compiled, knotted:-
ग्रन्थित, संहित, दृढ *adj.*

Extended, spread, enlarged:- विसृत,
विस्तृत, तत *adj.*

(ग्रन् or ग्रन् १ P. to tie, to knot, to com-
pose, with उन् to untie.)

[सु १ P. to go, to move; with अनु to
follow, to pursue; with अप to retire, to
withdraw; with प्र to extend.]

(स्तृ ५ P. A. to spread, to expand; with
वि to spread, to extend.)

[तन् ८ P. A. to draw (as a bow),
to cover, to augment; with आ to stretch,
to draw; with न् to spread, to diffuse; to
begin (as a sacrifice); with वि to stretch
out, to arrange (as a sacrifice)]

अन्तर्गतं विस्मृतं स्यात् पकं परिणते तथा ॥

Forgotten.- अन्तर्गत, विस्मृत *adj.*

Ripo.- पक, परिणत *adj.*

वेदितप्रवेष्टिताभूतचलिताकम्पिता धुते ॥ ४०४ ॥

Shaken trembling - वेहित प्रेक्षित, आधूत,
चलित आवम्पित धुत *adj*

(इड 1 P to tremble, to move, with प्र
to tremble)

(धू 1 5 6 9 10 P A to shake, to
blow, to shake off, to remove)

(चल 1 P to move, to go to go away
to swerve with उन् to depart to set out
with प्र to tremble, with प्रवि to deviate)

(कम्प 1 A to tremble to move to and
fro with अनु to pity)

प्राप्तप्रणिहिते अस्ताविद्धिक्षेप्तिता समा ।

Found out obtained - प्राप्त, प्रणिहित *adj*

Thrown sent forth - अस्त, आवद्ध भित्त
इरित *adj*

(आप 5 P to obtain, to attain, with
प्रत्यव to recover with परि to finish to cease
with प्र to reach to find with वि to per-
vale, to occupy, to fill with सम् to finish,
with परमम् to bring to a full completion
with अनुप्र to recover to find out)

(धा ३ P A to put, with अन्तर to cover, to eclipse, with अपि or पि to shut, to cover, to make invisible, with अभि (*Atm*) to name, to declare, with सप्ता (*Atm*) to direct to collect one's thoughts, to fix one's mind upon, with उप to place in, to place under, to affix, to employ with विरस् to hide to disappear, with नि to lay down, to bury, with प्रणि to put on with संनि to put together, to collect, with परि to put on a garment, to dress, with पुरस् to put at the head, to esteem with सवि to dispose of, to put in order, with सम् to put together, to combine, to direct, with अदिमस् to deceive)

(अस् ४ P to throw, with अप to lay aside, to put off, with नि to resign, with उपनि to entrust, with निस् to destroy, to drive back, with वि to separate to divide)

(शिप् ६ P to throw, with अपि to slander, to

abuse, with आ to insult, to accuse, with नि to put down to entrust)

(ई १, १० P to go, to move, to throw, with उत to utter, to speak, with प्र to push on, to incite)

वृत्ते तु वृत्तावृत्तावाम पक्वेतर च तत् ॥

Chosen, selected - वृत्त, वृत्त, वावृत्त *adj*

Raw, unripe - आम, पक्वतर *adj*.

(वृ ५ P A to cover, to surround, with प्रा to put on, with वि to explain)

प्रवृद्धप्रसृते न्यस्तनिसृष्टे गुणिताहते ॥ ४०५ ॥

Increased, grown - प्रवृद्ध प्रसृत *adj*

Left, given up - न्यस्त, निसृष्ट *adj*

Multiplied - गुणित, आहत *adj*

(गुण १० P to multiply)

निदिग्धोपचिते गूढगुप्ते गुण्ठितरूपिते ।

Culled, gathered - निदिग्ध, उपचित *adj*

Concealed, hidden, secret - गूढ, गुप्त *adj*.

Covered over, wrapped up - गुण्ठित, रूपित *adj*

(चि ५ P. A. to collect, to heap, with

अय to diminish; with उप to gather, to increase; with निम् to decide; with परि to make acquainted; with वि to search, to examine.)

[उह् (गूह्) 1 P. A. to conceal, to hide; with उप to embrace.]

[पुर् (गोपाय्) 1 P. to conceal, to protect.]

कृतं प्रणीतं रचितं सृष्टं गु स्याद्विनिर्मितम् ॥

Composed, prepared (as a book).—कृतं प्रणीतं, रचितं *adj.*

Created, produced.—सृष्ट, विनिर्मित *adj.*

[कृ 8 P. A. to make, to perform, to compose; with अङ्गी to accept; with अलम् to adorn; with आ *Can.* (आकारयति) to call; with निरा to disown, to disapprove; with भाविम् to manifest; with हर to serve, to oblige; with चम्य to be surprised, to wonder; with क्षिम् to despise, to surpass; with विर to injure; with प्रति to repay, to resist, to cure; with वि to change; with हर to

honour, with सम् (सस्कृ) to hallow, to adorn]

(नी १ P. A. to carry, to lead, with अनु to reconcile, with अभि to represent, to act, to indicate by signs, with आ to bring, with उप to invest with the sacred thread, with निर् to settle, with परि to marry, with प्र to perform, to compose, to love, with वि to govern, to instruct.)

(रच् १० P to make, to arrange, to compose)

(मा ३ A to measure, with अनु to infer, to conclude with उप to compare, with निर् to build, to create)

वेष्टितं स्याद्वलयितं सवीतं रुद्धमावृतम् ॥ ४०६ ॥

Surrounded, encircled - वेष्टित, वलयित, सवीत, रुद्ध, आवृत *adj*

(वेष्ट १ A. to surround.)

विविधं स्याद्बहुविधं नानारूपं पृथग्विधम् ।

उच्चावचं नैकभेदं सुदूरं दीर्घमायतम् ॥ ४०६ ॥ (अ)

Various, of various sorts, manifold -

विविध, बहुविध, नानारूप, पृथग्विध, उच्चावच, नैकमेद
adj.

Long, wide.—सुदूर, दीर्घ, आयत *adj.*

महाघं बहुमूल्यं स्यान्मूषितं चोरितं समे ।

Precious, costly.—महाघं, बहुमूल्य *adj.*

Stolen.—मूषित, चोरित *adj.*

(चुर् 10 P. to steal, to rob.)

रुणं मुग्नेऽथ निशितक्षुत्तशातानि तेजिते ॥

Diseased, ill, sick, .—रुण, मुग्न *adj.*

Sharpened, polished.—निशित, क्षुत्त, शात,
 तेजित *adj.*

(रुज् 6 P. to afflict with pain or disease;
 to be bent or crooked.)

(मुज् 6 P. to bend, to make crooked.)

द्रुतावदीर्णे उद्गूर्णोद्यते स्यन्ते स्तुतं क्षुत्तम् ॥ ४०७ ॥

Melted.—द्रुत, अवदीर्ण *adj.*

Raised, up-lifted (as weapon).—उद्गूर्ण,
 उद्यत *adj.*

Oozed out, dropped down.—स्यन्त, स्तुत,
 क्षुत्त *adj.*

(हु 1 P to run to melt स्यन्द् 1 A to drop to flow सु 1 P to flow)

भिन्ना उपाहितघातदिग्धसकलितोद्धृता ।

Joined brought together - उपाहित *adj*

Smelt - घात *adj*

Smeared anointed - दिग्ध *adj*

Added together - सकलित *adj*

Raised up lifted up - उद्धृत *adj*

[घा (जिघ) 1 P to smell दिह् 2 P A to

smear with सम् to doubt]

• [कल 10 P A (also आकल) to perceive

to consider with सम् to drive together

to add together]

निर्वाणो मुनिवह्णवादी पृथक् च वयित शृतम् ॥३०६

Died (as sages) blown out extinguish

ed (as fires lamps) - निर्वाण *adj* = मुनिवह्ण

दीपादियु प्रयुक्त ;

Boiled decocted - वयित *adj*

Cooked, served (as food) गत *adj*

(क्य 1 P A to boll श्री 9 P A to fry, to cook)

पुष्टे तु पुषितं सोढे क्षान्तमुद्धान्तमुद्गते ।

Fed, nourished.—पुष्ट, पुषित *adj.*

Suffered, borne.—सोढ, क्षान्त *adj.*

Vomitted.—उद्धान्त, उद्गत *adj.*

~ (पुष् ४, १ P. to nourish, to augment, to enhance; to thrive, to prosper.)

(सह् १ A. to bear, to undergo, to endure; to forbear, to allow; to be able; with उव् to exert; with प्रोत् *Can.* to encourage.)

(क्षम् ४ P., १ A. to endure, to bear, to pardon, to be able.)

[वम् १ P. to vomit (also उद्गम्); to send forth.]

दान्तस्तु दमिते शान्तः शमिते प्रार्थितेऽर्दितः ॥

Restrained, curbed—दान्त, दमित *adj.*

Pacified, calmed—शान्त, शमित *adj.*

Implored, prayed, requested.—प्रार्थित, अर्दित *adj.*

(दम् ४ P. to be tamed, to tame.)

[क्षम् ४ P. to cease, to be appeased or calm; with नि (*Can.*) to bear.]

(अथ 10 A to ask, to request with अभि
and प्र means the same with सम् to consi
der, to expect, to judge to determine)

मुष्टपुष्टोपिता दग्धे विद्धे छिद्रितवेधिते ॥ ४०९ ॥

Burnt, scorched - मुष्ट, पुष्ट, उषित, दग्ध *adj*

Pierced bored - विद्ध छिद्रित वेधित *adj*

(इद् 1 P to burn, to consume by fire
to give pain)

[विष् 6 P (*Cau* वेधय) to pierce, to
perforate]

शसस्तु शपिते छत्रदद्यादिते पूजितेऽश्रित ।

पूर्णस्तु पूरिते क्षिष्टे क्षिशितेऽवसिते सित ॥ ४१० ॥

Advised taught - शस शपित *adj*

Covered - छत्र, द्यादित *adj*

Honoured revered पूजित, अश्रित *adj*

Filled up full - पूर्ण, पूरित *adj*

Troubled, distressed - क्षिष्ट, क्षिशित *adj*

Fin shed - अवसित सित *adj*

(षप् 10 P A to teach, to declare)

(छ 1, 10 P to cover to hide)

(पूज् 10 P. to adore, to honour, to worship.)

(पू 3 P., पू 3, 9 P., पू 10 P. to fill, to complete.)

(छिद् 4, 9 P. to torment, to vex, to suffer, to be distressed.)

सिद्धे निर्वृत्तनिष्पन्नौ दारिते भिन्नभेदितौ ।

Accomplished, finished, ready. — सिद्ध, निर्वृत्त, निष्पन्न *adj.*

Cut, broken. — दारित, भिन्न, भेदित *adj.*

[सिध् 1, 4 P. to be accomplished, to succeed; *Cau.* (साधय) to accomplish.]

(वृत् 1 A. to be, to act, to behave, to come to pass, to take place, to live, to subsist; with अनु to follow, to resemble, to obey; with व्या to turn away from; with नि to return, retire; with निर् to be accomplished, to be finished; *Cau.* (निर्वर्तय) to finish, to make ready; with वि to revolve, to roll, to turn round, to return.)

(पद् 4 A. to go; with आ to come 'near,

to undergo, with व्या to perish, *Can* (व्यापादय) to destroy, to kill, with उत् to spring up, to rise, to be born, with उप to come to, to be suitable, to be right, with निस् to be accomplished, with अ to attain, to resort to, with प्रति to go to, to enter, to recover, to restore, with वि to perish, to be ruined, to be in distress, with सम् (*Caus.*) to procure, to bring about)

[दृ 4, 9 P to tear, to burst, दास्य (*Caus*) means the same]

[भिद् 7 P. A to break, tear up, to pierce, to divide, *Passive* (भिद्यते) to differ, (उद्भिद्यते) to break forth, to open]

उत्त स्यूतमुत्त चापि हीणहीनौ तु लज्जिते ॥ ४१० ॥

Sewn, stitched - उत्त, स्यूत, उत्त *adj*

Abashed, ashamed - हीण, हीन, लज्जित *adj*

[वे 1 P A to weave भि 4 P (सीव्याते) to sew, to unite]

(ही 3 P to be ashamed, to be bashful
भज् 6 A. to be ashamed, to be bashful)

स्यादहिते नमस्यितनमसितमपचायितार्चितापचितम्।

Saluted, bowed.—अहित, नमस्यित, नमसित, अपचायित, अर्चित, अपचित *adj.*

(अर् १ P. to deserve, to be entitled to, १, १० P. to worship, to honour.)

(अर् १, १० P. to worship, to honour.)

वरिवसिते वरिवस्यितमुपासितं चोपचरितं च ॥ ४११
Propitiated, served, worshipped.—वरिव-
सित, वरिवस्यित, उपासित, उपचरित *adj.*

(आस २ A to sit, to remain, to continue; with अधि to inhabit; to sit down on, with उप to be indifferent; with उप to sit near; to honour, to worship.)

{ चर् १ P. to move, to go; to graze; with अर्ते to trespass, to transgress; with अनु to follow; with अभि to offend; with व्यभि to go astray, to fail, to offend; with आ to act, to behave, to perform, to make; with उप (Caus.) to pronounce, to utter; with उप to serve, to honour, to worship; with परे to serve, to attend upon; with वि to

wander through *Cau* to consider, with
 सम् to wander to move to live (in)]

छिन्नं छातं लूनं कृत्तं दातं दितं छित्तं वृक्कणम् ।

Cut chopped off, broken - छिन्न, छात, लून
 कृत्त दात, दित छित्त वृक्कण *adj*

(छि 7 P A to cut, to lop off, to break
 with उर to exterminate to root out, with
 परि to limit to bound, to be assured, with
 वि to interrupt, to separate)

(लू 9 P A to cut to lop off कृ 6 P
 (कृति) to cut off)

ध्वस्तं ध्वस्तं भ्रष्टं स्कन्नं पन्नं च्युतं गलितम् ॥४१२॥
 Fallen dropped down, degraded - ध्वस्त
 ध्वस्त, भ्रष्ट स्कन्न, पन्न च्युत गलित *adj*

(ध्व 1 A to fall down or asunder, to
 hang down, to be loosened)

(ध्व 1 A to fall to pieces with अप to
 go away with वि to crumble down to dis-
 perse *Cau* to crush, to destroy)

(भ्र 4 P to fall to fall from with अप
 to be corrupted)

[च्यु 1 A to depart, to swerve (from)]

(गृ 1 P to drop, to ooze out.)

एषं प्राप्तं विद्धं भावितमासादित च भूतं च ।

Obtained, got, won - लब्ध, प्राप्त, विद्ध, भावित

आसादित, भूत (adj).

(लभ 1 A to get, to obtain, with उप to reproach, to reprove, with उप to find out, to ascertain, to understand, with प्रत्युप to recover, with विप्र to deceive, to confound)

(विद् 6 P. A. to get, to obtain)

[भू 1 P. to be, to become, to serve to, to cause (with dative), Cau (भाव्य) to obtain, to consider, to reflect, with अनु to experience, with अभि to assail, to over-power, with आविष् to become visible, with उद् to spring up, to rise, to be born with निरु to disappear, with परा to defeat, with परि to despise to injure, to offend, with प्र to prevail, to be able, to be powerful, with प्राप्नु to become manifest or visible, with वि Cau to trace out, to observe,

प्रातं प्राणं रक्षितमवितं गोपायितं च गुप्तं च ।

Protected, defended, sheltered.—प्रात, प्राण, रक्षित, अवित, गोपायित, गुप्त *adj.*

[प्रा २ P., वै १ A. to protect, to preserve; with परि to save. रक्ष् १ P. to protect, to guard, to tend, to govern; with परि to save.]

(अक् १ P. to protect, to satisfy, to please)

अवगणितमवमतावज्ञाते अवमानितं च परिभूते ॥४१४

Disobeyed, despised, dishonoured.—अवगणित, अवमत, अवज्ञात, अवमानित, परिभूत *adj.*

(गृ १० P. to count, to value, to regard; with अव to disregard, to neglect; with वि to consider.)

(मृ १, ३ A. to think, to regard, to mind; with अनु to assent to, to approve; with अभि to intend, to desire; with अव (also *Cau.* अवमानय) to despise, to offend, with सम् to assent.)

[ज्ञा १ P. A. to know, to recognize, *Cau* (ज्ञापय or ज्ञपय) to declare, to teach, to

to feel, to recognise, with सम् to be born, to take place, to happen, to be possible, *Can* (समावय) to think, to imagine, to represent, to honour]

[स्र (सीद) 1 P to sit, to sink down, to become helpless, to decay, to perish, with अव to perish, to end, to terminate, with आ to sit down, *Can* (आसाद) to approach, to reach, to obtain, to find, with नि (निरीद) to sit down, with प्र to be propitious or pleased, to favour, to be clear, calm or pleased, *Can* to propitiate with वि (विरीद) to be sad or dejected, to despair]

अन्वेषित गन्धेषितमन्त्रिष्ट मार्गिनं मृगितम् ॥ ४१३

Searched, enquired into, investigated

— अन्वेषित, गन्धेषित, अन्विष्ट, मार्गित, मृगित *adj*

[१५ 1 P to go with अनु to search, *Can* also means the same (प्रपय) to send]

(मार्ग 10 P to seek, to search मृग 4 P, 10 A to search)

to revile, with आ to address, with सम् to converse)

[वद 1 P to speak, to address, to sound
Cau (वादय) to cause to sound, to play
 (on a lute &c) with अप to insult, with
 अभि *Cau* (अभिवादय) to greet, to salute
 respectfully, with वि (*Atm*) to dispute,
 to wrangle, to contest, with सम् to converse,
 to resemble, to be consistent, with विसम् to
 be inconsistent, to break promise]

(जल्प 1 P to speak, to prattle)

(ख्या 2 P to tell *Cau* (ख्यापय) to pro-
 claim, to report, with प्रत्या to repudiate,
 with व्या to explain, with सम् to sum up,
 to calculate)

(लप् 1 P to speak with अप to deny,
 with आ to address, with प्र to prattle,
 to cry, to bewail with वि to bewail,
 with सम् to converse)

बुद्धं बुधितं मनितं विदितं प्रतिपन्नमवसितावगते ।
 Known, understood, perceived - बुद्ध,

report, with अनु to permit, to give leave, to promise, with अभि to recognize, to perceive, to acknowledge; with अव to despise, with आ *Cau.* (आज्ञापय) to command, with प्रति (*Atm.*) to promise, to pledge, with वि to distinguish, to know exactly, *Caus* (विज्ञापय) to declare, to address)

त्यक्तं हीन विधुतं समुद्भितं धूतमुत्सृष्टे ।

Abandoned, given up, forsaken - त्यक्तं, हीन, विधुत, समुद्भित, धूत, उत्सृष्ट *adj.*

(त्यज् १ P. to leave, to abandon, to give. हा ३ P. to leave, to abandon, to forsake. उज्ज् ६ P. to leave, to abandon, to throw.)

उक्तं भाषितमुदितं जल्पितमाख्यातमभिहितं लपितम् ॥

[४१५]

Spoken, expressed, told, addressed. - उक्तं, भाषितं, उदितं, जल्पितं, आख्यातं, अभिहितं, लपितम् *adj.*

(वच् २ P. to speak, with प्र to tell, with प्रति to reply, to answer.)

(भाष् १ A. to speak, with अप to abuse.

to rise from a seat; with समा to meet, to assemble; with अभ्युत् to advance towards; with अभ्युत् to go to, to admit, to grant; with निर् to go out, to come out, to depart from; with परि to spread everywhere, to die; with विप्र to separate; with वि to disappear; with सम् (Atm.) to assemble, to meet; with अभिसम् (Atm.) to unite.]

उत्तरीकृतमुरीकृतमङ्गीकृतमाश्रुतं प्रतिज्ञातम् ॥४१६
Promised, undertaken, accepted.—करीकृत,
उत्तरीकृत, अङ्गीकृत, आश्रुत, प्रतिज्ञात *adj.*

[श्रु (शृ) ५ P. to hear; with आ and समा to promise; with प्रति to promise, to make a vow; with वि (pass.) to be famous, to be heard round about; with सम् to hear, (Atm.) to promise].

इलितशस्तपणायितपनायितप्रणुतपणितपनितानि ।
अपि गीर्णवर्णितामिष्टुतेडितानि स्तुतार्थानि ॥ ४१७ ॥
Praised, extolled, commended, glorified.
—इलित, शस्त, पणायित, पनायित, प्रणुत, पणित, पनित,
गीर्ण, वर्णित, अमिष्टुत, इडित, स्तुत *adj.*

बुधित, मनित, विदित, प्रतिपन्न, अवसित, अवगत *ady*

(बुध 1 P A 4 A to understand, to know, to think *Can* वषय to advise to awaken, with अव to know, *Can* to inform, with प्र to rouse, to awaken with सम to know, to admonish to call)

[विद 2 P to know to perceive, with अ *Can* to report to present with नि *Can* to make known, to report, with सम (A) to know, to meditate with सप्रति to report, to tell]

[गम् 1 P to go, to move, to undergo, with अधि to enter, to attain to acquire, with समधि to approach to acquire with अनु to follow, to imitate, with अमि to advance, to approach to visit with अव to inquire, to understand, to perceive, to guess *Can* to cause to experience, with अस्तम् to set, with आ to come with प्रत्या to recover with प्रत्युन् to go to meet (a guest) to receive, to welcome,

(मक्ष 10 P to eat चर्च 10 P to chew, to taste. लिङ् 2 P A to lick, to eat खाद् 1 P. to eat प्सा 2 P to eat.)

[ह 1 P. A. to convey, to seize, to carry away, to charm, to please, to acquire, to to captivate, *Cau.* (हारय) to send, with अप to take away, to rob with अभ्यव to eat, with व्यव to act, to behave, with आ to carry, to offer (a sacrifice), to eat, *Cau* to collect (as duties), with उदा to utter, to pronounce, to call, to require, to illustrate with प्रत्युदा to answer, with उपा to offer, with व्या to declare, to explain, with उद् to take out, to draw out, to destroy, to exterminate, to pick up, to pluck out, to corroborate, to deliver from, to save, with उप to offer, with समुप to offer, to perform, with निद् to pluck out, to draw from, with परि to avoid, to conceal with प्र to throw, to strike, to attack with संप्र to fight, with वि to divert oneself, to ramble for pleasure,

[शंस १ P to praise, with आ to report
(At n) to wish, to hope, with समा to
desire with प्र to praise, to recommend]

(पण & पन् १ A (and पणाय पनाय) १ P to
praise to honour पण १ A also means to
stake)

(नु २ P & नु ६ P to praise)

(वृ ९ P , ६ A to call, to praise and ६ P
to eat, to devour, with उत् ६ P to vomit)

(वण १० P to colour, to paint, to depict
to describe, to praise with सम् to extol
with निरु to regard, to examine to see care-
fully)

(लु २ P A to praise to worship by
hymns with प्र to begin, to say, to report)

(ई = २ A to praise)

भक्षितचर्वितलीढप्रत्यवसितगिलितखादितप्सातम् ।

अभ्यवहृताग्रजग्धग्रस्तग्लम्नाशितं भुक्ते ॥ ४१८ ॥

Eaten, swallowed devoured - भक्षित
चर्वित, लीढ, प्रत्यवसित, गिलित खादित, त्सात, अभ्यवहन,
अग्र, जग्ध ग्रस्त, ग्लस्त, अशित, भुक्त *add*

(प्री १ P., 10 P. A., 4 A. to be pleased, to please, to delight.)

आर्द्रं छिन्नः स्तिमितः संतप्तः धूपितो दूनः ॥ ४१९ ॥

Wet, moistened.—आर्द्रं, छिन्नः, स्तिमित *adj.*

• Troubled, afflicted.—संतप्तः, धूपितः, दूनः *adj.*

(छिद् 4 P. to become wet.)

(तृ 1 P., 4 A. to warm, to heat, to shine, illuminate, to give pain, to do penance; *Can.* to vex, to torment; with अग्नि to heat excessively; with अनु to repent; with अग्नि to suffer pain; with पादे to set on fire; with पश्चात् to repent; with प्र to shine; with सम् to be distressed, to repent.)

(धूर 1 P. to fumigate, to perfume.)

(दू 4 A. to burn, to afflict.)

इति विश्वनिघण्टुः ।

पदे यदनि च श्लोको लोचस्तु भुवने जने ।

पदम् *m.* 1 A stanza. 2 Fame.

लोकम् *m.* 1 World. 2 People. (जन् *m.*)

अथ द्वाविंशोऽध्यायः ॥ ४२० ॥

with सम् to destroy, to collect, with उपसम्
to collect with प्रतिसम् to take. back, to
withdraw]

(अन् २ P to eat ग्रस् १ P , १० P A
to eat अन् ९ P to eat, with प्र to drink)

(भुज् ७ A to eat, to drink, P to govern,
to possess)

हृष्टे मत्तस्तृप्त प्रहृन्न प्रमुदित प्रीति ।

Rejoiced pleased delighted, satisfied -

हृष्ट, मत्त, तृप्त, प्रहृन्न प्रमुदित, प्रीति *adj*

[हृप् ४ P , १ P to be glad, to bristle, to
be erect (as hair)]

(मन् ४ P to get drunk, with उन् to be mad,
to be intoxicated with प्र to be negligent
or careless, C m (मादय) to intoxicate to
charm)

(तृप् ४ P to be satisfied C m to satisfy)

(हृष्ट १ P to be delighted)

[मुन् १ A to be pleased, to rejoice with
अनु to approve]

विश्वामित्र उल्लूके च महेन्द्रे चापि कौशिकः ।

कौशिक *m.* = *Visvāmitra*. 2 Owl. 3 Indra.

प्याग्रेऽपि पुण्डरीकः स्यादालोकौ दर्शनद्युती ॥ ४२१

पुण्डरीक *m.* = 1 Tiger also.

आलोक *m.* = 1 Appearance. 2 Light.

सूच्यमे क्षुद्रशर्तौ च रोमहर्षे च कण्टकः ।

कण्टक *m.* = 1 The point of a needle, a thorn. 2 A wicked man, a paltry foe. 3 Hair standing on end.

(सूचि *f.* = a needle, a pin.)

शुल्कोऽस्त्री स्त्रीधनेऽपि स्यादारकौ बालभेदकौ ॥ ४२२

शुल्क *m. & n.* = 1 Dowery also.

दारक *m.* = 1 A child. 2 A breaker.

स्याकलोलोऽप्युक्कलिका दृक्कौ दर्पाश्मदारणी ।

उक्कलिया *f.* = 1 A wave (also).

दृक्क *m.* = 1 Pride. 2 Stone-cutter's chisel. (अश्मदारण *m. & adj.*)

मयूरगिरि वदकरज्वालाम्बलिवर्गी निलीमुनी ॥

मयूर *m.* = 1 Light, splendour. 2 A ray.

3 Flame.

शिबीमुन *m.* = 1 A bee. 2 An arrow.

-मृग *m.* = A beast (also.)'

वेग *m.* = 1 Stream, current. 2 Speed.

चातके हरिणे पुंनि सारंग दाबले त्रिपु ॥ ४२५ ॥ अ

सारंग *m.* = 1 *Chataka*. 2 A deer. 3

(*adj.*) Variegated.

पानाद्यद्गे युगः पुंसि युगं युग्मे कृतादिषु ।

युग *m.* 1 Yoke. 2 (*n.*) A pair, couple.

3 (*n.*) An age, as the Krita &c.

योगः संनहनोपायध्यानसंगतियुक्तियु ॥ ४२५ आ

योग *m.* = 1 Armour. 2 A means of success against an enemy. 3 Concentration of mind. 4 Union, junction. 5 Trick, plan.

(संनहन *n.*, युक्ति *f.*)

भगं श्रीकाममाहात्म्यवीर्ययत्नार्ककीर्तिषु ।

भग *n.* = 1 Prosperity. 2 Desire. 3 Greatness, glory. 4 Bravery. 5 Attempt, effort. 6 The sun. 7 Fame.

(माहात्म्य *n.*; यत्न *m.*)

मूल्ये पूजाविधावर्ष ओषधे घृन्देम्भसां रये ॥ ४२६ ॥

अर्थ *m.* = 1 Price, value. 2 Worship. -

पतंगो पक्षिसूर्यौ च शैलवृक्षो नगावर्गौ ॥ ४२३ ॥

पतंग *m* = 1 A bird 2 The sun

नग & अग *m* = 1 A mountain 2 A tree

सर्गं स्वभावनिमोक्षनिश्चयाध्यायसृष्टिषु ।

सर्ग *m* = 1 Nature 2 Abandoning 3

Determination 4 Canto 5 Creation

(निमोक्ष *m* अध्याय *m* सृष्टि *f*)

भोग सुख स्त्रियादिभृतावहश्च षण्काययो ॥ ४२४ ॥

भग ११ - 1 Pleasure 2 Hire of dancing

girls &c 3 The hood of a snake 4 Its body

स्वर्गपुपशुवाग्रज्जदिङ्नेत्रवृणिभूजले ।

लक्ष्यष्टया स्त्रिया पुलि गौर्मातंगो गजेऽपि च ॥ ४२५ ॥

गो *m* or *f* according to the meaning or

use = 1 (*m*) Heaven 2 ( ) Arrow

3 (*f*) Cow or ( ) bullock 4 (*f*) Speech

5 (*m*) thunderbolt 6 (*f*) Direction 7

(*m*) Eye 8 (*m*) Ray 9 (*f*) Earth 10

(*m*) Water

मातंग *m* = 1 An elephant also

परावोऽपि भृगु वेग प्रवाहजवधारपि ।

name. 3 Sign, the indication of one's thoughts by signs.

(सूचना *f.* = indication, suggestion.)

मायानिश्चल्यन्त्रेषु कैतवानृतराशिषु ।

अशोधने शैलशृङ्गे सीराङ्गे कूटमखियाम् ॥४२९॥

कूट *m. & n.* = 1 Illusion. 2 Uniform and elementary substance (as sky.) 3 Trap for catching deer, a machine. 4 Fraud, trick. 5 Falsehood. 6 Heap. 7 Hammer. 8 Peak. 9 Plough-share.

(दन्त्र *n.*; राशि *m.*; अशोधन *m.*)

कष्टे तु कृच्छ्रगहने दक्षामन्दागदेषु च ।

पदुर्द्धा वाय्वलिहर्गा स्यादिष्टियांगेच्छयोस्तथा ॥४२९॥

कष्ट (*adj.*) = Difficult, hard, distressing. 2 Impenetrable, impassable.

पदु (*adj.*) 1 Prompt. 2 Sharp. 3 Healthy.

इष्टि *f.* = 1 A sacrifice. 2 Wish, desire.

केटिम्बु रश्मी चारात्रे मन्त्र्याभेदप्रकरणयोः ।

रोटि (or रोद्य) *f.* = 1 A ray. 2 The end of a bow. 3 Ten millions, crore. 4 Eminence, excellence. (5 Excess also.)

ओध *m* = 1 Crowd, multitude 2 Stream, current

विपर्यासे विस्तरे च प्रपञ्च पावके शुचि. ।

प्रपञ्च *m* = 1 Opposition. 2 Extent, expanse (3 Deceit, joke.)

शुचि *m.* = 1 Fire also.

अभिष्वङ्गे सृहाया च गभस्तौ च रुचि स्त्रियाम् ॥४२७॥

रुचि *f.* = 1 Attachment, taste 2 Desire 3 Ray, lustre (अभिष्वङ्ग *m*)

केकितादर्याचहिभुजौ दन्तविप्राण्डजा द्विजा. ।

अहिभुज् *m.* = 1 A peacock. 2 An eagle

द्विज *m* = A tooth 2 A Brahman 3 A bird

अजा विष्णुहरच्छागाः प्रजा स्यासततौ जने ॥ ४२८॥

अज *m.* = 1 The god Vishnu. The god Siva. 3 A goat

प्रजा *f.* = 1 Offspring, descendant. 2 Subjects, people

संज्ञा स्याच्चेतना नाम हस्ताद्यैश्चार्थसूचना ।

संज्ञा *f.* = 1 Consciousness, life. 2 Title

ओय *m* = 1 Crowd, multitude 2 Stream
current

विपर्यासे विस्तरे च प्रपञ्च पापके शुचि ।

प्रपञ्च *m* = 1 Opposition 2 Extent, ex-
panse (3 Deceit joke)

शुचि *m* = 1 Fire also

अभिष्वङ्गो रूढाया च गमस्तौ च रचि खियाम् ॥४२०॥

रचि *f* = 1 Attachment, taste 2 Desire
3 Ray lustre (अभिष्वङ्ग *m*)

केकिताक्ष्याविहिभुजौ दन्ताविषाण्डजा द्विजा ।

आदिभुज *m* = 1 A peacock 2 An eagle

द्विज *m* = A tooth 2 A Brahman 3 A
bird

अजा विष्णुहरच्छागा प्रजा स्यासतती जने ॥ ४२१॥

अज *m* = 1 The god Vishnu The god
Siva 3 A goat

प्रजा *f* = 1 Offspring, descendant 2 Sub-
jects, people

संज्ञा स्याचेतना नाम हस्ताद्यैश्चार्थसूचना ।

संज्ञा *f* = 1 Consciousness, life 2 Title

(कोण *m.* An angle, a fiddle-stick.)

गुड *m.* = 1 A globe, a ball. 2 Treacle, unrefined sugar.

(शुष्पाक *m.* = Boiled juice of sugar-cane, from शुभ्र *m.* sugar-cane, and पाक *m.* cooking or boiling.)

माण्डं मूलधने च स्याद् गोभूवाचस्विडा इत्याः ।

माण्ड *m.* = Capital, principal (also.)

रदा or रदा *f.* = 1 A cow. 2 The earth. 3 speech.

भृशप्रतिशयोक्तं व्यूढं विन्यस्तसंहर्ता ॥

बाध *adv.* = 1 Much, excessive. 2 Very well.

व्यूढ *m.* = 1 Arrayed. 2 Compact.

निर्वाणारण्यिता कालविरोधेऽसुरयोः क्षणः ॥४३॥

छात्र *m.* = 1 Leisure. 2 A moment. 3 Holiday, festival.

(व्यापार *m.* occupation, business. स्थिति *f.* = state)

शुक्लादी च सुती पर्वो न विषां र्हेननेऽक्षरे ।

वर्ण *m.* = 1 Colour, complexion. 2 Praise.

निष्ठा निष्पत्तिनादान्ता काष्ठोर्कर्वे स्थितौ दिशि ।

निष्ठा $f = 1$ Confirmation, conclusion

2 Loss 3 End, termination (निष्पत्ति f नाश
 m अन्त m)

काष्ठा $f = 1$ Excellence, superiority 2

Limit 3 Direction (स्थिति f)

पुंसि कोष्ठेन्तर्जंठर कुसूलेन्तर्गृह तथा ।

काष्ठ $m = 1$ Bowels 2 A granary 3 The

female apartment (कुमूल $m =$ A granary)

काण्डोऽस्त्री दण्डयाणावर्गवर्गविसरवारिषु ॥ ४३० ॥ अ

काण्ड m & $n = 1$ Stick trunk of a tree 2

Arrow 3 A wretch 4 Chapter 5 Opportunity season 6 Water

(दण्ड m वर्ग m)

दण्डो दमे मानभेदे लगुडे यमसैन्ययो ।

प्रकाण्डकोणमन्थेषु गुडो गोलेषुपाकयो ॥ ४३० ॥ आ

दण्ड $m = 1$ Punishment 2 A measure

of length, (pole of four cubits) 3 A

stick, a staff 4 The god of death 5 An

army 6 The stem of a tree 7 A fiddle-

stick. 3 A churning stick.

3 (*i* & *n*) Painting perfuming (colouring (the body) 4 A letter of the alphabet

भ्रूणोऽर्भक स्त्रैणगभ सुरा प्रत्यक च वारणी॥४३१॥

भ्रूण *i* = 1 An infant 2 Fetus embryo

वारणी *f* - 1 Wine 2 The west

ग्रामणीनापिते पुंसि श्रष्टे ग्रामाधिपे त्रिषु ।

ग्रामणी 1 (*m*) 4. barlor 2 (*rdy*

Chief 3 (*rdy*) The leader or superintendent of a village (श्रेष्ठ *rdy*)

शरण गृहरक्षित्रा करेण स्यादिभीमयो ॥ ४३२ ॥

शरण *n* = 1 A house 2 Protector, refuge

(रक्षितृ *ii*)

करण *i* = 1 An elephant 2 (*f*) Sh

elephant

प्रमाण हेतुमयादाशास्त्रयत्ताप्रमातृषु ।

प्रमाण *n* 1 Reason argument 2 Lam

3 Scripture, text 4 Measure standard

Testimony, authority

body, as (कफातपित्तानि) pblegm, wind and bile. 2 Any constituent part of the body, as blood, flesh &c. 3 A primary or elementary substance, as (पृथिव्यप्तेजोवाय्वाकाशाः) earth, water, fire, air and aether. 4 The property or quality of a primary element, as (शब्दरसरूपगन्धस्पर्शाः) sound, odour, flavour, colour, and touch. 5 An organ of sense. 6 A mineral, an ore. 7 Root, etymology.

(इन्द्रिय *n.*; योनि *m. f.* = cause, origin.)
 क्षयाचंयोरपचितिर्भूतिर्भस्मनि संपदि ॥ ४३६ ॥
 अपचिनि *f.* = 1 Decrease, loss. 2 Worship.
 (क्षय *m.*)

भूति *f.* = 1 Ashes. 2 Prosperity.
 रीतिः प्रचारे स्यन्दे च लोहकिट्टारकूटयोः ।

रीति *f.* = 1 Usage, custom, practice. 2 Oozing. 3 Rust of iron. 4 Brass.

कासुसामर्थ्ययोः शक्तिः क्षयवासावापि क्षिती ॥ ४३६ ॥ अ

शक्ति *f.* = 1 An iron spear or dart. 2 Strength, power.

अयुपातौ धूमकेतु ऋतु स्त्रीकुसुमेषु च ।

धूमकेतु $m = 1$ Fire 2 Comet

(उपात $m =$ A portent any public calamity as an earthquake the fall of a meteor or the appearance of a comet or eclipse)

ऋतु $m = 1$ Menses also

केतुर्ना रक्षताकारिग्रहोत्पातपु लभ्यते ॥ ४३५ ॥ अ

केतु १ 1 Disease 2 A banner flag 3

An enemy 4 The imaginary planet Ketu

5 A comet falling star 6 A mark a sign

व्यक्त ग्राह्येषु दृष्टान्तायुभौ शास्त्रनिदर्शने ।

व्यक्त $m = 1$ Wise (also)

दृष्टान्त $m = 1$ A science 2 An example or illustration

वृत्तांत स्यात्प्रकरणे प्रकारे काल्पन्यवार्त्तयो ॥ ४३५ ॥ आ

वृत्तान्त १ 1 A tale a story, a subject

2 Mode manner kind 3 The whole 4

Tidings intelligence

श्लेष्मादि रक्तमासादि महाभूतानि तद्रूपा ।

इन्द्रियाण्यश्मविकृति शब्दयानिश्च धातव ॥

धातु १ 1 A principle or humour of the

युक्ते क्षमादायते भूत प्राण्यतीते समे त्रिषु ।

भूत *n* & *adj* = 1 Proper, right 2 An element, as earth &c 3 True 4 A living being 5 Past 6 Resembling, like

ख्याते हृष्टे प्रतीतोऽभिजातस्तु कुलजे बुधे ॥४३॥अ

प्रतीत *adj* = 1 Famous, celebrated 2 Glad, delighted

अभिजात *adj* = 1 Noble, well born 2 Wise, learned.

निवातावाश्रयावातावाहतौ सादरार्चितौ ।

निवात *adj* 1 An asylum, a dwelling 2 calm, not windy safe, secure

आदृत *adj* = 1 Respectful, careful 2 Worshipped, Respected

वृत्तं पद्ये चरित्रे त्रिष्वतीत इदनिस्तले ।

वृत्त *n* = 1 A verse metre 2 Biography, story 3 (*adj*) Past, gone 4 Hard, firm

5 Round (चरित *n* अनीत *adj*)

सत्ये साधौ विद्यमाने प्रशस्तेऽन्यर्हिते च सत् ॥४३॥

सत् *adj* = 1 True 2 Virtuous, good, wise 3 Being, existing 4 Excellent 5 Vene

(वाम f A sort of spear or lance)

ध्विति $f = 1$ Destruction, the period of
the destruction of the universe 2 An
abode γ dwelling, a house

कलधौत रूपहेम्नोनिमित्तं हेतुलक्ष्मणो ।

फलधौत $n = 1$ Silver 2 Gold

निमित्त $n = 1$ Cause motive 2 Mark, sign

धृत शास्त्राधृतयोर्युगपर्याप्तया कृतम् ॥ ४३६ आ

धृत $= 1 (n)$ Sacred science 2 (ad)

Heard

कृत $= 1 (n)$ The first of the four ages

2 ($n /$) Done, made completely done

सिक्ता स्युर्वालुकाऽपि धृतिधारणधैर्ययो ।

सिक्ता $f / 1 - 1$ Sand 2 (f) Also γ sandy
soil or desert

धृति $f - 1$ Bearing supporting 2 Courage

(धारण n धय n)

अत्याहितं महाभीतिं कर्म जीवनपेक्षि च ॥ ४३७ ॥

अत्याहित $n = 1$ A great dread 2 Desper-
ate or daring action (अपेक्षा f , desire
want)

ness or easiness of style. 3 Composure, calmness of mind 4 Clearness, cleanness, purity.

अभिप्रायवशी छन्दौ सस्याधारे स्थितौ मृतौ ॥

छन्द *m* = 1 Purpose. 2 Wish, attachment, subjection or addition to. (अभिप्राय *m.*, वश *m n.*)

सस्या *f.* = 1 Stay, profession 2 State or condition. 3 Death. (आधार *m*, मृति *f*)

प्राधान्ये राजलिङ्गे च वृषाङ्गे ककुदोऽस्त्रियाम् ॥४४०॥
ककुद *m n.* = 1 Chief, supreme 2 Ensigns of royalty. 3 The hump of a bullock. (प्राधान्य *n*, लिङ्ग *n* = mark, emblem.)

पद व्यवसितगणस्थानलक्ष्माङ्घ्रिवस्तुपु ।

पद *n.* = 1 Effort, industry. 2 Defence. 3 Place, rank 4 Mark, sign. 5 Foot. 6 Thing (व्यवसित *adj* or *n*, घ्राण *n*; स्थान *n.*)

वीथी पदव्या स्याद् विद्वत्सुप्रगल्भौ विदारदौ ॥४४१॥

वीथी *f* = 1 A road also

विदारद *m.* = 1 Learned 2 Bold, confident

table. (विद्यमान, प्रशस्त, अभ्यर्हित *adj.*)

अर्थोऽभिधेयैवस्तुप्रयोजननिवृत्तिषु ।

अर्थ *m.* = 1 Meaning. 2 Wealth, property.

3 Thing. 4 Cause, motive. 5 Prohibition.

(अभिधेय *m.*, वस्तु *m.*; प्रयोजन *m.*; निवृत्ति *f.* = also returning, giving up.)

निपानागमयोस्तथैवमृषिजुष्टे जले गुरौ ॥ ४३९

तथैव *m.* = 1 A reservoir of water. 2 A

sacred science. 3 Water made holy by

sages, holy water. 4 A preceptor. (निपान *m.*;

आगम *m.*; जुष्ट *adj.* = loved, frequented.)

समर्थस्त्रिषु शक्तिस्थे संयद्दार्थे हितेऽपि च ।

समर्थे *adj.* = 1 Strong, powerful, able,

capable. 2 Well-connected, consistent. 3

Proper, fit.

पादो रश्म्यङ्घ्रिमूलेषु दायादौ सुतवाग्धरौ ॥ ४३९ अ

पाद *m.* = 1 A ray. 2 A foot, a leg. 3 The root of a tree.

दायाद *m.* = 1 A son. 2 Relative, kinsman,

प्रसादोऽनुमहे काव्यगुणस्वास्थ्यप्रसत्तिषु ।

प्रसाद *m.* = 1 Favour, kindness. 2 Clear

अद्वा *f.* = 1 Respect, reverence, also faith, belief. 2 Wish, desire.

घनो मेघे मूर्तिगुणे त्रिषु मूर्ते निरन्तरे ।

घन *m.* = 1 Cloud. 2 Solidity. 3 (*adj.*) Hard, solid. 4 Dense, thick.

(मूर्ति *f.* substance, figure. गुण *m.* quality, property. मूर्त *adj.* = also incarnate.)

इतः सूर्ये प्रभौ राजा मृगादके क्षत्रिये नृपे ॥ ४४४ ॥

इत *m.* = 1 The sun. 2 Master, lord.

राजन् *m.* = 1 The moon 2 A Kshatriya. 3 A king.

वृजिनः श्लेशो वृजिनं मुनेऽप्ये रक्तचर्मणि ।

वृजिन *m.* = 1 Pain, misery. 2 (*n.*) Crooked, curved. 3 Sin, vice. 4 Red leather, hide.

आत्मा यतो धृतिर्बुद्धिः स्वभावो मह्यं यमं च ॥ ४४५ ॥

आत्मन् *m.* = 1 Effort, care. 2 Firmness. 3 The understanding, the mind. 4 Disposition. 5 The supreme deity and soul of the universe. 6 Body.

मृतेऽपि केनानं विषयमोहं युरतिस्थितोः ।

देश नदविशेषेऽर्धी सिधुर्ना मरिति क्षियाम् ।

सिधु ११ १ Name of a country 2 The name of a river (the Indus) 3 Sea 4 (f) A river

(दत्त m - a country नद ११ - a river)

स्यु समर्थननीवावनियमाश्च समाधय ॥

समाध ११ - 1 Conclusion inference 2 Silence 3 Promise agreement

विधा विधा प्रकार च विधिर्द्वविधानयो ॥ ४४२ ।

विधा f - 1 Rite observance 2 Kind variety (प्रकार)

विधि ११ - 1 Fate 2 Rite ceremony (विधान n)

वधर्ताया स्नुषा स्त्री च सुधा लेपोऽमृत स्नुही ।

वधू f 1 Wife 2 Daughter in law 3 Woman

सुधा f - 1 Chundam cement (plaster 2 Nectar 3 A kind of plmt

सुधा प्रतिना मर्याना श्रद्धा संप्रत्यय स्नुहा ॥ ४४३ ॥

सुधा f - 1 Promise pledge upon 2 Limit (प्रवृत्ता f)

flower. 3 Fibre, a small piece of thread.

प्रसूनं पुष्पफलयोर्निघर्न कुलनाशयोः ।

प्रसून *n.* = 1 Flower. 2 Fruit.

निधन *n.* = 1 A family. 2 Destruction.

अक्रायंगुह्ये कौपीनं वने सलिलकानने ॥ ४४४ ॥ व

कौपीन *n.* = 1 Wrong deed, sin. 2 A privy part of the body. 3 (A small piece of cloth worn over the privies.)

वन *n.* = 1 Water. 2 A forest.

ऋग्विष्णुसामयोरग्नी वितानं मन्दतुल्ययोः ।

वितान *m. n.* = 1 A sacrifice. 2 Extension, canopy. 3 (*adj.*) Dull. 4 Contemptible.

वेदस्तत्त्वं तपो मह्यं मह्यं विप्रः प्रजापतिः ॥ ४४५ ॥

मह्यम् *n.* = 1 The Vedas. 2 Divine cause or essence. 3 Penance. 4 (*m.*) A Brahman. 5 The god Brahma.

(तत्त्वं *n.* = Essence, cause). (मह्यं *n.*)

स्यात्कौलीनं श्लोक्यादे युद्धं पश्यद्विपक्षिणाम् ।

कौलीन *n.* = 1 Rumour, evil report. 2 Fight of animals, snakes or birds.

व्यसनं विपदि भ्रूते दोषे कामजकोरने ॥ ४४६ ॥

केतन $n = 1$ A house (also)
विश्वकर्मन् $m = 1$ The sun 2 The architect
the gods

व्यञ्जनं लाञ्छनं श्मश्रु निघ्नानावयवेऽपि ॥४४४॥ आ
व्यञ्जन $n = 1$ A mark, a token 2 A beard
3 A sauce, condiment 4 The privy part
(5 A consonant, also)

उत्थानं पौरुषं तन्त्रे सान्निविष्टोद्गमेऽपि च ।
उत्थान $n = 1$ Manly exertion, effort 2
Business of a family 3 Rising getting up
from a seat from respect

मारणे मृतसंस्कारे गती द्रव्येऽर्थदापने ॥ ४४४ ॥ इ

निर्वर्तमापकरणानुमज्यासु च साधनम् ।

साधन $n = 1$ Killing or oxidation of
metals 2 Funeral rites 3 Motion, going
4 Materials 5 Enforcement of the delivery
of any thing (legally) 6 Completion,
accomplishment 7 Instrument, agent
means 8 following

पद्माक्षिलाग्निं विज्ज्वलं तन्वाद्यशऽव्यर्णायसि ॥४४४॥ इ

पद्मन् $n = 1$ Lye-like 2 The filament of

तस्य *n.* = 1 A bed. 2 Turret. 3 Wife.
(अट्ट *m.*)

वाप्य *m.* & *n.* = 1 Heat, vapour. 2 Tear.
(वष्मन् *m.*)

रवर्णे पुमि रेफः स्यात्कुस्मिते वाच्यलिङ्गकः ॥४४९॥

रेफ *m.* = 1 The letter or consonant र.

2 (*adj.*) Low, vile, contemptible.

गुम्फः स्याद्गुम्फने याहोरलंकारे च कीर्तितः ।

गुम्फ *m.* = 1 Tying as a garland &c. 2 A bracelet.

द्विजिह्वः सूचके सर्वे सुरभिर्गवि च क्षियाम् ॥४४९॥

द्विजिह्व *m.* = 1 A back-biter, slanderer, 2 A snake.

सुरभि *f.* = 1 A cow also. (2 The divine cow.)

कुम्भो घटे रानिभन्दे स्तम्भः स्पृणाजडवयोः ।

कुम्भ *m.* = 1 A jar. 2 A sign of the zodiac.

स्तम्भ *m.* = 1 A post or pillar. 2 Stupidity, in-ensibility.

विप्रभः क्लिष्टाद्विप्रभे प्रणये कथे ॥४५०॥ आ

विप्रभ *m.* = 1 A sportive noise or tumult.

(चेष्टा *f.* action, movement.)

निगमो घाणिजे पुर्या तथा वेदे वणिकपथे ।

निगम *m.* = 1 A merchant or caravan of traders. 2 A city, a town. 3 The Vedas. 4 Trade, traffic.

नन्दादिपूर्वो घृन्देऽपि ग्रामः क्रान्तौ च विश्रमः ॥४५१ अ
ग्राम *m.* = 1 A multitude also (when it follows a word.)

विश्रम *m.* = 1 Walking, going (also.)

षामौ यद्गुप्रतीपो द्वौ श्यामो हरितवृष्णयोः ।

शाम *adj.* = 1 Beautiful. 2 Unfavourable.

(३ Left, as hands &c.)

(यत्न *adj.* : प्रतीप *adj.* = also contrary to, opposite.)

श्याम *adj.* = 1 Green. 2 Black.

अवमृताश्मनायां नु श्यामा स्वाद्यमुना निता ॥४५२

श्यामा *f.* = 1 A woman who has not yet given birth to a child, a young woman of sixteen. 2 The river Yamuna or Jamna. 3 Night.

affected quarrel 2 Trust confidence 3
Affection love 4 Kill ng

किरणप्रग्रहौ रस्मी रामा चारौ बले च ना ।

रश्मि *m* = 1 A ray 2 Reins

राम *adj* = 1 Beautiful 2 (*m*) Bala
rama

स्तोम स्तोत्रध्वरे धृदे युक्ते शक्ते हिते क्षमम् ॥४५०॥

स्ताम *m* = 1 Praise 2 Sacrifice 3 Multi
tude

क्षम *adj* - 1 Fit 2 Able, capable 3 Ad
vantageous, profitable

धर्मो पुण्ययमन्यायस्वभावाचारसामपा ।

धर्म *m* = 1 Religious merit 2 The god
of death 3 Justice 4 Nature, property
5 Virtue 6 drinker of Soma juice

(न्याय ११ आचार *m* सोम *m*)

उणोऽपि धमत्रिष्टालंकारे आन्तौ च त्रिभ्रम ॥४५१॥

धर्म *m* = 1 Heart also

विभ्रम ११ = 1 Graceful actions (of love
2 Doubt m staking for (~ Beauty
Hurry, confusion)

observance 8 Contract, agreement, bargain 9 Custom, rule 10 Opportunity, proper time (सक्तेन *m* also engagement, appointment नियम *m* अग्रसर *m*.)

विषयो यस्य यो ज्ञातस्तत्रापि प्रणयास्त्वमी ॥४५॥

विश्रम्भयाज्जाग्रमाणा मन्युर्देन्ये क्रतो मृधे ।

विषय *m* 1 Subject (2 Any object of sense, colour &c 3 Object of affection or desire 4 Worldly pursuit 5 Country)

प्रणय *m* = 1 Confidence 2 Request 3 Love (याचना *f*)

मन्यु *m* = 1 Grief, 2 Sacrifice 3 Anger.

कषायोऽस्त्री वायस्येङ्गरागे सुरभां त्रिषु ॥

कषाय *m.* & *n* 1 Decoction 2 Ointments or perfumes applied to the body 3 (*only.*) Fragrant

आरम्भो निवृत्ति शिक्षा पूजनं संयधारणम् ॥४६॥

उपाय कर्म चेष्टा च चिकित्सा च नव प्रिया. ।

क्रिया *f.* = 1 Beginning 2 Attonement 3 Instruction, 4 Worship, 5 Consideration

वार *m.* = 1 A day of the week. 2 Occasion, time. 3 A flock, multitude.

पयोधरौ स्त्रीस्तनाब्दावाकाराविङ्गिताकृती ॥४५८॥

पयोधर *m.* = 1 Breasts (of women). 2 Cloud. (स्तन *m.*)

आकार *m.* = 1 Token, sign, hint. 2 Form, appearance. (इङ्गित *n.*; आकृति *f.*)

प्रकारौ भेदमादये द्वयौ युगसंख्यौ ।

प्रकार *m.* = 1 Difference, distinction, kind, sort. 2 Similarity.

द्वय *m.* = 1 The third of the four Yugas or ages. 2 Doubt.

स्वान्तारिदानवा वृक्षाः प्रतिज्ञात्री तु संगरः ॥

वृक्ष *m.* = 1 Darkness. 2 Enemy. 3 Name of a demon.

संगर *m.* = 1 Promise, agreement. 2 War, battle.

विष्टरो विष्टपी दर्भमुष्टिः पीडाद्यमात्मनम् ॥ ४५९ ॥

विष्टर *m.* = 1 A tree. 2 Handful of Kusa grass. 3 A seat, a stool, a couch. (मुष्टि *f.*)

वरो जामातरि वृत्ता देवनादेरभीप्सवे ।

मनागिष्टे वरं क्लीब ज्येष्ठे श्रेष्ठे भवेत् त्रिषु ॥४५९॥अ

वर *m* = 1 A son-in-law 2 Surrounding, encompassing. 3 That which is prayed for from gods, a boon, a blessing. 4 (*n.* or *adv.*) Better, preferable. 5 (*adv.*) Eldest. 6 Best, excellent.

सारो बले स्थिरांशो च न्याय्ये क्लीबं वरे त्रिषु ।

सार *m* = 1 Strength. 2 The pith, the sap, the essence, the vital part. 3 (*n.*) Proper, fit. 4 (*adv.*) Best, excellent (स्थिर *adv.* = Steady, durable, firm न्याय्य *adv.*)

मसरोऽन्यशुभद्वेषे तद्वत्कृपणयोस्त्रिषु ॥ ४६० ॥

मसर *m.* = 1 Jealousy, malice, envy, &c. 2 (*adv.*) Jealous 3 Parsimonious, miserly.

यत्ने परिकरो घाते पर्यङ्कपरिवारयोः ।

प्रगाढगात्रिकायन्धे विवेशारम्भयोरपि ॥ ४६० ॥ अ

परिकर *m* = 1 Effort. 2 Multitude, number. 3 A bed, a couch. 4 Dependants, retinue. 5 A firm girth, a sash 6 Discrimination, judgment. 7 Commencement.

भाटम्बर. समारम्भे रवे च राजनूर्ययोः ।

अथ *m.* = 1 A corner; an angle. 2 Hair.

3 An arrow, a missile.

मुखाग्रे कौटहलयोः पोत्रं गोत्रं तु नान्नि च ॥४६५॥

पात्र *n.* = 1 The mouth of a hog. 2 The ploughshare.

गोत्र *n.* = 1 A name (also.)

क्षेत्रे शरीरे केदारे मिदुस्यानकलत्रयोः ।

क्षेत्र *n.* = 1 The body. 2 A field. 3 A place of pilgrimage, a sacred place. 4 Wife.

सत्रं यज्ञे सदादाने सन्दी निद्राप्रमीलयोः ॥४६५॥

सत्र *n.* = 1 A sacrifice. 2 Liberality, munificence.

सन्दी *f.* = 1 Sleepiness, drowsiness, sleep.

2 Fainting, swoon. (*प्रसङ्गा f.*)

यत्कं सत्सङ्ग्यश्वरं तु सौम्येऽपि क्षीरमप्यु च ।

यत् *n.* = 1 Government, rule (also.)

अश्वर *n.* = 1 Final beatitude, absolution.

2 A letter of the alphabet. 3 (*adj.*) Unalterable, imperishable.

क्षीर *n.* = 1 Water (also.)

क्षीरं यज्ञे सदादाने सन्दी यज्ञायु इति च ॥

मात्रा $f = 1$ Property, goods 2 Little 3
A measure 4 ($n.$) Whole the entire
thing 5 Only, solely (परिच्छद) परिमाण
 n अवधारण $n =$ restriction ascertaining,
emphasis)

विशालनकुले विष्णौ बभ्रुर्नो पिङ्गले त्रिषु ।

बभ्रु $m =$ A large *mongoose* or *ichneu*
mon 2 The god *Vishnu* 3 (*adj*) Tawny,
brown

आलेख्याश्चर्ययोश्चित्र कल्त्रं धोणिभार्ययो ।

चित्र $n = 1$ A picture painting 2 Wonder,
miracle

कल्त्र $n = 1$ A hip 2 A wife

योग्यभाजनयो पात्र पत्रं वाहनपक्षयो ॥ ४६४ ॥

पात्र $n = 1$ Fit, proper 2 Receptacle,
vessel

पत्र $n = 1$ A vehicle 2 Feather, wing

निदेशग्रन्थयो शास्त्रमन्त्रा कोणकचयत्र ।

शास्त्र $n = 1$ An order command 2 A
science a work (scientific)

(यत्र m a book)

मन्त्र *m* — 1 A portion of the Vedas, hymns of the deities 2 A secret counsel or advice consultation

(मन्त्र *m* difference distinction sort)

(वाद *m* discourse discussion)

वज्र *m* — 1 A diamond 1 or a lamant

तन्त्रं प्रधाने विद्वान्ते रहोन्तिकमुपह्वरे ॥ ४६६ ॥

तन्त्र *n* — 1 Chief master 2 Demonstration

tion

उपहर *n* — 1 Secret private 2 Near

पुष्कर करिहस्तामे वाद्यभाण्डमुपे जले ।

व्याप्ति खड्गकले पद्मऽप्राण्युपयधिक पुर ॥

पुष्कर *n* — 1 The tip of the trunk of an elephant 2 The head of a drum or a musical instrument 3 Water 4 Sky 5 The blade of a sword 6 A lotus

(हस्त *m* The trunk of an elephant फल *n* = blade of a sword, knife &c)

अग्र *n* — 1 High above, top 2 More further 3 Forward in front (उपर *adv*)

दुसोदरा घृतधार पले घृते दुसदरम् ॥ ४६७ ॥

3 An army. 4 (*m.*) Crow. 5 A name of *Balaama*.

(सौम्य *n.*; मामर्थ्य *n.*; मीरिन् *m.*)

भेद्यलिङ्गाः शठे व्यालः पुंसि श्वापदसर्पयोः ।

व्याल *adj.* = 1 Crafty, wicked. 2 (*m.*) a wild or ferocious animal (as elephant, lion). 3 (*m.*) Snake. (श्वापद *m.* or *adj.*)

शङ्कावपि द्वयोः कीलः शूलं त्वस्त्रो हगायुधम् ॥ ४३ ॥
कील *m. & f.* = 1 A bolt, wedge or nail (also). (शङ्कु *m.*)

शूल *m. & n.* = 1 A kind of disease, stomach-ache. 2 Lance, pike.

मलोज्जी पापविट्क्विट्कान्यप तुर्ये युगे कलिः ।

मल *m. n.* = 1 Sin. 2 Excrements. 3 Dirt, filth.

काल *m.* = 1 The fourth or the iron age (also).

अस्त्वप्युविहती वेला कालमयोदयोऽपि ॥

वेला *f.* = 1 Wave. 2 Time. 3 Limit, boundary.

मील दानामत्रिययोः करिष्यसं शोणितेभ्यसि

अनुत्तर *adj* = 1 The opposite of the above terms 2 The best.

पर *adj* = 1 Distant remote 2 Foreigner, stranger, enemy. 3 Supreme, best. (अनात्मन् *adj*, not one's own)

उदारो दातृमहत्तोरथस्तादपि चाधर ॥ ४७० ॥

उदार *adj* = 1 Liberal, generous 2 Great. [दातृ *m* (न्री *f*) giver, donor]

अधर *adj*, = 1 Also lower, inferior, below, downwards (अपस्तात् or अधस् *adi*)

चूडा किरीटं केदाश्च संयता मौल्यखय ।

मौलि *m*, = 1 A lock of hair on the crown of the head 2 A diadem, crown. 3 Hair ornamented and braided round the head

करोपहारयोः पुंसि बलि प्राण्यङ्गजे स्त्रियाम् ॥

बलि *m* = 1 A tax. 2 A present, an offering, an oblation, a victim. 3 (*f*.) (or बलि) A fold of the skin

स्थौल्य सामर्थ्यं सैन्येषु बलं ना काकसीरिणो ॥ ४७१

बल *n* = 1 Bulkiness, 2 Strength, power.

Only, sole 3 (*adj.*) All, whole (निष्ठात
adj decided)

प्रवालमङ्कुरेऽप्यग्री समूहे पटलं न ना ।

प्रवाल *m. n.* = 1 Also a sprout, now
 shoot.

पटल *n. f.* = 1 Also a multitude, assem-
 blage

वरागे दन्तुरे तुह्यगे भीषणे चाभिधेयवत् ॥ ४९५ ॥

वराग *adj* = 1 Having large or projected
 teeth. 2 Lofty, enormous. 3 formidable,
 dreadful, monstrous (दन्तुर *adj*)

यमे मृगणे लोल ह्याचारी दक्षे च वेताल १

मृग *adj.* = 1 Trembling, shaking 2
 Greedy. (मृग *adj*)

वेताल *n. f.* = 1 Beautiful. 2 Observer.

भयः क्षेमं च मंगलं मन्वायं प्राप्तिममगु ॥

भय *m.* = 1 Welfare, prosperity. 2 The
 world, worldly existence or affairs. 3 exi-
 stence, being 4 Obtaining 5 Birth. (मंगल
n. f.)

भयः क्षेमं च मंगलं मन्वायं प्राप्तिममगु ॥ ४९६ ॥

खिला f - 1 Play sport 2 Action (विलास m)
 from लस 1 P to sport, to play, to embrace,
 with उज to shine *Car* to delight, with वि
 to sport, to play)

हीलाल n = 1 Blood 2 Water

बला ह्यात्कालमानेऽपि शिल्पादावशमात्रके ।

बला f = 1 A measure of time (equal
 to about eight seconds) 2 An art (me-
 chanical or fine) 3 A small part (1 Also
 a digit of the moon)

शील स्वभावे मद्वृत्ते सस्ये हेतुऋते फलम् ॥ ४७३ ॥ अ
 शाल n = 1 Nature disposition 2 Good
 or virtuous conduct

फल n - 1 Fruit 2 Result, effect

जाल समूह आनायगवाधक्षारकेष्वपि ।

जाल n = 1 Multitude collection 2 A
 net 3 A lattice, window 4 Bud blossom
 (आनाय m क्षारक m)

निर्णीते केवलमिति त्रिलिङ्गं त्वेककृतस्यो ॥ ४७४ ॥
 केवल adv = 1 Surely, decidedly. 2 (only

दशा वर्ताववस्थाया वस्त्रान्ते स्युर्दशा अपि ।

दशा *f* = 1 The wick of a lamp 2 Condition, state of life 3 (*pl*) The ends of a garment (वलि *f*)

द्वौ राशौ पुञ्जमेयाद्यावासा तृष्णापि चायता ॥४७८॥
राशि *m* = 1 A heap 2 A sign of the zodiac (भेष *m* A ram, the first sign of the zodiac Aries)

आशा *f* = 1 Strong desire, hope (also)

कर्कश पश्ये कूरे कृपणे निन्दये ददे ।

पुंसि साहसिके चक्षौ कीनाश कर्पके यमे ॥ ४७८॥
कश *adj* = 1 Rough rude, violent 2 Cruel harsh, 3 Miserly 4 Pitiless, hard-hearted 5 Hard, thick. 6 (*m*) Rash, adventurous 7 A sugarcane

कानाश *m* = 1 A farmer 2 The god of death, Yama

कोशोऽस्त्री कुडमले खड्गपिधानेऽर्थाद्यदिश्यो ।

कोश (or प) *m* & *n* = 1 A bud 2 Sheath, scabbard 3 Treasure 4 An ordeal. (दिव्य *n*)

द्वौ विशौ वैश्यमनुभौ निर्वेशो भृतिभोगयोः ॥३७९॥

विश् *m.* = 1 A man of the Vaisya caste.

2 A man.

निर्वेश *m.* = 1 Salary, wages. 2 Enjoyment.

पक्षः सहायेऽप्युष्णयः शिरोवेष्टकिरीटयोः ।

पक्ष *m.* = 1 Also an ally, one's partisans.

उष्णोप *m.* = 1 A turban, 2 A crown.

(शिरोवेष्ट *m.*)

उपादानेऽप्यामिषं स्याद् रुक्षस्त्वमेम्याचिक्रणे ॥३८०॥

आमिष *m.* = 1 Bribe also. (उपादान *m.*)

रुक्ष *adj.* = 1 Harsh, unfriendly. 2 Rough

to the taste or to the touch.

शृङ्गारादो म्रिये वीर्ये गुणे रागे द्रवे रसः ।

रस *m.* = 1 Sentiment, emotion (as of

love). 2 Poison. 3 Semen. 4 Flavour, taste

(as sweet). 5 Affection, pleasure, love.

6 Melting, fluid, liquid, juice. (राग *m.*)

पुंसुत्संसावत्स्यौ द्वौ कर्णपूरे च शेखरे ॥ ३८१ ॥

उत्संसावत्स्यौ } *m.* = 1 An ornament for the

अवत्स्यौ

ear. 2 Crest. (कर्णपूर *m.*)

देवभेदेऽनले रश्मौ वसू रत्ने धने वसु ।

वसु *n* = 1 A kind of gods 2 Fire 3

Ray 4 (*n*) Jewel 5 Wealth, riches

लालये प्रार्थनीरुक्त्रये ज्योतिर्मद्योतदृष्टिषु ॥

लालमा *f* = 1 Solicitation, request 2

Ardent desire

ज्योतिम *n* = 1 A heavenly body, star, plan-

net, &c 2 Light, flame 3 The pupil of

the eye (दृष्टि *f.*)

तेजस्यपि महश्चाशीर्हिताशमाऽहिर्दंष्ट्रयो ॥ ४८२ ॥

महत् *n* = 1 Splendour, prowess also

*आशिम *f* = 1 Benediction 2 Tusks or

grinders of a snake

(आशरा *f.* = Hope, desire) (दष्टा *f.*)

भोजो दीप्ती बले छन्द पद्येऽर्थवस्तु सन्नि ।

भोजम *n* = 1 Lustre 2 Power, strength.

छन्द *n* = 1 A verse also

ओकस *n* = 1 A place of residence also

तेज प्रभावे दीप्ती च बले शुभ्रे सहो बल ॥ ४८३ ॥

तेजस *n* = 1 Prowess, energy. 2 Lustre,

3 Strength 4 Semen

सहस्र *n.* = 1 Power.

गृहा दारेषु निर्वन्धोपरागाकारादयो ग्रहाः ।

गृह *m. pl.* = 1 Wife also.

ग्रह *m.* = 1 Tenacity, insisting upon, determination. 2 Eclipse. 3 A planet.

(निर्गन्ध *m.*)

पत्नीपरिजनादानमूलशापाः परिग्रहाः ॥ ४८४ ॥

परिग्रह *m.* = 1 Wife. 2 Dependents, family, retinue. 3 Acceptance. 4 Root, origin. 5 Oath. (परिजन *m.*; आदान *n.*; मूल *n.*; शाप *m.* = An oath, a curse.)

अङ्गीयदर्थेऽभिग्यासौ सौमार्थे धातुयोगजे ।

आ *prefix* = 1 Little, rather, somewhat. 2 As far as, including all or the whole. 3 from or upto. 4 Prefixed to verbs, it extends or reverses their meaning; ॐ आरोहति, आगच्छति. (सीमन् or सीमा *f.* = Limit, boundary.)

आ प्रगृह्यः स्मृती चाक्षयेऽप्यान्नु स्यात्कोपपीडयोः ॥

आ *interj.* (Not to form मीधि with any

vowel following it) 1 Ah ! showing re-
collection 2 An expletive

आ *interj* = Oh ! Ah ! showing (1)
anger (2) pain

पापकुम्भेपदर्थे कु धिङ् निर्भर्त्सननिन्दयो ॥ ४८५ ॥
कु *prefix* = 1 Sinful wicked 2 Bad,
wretched 3 Little, somewhat

धिक *interj* = Fie ! showing (1) menace
curse, reproach (2) censure (निर्भर्त्सन ॥)

स्विप्रभे च वितर्के च तु स्याद्भेदेऽयधारणे ।
स्वि *suffix* = Implying (1) a question
(What ?) and (2) doubt (= perhaps)
(वितर्के *m* Conjecture, doubt opinion)

तु *conj* = 1 But as to 2 Certainly, Surely
सहसहैकवारेचाप्याराद्दूरस्मीपयो ॥ ४८६ ॥

सह *adi* = 1 Together at once 2 Once
आराद् *adi* = 1 Far, distant 2 Near nigh
प्रकर्षे लङ्घनेऽति स्यादुताप्यर्थविकल्पयो ।

अति *prefix* = 1 Over, excessive 2 Be-
yond, exceeding transgressing

(अथ *m* excess, superfluity. लङ्घन *n* transgressing, violating)

इव *conj* = 1 Also, even 2 Either-or, showing option (अप्यर्थे = अपिशब्दस्यार्थे)

स्वस्याशीक्षेमपुण्यादौ साक्षात्प्रत्यक्षतुल्ययो ॥ ४८७

स्वरित *interj* = 1 Hail ! 2 Implying " be well, " " health to you " 3 Showing also religious merit

साम्नाद *adv* = 1 In person before in the presence of 2 As, like, the very, exactly

सदानुकम्पामतोपविस्मयामन्त्रणे वत ।

वत *interj.* = Expressing (1) distress (Alas ! woe !) (2) compassion, (3) pleasure, (4) surprise (5) Vocative particle (Oh ! ho !)

(गद *m*, sadness, grief. मन्त्राय *m*, विस्मय *m*, आमन्त्रण *n* = Calling, invitation)

हन्त हर्षेऽनुस्मयायां वाक्यारम्भप्रियादयो ॥ ४८८ ॥

हन्त *interj* = Oh ! ah ! showing (1) pleasure, (2) pity. ( ) O ! at the beginn-

ing of a sentence to call attention 4 Alas showing grief.

(विषाद *m* Grief, sadness)

प्रतिदाने प्रतिनिधौ वीप्सालक्षणयो प्रति ।

प्रति *prefix* = 1 In exchange, in return
2 In place of another 3 Each, every
Respecting with respect to, towards, 4
opposition

(प्रतिदान *m* exchange return, &c प्रतिनिधि
m, substitute वाप्या / = Each or every
in succession लक्षणा = Direction, signification)

इति हेतुप्रकरणप्रकाशादिसमाप्तिषु ॥ ४८९ ॥

इति *conj* = 1 Since, because 2 &
many, such 3 Thus so, showing a quotation or recognition 4 Showing the conclusion of a book, chapter, or sentence

(प्रकरण *n* kind, variety, (also) subject
treatise प्रकाश *m*, publishing, revealing
manifesting, &c समाप्ति / end)

प्राच्यमतं पुरातनं च पुरस्तात् तद्विपर्यये ।

पश्चाच्च हु परिप्रश्ने वितर्केऽनुमर्तौ स्मृर्तौ ॥ ४८९ अ

पुरस्ताद् *adv* = East ward in or from the east 2 Before, in front, forward 3 Formerly, before 4 first, at first

पश्चाद् *adv* = (पुरस्ताद्व्यतिरिक्त्ये In senses opposite to those of पुरस्ताद्) 1 West ward, in or from the west 2 Behind, from behind in the absence of 3 After, after wards 4 Last at last

हु or हून् *interj* = 1 What? How? Hoy? showing interrogation 2 Hum! showing doubt, conjecture, deliberation 3 Yes, showing consent 4 Ah! showing remembrance

यावत्तावच्च सावस्थेऽर्था मानेऽवधारणे ।

यावत् तावद् *adv* or *adv* 1 All, the whole as much as, as many as 2 As long or as far (c- is 3 As much as, relating to quantity 4 last then indeed

[सावस्थ ॥ The whole, entire, all मन ॥ measure (म) honour, arrogance]

मङ्गलानन्तरारम्भप्रश्नकार्त्तुध्वयो अथ ॥ ४२० ॥

अथो or अथ a conjunctive particle = 1

A particle showing an auspicious beginning 2 Then, afterwards and further

now 3 A particle showing the beginning or commencement, (here or now begins)

4 Showing question (?) if, supposing (अथकिम् = What else, yes) 5 Meaning the whole, entire (even)

(मङ्गल *adv* or a auspicious blessing, prayer)

नु वृच्छाया विकल्पे च पश्चात्सादृश्ययोरनु ।

नु particle = 1 Showing a question (?)

2 Either —or, which ?

अनु *pref* or *adv* = 1 After behind, following 2 Resembling, like &c

(पश्चात् *adv* सादृश्य *n* = Similarity, likeness)

प्रश्नावधारणानुजानुनयामत्रण ननु ॥ ४२१ ॥

ननु particle = 1 Showing question (Is it not that ?) 2 Surely indeed, why in

deed. 3 Showing permission, order (Well, do—). 4 Solicitation (please—). 5 Vocative particle used in addressing. (भुञ्जस् / permission, order.)

गृह्णामिमुद्यमपथमसहकार्यमायनस्यपि ।

असि particle = 1 implying contempt or censure (as in कोऽसि = some body, किमसि = something) 2 And, also, even, as well as. 3 Showing question (?). 4 Doubt, uncertainty. 5 Showing possibility (Is it possible that—?) (गृह्णामि /, संभावना / = possibility, also mistaking for; honour, thinking.)

इदं पथमप्येव नूनं तर्कैः परिनिश्चये ॥ ४९२ ॥

एवम् etc. or cony = 1 Like, similar, of this sort. 2 Thus, so

नूनम् etc = 1 Guess (I think, I believe)

2 Indeed, certainly, possibly.

तृतीयमर्थं मुने ज्ञानं किं प्रपञ्चयति सुगुण्यते ।

अथ न् etc. = 1 Silently, calmly. 2 Happily, contentedly.

किन् etc. = 1 Question (why, where-

पुनरप्रथमे भेदे तथा पक्षान्तरेऽपि च ।

पुनर *adv.* or *conj* = 1 Again, besides 2
In the opposite way, on the contrary }
But, nevertheless

स्याप्रबन्धे चिरातीते निरुदागामिके पुरा ॥ ४९४ ॥
पुरा *adv.* = 1 Before 2 Formerly, of old
2 Early, in the future (प्रबन्ध *m.* a narra-
tive, composition)

निषेधवाक्यालंकारजिज्ञासानुवृत्ते खलु ।
खलु *particle* = 1 A particle of prohibi-
tion (Do not) 2 An expletive to give
beauty to a sentence 3 Curiosity (I hope
&c). 4 An expression of endearment or
conciliation (निषेध *m.*, वाक्य *n* = A sent-
ence जिज्ञासा *f.* curiosity, inquisitiveness)

समीपोभयत दीर्घमाख्याभिमुखेऽभित ॥ ४९५ ॥
अभितुष *adv* = 1 Near 2 On both the
sides 3 Quickly 4 All around, entirely 5
In the presence of, before &c

(उभयतः *adv*, अभितुष *adv* = Facing to
wards, inclined to, towards)

नामप्राकाश्ययो प्रादुर्मिथोऽन्योन्यं रहस्यपि ।

प्रादुस् *prefix* - 1 Name, existence 2 Visible manifest

मिथस् *adv* = 1 Each other one another
2 In secret secretly

(अन्योन्य *adv* Each other)

तिरोऽन्तर्द्धा तियगर्थे हा विपादशुगतिषु ॥ ४९६ ॥

तिरस् *prefix* = 1 Invisible disappearing
2 Slanting crooked, &c

हा *interjection* = 1 Showing sadness, regret (Ah!) ~ Weeping bewailing ~ Misery distress (Alas) (अर्ति *f*)

अहहेत्यनुते खेद हि हताववधारणे ।

अहह *interj* = Showing (1) wonder astonishment (2) sorrow, distress

हि *particle* - 1 Since, because 2 In deed, surely

किल वृत्ते च समाख्ये नानाऽनेकोमवाथेया ॥ ४९७ ॥

किल *adv* = 1 It is related they say 2

Probably, perhaps. 3 (Indeed, be sure.)
 नाना *indeed*. = 1 Several, various. 2 Both.
 (उभय *adj.* = Both.)
 इति नानार्थवर्गः ।

यदृच्छा स्वैरिता शान्तिः दमयो दमयो दमः ।
 Accident, chance, following one's will.—
 यदृच्छा, स्वैरिता *f.*

Peace of mind, calmness.—शान्ति *f.*, दमय *m.*
 Self-control or restraint.—दमय, दम *m.*

समूहं नमभिष्याप्तिरानन्दनसमाजने ॥ ४९८ ॥

Pervading, omnipresence.—समूहं *n.* ;
 अभिष्याप्ति *f.*

Courtesy, civility in receiving or taking
 leave of a friend.—आनन्दन, समाजन *n.*

विधूतनं विधुतनं तर्पणं प्रीणनावनम् ।

Shaking, trembling.—विधूतन, विधुवन *n.*

Pleasing, gratifying.—तर्पण, प्रीणन, अवन *n.*

मेवनं सीवनं स्पृतिर्विदरः सुष्टनं मिदा ॥ ४९८ ॥ अ
 Sowing, stitching.—सेवन, मीवन *n.*, स्पृति *f.*

Splitting up brevlin, through - वि
म स्फटन ॥ भिदा /

अध्यायाय सप्रदायोऽयन प्राण च रक्षणम् ।

A doctrine | receipt worship &c |
received by tradition - आध्याय सप्रदाय ॥

Protection shelter - अवन प्राण रक्षण ॥

व्यधो वेधे पचा पाके प्रया रयासी स्नव सवे ॥४९॥

Piercing striking - व्यध, वेध ॥

Cooking, ripening - पचा / पाक ॥

Fame celebrity - प्रया रयाति /

Flowing out trickling - स्नव सवे

ओष झापश्च दहने प्रेरणक्षेपणे समे ।

Burning - आप, झाप ॥ दहन ॥

Throwing - प्रेरण क्षेपण ॥ [४९॥

एधा समृद्धी स्फुरणे स्फूर्ति स्यात् प्रमिती प्रमा ।

Growing thriving prospering - ॥

समृद्धि /

Tremble, throbbing, shaking - स्फु
न, स्फूर्ति /

Consciousness, perception, true know-
ledge - प्रमिति प्रमा /

(पृ १ A. to increase, to grow up.)

स्फातिवृद्धौ भ्रमिभ्रन्ति सृष्टिः पृक्तौ वरो वृत्तौ ।

Increase, growth.—स्फाति, वृद्धि f.

Whirling, turning round.—भ्रमि, भ्रान्ति f.

Sprinkling.—सृष्टि, पृक्ति f.

Enclosure.—वर m.; वृत्ति f.

उ कर्पोऽतिशये संधिः श्लेषे विषय आश्रये ॥ ४९९ ॥

Advance, excellence — उत्कर्ष, अतिशय m.

Joining, juncture.—संधि, श्लेष m.

Refuge, asylum.—विषय, आश्रय m.

विप्रलम्भो विप्रयोगोऽभ्युपपत्तिरनुग्रहः ।

Separation.—विप्रलम्भ, विप्रयोग m.

Favour, good will, kindness.—अभ्युपपत्ति f.,

अनुग्रह m.

निप्रहस्तद्विरुद्धः स्यादभियोगस्तत्रभिग्रहः ॥ ५०० ॥

Disfavour, punishment.—निग्रह m. = अनु-

ग्रहविरुद्धः ।

Challenging to fight, a charge, suit.—

अभियोग, अभिग्रह m.

[पृ २ (गृ १) १ P. A. to take, to seize;

with अनु to favour; with अग्र to tear off;

with नि to hold, to restrain with परि to embrace with प्रनि to accept to approve, to marry with वि to quarrel, to assault with सम् to collect]

आक्रोशनमभियुज्य सवनन वशक्रिया ।

Abusing cursing, calumny - आक्रोशन ॥
अभि(भी)पड्य ॥

Conjuring, charming enchanting by spells, drugs, &c - सवनन ॥ वशक्रिया ॥

प्राधार क्षरण श्रोता ग्लानिस्तु क्लमय क्लम ॥५००॥

Drooping oozing distilling sprinkling - प्राधार ॥ क्षरण ॥ श्रोत ॥

Languor, exhaustion - ग्लानि ॥ क्लमय, क्लम ॥

(क्षर १ P to ooze, to drop ग्ले १ P to be languid, weary or exhausted क्लम क्लमय or ग्लापद to afflict, to exhaust क्लम १, ४ P to be fatigued to be exhausted)

मादेः मदे तथोद्वेगोऽभमावुद्वेजनार्थकी ।

Joy, intoxication - माद मद ॥

Uneasiness, regret, agitation of the mind - उद्वेग उद्वेग ॥ उद्वेगन ॥

[वि० ७ P. to tremble, to fear; with उत् (also ६ A.) to tremble, to be agitated, troubled or distracted.]

परिणामो विकारो द्वे समे विकृतिविक्रिये ।

Change of form or state, effect.—परिणाम, विकार m.

Synonyms of the above, or change for the worse, disease.—विकृति, विक्रिया f.

अपहारस्तवपक्षयः समाहारः समुच्चयः ॥ ५३१ ॥

Taking away, stealing, robbing.—अपहार, अवचय m.

Collection, gathering.—समाहार, समुच्चय m.

विमर्दनं परिमलोऽथ संवाहनमर्दने ।

Rubbing, pounding.—विमर्दन m.; परिमल m.

Rubbing & kneading the body.—संवाहन,

मर्दन m.

(मृ० ९ P. to rub, to pound; with उप to trample on, to disrespect.)

निवृत्तिः स्याद्विप्रवृत्तिराकारस्त्विदं दृष्टमितम् ॥ ५३२ ॥

Injury, abuse, wickedness.—निवृत्ति, विप्रवृत्ति f. (or निवार, स्विकार m.)

Act is or gestures indicative of what passes in the mind - अकार इङ्ग ॥ १३३ गित ॥

अभिहारोऽभिग्रहण विहारस्तु परिक्रम ।

Robbing plundering अभिहार ॥ अभिग्रहण ॥

Walking for pleasure or exercise going to take a walk विहार, परिक्रम ।

हिंसाकर्माभिचार ह्याजागर्या जागरा द्वयो ॥ ५०१ ॥

Magic spells used for evil or malignant purposes - हिंसाकर्मन् ॥ आमचार ॥

Walking wakefulness vigilance - जागरा जागर ॥ जागरा ॥

सस्तव ह्यात्परिचय सनिधि सनिकर्षणम् ।

Acquaintance familiarity - सस्तव, परिचय

Nearness proximity approaching going near to - सनिधि ॥ सनिकर्षणम् ।

उपलम्भस्त्वनुभव समालम्भा विलपनम् ॥ ५०१ ॥

Knowledge experience - उपलम्भ अनुभव ॥

Anointing the body - समालम्भ ॥

विलपनम् ॥

यमे संयमसंयामावर्थस्थापगमे व्ययः ।

Control, check.—यम, संयम, संयाम *m.*

Expense, waste—व्यय *m.* = अर्थस्थापनम् .

(अपगम *m.* = loss, waste, going away.)

विघ्नोऽन्तराय प्रत्यूहो व्यासविस्तारविप्रहा ॥५०२॥

Obstac'le, impediment—विघ्न, अन्तराय,

प्रत्यूह *m.*

Extension, expanse.—व्यास, विस्तार, विप्रह *m.*

विधुरं तु प्रचिक्षेपेऽभिप्रायच्छन्द आशयः ।

Extreme separation. (as *adj* = Agitated, distressed).—विधुर *n.* & *adj* = प्रविभ्य *m.*

Object, purpose, intention.—अभिप्राय, छन्द, आशय *m.*

प्रस्ताव स्यादवसरः प्रश्रयप्रणयौ समौ ॥ ५०३ ॥

Occasion, opportunity, introduction.—

प्रस्ताव, अवसर *m.*

Affection, courtesy.—प्रश्रय, प्रणय *m.*

समावारम्भ उद्घातोऽथावेक्षा प्रतिजागरः ।

Beginning, commencement—आरम्भ, उद्घात *m.*

प्रतिजागर *m.*

Watching, attention.—अवेक्षा *f.*, प्रतिजागर *m.*

परिरम्भ परिष्वङ्ग सश्लेष उपगृहनम् ॥ ५०४ ॥

Embrace - परिरम्भ, परिष्वङ्ग सश्लेष *m*, उपगू
हन *n*

[स्वज (स्वज) 1 A to embrace, to adhere]

(श्लि 4 P to adhere to embrace with

आ or सम् to embrace with वि to separate)

प्रतिवध प्रतिष्टम्भ स्यासंवीक्षणमार्गणे ।

Opposition, impediment, obstacle op

posing - प्रतिवध प्रतिष्टम्भ *m*

Searching search inquiry - सर्वाक्ष्ण,

मार्गण *n*

(स्तम्भ 5 & 9 P to make firm, to stop, to

oppose with अव to bind, to resist with

परि & अव to surround)

संक्षेपणं समसनं सातिरतावमानयो ॥ ५०४ ॥ अ

Contraction, abridgment, mal in, short

or brief - संक्षेपण, समसन *n*

End conclusion, ending, concluding -

सानि *f*, अन्त *m* अवमान *n*

निवर्णन तु निष्यान् दशनालोकनक्षणम् ।

Seeing, looking at, gazing carefully.-
निर्वर्णन, निध्यान, दर्शन, आलोकन, ईक्षण n.

प्रत्याख्यानं निरसनं प्रत्यादेशो निराकृतिः ॥ ५०५ ॥

Rejection, denial, expelling, repudiating.- प्रत्याख्यान, निरसन n., प्रत्यादेश m.; निराकृति f.

प्रवाहस्तु प्रवृत्तिः स्यात्पाठस्तु स्यात्प्रिपाठवत् ।

Continuous flow, current, tendency.-
प्रवाह m.; प्रवृत्ति f.

Studying, learning, reading, study, recital.- पाठ, निपाठ m. (निपठन, पठन n.)

स्याद्द्वयस्यामो विपर्यासो व्यन्यश्च विपर्यये ॥

Opposition, reverse, perversion.- व्यन्यास, विपर्यास, व्यन्य, विपर्यय m.

पर्ययोऽतिक्रमस्तस्मिन्नतिपात उपात्ययः ॥ ५०६ ॥

Transgression, violation.- पर्यय, अतिक्रम, अतिपात, उपात्यय m.

भारव्यवहृतिविरमय उपरामेऽपान्निषां तु निष्ठेयः ।

निष्ठेयुतिर्निर्णीयनमय सङ्गः संगमो मेलः ॥ ५०७ ॥

Stop, cessation, rest.- भारणि, अवरणि, निगनि f.; उपराम m.

अपिपिलेखा *f*. An ant.

फन्था *f*. A patched cloth.

होरा *f*. An hour.

रोमन्थ *m*. Chewing, rumination.

उद्गाथ *m*. A portion of Samaveda.

बुद्बुद *m*. Bubble.

फेन *m*. Foam, froth.

सीमन्त *m*. Separation of the hair on the forehead so as to leave a clear line between.

रमस *m*. Joy, passion, rage, speed.

मन *m*. A wrestler.

गोल *m*. A globe, sphere.

मित्र *m*. An attendant on a courtesan; a paramour, voluptuary.

धुर *m*. A razor.

धूर *m*. A flood.

वेराह *m*. A sprite, goblin.

मृग *m*. A stick, club.

मृग *m*. A ball, lump.

पर *n*. A cage.

Spitting ejecting (from the mouth
 &c) vomiting - निष्ठव m । निष्ठयूनि f
 निष्ठिवन ।

Meeting union company मङ्ग सङ्ग,
 मेल m (मेला f)

[शिव (शीव) 4 P to spit with नि t) give
 out to spit out to eject to throw out]

(मिल 6 P to meet, to assemble)

भिक्षार्थास्तु स्त्रिया टीका सारिका च पिपीलिका ।

कन्धा हाराऽथ पुंस्येव रोमन्थोद्गीथबुद्धिः ॥१०७॥ अ

केनमीमन्तरभसा मह्यगोलमिश्रपुरा ।

पूरवेताल्लगुडपिण्डा अथ नपुंसक ॥ ५०७ ॥ आ

पञ्जर योजन मर्म गद्यपद्ये कृतौ कव ।

अस्त्री शेषं शीतु मुण्डं द्वयोर्यष्टिर्विराजक ॥

गणद्वयोऽथ न ना मैत्री मैत्र्यर्माचित्यर्माचिती ॥५०७॥ इ

अथ ग्राहण्यवाङ्मये वृन्दे स्याता द्वितन्मनाम् ।

खलाना खलिनी खल्याप्यथ मानुष्यकं नृणाम् ॥ ५०७ ॥ ई

गणिकानां तु गणिक्यं गार्भिणं यौवर्तं गणे ।

महायता ग्रामता च जनना च पृथक् पृथक् ॥ ५०७ ॥ उ

टीका f Commentary

सारिका f A kind of bird

योधन A league

मर्मन् n A vital part

गद्य n Prose

पद्य n Poetry verse

(कृति f composition कवि a poet)

शेष १२ n The rest residue remainder

१) The lord of serpents (अर्घ्य also)

Remaining

शायु १ n Wine

मुष्ट १ He d

यष्ट ११ f A stick staff

वराटक ११ वराटिका f A shell

गण्डुष १, गण्डुषा f A mouthful a mouth
ful of water to rinse the mouth with

मैत्रा f मैत्र n Friend hip, friendly
actions

औचत्य n औचित्य f propriety fitness

ब्राह्मण्य वाडय n An assembly or crowd
of Brahmins

तन्निता सत्या f—Do—Do—of wicked

मानुष्यक n humanity, men

गणिक्य n An assembly of courtezans or harlots

गर्भिण n —Do—of pregnant women

यौवस n —Do—of young women

सहायता f —Do—of friends or allies

ग्रामता f —Do—of villages

जनता f —Do—of people the public

इति सकीर्णवर्ग ।

चिराय चिरात्राय-चिरस्यात्ताश्चिरार्थका ।

For a long time long—चिराय, चिरात्राय,
चिरस्य, &c = चिरम् adi

मुहु पुन पुन शब्ददमीक्षणमसदृशमा ॥ ५०८ ॥

Often and often, frequently, every
now and then ~ मुहु पुन पुनर, शब्द, अमीक्षणम्,
असदृशम् adi

सद्यः शटित्यभसाऽद्याय द्यामद्भु सपदि द्युते ।

Immediately, at once, soon — सद्यः, शटिति,
अभसा, अद्याय, द्याम्, मद्यु सपदि द्युम् adi

बलवत्पु किमुन स्वयनीय च निर्भरे ॥ ५०९ ॥

Exceedingly, strongly very much excessively - बलवत् सधु कि०त म आत, अनाव निर्भरम् *adv*

पृथग्विनाऽस्तरेणर्ते पुरस्तात् पुरत पुर ।

Except without omitting - पृथक्, विना अतरेण क्त *prep*

Before in front पुरस्तात्, पुरतस, पुरत *adv*
यत्तद्यतन्ततो हेतौ व्यर्थके तु वृथा मुधा ॥ ५१० ॥

Since because, so therefore = यत् नत्, यतस ततस *adv*

In vain uselessly - व्यभम् वृथा मुधा *adv*
कदाचिन्नातु सार्धं तु सार्कं सत्रा सम सह ।

Perhaps possibly - कदाचिन् जात *adv*

With, together with - साधम्, सार्कम्, सत्रा समम्, सह *prep*

आहो उताहो किमुत विकल्पे कि किमुत वा ॥ ५११ ॥

Or either or whether or - आहा उताहो, किमुत, किम्, किमु उन, वा *adv*

(विकल्प in option also alternative hesitation, doubt)

तु हि च स्म ह वै पादपूरणे पूजने स्वति ।

Expletives.—तु, हि, च, स्म, ह, वै.

A high degree of, excellent, revered.—

सु, अति *prefixes*.

(पाद *m.* a verse, line, quarter of a stanza, पूरण *n.* filling up, supplying.)

दिवहृत्नित्य दोषा च नक्तं च रजनाविति ॥ ५१२ ॥

By day, in day time.—दिवा *adv.* = अहि.

In the night, by night.—दोषा, नक्तम् *adv.*

= रजनौ.

तिर्यग्गर्थे साचि तिरोऽप्यथ संबोधनार्थकाः ।

स्युरङ्ग रे ओ हे चाथ समया निकषा हिरक् ॥ ५१३ ॥

Crooked, bent, slanting.—साचि, तिरस् *adv.*

[तिर्यक् *adj.* = 1 Crooked, bent. 2 (*m.*)

An Animal brute.]

Vocative particles (O, Oh).—अङ्ग, रे, भोस्, हे *interj.*

(संबोधन *n.* calling, addressing, the Vocative case.)

Near, in the neighbourhood, close to—समया, निकषा, हिरक् *adv.*

किञ्चिद्विषयमनागच्छे प्रेत्यामुत्र भवान्तरे ।

In the midst of, amidst, between.—अन्तरे,
अन्तरा, अन्तरेण = मध्ये.

{ मध्य *m. n.* = The middle. }

Forcibly, by violence.—प्रसह्य or (प्रसभम्),
दृढात् *adv.*

युक्ते द्वे सांप्रतं स्थाने ओमेवं परमं मते ॥ ५१६ ॥

Properly, rightly, it is proper, just.—
सांप्रतम्, स्थाने = युक्तम्.

Well, very well.—ओम्, एवम्, परमम् = समम्.

[मत *adv.* = Admitted, consented (*n.*)
Opinion, doctrine.]

समन्ततस्तु परितः सर्वतो दिश्वगित्यपि ।

All around, everywhere, throughout.—
समन्ततस्, परितस्, सर्वतस्, दिश्वक् *adv.*

अकामानुमती काममसूयोपगमेऽस्तु च ॥ ५१७ ॥

Granted that, well, let it be.—कामम् = अका-
मानुमती.

(अकाम *adv.*, unwilling, अनुमति *f.* con-
sent.)

Never mind (said with jealousy or
anger).—अस्तु = असूयोपगमे ।

(उपगम *n* feeling approach, obtaining)

ननु च स्याद्विरोधोर्त्तं कचिकामप्रवेदने ।

But (when objecting to a statement or argument) - ननु = विरोधाक्तौ

May it be so I hope - कचित् = कामप्रवेदन

(प्रवेदन *n*. announcing)

अभावे नह्य नो नापि मास्म माऽल् च वारणे ॥५१॥

No not, never, non-, &c - नहि, अ-, नो, न particles

(अभाव *m* absence, non existence)

Don't, spare (prohibitive) - मास्म, मा, अल् particles

(वारण *n* preventing, prohibiting, warding off)

यथायथ यथास्वं च तत्त्व अद्वा अज्ञसा द्वयम् ।

In proper order, regularly, according to rank &c - यथायथम्, यथास्वं *adv*

Truly, really, in fact - अद्वा, अज्ञसा *adv*

(तत्त्व *n* = Truth principle)

मृषा मिथ्या च वितथे यथार्थे नु यथातथम् ॥५२॥

False, untrue, wrong - मृषा मिथ्या *adv*

Truly, right proper - यथातथम् यथार्थम् *adv*
 स्युरेव तु पुनर्वि धेत्यवधारणवाचका ।

Certainly, indeed, no doubt - एवम्, त,
 पुनर, वै, वा *particles*

१ प्रागतीतार्थक नूनमग्र्य निश्चये द्वयम् ॥ ५२० ॥

Before, ago - प्राक् *adv*

Necessarily, certainly, of course - नूनम्
 अवश्यम् *adv*

अल्पे नीचैर्महद्युच्चै प्र यो भूम्यद्रुते शनै ।

Lowly, humbly low, humble - नीचै *adv*

Largely, greatly, loudly, large, great,
 loud - उच्चै *adv*

Greatly, mostly - प्राय *adv* (also प्रायश्च ,
 प्रायण)

(भूमन् *m* = Many, much *majority*)

Slowly, lazily - शनै *adv*

सना नित्ये बहिर्वाद्ये स्मातीतिऽस्तमदर्शन ॥ ५२१ ॥

Eternal, constant - सना *adv*

Outside, externally - बहिस् *adv*

(बाह्य *adj* outside, external, foreigner
 also)

Showing past tense - स्म

Invisible, set (p. p.) - अस्तम् *adv.*

पुनरर्थेङ्मानुनये त्वय्यथ स्वयमात्मना ।

Again, much less or more - अङ्ग = पुनरर्थे.

O my dear, &c (a term of endearment and reconciliation) - अयि = अनुनयवचने.

(अनुनय *m.* conciliation, courtesy.)

One's self, in person, personally - स्वयम् *adv.* = आत्मना.

उषा निशान्ते सायं तु साये प्रातः प्रगे तथा ॥५२२॥

In the dawn, early in the morning.-

उषा = निशान्ते.

In the night or evening - सायेम् = साये.

In the morning - प्रातर्, प्रगे *adv.*

अद्याग्राह्ययथ पूर्वेष्वह्न्यादौ पूर्वोत्तरापरात् ।

तथाऽधरान्यान्यतरेतरात् पूर्वेष्वराद्य ॥ ५२३॥

Today - अद्य = अग्राह्ये.

Yesterday, on a former day - पूर्वेषु .

On a subsequent day.- उत्तरेषु.

Next day, tomorrow.- अपरेषु.

A future day, 'day' after tomorrow.-
अपरेद्युः.

Next day, another day.- अन्येद्युः.

Either of two days.- अन्यनरेद्युः.

Another or different day.- इतरेद्युः.

उभयद्युश्चोभयेद्युः परे त्याहि परेद्यवि ।

On both days.- उभयद्यु, or उभयेद्युः *adv.*

The next day, tomorrow.- परेद्यवि *adv.* = परेडाहि.

ह्यो गतेज्जागतेजहि श्वः परस्वस्तु परेजहनि ॥ ५२४ ॥

Yesterday.- ह्यस् *adv.* = गतेजहि.

Tomorrow.- श्वस् = अजागतेजहि.

Day after tomorrow.- परस्वस् *adv.*

(यत् *adj.* gone, past, departed. आगत *adj.* arrived, returned.) ~ ~ ~

तदा तदानीं युगपदेकदा सर्वदा सदा ।

Then, at that time.- तदा, तदानीम् *adv.*

At once, at the same time.- युगपद्, एवम् *adv.*

Always, at all times.- सर्वदा, सदा *adv.*

एतर्हि संप्रतीदानीमधुना मांयतं यथा ॥

Now just now, at this time - एतर्हि, संप्रति,
इत्यानाम् अधुना संप्रतिम् *adv*

परत्परार्यपमोऽब्द पूर्व पूर्वतरे यति ॥ ५२५ ॥

Last year - परत *adv* = पूर्वोऽब्द

In the year preceding the last - परारि
adv = पूर्वतरेऽब्द

In the current year - ऐषमम् *adv* = यत्थब्द ।

इत्यव्ययवर्गः ।

संस्कृतशब्दानुक्रमणिका.

(The figures refer to the number
of the Slokas).

अ	५१८	अक्षण्ड	३९०
अश	३२५	अखिल	३८९
अंशु	४९	अग	४२३
अंशुक	२२९	अगद	२०१
अनुमालिन्	४७	अगम	१४६
अंस	२३०	अगेत्य	४५
अंसल	१९९	अगाध	११५
अहस्	५८	अगार	१३२
अकाम	५१७	अग्नि	१
अक्ष	१५५	अग्निकण	२२
अक्षत	३१३	अग्निभू	१८
अक्षदेविन्, अक्षधूतं	३५४	अग्र	१४८, ३८४, ४६७
अक्षर	४६६	अग्रज	१९९
अक्षवती	३५४	अग्रजन्मन्	२३८
अक्षान्ति	९३	अग्रमास	२०५
अक्षि	२१६	अग्र्य	१९९
अक्षिण	३७६	अग्रैर	२८१

अघ	५८	अज	३२१, ४२८
अङ्क	४३, ८२०	अनगर	१०४
अङ्कुर	१४४	अजस्र	३०
अङ्कुरा	२७१	अनिन	२५२
अङ्ग २०५अ ५१३, ५२२		अनिर	१३६
अङ्गन	१३६	अजिह्वा	३९५
अङ्गद	२२५	अजिह्वाग	२८६
अङ्गना	१७	अश	३७८
अङ्गसंस्क्रिया	२३१	अशान	६८
अङ्गार	१२	अज, व्यज	४०२
अङ्गारक	४६	अजलि	२१२
अङ्गारशकटी	३१२	अजसा	५०९, ५१९
अङ्गीकार	६७	अट, पय	१६२
अङ्गावृत्त	४१६	अटवी	१४३
अङ्गुली	२११	अट्ट	४४९
अङ्गुलीयक	२२५	अणु	३८७
अङ्गुष्ठ	२११	अण्ड	१७२
अङ्गि	२०७	अण्डज	१७१, ३८०
अचल	१३९	अत	१४०
अचछ	११४	अतर्कित	५१४
अच्युत	९ अ	अतरस्पश	११५

अति	४८७, ५१२	अद्रि	१३९
अतिक्रम	५०६	अधम	३८२
अतिथि	२४६	अधमर्ण	३०५
अतिपात	२४९, ५०६	अधर	२१४, ४७०
अतिमान	३०	अधरेद्युस्	५२३
अतिमुक्त	१५४	अधम्, अधस्तात्	४७०
अतिरिक्त	३९६	अधिक	४६७
अतिबल	३०	अधिकार	२६८
अतिशय	३०, ४९९	अधिकृत	२५६
अतीत	४३८	अधिशिप्त	३७५
अतीव	५०९	अधिन्यास	१४३
अतीन्द्रिय	४००	अधिप, अधिभू	३६१
अन्यन्तकोपन	३७१	अधिवासन	२३३
अत्यव	२९८, ४५३	अधीन	३६३
अत्यर्थ	३०	अधीश्वर	२५५
अत्याहित	४३७	अधीर	३६९
अद्	४१८	अधुना	५२५
अदिति	५	अधृष्ट	३६९
अक्षा	५१९	अधोक्षज	९३
अश्रुत	८९, ९१	अधोमुखन	१०२
अघ	५२३	अघ्यश्च	

अध्यवसाय	९७	अनादर	९३ अ
अध्यापक	२४०	अनामय	२०१
अध्याय	४२४	अनारत	२९
अध्याहार	६५	अनिल	२४
अध्वग अध्वनीन	२६२	अनिश	२९
अध्वन	१२८	अनाक	२८३, २९२
अध्वन्य	२६२	अनीकस्थ	२५७
अध्वर	२४०	अनु	४९१
अन	६२	अनुक	३६७
अनङ्ग	१०	अनुकम्पा	९०
अन त	३२ १०४	अनुक्रम	२४८
अनच्छु	११४	अनुकोश	९०
अनङ्गुह	३१८	अनुग	४००
अनन्यज मन, अनन्यज	११	अनुग्रह	५००
अनन्यवृत्ति	४००	अनुचर	२८१
अनल	२१	अनुन	१९८
अनवधानता	९७	अनुजादिन	२५७
अनवरत	३०	अनुज्ञा	४९१
अनस	२७९	अनुनाप	९४
अनासप	४१६	अनुत्तम	३८४
अनात्नू	४७०	अनुत्तर	४६९

अनुनय	५२२	अन्तःपुर	१३५
अनुपद	४००	अन्तर	४६८
अनुभव	५०१ इ	अन्तरा	५१५
अनुभाव	४७७	अन्नरात्मन्	४६८
अनुमति	५१७	अन्तराय	५०२
अनुयोग	७९	अन्तराल	३५
अनुरोध	२५९	अन्तरिक्ष	३२
अनुत्प्रेषण	२३० अ	अनुरीप	११२
अनुवर्तन	२५९	अन्तरे	५१५
अनुशय	४५३	अन्तरेण	५१०, ५१६
अनुष्ण	३४०	अन्तर्गत	४०४
अनून	३९०	अन्तर्धि	४६८
अनूरु	४	अन्तमनस	३५९
अनूजु	३७७	अन्तर्वत्नी	१८६
अनेहस्	५२	अन्तिक	३९१
अनोक्कइ	१४६	अन्तिका	३११
अञ्ज, उदञ्ज	४००	अन्तेवासिन्	२४०
अञ्जित	४०९अ	अन्त्य	४०१
अन्त	२९९, ४०१, ४३०, [५०४अ	अन्त्र	२०४
अन्तक	२३अ	अन्दुक	२७१
		अन्ध	२००

अपि	४९२	अभिग्रह	५००
अपिधान	४०	अभिग्रहण	५०१ आ
अपूप	३१४	अभिघातिन्	२५८
अपक्षा	४३७	अभिचार	५०१ आ
अप्पति	२४	अभिजन	२३६
अप्रगुण	३९५	अभिनात	४३७ अ
अप्रत्यक्ष	४००	अभिज्ञ	३५७
अप्रधान	३८८	अभितस्तु	३९१
अप्सरस्तु	६	अभिधान	७८
अफल	१४६	अभिधेय	४३९
अवला	१७८	अभिनय	८९
अवाध	३७४ अ	अभिनव	३९९
अञ्ज	४१, १२३	अभिनवोद्भिद्	१४४
अञ्जयोनि	९	अभिप्राय	४४०, ५०३
अञ्जिनीपति	४७ अ	अभिभूत	३७५
अङ्ग	५७, ४५८	अभिमान	९३
अङ्घ्रि	१०८	अभिमुख	४९५
अवहाण्य	८९	अभियोग	५००
अभाषण	२४८	अभिलाप	९६
अभाव	५१८	अभिरापुङ्गव	३६५
अभिरुचि	४३, ४१७	अभिरादन	२४२ आ

अम्भम्	१०९	अरोक	३९२
अम्भाज, अम्भोरुद्ध	१२३	अर्क	४६४, ४२०३
अम्भय	११०	अर्गल	१३७
अम्बल	६९	अर्घ	४२६
अम्बिलरा	१५६४	अर्घ्य	२४५
अयन	५१ आ, १२८	अर्च	४११
अयम्	३३०	अर्चा	२४७, ३४९
अयि	५२२	अर्चित	४११
अयोध	३१०	अर्चिस, अर्चिष्मत्	२२
अयोधन	४२९	अर्जुन	७१, १५६
अर	२८	अर्गव	१०८
अरर	१३७	अर्गम्	१०९
अरण्य	१४३	अर्ति	४९६
अरविन्द	१२२	अर्थ (अर्थ प्र-मम्)	४०९
अराति	२५८	अथ	२५४, ३२६, ४३९
अराल	३९४	अर्थना	२४५
अरि	२५७	अर्थप्रयोग	३०४
अरिष	११३ अ	अर्थनाम्न	७७
अरु	४८, ७३	अर्थिन	२५७, ३६२, ३७९
अरुद	४०३	अर्थि	४०९
अरुम्	२०१ अ	अर्थ	४२

अधराध	८५अ	अव	४१४
अप	३२४	अवकर	१३८
अभङ्ग	१७३	अवकृष्ट	३७३
अय	३०२	अवकाश	४६८
अवन	२७२	अवकाशान	१४६
अह	४११	अवत्रय	३२२
अहगा	२४७	अवागित	४१४
आहत	४११	अवगण	४१६
अन्य	२१९	अवगाह	२३०अ
अलक्त	२३१	अवग्रह अवग्राह	३८
अलवार, अलक्रिया	०२३	अवशा	९३अ
अलुवर	३१२अ	अवशात	४१४
अलम्	४९४, ५१८	अवतैस	४८१
अलर्क	३४३	अवदंग	३५२
अलम	३४०	अवदात	७१
अलात	३१२	अवदारण	३०७
अलाव	१५६ उ	अवर्णण	४०७
अलि अल्लि	१६८	अवच	३८२
अलाव	४२० आ	अवधारण	४६३
अल्प	३८७	अवधि	४१८
अपसरस्	११८	अवन	४९८ अ, ४९८ आ

अवनत	३९४	अवमान	७०४अ
अवनि	१२५	अवस्था	६१अ
अवम	३८२	अवहलन	९३ अ
अवमन	४१४	अवाच्	३६१
अवमर्द	२९४	अवाग्र	३९४
अवमानना	९३अ	अवाची	३४
अवमानित	४१४	अवाप्ति	४४८
अवयव	२०५ अ	अवासम	३७३
अवरज	१९८	आवत	४१४
अवरति	५०७	अविद्या	६८
अवरवर्ण	३३२	अविनीत	३६६
अवरोध	१३५	अविरत, अविलम्बित	२९
अवलक्ष	७१	अवेशा	५०४
अवलम्ब	२१०	अव्यक्तराग	७३
अवलेप	९२	अव्यवाहित	३९२
अववाद	२६५	अग्न	४१८
अवदयम	५२०	अशनाया	- ३१६
अवदयाय	४४	अशनावित	३६४
अवगम्भ	९२	अगनि	२०
अवमर	४५४, ५०३	अशित	४१८
अवमित	४०९अ, ४१६	अशेष	३८९

अशोक	१५६ इ	असि	२८७
अश्मगर्भ	३०७	असित	७२
अश्मदारण	४२२	अभिधेनुका, असिपुत्री	२८९
अश्मन	१३९	असु, असुधारण	३०१
अश्रान्त	२९	असुर	७
अश्रु	११७	असूक्ष्ण	९३अ
अश्ल	८३	अमूया	९३
अश्व	२७३	असृग्धरा	२०३ अ
अश्वत्थ	१५६ अ	असृज	२०४ अ
अश्वमुख	२७	अस्त	४०५
अथा	२७३	अस्तम्	५२१
अश्वाराह	२७७	अस्तु	५१७
आश्वनीसुत	१९ इ	अत्र	२८४
अष्टमूर्ति	१५	अस्त्रिन	२८०
अष्टापद	३३०, ३५५	अस्थि	२०५
अम (अपास, न्यम, उप		अस्र	२०४ २१७
न्यस व्यम, निरस)	४०५	अम्बु	२१७
अमृत	५०८	अहमहमिका	२९१ (अ)
अमनी	१८३	अह्यु	३८०
अममाक्षकारिन	३६४	अह्वार	९३
असार	३८३	अह्वारिन	३८०

अहन्	५२	आकुल	३९५
अहपूर्वका	२९१	आकृति	४५८
अहमति	६८	आकीर्ण	४०३
अहमुरा	५३	आकीड	१४४
अहद	४९७	आकाशन	५०० अ
अहाय	१३८	आक्षेप	८१
अहि	१०४	आखण्डल	१९
अहित	२५८	आखु	१६१
अहितुण्डक	१०६	आखुमुञ्ज	१६०
अहिमुन्	४२८	आरोप	३४४
अहा	५१४	आख्या	७१
अहाय	५०९	आख्यात	४१५
		आख्यायिका	७६
आ, आ	४८५	आगत	५२४
आकम्पित	४०४	आगन्तु	२४६
आकर	१४२	आगम	४३९
आकल्प	२२२	आगम	२६६
आकार	४१८, ५०१ अ	आगू	६७
आवारणा	७८	आचमन	२४८
आकाश	३३	आचार	४५१
आकाशगङ्गा	२०	आच्छाद	४०

आच्छेदत	३४४	आदर्श	२३५
आजि	२९३	आदान	४८४
आजाव	३०३	आदि	४०१
आज्ञा	२६६	आदिभारण	६१
आज्य	३१४	आदितेय	५
आढम्बर	४६१	आहृत	४३८
आकृष्य	३६०	आदित्य	६ अ, ४७ अ
आततायिन्	३७६	आघ	४०१
आतप	५०	आधार	११७ ४४०
आतडक	४२० आ	आधि	९६
आतपत्र	२३६	आधत	४८४
आतापिन्	१६५	आधीरण	२७६
आतिथय आतिथ्य	२४५	आध्यान	९७
आतुर	२०३	आनव	८८
आताप	८८	आनकमुन्दुभि	९६
आत्तगर्ध	३७५	आनन	३९३
आमन	१८७	आनन	२१३
आमन ६१अ, ४४४अ	४७८	आनन्द	५९
आत्मभू	८ ११	आनन्दन	४९८
आत्मभरि	३६५	आनाय	४७४
आत्मीय	४६८	आनुपूर्वी	२४८

आन्वीक्षिकी	७७	आमन्यण	४८८
आप्, प्रत्यवाप्, पर्याप्,		आमय	२०१अ
प्राप्, व्याप्, समाप्,		आमलकी	१५६ ऊ
परिमणाप्, अनुप्राप्	४०५	आमिष	२०४अ, ४८०
आशमा	११९	आमुक्त	२०९
आशग	१३१	आमोद	७०
आपत्प्राप्त	३७४अ	आम्नाय	७६, ४९८आ
आपद्	२८३	आम्र	१५३
आपन्न	३७४अ	आयत	४०६अ
आपन्नमखा	१८६	आयत्त	३६३
आपान	३५३	आयाम	२२९
आर्षट	२३३	आयुष	२८६
आपीन	३१९	आयुष्मन्	३५८
आम	२६०	आयुम्	३०२
आश्रव	२३० अ	आयुट	३३१
आप्य	११०	आराणि	५०७
आभरण	२०३	आरम्भ	५०४
आभारण	८१	आरात्र	४८६
आभार	३१७	आराधन	४४८
आभे ग	२३६	आशन	१४६
आम	४०५	आशम्य	२०१

उपास)	४११	इङ्गित	५०१ अ, ४५८
आमक्त	३६२	इङ्गुदी	१५६ आ
आसन	२३५, २६२	इच्छा	९६
आसन्न	३९१	इडा	४३१
आसव	३५२	इतर	३३९, ४०३
आसादित	४१३	इतरेषुम्	५२३
आसार	३९	इति	४८९
आस्य	२१३	इतिहाम	७६
आहत	४०५	इत्थम्	४९२
आहव	२९२	इत्थरी	१८३
आहार	३१६	इदानीम्	५२५
आहो	५११	इध्म	१४९
आहोपुरुषिका	२९१	इन	४७अ, ४४४
आह्वय	७७	इन्दिरा	१२
आहा, आहान	७८	इन्दीवर	१२१
<hr/>		इन्दु	४०
इ (अति-इ, अधि-इ,		इन्द्र	१९
अव-इ, उत्-इ, उप-		इन्द्राणी	१९अ
इ, प्रति-इ)	३६०	इन्द्रायुध	३८
इङ्गु	१५६ उ	इन्द्रारि	७
इङ्ग (प्रिङ्गु)	४०४	इन्द्रावरज	९ अ
इङ्गा	५०१ अ		

इन्द्रिय	६८ अ २०३, ४३६	इक्षण	२१६, ५०५
इन्ध	१४९	ईड इन्ति	४१७
इधन	१४९	ईर् (प्रर, उर्दीर्)	४०५
इन्द्रियाय	६८अ	ईरेत	४०५
इभ	२६९	ईळित	४१७
इभ्य	३६०	ईश	३६०
इयत्ता	४३३	ईश, इशान	१३
इला	४३१	ईशितृ	३६०
इव	४९२	ईश्वर	१३, ३६०
इष (इच्छ) अभीष	३८२	इश्वरी	१६
इष (अन्विष प्रय Can)	४१३	ईपत	५१४
इषु इषुषि	२८६	इषपाण्डु	७३
इष्ट	२४२ आ, ३१७	इर्षा	९३
इष्टगध	७०	ईहा	९६
इष्टि	४२९ अ	ईहामृग	१५९
इन्द्रास	२८५		
		उक्त	४१५
		उक्ति	७५
ईभ (अभीष, अपेभ, अवेभ प्रत्ययेभ सम्भ, उभ्य परीभ, प्रताभ, समीभ)	३५७	उभन्	३१८
		उत्ता	३१२ अ
		उग्र	९१ अ
		उद्यावच	४०६ अ

ઉચ્ચ	૩૯૩	ઉત્તમા	૨૮૦
ઉચ્ચૈર્મ્	૫૨૧	ઉત્તમાડગ	૨૧૮
ઉચ્ચૈઃશ્રવમ્	૧૯૭	ઉત્તર	૭૯,૪૬૯
ઉચ્ચૈર્મ્, ઉચ્ચૈર્મ્	૧૪૭	ઉત્તરા	૩૫
ઉચ્ચૈર્મ્	૩૯૩	ઉત્તરીય	૨૩૦૫
ઉચ્ચૈર્મ્	૨૯૭	ઉત્તરેષુમ	૫૨૩
ઉચ્ચૈર્મ્	૪૧૫	ઉત્તાન	૧૧૪
ઉચ્ચૈર્મ્	૧૩૩	ઉત્તાનશય	૧૯૬૫
ઉચ્ચૈર્મ્	૪૫	ઉત્થાન	૪૪૪૩
ઉચ્ચૈર્મ્	૧૧૩	ઉત્પત્તિ	૧૬૨
ઉચ્ચૈર્મ્	૪૧૦,૪૮૭,૫૧૧	ઉત્પલ	૧૨૧
ઉચ્ચૈર્મ્	૫૧૧	ઉત્પાન	૨૯૩,૪૩૫૫
ઉચ્ચૈર્મ્	૩૫૯	ઉત્ત	૧૪૧
ઉચ્ચૈર્મ્	૩૬૬	ઉત્તરગ	૪૨૦
ઉચ્ચૈર્મ્	૯૭	ઉત્તરજન	૨૪૩
ઉચ્ચૈર્મ્	૧૮૩	ઉત્તર	૧૦૧
ઉચ્ચૈર્મ્	૧૭૬	ઉત્તરદન	૨૩૧
ઉચ્ચૈર્મ્	૪૯૯	ઉત્તરદ	૯૭
ઉચ્ચૈર્મ્	૧૭,૪૨૩	ઉત્તરક	૩૬૨
ઉચ્ચૈર્મ્	૪૮૧	ઉત્તર	૪૧૫
ઉચ્ચૈર્મ્	૩૮૪	ઉત્તર	૧૪૭
ઉચ્ચૈર્મ્	૩૦૫	ઉત્તર	૧૧૦

उद्यम	३९३	उद्धार	३०४
उदाधि	१०८	उद्धृत	४०८
उदन्त	७७	उद्भव	६२
उदन्वत्	१०८	उद्भिज्ज उद्भिद	
उदपान	११९	उद्भिद	३८०
उदर	२०८	उदभ्रम	५०१
उदर्क	२६८	उद्यत	४०७
उद्धार	३५८, ४७०	उद्यान	१४४
उदाहार	७९	उद्युक्त	३६२
उदित	४१५	उद्गर्तन	२३१
उद्दीची	३५	उद्गासन	२९७
उद्गाध्य	४६९	उद्गाह	२५३
उद्गुम्बर	१५८ अ	उद्गान्त	४०९
उद्गुल्ल	३१०	उद्ग्रेग उद्ग्रेजन	५०१
उद्गत	४०९	उद्गुल	१६१
उद्गमनीय	२२८	उद्गत, उद्गतामत	३९३
उद्गाढ	३०	उद्गोदणु	३६६
उद्गीय	५०७ अ	उद्गमनस्	३५९
उद्गूर्ण	४०७	उद्गमाय	२९८, ३६५
उद्गाटन	३४६	उद्गमाद	९४
उद्गात	५०४	उद्गमालित	१४६
उद्गव	१०१	उद्गवण्ठ	३९१

उपाम	५१७	उपराग	५६
उपगहन	५०४	उपराम	५०७
उपग्रह	३०१	उपरि	४६९
उपग्राह्य	२६७	उपल	१३९
उपचरित	४११	उपलम्भ	५०१६
उपचित	४०६	उपलब्धि	६४,४७८अ
उपजाप	२६३	उपवन	१४४
उपनाप	२०१अ	उपवर्जन	१२७
उपन्यक्ता	१४३	उपवाम	२५०
उपश	२६७	उपवात	२५२
उपधा	२६३	उपमर्ग	२९३
उपधान	२३४	उपसर्जन	३८८
उपनिधि	३२४	उपमूर्यक	४८
उपन्यास	७९	उपस्कर	३१२आ
उपपत्ति	१९४	उपस्पर्श	२४८
उपवर्ह	२३४	उपहार	२६७
उपमा	३४९,३५१	उपहर	४६६
उपमातृ	४६२	उप†	२६४
उपमान	३६९	उपान्यय	२६९,५०६
उपयम, उपयाम	२५३	उपादान	४८०
उपरत्न	३७६	उपानष्ट	३४७
उपरथा	२६८	उपाय	४५६

उपायन	२६७	उलूखल	३१०
उपालम्भ	८०	उल्का	२३
उपास्य	२८६	उस्मुक	३१२
उपासना	२४७	उज्जोच	२३०
उपासित	४११	उलाल	१११
उपाहित	४०८	उन्नग	४०२
उपद्र	९ अ	उगनम	४६ अ
उपाद्वात	७९	उवस	५३
उभय	४९७	उपा	५२२
उभयत	४९५	उपिन	४०९
उभयद्युम उभयेद्युस्	५२४	उष्ट	३२०
उमा, उमाप ते	१६	उष्ण	५७ ३४०
उरग	१०९	उगगरश्मि	४७
उरण उरञ्ज	३३१	उष्णीष	४८०
उरशकृत	४१६	उष्णापगम	५७
उरस्	२०९	उष्मन्	४४९
उरस्य	१८८	उस्र	४९
उरु	३८५	उम्वा	३१९
उराज	२०८		
उर्वशी	१९ ३	ऊन	४१०
उर्वगा	१२५	ऊधत	३१९
उन्मूक	१६२	ऊरव्य	३०२

करीकृत	४१६	कने	— ५१०
ऊरु	२०७	कणम	८६अ, ३१८, ३८५
ऊरुन	३०२	एक	४०२, ४२०आ
ऊरु, ऊरुस्वन, ऊरुस्विन्] —	७८३	एकक	४०२
ऊर्गनाम	१६१	एकतान	४००
ऊर्गा, ऊर्गायु	३२१	एकरन्त	१७
ऊर्णु	१६१	एकदा	५२५
ऊर्मि	११०	एकाकिन्	४०२
ऊर्मिका	२२५	एकाग्र	४६९, ४००
ऊपर	१२६	एकान्त	३१
ऊष्मक	५६	एकायन	४००
ऊष्मागम	५७	एडक	३२१
ऊह, ऊह	६५	एग	१६०
ऊनय	३२५	एन	७४
ऊक्ष	४५, १५९	एतहि	५२५
ऊचु	७६	ए	४९८ इ
ऊजु	३९५	एधे, एधम् —	१४९
ऊण	३०४	एधा	४९८ इ
ऊत	८४	एनम्	— ५८
ऊतु	५५आ, ४३५अ	एरण्ड	१७६ क
		एवन्	४९२, ५१६, ५३०

कमला	१२	करुणा	९०
कमलासुत	९	करेणु	४३२
कमलिना	१२४	करम्क	११६
कमलाद्रव	९	कस्तूरी	१५६५
कम्प (अनुकम्प)	४०४	कघधू	१५६अ
कम्प	१०१	कलश	३९८, ४७८ इ
कम्पन कम्प	३९७	कग, कर्ग	२१८
कम्बल	२२९ अ	कर्गधार	११३अ
कम्बु	११६	कर्गवृन्, कर्गिका	२२५
कम्भ	३६७	कर्गजप	३७७
कर	४९, २१०, २६६	कनरी	३४८
करक	१५६ इ	कईम	११३
करका	३९	कर्पट	२२९ अ
करण	४३३	कपर	२०५
करपल	३४८	कर्पूर	२३२
करबाल	२८७	कलुर	२३, ७४
करभ	३२०	कर्मकर	३३८
कराल	४७५	कर्मन्	०४३५
करिगर्जित	२९३	कर्पक	३०५
करिणी	२७०	कल (आकल संकल)	४०८
करिन्	२६९	कल	८७
करुण	८९	कलकल	८६

कलडक	४३, ४२०	कलमाप	७४
कलत्र	४६४	कल्प	५३, २०३, ४५७
कलधीत	४३६३	कल्याण	६०
कलभ	२७०	कल्लोल	१११
कल्लव	१६१	कलच	२७९
कलविडक	१६३	कलल	३१६
कलश	३१२	कवि	४६अ, २३९, ५०७अ
कलहंस	१६६	कविका	२७४
कलह	२९२	कलोणा	५१
कलहान्तरिता	१८३३	कशा	३४७
कला	४१अ, ४७३ अ	कलमल	२९४
कलाद	३३४	कष	३४७
कलानाथ, कलानिधि	४१	कषाय	६९, ४५५
कलाप	२२१, ४४८	कष्ट	१०७, ४२९अ
कलि	२९२, ४७३	कम् (निष्पत् Can ,	
कलिका	१५३	विस्त्)	३७३
कलिल	४०३	कम्पूरी	२३२
कलुष	५८, ११४	कम्	१६५
कल्लवर	२०५अ	काङ्क्ष, आकाङ्क्ष	९६
कलप	५८, २५०, २६५	काङ्क्षा	९६
कल्पना	२७२	काक	२६४
कल्पान्न, कल्प	५८	कावपञ्च	२१९

वाकुद	२१५	वासुक्	३६७
वाच	३३१	काय	२०६
वात्यायनी	१६	कारण	६१
वाञ्छन	३२८	कारणद्व	१७२
वाञ्छना	३१३	कारा	३०१
काञ्ची	२२६	कारु	३३६
काण्ड	४३०अ	कारणिक	३६२
वानर	३६९	कारण्य	९०
कादम्ब	१५६	कार्तस्वर	३३०
कादम्बरी	३५२	वात्तमेत	१८
वानन	१४३	कारण्य	४६३
वान्न	३८१	काशाम	२२७
वाता	१७९	कामुफ	२८४
वान्नार	१२९	काल	३५, १२, ७२
वान्नि	४३	कालन्दी	१२०
कादशीक	३७४ अ	कालावण्ड	२०४
कापय	१२०	कालधर्म	२९८
काम	१०, ९६, २५४	कालायम	३३०
कामन	३२७	वालिक्	६१अ
कामम्	३१७, ५१७	काली	१६५
कामवतृ	३६७	काव्य	४, अ
कामिनी	१७०	काश प्रकाश	५०

काश्याप	४८	किरान	३४२
काष्ठ	१४९	किरीट	२२४
काष्ठवक्ष	३३४	किर्माद	७४
काष्ठा	३४, ४३०	किन्	४९७
कास	२०१ अ	किल्बिष	५८
कासार	११८	किशोर	२७३
किम्	४९३, ५११	किष्कम्भ	१५०
किन्दनी	७७	कीचक	१५६
किशार	३१०	कीट	१६० म
किशुक	१५४	कीनाश	४७८ ई
किन्नर	३३९	कीर	१६५
किकिगी	२२६	कीर्ति	८०
किचित्र	५१४	कीर	२२, ४७२ -
किन्नरक	१२४	कीलाल	४७३
किन्न	३५४	कीर्ति	३७५
किन्नर	६, २७	कीरा	१५८
किन्नरेश	२६	कु	४८५
किम्	५११	कुक्कुट	१६३
किम्ब	५०९, ५११	कुक्कुट	३४३
किम्बु	२७	कुश	२०८
किण	४९	कुम्भभारि	३ ५

कुङ्कुम	२३२	कुण्डी	२५२
कच	०८	कृतहल	९८
कुचर	३७२	कुसा	८०
कुचाय	२०८	कुसुमत	३८७
कुज	४६०	कथ	१५६
कुञ्चित	३९४	कन्त	२८९
कुष	१४२	कुतल	२१९
कुपर	२६९, ३८५	कन्	१५६८
क	१४६	कष	३७१
कान्ति	३९४	कवेर	२६
कटी	१३३	कुडन	२००
कगम्बनी	१८१	कमार	८८११
काङ्क्षी	१८	कमारी	१८२
काङ्क्ष	१३३५	कम	१२१
कठार	२८८	कुमानाश्रय कमान्नी	
कम्पल	१११	पात कुमुत्वाधव	८०
कुह्य	१३१	कमान्नी कुमुती	१२४
कुण	३ ०	कुम्भ	२७० ४४९आ
कुग	२००	कम्भार	३३७
कण्ठ	२६४	कुम्भसम्भव	४५
कुण्ड	२१७अ	कुरवक	१५६१
कगम्बनी	२२५		

वुरणक	१५६६	वमूल	४३०अ
बुल	१७६, २३६	बुडर	१०२
बुलगा	१८३	कून, वृजित	८६
बुलाय	१७२	कू १४०, १७६, ४२९	
बुलाल	३३२	कूयव	३४५
कुलिश	२०	कूपर	११४
कुलीन	२३७	कूपर	२११
कुलीर	११६	कूर्यायक	२२९अ
बुल्या	१२०	कूम	११६
बुवण्य	१७१	कून	११२
बुवाद	३०२	कू, (अङ्गीक, अङ्क	
बुविन्द	३३३	माकू C10., निराक,	
बुश	१०६	आदिह, उगक,	
बुशल	६०, ३१७	चमकू, निरकू,	
बुलीव	३३६	विप्रकू, प्रातेकू, विह,	
बुशेशय	१२२	सट, संकू)	६०६
बुमाद	३०४	कूवाव	१६३
बुगुन	१५७	कूषा	१०७
बुसुमरान	५६	कू	४१२
बुसुमराय, बुसुमयुप,		कू	४०६, ४३६भा
बुगुने	११	कूना	२३, ४३१

कृताभयेका	१८२	कृष्ण	५५ अ ७२ ३१२ आ
कृति	१०७६	कृष्णसार	१५०
कृतिन्	२३९ ३५७	कृ (व्यतिहृ निकृ	
कृत्त	४१२	परिवृ विरु)	४०३
कृत्ति	२५२	कृ (अनकृप् Can	
कृत्तिवासम	१४	विहृप उपकृप प्रहृप	
कृत्त	३९०	Can, संकृप)	६४
कृपण	३७९	केसर	२०४
कृपा	९०	केवा	१७३
कृपाण	२८७	केविन्	१६०
कृपालु	३६२	केनकी	१५६७
कृमि	१६० अ	केतन	२९१ ४४४ आ
कृग	३८७	केतु	४३५अ
कृगाननु	२१	केदार	३०६
कृप (अवरुष, उ कृप		केनिपात्र	११३अ
विप्रकृप)	३७३	केदूर	२२५
कृपय	३०७	केलि	९९
कृप	३०३	यत्रल	४७४
कृपिव कृपीवन्	३०५	केल	२१९
कृष्ट	३०६	केजपाणी केरावेरा	२२०
कृष्टि	२३९	केसर	२४ १५६ आ १५७

केसरिन्	१५७	काविद	२३८
कैठमजिप्	९६	कौश १७२, ३२६, ४७९	
कैतव	९८, ३५४	कोष्ठ	४३०अ
कैरव	१२१	कोष्ण	५१
कैवर्त	११५	कौक्षेयक	२८७
कैवल्य	६८	कौम्बिक	३३७
कोक	११९	कोणप	२३
कोकनद	१२३	कोतुक	९८
कोकिल	१६४	कौपीन	४४४उ
कोटर	१४९	कौमुदी	४२
काटि	४३०	कौमोदकी	१२अ
कोण	४३० आ	कौलीन	४४६
कादण्ड	२८४	कालेयक	३४३
कोप	९५	कौशिक १६२, ४२१	
कोपना	१८०	कौशेय	२२७
कोपिन्	३७१	कौस्तुभ	१२ अ
कोमल	३९९	ककच	३४८
कारक	१५३	कतु	२४०
कोल	१५८	कथन	२९७
कोलक	३१२आ	कन्द, कान्दित	१००
कोलाहल	८६	कम	२५०, ४३४

अमेलक	३२०	अथ कथित	४०८
अव्य	२०४अ	अण	२९६
अव्याद	२३	अण	४३१
आयिक नी (विकी, परित्री)	३२२	अणदा	५४
त्रिया	४१६	अणन	२९६
अीड, अीडा	९९	अतन	२०४अ
अुअ	१६५	अत्रिय	२५४
अथ	९५	अन्त	३७०
अुश (अनुगत आवदा)	१००	अपा	५४
अुष	१००	अपावर	४१अ
अूर	३७८ ३९८	अम अम	४१०
अोड	२०८	अमित, अमिन्	३७०
अोध	९५	अय ५८, २०१अ, ४३६	
अोधन	३७१	अवधु	२०१अ
अोश	१३०	अर, अरण	५००अ
अोषु	१५९	अत	४०९
अौअ	२६५	अर	२३
अुनू	५००अ	अरक	४७४
अम, अमथ	५००अ	अिनि	२२४, ४३६अ
अि अिन्न	४१९	अिप (अधिअिप	
अिग, अिगित अिग	४०९अ	आअिप, निअिप)	४०१

क्षिप्त	४०५	क्षौद्र	३३१
क्षिप्र	२८	क्षौम	२२७, २२८
क्षीव	३६६	क्षौर	२५२
क्षीर	१०९, ३१४, ४६६	क्षुण्	४०७
क्षीरोदननया	१२	क्षमा	१२५
क्षुब्ध	२३२	क्षमामृत	१३८, २५५
क्षुद्र	३७९, ४६३	क्ष्वेड	१०६
क्षुद्रघण्टिका	२२६	ख	३२
क्षुब्ध	३१६, ३६४	खग	१७१, २८६
क्षुधित	३६४	खगधर	१६१
क्षुर	५०७आ	खज	२००
क्षुरिन्	३३५	खट्वा	२३४
क्षुल्लक	३३९, ३८७	खड्ग	२८७
क्षेप्त	३०६, ४६५अ	खण्ड, खण्ड	४२
क्षेवण	६१अ	खण्डपरशु	१४
क्षेत्रा ग्रीव	३०५	खण्डविकार	३१३
क्षेपण	४९८इ	खण्डेष्टना	१८३इ
क्षेपणी	११३अ	खदिर	१५६उ
क्षेम	६०	खद्योत	१६७
क्षोणि	१२४	खन् (उगन्, निखन्)	३०७
क्षाद	२३२	खनि	१४२

सनित्र	३०७	गज	२६९
सर	५१ ३२१	गजशाव	२७०
खर्जू	२०२	गजानन	१७
सर्व	१९९	गन्ना	१३३अ
सल	३७७	गण	४१४
खलिना	५०७ई	(अव वि-गण्)	
खलीन	२७४	गण	१७४
खत्या	५०७ई	गण्य	२६०
खाद, खादित	४१८	गणनाय	३८९
खानी	१४२	गणपति गणाधप	१७
सुर	२७४	गणिका	१८५
सद	४८८	गणित, गण्य	३८९
सैय	११९	गण्ड	२१४, २७०
प्रत्य (प्रत्याख्या, व्याख्या, सख्या, ख्या Caus)	४१५	गण्डूय	५०७ई
ख्यात	३६०	गत	५२४
ख्याति	४९८आ	गद	२०१अ
— —		गदा	२८९
गगन	३२	गद्य	५०७ई
गगाधर	१६	गन्ध	६८अ
		गन्धक	६
		गन्धरहा	२१३

गन्धवाह	२५	गर्दम	३२१
गन्धोली	१६७	गर्भांगार	१३३
गन्धोस्ति	४९	गर्भणी	१८६
गम्भीर	११४	गर्व	९३
गम्भीर	८७, ११४	गर्हण	८०
गम्, (अधिगम्,		गर्हा	४९२
अनुगम्, अभिगम्,		गर्ह्य	३८२
अत्रगम्, अस्तगम्,		गल्	४१२
समाधिगम्, आ प्रत्या-		गल्	२१२
समा-अभ्युद् अभ्युप-		गलिन	४१२
निर-परि-विप्र वि-सम-		गवाक्ष	१३४
अभिगम्-गम्)	४१६	गरेषणा	२४५
गम्य	४०३	गवेपित	४१३
गरल	१०६	गव्यूति	१३०
गरुट	१६१	गहन	१४३, ४०३
गरुटध्वज	९अ	गहर	१४२
गरुडाग्रज	४८	गाढ	३१
गरुत्मत्	१६१	गाणित्य	५०७३
गर्भ	२९३अ	गात्र	२०५अ
गर्जित	३७	गाध	११४
गर्भ	१०२	गान	८६

गायत्री	२४२आ	गुण्ठित	४०६
गान्धार	८६अ	गुप्त, गुप्त	४०६, ४१४
गारुत्मत	३२७	गुम्फ	४४९अ
गाभण	५०७उ	गुरु	४६, २४०
गाह, अवगाह	२३०अ	गुर्विगा	१८६
गिर	७५	गुप्त	१४९, २०४
गिरि	१३९	गुह, उपगुह	४०६
गिरिजा	१६	गुह	१८
गिरिज, गिरीश	१४	गुहा	१४२
गिलित	४१८	गुह्यक	६
गीत	८६	गुह्यस्थर	२६
गाण	४१७	गूढ	४०६
गीर्वाण	५	गूढपुरष	२६०
गाप्यति	४६	गृध्र	१६५
गुच्छय	१५१	गृह	१३०, ४८४
गुह	४३०आ	गृहागत	२४६
गुण	४०५	गृहिन् (गृहस्थ)	२४२अ
गुण ६१अ, २८५, ३४६,		गृह्यक	१७६
	[४४४	गृ, उगृ	४१७
गुणवृक्षक	११०४	गेन्दुक	२३५
गुणित	४०२	गह	३३१

गो	३१८, ३१९, ४२५	गौर	७१, ७२
गोचर	६८अ	गौरव	२४६
गोत्र	१३९, २३६, ४६५	गौरी	१६
गोदारण	३०८	ग्रन्थ, ग्रन्थ, उद्ग्रन्थ	४०४
गोदुह	३१७	ग्रन्थ	४६५
गोधूम	३०८	ग्रन्थि	१४९
गोप	३१७	ग्रन्थित	४०४
गोपानसी	१३६	ग्रन्थ, ग्रन्थ	४१८
गोपायित	४८४	ग्रह (अनु-अप-नि-परि-	
गोपाल	३१७	वि प्रति-सम्-ग्रह)	५००
गोपुर	१३७	ग्रह	५६, ४८४
गोप्यक	३३९	ग्राम	१३७, ४५१अ
गोमय	३१५	ग्रामग्री	४३२
गोल	५०७ आ	ग्रामता	५०७ उ
गोविन्द	९अ	ग्राम्य	८३
गोविष्	३१५	ग्राम्यधर्म	२५४
गोष्ठ	१२७	ग्रावन्	१३९
गोष्ठी	२४१	ग्रास	३१६
गोमाल्य	३१७	ग्राह	११६
गोस्तनी	१५५	ग्रीवा	२१२
गोस्थानक	१२७	ग्रीष्म	५६

गलस्, गलस्त	४१८	घाणा	२१३
गलह	३५५	घार	९१अ
गलो	४१	घोषगा	८०
ग्लानि, ग्लै	५००अ	घा	४०८
घ	३१२	घ्राण	२१३
घयिन्	३४६	घ्रागतपग	७०
घन	३६,३९०,४४४	घात	४०८
घनमार	२३२	च	५१२
घन	९८,४५१	चकोर	१७२
घस्	१५६	चक्र १६६,२७१,२८३,४६६	
घस्मर	३६१	चक्रपाणि	९ अ
घम्	५२	चक्रवर्तिन्	२५१
घात	२९८	चक्रवार	१६६
घातुक	३७०,३७८	चक्रवाल	३५
घाम	१५६	चक्ष, (आचक्ष,	
घुटिका	२१७	प्रत्याचक्ष, विचक्ष)	२१६
घुप, उघुप	८१	चधु श्रवम्	१०४
घूक	१६२	चधुम	२१६
घृणा	९०	चञ्चल	३९७
घृणि	४९	चञ्चला	३७
घ्न	३१४		

चरु	२४२आ	उपाचि परि निम	
चचा	६५ २३०अ	वि चि)	४०८
चर्मन्	२५२ २८८	चिबिन्म	२०१
चमकार	३३३	चिचि सक्	२००
चार्मन्	१५६आ	चिबिस्ता	२०१
चव चावत	४१८	चिकुर	२१९, ३७०
चल (उच्चल		चिक्कण	३१३
प्रचल प्रावचल)	४०४	चिछा	१५६ अ
चल चलन चलाचल	३९७	चिना चि त	३००
चलित	४०४	चित्त	६३
चपन	३५३	चित्तविभ्रम	९४
चाड्ड	८२	चित्ताभोग	०१
चातक	१९७	चित्ताद्रेक	९२
चाय	८४	चित्या	३००
चामर	२६८	चिद	७४
चामीकर	३९९	चित्र	७६४
चार	२६०	चित्रमार	३३५
चारण	३३६	चिन्ता	९७
चाम	३८१	चित्रक	२१४
चालना	३१	चिर	५०८
च (अपाचि		चिराक्य	३८३

निरतन	३९८	चौर	३४८
निररात्राय, निरम्य	५०८	चौरिका, चौयें	३४१
निराय	५०८	च्यु. च्युत	४१०
निह	१६५		
निह	४३	छत्र	२३६
चुचुरु	२०८	छद्	४०९अ
चुर	४०७	छद, छदन	१५०
चुलि	३११	छन्न	९८
चूडा	१७०, २२०	छन्द	४४०, ५०३
चूडामागे	२२४	छन्दस्	२४२आ, ४८३
चून	१५३	छत्र	२६४, ४०९अ
चूर्ण, चूर्ण	२३२	छावे	४३, ५०
चूणकुल्ल	२१९	छाग	३२१
चेय्क	३३९	छात	४१२
चेतन	६२	छान	२४०
चेतना	६४, ४२९	छादित	४०९अ
चेतम	६३	छान्दस	२४०
चेष्टा	४११	छाया	४१६
चैल	२२९	छि	८१२
चोरित	४०७	छिद् (उच्छिद्, परि-	
चोल	२२९ अ	वि-च्छिद्)	४१२

गिह्न	४०९	जनता	५०७७
गिह्न	४१२	जनम	६२,२३६
उरिका	२८९	जन्नी	१८९
क	१७	जनपद	१०७
<hr/>		जनायत्री	१८९
नग	१०६	ननश्रात	७७
नगनी	१२५ १२६	ननि	६२
नग	४१८	जनी	१८४
जग	३१६	ननुन जन्	६२
जपन	२०८	जमन् जमिन्	६२
नपन्य	४०१	ज यु	६२
जपन्यन	१९८,३३२	जप, उपजप	२५२
जडगम नडगमनर	३९६	नप	२ २
नडया	२०७	जपा	१५६३
जडगम	२८१	नपनी	१९
जग	१४९ २००	जम्मान	११३
नटर	२०८	जम्बीर	१५६३
ननु	२३१	जम्बुन	१५०
जन्	३७८	जम्बु	१५५५
नन	४०० ४२८	जय	२९६
जन्क	१८८	जयन	१९५

जरत	१९८	जाडगुलिक	१०६
जरद्व	३१८	जात	६३
जरा	१९७	जारूप,	३२९
जल	१०९	जातवेदम्	२२
जलनन्तु	११५	जाति	६३, १५५
जलधर	३६	जातु	५११
जलाधि, जलनिधि	१०८	जानु	२०७
जलमुन्	३६	जामातृ	१९२
जलशायिन्	९ ई	जाम्बूनद	३३०
जलाधार, जलशय	११७	जाया	१८१
जलोच्छ्राम	११३	जायापती	१९६
जलू	४१५	जायु	२०१
जल्पाक	३७२	जार	१९४
जल्पित	४१५	जाल	४७४
जव	२८, २८१	जालिक	३३७
जवन	२८१	जाल्म	३३९, ३६४
जवनिका	२३०	जावाल	३३६
जागर	५०१आ	जाहवी	१२०
जागरितृ, जागरूक	३७१	नि, अभिजि, पराजि,	
जागर्या	५०१आ	विजि, निगीप्	२९४
जागृ	३७१	जिघरमु	३६४

નિગાસા	૪૯૧	મમ-નૃમ્મ, વિમ્મ	૧૦૦
નિલર નિ ગુ	૨૮૨	નમ્મ, નૃમ્મણ	૧૦૦
નિમ્મ	૩૯૪	જુ	૧૦૮
નિમ્મણ	૧૦૫	જત	૨૮૨
નિહ્વા	૨૧૫	જૈવાતવ	૬૧ ૩૫૮
ગ્રીન	૧૯૮	જાપમ્	૪૯૩
ગ્રીમૂત	૩૬	ઘ	૨૩૯
ગર્ગ	૧૯૮	ગા, શા Cau ,	
ગર્ગવસ્ત્ર	૨૨૯અ	(અનુ, અવ અભિ આ	
ગૈવ, ઉપગૈવ		પ્રતિ વિ જા)	૪૧૪
મંદ્રાવ, અનુગ્રીવ	૧ ૯	ગપ, ઘપ, ગપિત	૪ ૯અ
ગાવ	૩૦૧	ગાનિ	૧૯૪
ગૈવગૈવ	૧૭૩	ઘાન	૪૧૦અ
ગૈવન	૧૦૯, ૩૦૩	ગ્વા	૨૮૧
ગૈવનૌષધ, ગાવાનુ	૩ ૩	ગ્વાનિરિદાગ	૧૬૭
ગૈવાન્તર	૩૩૭	ગ્વાનિમ્	૪૮૨
ગૈવિકા	૩૦૩	ગ્વાચા	૪૦
ગૈવિકાલ	૩૦૦	ગ્વાનિનિમ્	૨૬૦
ગુગુમ્મ, ગુગુમા	૮૦		
ગુજ	૬૩૦	જન્ન, જાળા	૨૦
ગુમ્મ, ગુમ્મ		દાગ્ગાવાન	૨૬
		ગમિતિ	૫૦૯

क्षर	१४१	तथ्य	८४
क्षप	११५	तदा, तदानीम्	५२५
क्षपकेनन	११	तनु, आतनु, प्रतनु,	
		वितनु	४०४
	४२३	तनय	१८७
टङ्क	५०७अ	तनु	२०६, ३९०
टीका		तनुत्र	७७९
डिग्म	१७३, १९६अ	तनू	२०६
		तनूनपात	२२
तक	३१५	तुनूरुह	२२१
तक्ष्	३३४	तन्तु	३४६
तक्षक	४२०अ	तन्तुवाय	१६१, ३३३
तक्षन्	३३४	तन्त्र	४६६
तट	११२	तन्त्री	८६अ
तग्निनी	११९	तन्त्री	४६५अ
तडाग	११८	तप्, Can., (अति-	
तडित	३७	अनु-अभि-परि-पश्चात्-	
तडित्वत्र	३६	प्र स-तप्)	४१९
तत्र	५१०	तप	५७
तत	४०४	तपन	४७
ततस्	५१०	तपनयि	३२९
तरव	४४५		
तत्पर	३६२		

तपम	४४१	तणक	३१८
तपास्वनू	२५१	तपग	२४१ ४९८ अ
तमस्	६१ अ १०३	तप	९६,३१५
तमास्वनी	५५	तप	४४९
तमाल	१५५२	तस्तर	३४४
तमिस्त	१०३	ताण्डव	८१अ
तामघ्रा, तमी	५५	तात	१८८
तरग	११०	ता थ्य	४५८
तरागगी	११९	तापम	२५१
तरागि	४७,११३	तापमनरु	१५६भा
तरह	२२४ ३९७	तामरस	१२२
तरस्	२८ २९१	ताप-७	१५६३
तरस	२०४अ	ताम्बूलवनी	
तरस्विनू	२८१	ताम्बूली	१५५आ
तरि (or तरी)	११३	ताम्र	३३०
तरु	१४१	ताम्रचू	१६३
तरुग	१०७	तार	८७
तरुगी	१८३	ताखा	४ ७१६
तर्क प्रनक विनर्क	५	नारा	४५
तर्क	६५	तार पथ	३३
तर्कवचा	७७	सारुण्य	१९५
तर्कनी	२११		

ताक्ष्यं	१६१	तिल	३०८
ताल	८८अ	तीक्ष्ण	५१
तालपत्र	२२५	तीर	११२
तालवृन्तक	२३५	तीर्थ	४३९
तालु	२१५	तीव्र	३१
- तावत्	४१०	तीव्रवेदना	१०७
- तित्त	६९	तु	४८६, ५१२, ५२०
तिग्म	५१	तुङ्ग	३९३
तिनउ	३१०	तुच्छ	३८३
तिनिश्च	९२	तुण्ड	२१३
तित्तिरि	१७२	तुद्, आनुद्	२७१
तिनिष्ठा	९२	तुन्द	२०८
नित्तिथु	३७०	तुन्दपरिमृज	३४०
तिन्निडो	१५६अ	तुन्दिन, तुन्दिम,	
तिमिर	१०३	तुन्दिल	१९९
तिरम्	४९६, ५१३	तुम्भवाय	३३३
तिरस्कारिणी	२३०	तुमुल	२९३
तिरस्क्रिया	९३अ	तुम्बी	१५५७
तिरोधान	४०	तुरग	२७२
तिरोहित	२९६	तुरग, तुरगम	२७३
तिर्यन्	५१३	तुरगवदन	२७

तुरासाह	१९	तेजस्	२०३,४८३
तुरीय	३२५	तजिन	४०७
तुल, तुल्य	३१०	तैल	३१५
तुल्यपान	३१७	ताक	१८८
तुवर	६९	तास	२७१,३०७
तुष	३०९	तादन	३०७
तुषार, तुहिन	४४	ताय	१०९
तुहिनरदिम	४०	तारण	१३८
तूण	२८६	तोषण	४४८
तूणी	२८७	त्यज्, त्यक्त	४१५
तूणीर	१८६	त्याग	२४३
तूर्ण	२९	त्रपा	९३
तूल	३३१	त्रपु	३३१
तूणाशाल, तूणीक	३७३	त्रया	७६
तूंगावाम्, तूणीवाम्	५१५	त्रम अपवस, लग्न	३६९
तूण	१५६	त्रा	४१४
तृप्, Can, तृप्त	४१९	त्राण	४१४, ४४१, ४०८ आ
तृष्ट	९, ३१८	त्रान	४१४
तृणज	३१९	त्राय	००
तृ, नारय अन्तारव,		त्रिग्न	४
त्रितीय, (अवतृ, वितृ) ११३		त्रिग्नालय त्रिदिश	३

त्रिदिवेश	४	दश, परिदश, मदश	१६०
त्रिपथगा	१२०	दश	१६७
त्रिपुरान्त	१५	दश, दशिन	२७९
त्रियामा	५४	दश	४८२
त्रिलोचन	१५	दश	३४१
त्रिवेणम	९आ	दशिन	२०६, ३५८
त्रिविष्टप	३	दशिणा	३४
त्रिसय्य	५४	दश	६०९
त्रिबोतम	१००	दश	२६३
मुटि	३८७	दश	२६३, ४३०आ
त्रै	४१६	दश	७७
त्रोटि	१७२	दश	३१५
त्र्यम्बक	१५	दश, दश	७
त्वच्	११८, २०३अ	दश	२१५
त्वर	२८१	दश	२६९
त्तरा	९९	दश	४७५
त्वारित	२८, २८१	दश	३८७
त्वष्टृ	३३४	दश	४०९
त्विय	५०	दश	२६३, ४९८
त्सर	२८८	दश	४९८
		दश	४९९

दपती	१९६	दशा	४७८६
दम्भ	९८	दायु	२५८,३४८
दम्य	३१८	दहू	४०९
दया	९०	दहन	२१,५९८६
दयानु	३६२	दा, आदा	३७५
दयित	३८२	दायाध	१६५
दर	९२	दाग्नि	१५५६
दरिद्र, दरिद्रा	३७९	दान	४१२
दरी	१४२	दानु	४७०
ददुर	११७	दात्र	३०७
दप	९२	दान	२४३,२७०
दयक	१०	दानव	७
दयग	२३५	दानवार	५
दभ	१५८	दानशौण्ड	३५८
दर्शक	१०४	दान	४०९
दश	५५३	दामन्	३२०
दान	५०५	दायाद	४३० अ
दल	११०	दार	१८१
दव	७३	दारक	८२७
दशन	२१५	दाग्नि	४१०
दशनवामन	२१४	दाक	१४९

दासग	९१अ	दिव्य	४७९
दाव	२३	दिग्	३४
दाश	११५	दिग् (अनुदिग्,	
दास, दासेय, दासेर	३३९	व्यपदिग्, अपदिग्,	
दिगम्बर	३७३	आदिग्, प्रत्यादिग्,	
दिग्ध	४०८	समादिग्, उपदिग्,	
दिग्भव	३५	निर्दिग्)	३७४
दिन	४१२	दिश्य	३५
दिति	७	दिष्ट	५२, ६१
दिधिषू	१८३अ	दिष्टान्त	२९८
दितिसुत	७	दिष्ट्या	५१५
दिन	५२	दिह्, मदिह्	४०८
दिनमाणि	४७ अ	दी	३७९
दिनान्त	५३	दीधिति	४९
दिग्	३, ३२, ३५४	दीन	३७९
दिवम	५२	दीप	२३५
दिवा	५१२	दीप, उदीप्, संदीप्,	
दिवाकर	४६अ	दीप्ति	५०
दिवान्ध, दिवाभीत	१६२	दीर्घ	४०६ अ
दिविषद्	५	दीर्घदांशन्	२४०
दिवोक्तम्	४	दीर्घम्	३६३

दीर्घिका	११८	दूती	१८५
दु स	१०७	दूत्य	२६१
दुकूल	२२८	दून	४१९
दुग्ध	३१४	दूर	३९२
दु दुभि	८८	दूरदर्शन	२४०
दुरित	५८	दूवा	१५६५
दुरोदर	४६७	दूष्य	२३०
दुगन	३७९	दूष्या	२७२
दुर्ग ध	७०	दृढ	३१,३९८
दुगा	१६	दृष	९२
दुवन	३७७	दृग्ध	४०६
दुइन	२९	दृश	२१७,३७७
दुमनस	३१९	दृषद्	१३९
दुविंर	३७९	दृष्टान्त	४३५आ
दुहृद्	२१७	दृष्टि	२१७,४८२
दुष	३८३	दृ	४१०
दुष्टन	७८	देव	८,१८६
दुह	३१७	देवकीनन्दन	९आ
दुहिनृ	१८८	देवना	५
दु	४१९	देवनायनन	२४२ आ
दुन	२६१	देवन	३५५

देवर	१९१	चावापृथिवी, चावा-	
देवी	२२	भूमी	१३०
देव	१९१	द्युत	३३
देरा	१२७,४४२	द्युत, उद्युत, विद्युत	४३
देह	२०६	द्युति	४३,५०
देहली	१३५	द्युम्न	३२६
दैतेय, दैत्य	७	द्युत, धूतकृत	३५४
दैत्यगुरु	४६अ	द्यौ	३, ३२
दैत्य	४५५	द्योत	५०
दैर्घ्य	२२९	द्रव	९९,२९५
दैव	६१	द्रविण	२९१,३२६
दैवश	२६०	द्रव्य	३२५
दैवत	५	द्रा	३७१
दोला, दोलाय	२७१	द्राक्	५०९
दोष	४४६	द्राक्षा	१५५
दोषश	२३	द्रु	१४६,४०७
दोषन्	२१०	द्रुत २८, ३७६, ४०७, ५०९	
दोषा	५१२	द्रुम	१४६
दोषैकदश	१७७	द्रुविण	९
दोस्	२१०	द्रै	३७१
दोहद	९५	द्रद	१७३,४७८आ

डापरा	६६,४१९	धनद धनाधिप	२७
दार, दार	१३६	धनिन्	३६०
दारपाल	२०६	धनुधर धनुष्मन्	२८०
दिज	१७१ २३८ ४२८	धनुस धन्वन्	२८४
दिसराज	४१अ	धन्विन्	२८०
दिनिह	११४,४४९अ	धमनि	२०३अ
दितीया	१८१	धम्मिल्ल	२२०
दिप दिरद	२६९	धर	१३८
दिरमन	१०४	धरणि, धरा	१२५
दिरफ	१६८	धराधर	१३९
दिप	०५८,३७२	धरित्री	१२५
दिपन्	२५७	धर्म	५९,२५४,४११
दीप	११२	धर्मराज	२३अ
दीपिन्	१ ७	धीरिणी	१८३
दपग	२५७	धव	१९४
दध्य	३७६	धवल	७१
द्वैध	२६२	धा (अन्तर्धा अपिधा	
देवानुर	१७	पिधा, अभिधा,	
		उपधा, समाधा,	
धतर	१५६ऊ	त्रिराधा, निधा,	
धन	३२५	प्रणिधा, संनिधा,	

परिधा, पुरोधा, मविधा, संधा, अतिमधा)	४०५	धुर	२७६
धानु	१४१,४३६	धुरधर, धुरीण, धुर्य,	
धातृ	९	धूर्वह	३१९
धात्री	४६२	धूर्त	३५४,३७८
धानुक्	२८०	धू	४०४
धान्य, धान्यत्वच्	३०९	धूत	४१५
धामन्	४४७	धूप, धूपित,	४१९
धारण	४३७	धूमकेतु	४३५अ
धारणा	२६६	धूम	७२
धाराधर	३६	धूजटि	१५
धारासंपात	३९	धूलि	२९०
धिरू	४८५	धूपर	७३
धिकृत	३७१	धृति	४३७
धिग्न	४६	धृष्ट, धृष्टन्	३६८
धी	६४	धे	१९६अ
धीमन्, धीर *	२३९	धेनुका	२७०
धीवर	११५	धैर्य	४३७
धीमनित्व	२५६	धैर्य	८६अ
धुन	४०४	धीरेय	३१९
		धै, अभिधै, निधै,	

(३५२)

नि शेष	३८९	नितम्ब	१४०,२०८
नि श्रयस्त	६८	नितम्बिनी	१७९
नि स्व	३७९	नितान्त	३१
निकृ	३९१	नित्य	३०,३९५
निकर	१७४	निदाघ	९८
निकष	३४७	निदान	६१
निकषा	५१३	निदिग्ध	४०६
निकाम	३१७	निदेश	२६५
निकुञ्ज	१४२	निद्रा	१००
निकुरम्ब	१७१	निद्राण	३७१
निकृ	३७४,३७७	निद्रातु	३७२
निकृति	५०१अ	निधन	२९९,४४४३
निकृष्ट	३८२	निधि	२८
निक्षेपन	१३०	निध्यान	५०१
निसिक्त	३८९	निन्द, निन्दा	८७
निगड	२७१	निपाठ	५,६
निगम	४५१अ	निपान	८३९
निग्रह	५१०	निपुण	३१७
निम्न	९९३	निम	३५१
निमित्त	४३१	निभृत्	३८८
निज	३८३	निमय	३३२

निमित्त	४३,१७५	निगान	४७४
निम्न	११४	निर्णयक	३३५
निम्नगा	११९	निदग	२६५
नियति	६१	निर्वध	४८५
नियम	६७,२४९	निभर	३०,५०९
नियुक्त	२९३५	निभत्सत	४८०
नियोग्य	३३९	निमाक	१०
निराग्न	३९०	निमाक्ष	४२४
निरय	१०७	निवपण	२४३
निराग	३७४५	निवर्गन	१००
निरयक	६०२	निर्वाण	९८,६०८
निरवग्रह	३६०	निवापण	२९७
निरसन	१०५	निर्वृत्त	६१०
निराग, निराक	३७४	निष्ठा	२५१,४७९
निराकृति	००५	निरुध	१३२
निरामय	२०३	निवह	१७४
निपाप	८०	निवाध	२४४
निर्ज	४	निवात	६३८
निर्जर	१४१	निवात	२०८
निर्जय	६९	निवश	२६८
निर्जाल	१८३	निगा	

(३५२)

नि शेष	३८९	निनम्ब	१४०,२०८
नि श्रेयस	६८	नितम्बिनी	१७९
नि स्व	३७९	नितान्त	३१
निम्न	३९१	नित्य	३०,३९५
निम्नर	१७४	निशघ	९८
निशा	३४७	निशान	६१
निकारा	५१३	निदिग्ध	४०६
निकाम	३१७	निदेश	२६५
निकृज	१४२	निद्रा	१००
निकुरम्ब	१७५	निद्राग	३७१
निकृष	३७४,३७७	निद्रातु	३७२
निद्राति	५०१५	निषन	२९९,४४४७
निकृष	३८२	निधि	२८
निमेवन	१३०	निध्यान	५०५
निमित्त	३८०	निन्द, निन्दा	८०
निग	२७१	निनाठ	५०६
निगम	४०१३	निपान	१३९
निग्रह	१००	निपुण	३१७
निग्र	१६३	निम	३५१
निगिर	४३१	निमृत्	३६८
निम्	३८३	निमय	३३२

निमिन	४३,२५५	निगान	६७४
निम्न	११४	निगोनक	३३५
निग्नना	११९	निदग	२६५
नियति	६१	निर्वन्ध	४८४
नियम	६७,२४९	निमर	३०,५०९
नियुद्ध	२९३५	निभत्मन	४८०
नियोज्य	३३०	निमार्क	१०६
निग्नतर	३९०	निमाक्ष	४२४
निरय	१०७	निवपण	२४३
निरगल	३७४५	निर्वान	५००
निरयक	६०२	निर्वाण	१८,४०८
निश्चयह	३६२	निवापग	२९७
निरसन	१०५	निर्वाच	६१०
निरस्य, निराकृत	३७४	निवाण	१,४७९
निराकृति	५०५	निलय	१३२
निरामय	२०३	निवह	१७४
निर्धाप	८५	निवाप	२४४
निर्वे	६	निवान	६३८
निर्यर	१४५	निवात	२२८
निर्णय	८	निवश	२८८
निर्णि	३१२	निशा	

निशाग्र	१६२	निष्ठवृत्ति, निष्ठेव	५ ७
निशान्त	१३२	निष्णात	३१७
निशापति	४१	निष्पत्ति	४३०
निशित	४०७	निपत्र	४१
निशा ।	५५	निष्प्रभ	३९२
निशादिना	१४	निसर्ग	१०१
निश्चय		निमृष्ट	४०५
निश्चित	४५७	निर्गतल	३०३
निषङ्ग	११२	निर्मिश *	२१७
निषङ्गिन्	२८०	निहनन, निहिमन	२९
निपया	१३१	निर्हन	३३९
निपाद	८६ अ, ३४१	निष्ठव	८७
निपादिन्	२७१	नी, अनुनी, आभनी,	
निषुदन	२९६	आनी, उपनी, निशा,	
निषेध	४२१	परिणा, प्रणी, बिनी	४०९
निष्काम	३५३	नीकाग	३५१
निष्कृष्ट	१४०	नीच	३३८
निष्कृति	४१	नीचैम	५०१
निष्ठा	४३	नीट	१७७
निष्ठीवन	१७	नीप	१०६६
निष्ठर	८३, ३०८	नीर	१००

नील	७३	नेमि	२७६
नीलवण्ट	१६९	नैकभेद	८०६अ
नीलाम्बर	९३	नेगम	३२२
नीलाम्बुजम्बन्	१२१	नैमेष	३२३
नीवार	३०८	नो	५१८
नीवृत्त	१२७	नौ	११३
नीवी	३२३, ४५८आ	नौकादण्ड, नौनार्य	११३अ
नु	४१७	न्यस्त	४०५
नु	४९१	न्याय	२६५, ४५१
नुति	८०	न्याय्य	२६५, ४६०
नूतन, नूतन	३९९	न्याय	१२४
नूनम्	५२०		
नूपुर	२२६	पक	४०४
नृ	१७७	पक्वेतर	४०५
नृत्य	८८अ	पक्ष ४५अ, १७७, ७२१, "	[४८०
नृप	२७५		
नृशम	३७८	पश्चिन्	१७१
नेतृ	३६१	पश्मन्	४८४ई
नेत्र	२१६	पक्ष	५८, ११३
नेत्राभु	२१७	पञ्कज	१२३
नेत्रय	२२२	पञ्कज	१०७अ

पङ्क्ति	१२२	पण्डित	२३९
पत्ति	१४५	पण्य	३२३
पङ्गु	२००	पण्यबाधिका	१३१
पता	४९८भा	पण्यजीव	३२२
पञ्च	१५७	पतग	१६७, ४२३
पञ्चजन	१७७	पतत्र	१७२
पञ्चता	२९८	पतत्रि, पतत्रिन्	१७१
पञ्चवाण	१०	पताका	२९१
पञ्चम	८६अ	पताकिन्	२८०
पञ्चशर	१०	पति	१९४ ३६०
पञ्चानन, पञ्चास्य	१५७	पतिवनी	१८४
पथर	५०७३	पतिव्रता	१८२
पट	२२९	पत्तन	१३०
पटचर	२२९अ	पत्ति	२८०
पटल	४७१	पत्र	१५०, १७२, २७६, [४६४
पटह	८८		
पटु	३४० ४२९अ	पत्नी	१८१
पण	४१७	पत्रिन्	१६२, १७१ २८६
पण	३५१ ३५४, ३५५	पथिक	२६२
पणायित, पणिन	४१७	पायन्	१२८
पाणतन्त्र	३२३	पद	२०९

पद, आ-व्या-ऊ-उप-		पदस्थ	३१५
नैस-प्र-प्रति-वि		पंथोधर	२०८,४५८
स पद	४१०	पर	२५८,४७०
पद	४४१	परःशत, परःसहस्र	३८९
पदग	२८०	परतन्त्र	३६३
पदवी	१२८	परपुष्ट, परभृत	१६४
पदाति	२८०	परमम्	५१६
पद्वि	१२९	परमेष्ठिन्	८
पद	१२२	परवर्त	३६३
पदजा	१२	परशु, परश्वध	२८८
पदनाभ	९७	परश्वम्	५२४
पदराग	१२७	पराक्रम	२९२
पद	१२	पराग	१५२
पदाकर	११८	पराजय	२९६
पदालया	१२	पराधीन	३६३
पदिनी	१२४	पराभूति	२९६
पद	५०७३	परारि	५२५
पद, पनायिन, पानिन	४१७	पगार्थ	३८४
पद	४१२	परासु	२९९
पदग	१०५	परिकर्मन्	२३१
पदम	११०,३१४	परिवर	४६०७

परिक्रम	५०१आ	परिभव	९३अ
परिखा	११९	परीभाव	९३अ
परिग्रह	४८४	परिभूत	४१४
परिचय	५०१इ	परिमल	७०,५०१अ
परिचया	२४७	परिमाण	४६३
परिचारक	३३०	परिरम्भ	१०४
परिच्छद	४६३	परिवृढ	३६१
परिजन	४८४	परिवेष	४८
परिणत	४०४	परित्राज	२५१
परिणय	३५३	परिषद्	२४१
परिणाम	५०१	परिष्कार	२२३
परिणाह	२२९	परिष्कृत	२२२
परितप्त	११७	परिष्वङ्ग	५०४
परिदेवन	८२	परिसर	१२८
परिधान	४६८	परीवाह	११३
परिधि	४८	परोक्षास	९९
परिपण	३२३	परुत	५२५
परिपन्थिन्	२५८	परुष	८३
परिपाटी	२४८	परुस्	१४९
परिपूर्णता	२३६	परेत	२९९
परिप्लव	२९७	परेतराज्	२३अ

परघवि	२२४	पल्लव	११०
पण	११०, १५४	पल्लव	११८
पणशान्ता	१३३	पवन	२१
पर्यङ्क	२३४	पवनाशन	१०५
पर्यग्न	२४९	पवमान	२५
पर्यम्नभू	१०८	पवि	२०
पयय	२४९, ५०६	पविन	१, ३८३
पर्याप्त	३१०	पशु	४३४
पर्याप्ति	४९४	पशुपति	१३
पर्याय	२४९	पश्चात्	४८९अ
पर्युदञ्जन	३०४	पश्चात्ताप	०४
पर्वत	१३८	पश्चिम	४०१
पर्वन्	१४९	पश्चिमा	३४
पल्लगण्ड	३३२	पा, निपा	१०९
पल्ल	२०४अ	पा, पालय Cau.	३६०
पलाण्डु	१५६क	पानुग	१८३
पलाश	११०, १-४	पाशु	२९०
पलाशिन्	१४६	पात्र	१७३, ४९८आ
पलिस्नी	१८५	पावनासन	१०
पनिग	१०७	पाकशाम्नि	१९ आ
पण्यद्वक	२३६	पाकस्थान	१११

पागण्ड	२५१	पात्र	३५३
पात्रजन्य	१२५	पानीय	१०९
पात्रारिक	३४७	पानीयशालिका	१३४
पात्रल	७३	पान्थ	२६२
पाठ	२४१, ५०६	पाप	५८, ३७८
पाणि	२१०	पाप्मन्	५८
पाणिगृहीता	१८१	पामन्	२०१अ
पाणिपीडन	२५३	पामर	३३८
पाण्डर	७१	पामा	२०१ अ
पाण्डु, पाण्डुर	७२	पारद	३३१
पाताल	१०२	पारावन	१६१
पाल	११२, ३१२, ४६४	पारावार	१०८
पाथस्	११०	पारिजातक	१५३
पाद	१४१, ३२५, [४३९अ, ५१२]	पारिप्लव	३९७
पादग्रहण	२४२अ	पार्थिव	२५५
पादप	१४५	पार्वती	१६
पादुका, पादू	३४७	पाश्चोत्तमदन	१८
पादूकृत्	३३३	पार्थ	२०९
पाद्य	२४५	पालाश	७२
पानग्राहिका, पान		पावक	२१
		पाश	३२१

पाशक	३५५	पितृप्रभू	५३
पाणिन्	२४	पितृवन	३००
पाशुपान्य	३०३	पितृव्य	१९१
पाश्चात्य	४०१	पित्त	२०३ अ
पाषाण	१३९	पिधान	४०
पिक	१६४	पिनद्ध	२७९
पिङ्ग, पिङ्गल	७४	पिनाक, पिनाकपाणि,	
पिचण्ड	२०८	पिनाकिन्	१४
पिनु	३३१	पिपासा	३१६
पिच्छ	१७०	पिपीलिका	५०७अ
पिञ्ज	२९८	पिथल	१५६अ
पिट	३११	पिशङ्गा	७४
पिट्ठ	२०२	पिशाच	६
पिठ	३१२ अ	पिशित	२०४अ
पिण्ड	५०७अ	पिशुन	३७७
पित्तो	१९५	पीठ	२३५
पिनामङ्ग	८,१९२	पीड्, निर्पाट्, उपपाट्	१०७
पितृ	१८८	पाडन	२९५
पितृशान	२४४	पीडा	१०७
पितृपति	२३अ	पात	७०
पितृपितृ	१९०	पांत्त	३१३

पाताम्बर	९ भ	पुरतम्	५१०
पान	३८६	पुरद्वार	१३७
पीथूप	२०	पुरदर	१९
पावन, पावर	३८६	पुरन्धी	१८२
पुश्चर्ला	१८३	पुरस	५१०
पुम	१७७	पुरस्मान	४८९अ
पुगव	३१५	पुरा	४०४
पुच्छ	२७४	पुराग	७६,३०८
पुङ्ग	१७६	पुरातन	३९८
पुण्डरीक	१२३,४०१	पुरी	१३०
पुण्डक	१५४	पुरीनन	२०४
पुण्य	१०	पुरीष	२०१
पुण्यवन	३५६	पुण्य	११ अ, १७७
पुत्र	१८७	पुरुषोत्तम	० अ
पुत्रिका	३४७	पुरुहुत	१० अ
पुत्री	१९५	पुरोग, पुरागम	१८१
पुन पुनर	१०८	पुरोधम	२५६
पुनर	४९४,५२०	पुरोभागिन	३७७
पुनभू	१८३अ	पुराहित	२५६
पुर, पुर	१३०	पुलिन	११२
पुर मर	२८१	पुलामजा	१९अ

पुलिन्द	३४२	पूत	२५१, ३०८अ, ३१
पुष्, पुष्पन	४०९	पूतिगन्धि	७,
पुष्कर	३०, १०९, १२३, [४६७	पूर	४०९ अ
पुष्कराह	१६५	पूर	५००आ
पुष्करिणी	२४०आ	पूरण	५१२
पुष्कल	३८४	पूरित	४०९ अ
पुष्ट	४०९	पूरुष	१७७
पुष्प	११२, १८३अ	पूर्ण	४०९अ, ३९०
पुष्पधन्वन् पुष्पवाण	११	पूणमा	५५आ
पुष्परस	१५२	पूत	२४२आ
पुष्पलिङ्ग	१६८	पूव	४०१
पुष्पवती	१८३अ	पूर्वत	१९९
पुष्पसमय	५२	पूवा	३४
पू	३८३	पूर्वदव	७
पूग	१५८ अ	पूर्वेलम्	७२३
पूत्र	६०९अ	पूपन्	४७
पूजन	४५५	पृ	४०९अ
पूमा	२६७	पृति	६००
पूजन	६०९अ	पृच्छा	७९
पूज्य	२७७	पृत्तना	२१०

पृथक्	५१०	पौत्री	१८०
पृथगात्मना	६३,२५०	पौरस्त्य	४०१
पृथग्जन	३३८	पौर्णमासी	५१भा
पृथग्विध	४०६अ	पोल	३१४
पृथिवी	१२४	प्रकटादित	८४
पृथु	३८६	प्रमथन	२६
पृथुक	१७३	प्रकरण	४८९
पृथुल	३८६	प्रकर्ष	४३०,४८७
पृथक्	१११	प्रमाण्ट	१४८
पृथक्	१११,१६०अ	प्रकामम	३१७
पृष्ठ	२०९	प्रकार	८४२,४५९
पृ	४०९अ	प्रकाश	१० ४८०
पेचक	१६२	प्रवीणक	२६८
पेटक	३४६	प्रवृत्ति	६१अ, १०१, २६२अ
पल्लव	३९०	प्रवाह	२११
पशक	३४१,४७६	प्रक्रिया	२६८
पशी	१७२	प्रगम	३६८
पैतृत्वम्, पुत्रत्वम्	१८६	प्रयुज	३९७
पान	१७३	प्रग	२२२
पोतवाणिज	११४	प्रग्रह	३०१ ४५०
पीथ			०८८

प्रचनम्	२४	प्रनिष्ठान	४१६
प्रच्छ, आपच्छ, सप्रच्छ	७९	प्रतिष्ठान	६७
प्रना	४२८	प्रतिष्ठा	४४३
प्रजापति	९	प्रतिदान	३२४,४८९
	२४	प्रतिध्वान	८६
प्रशा	४१४,५०३	प्रतिनिधि	३४९,४८९
प्रणय	७६	प्रतिपत्र	४१६
प्रगव	२५९	प्रतिबन्ध	५०४अ
प्रणिधि	४०५	प्रतिपादन	२६३
प्रणिहित	४०६	प्रतिबिम्ब	३६९
प्रणीत	४१७	प्रतिभय	९१अ
प्रणुत	३६८	प्रतिभान्वित	३६८
प्रणैय	३९८	प्रतिमा, प्रतिमान,	
प्रतन	४८९	प्रतियातना	३४९
प्रति	२२९	प्रतिवाक्य	७९
प्रतिक्रमन्	३४९	प्रतिश्रव	६७
प्रतिकृति	३७५	प्रतिश्रुन्	८६
प्रतिक्षिप्त	९५	प्रतिष्टम्भ	५०४अ
प्रतिष्ठा	२९७	प्रतिसीरा	२३०
प्रतिधातन	३६९	प्रतिहृत	३७४अ
प्रतिच्छाया	५०४	प्रतीक	२०९अ, ६२०अ
प्रतिजागर			

प्रताकार	३०५	प्रयूष	५३
प्रतीकाश	३११	प्रत्युह	५०७
प्रताक्ष्य	३५७	प्रथ, प्रथय Gau.	३६०
प्रतीची	३४	प्रथम	४०१
प्रतीन	३६०, ४३७३	प्रथा	४९८आ
प्रतीप	४५७	प्रथित	३६०
प्रतापदाशर्मा	१७८	प्रदीप	२३१
प्रतीहार	१३५, २५६	प्रदेशन	२६७
प्रताप	३७१	प्रदाष	५५
प्रन	३०८	प्रद्युम्न	१०
प्रत्यभ	४००	प्रधन	२९२
प्रत्यग्र	३९९	प्रधान	६१अ, ३८४
प्रत्यय	४५२अ	प्रधि	२७६
प्रत्ययित	३६०	प्रपन्न	४२७
प्रत्याधन्	२५८	प्रपा	१०४
प्रत्यवामन	४१८	प्रपान	१४०
प्रत्याग्यात	३७६	प्रपितामह	१०७
प्रत्यासयान	५०५	प्रवन्ध	४९४
प्रत्यादिष्ट	५७८	प्रभजन	२५
प्रत्यादः	५१	प्रभव	४७०अ
प्रत्यय (५०५)	५२	प्रभा	

प्रभान	५३	प्रवण	४३४
प्रभाव	४४७	प्रवयम्	२९८
प्रभु	३६१	प्रवाल	३२८,४७९
प्रभूत	३८८	प्रवाह	५०६
प्रमथन	२९७	प्रविशेष	५०३
प्रमथाधिप	१४	प्रवीण	३५७
प्रमद	५९	प्रवृत्ति	७७,५०६
प्रमदा	१५९	प्रवृद्ध	४०५
प्रमनम्	३५९	प्रवेदन	५१८
प्रमाण, प्रमान	४३३	प्रवृत्त	४०२
प्रमा	४९,८४	प्रवृत्त	४३८
प्रमाद	९७	प्रवृत्त	७९
प्रमिति	४९८३	प्रवृत्त	५०३
प्रमोक्त	३००	प्रवृत्त	३६८
प्रमील	४६५३	प्रवृत्त	२८१
प्रमुस	३८४	प्रवृत्त	११४
प्रमुदिन	४१९	प्रवृत्त	४२
प्रयत	२५१	प्रवृत्त	५१६
प्रयोजन	४३९	प्रवृत्त	४७७
प्रलय	५८,२९८	प्रवृत्त	१५१
प्रलाप	८१	प्रवृत्त	५१६

प्रसा	४२,४४०	प्राप्ति	३०३
प्रम धन	२२२	प्राप्त	५२०
प्रमाधन	२३२	प्राकार	१३१
प्रसाधिन	२२२	प्राकृत	३३८
प्रसित	३६२	प्राधार	५००अ
प्रम	१८९	प्रापुण्य, प्रापुण्य	२४९
प्रमन	१ २,४४४	प्राप्ता	३४
प्रमजनायनाथी	०५	प्राप्त	१३९
प्रमृत	६०२	प्राप्ति	३०७
प्रमृष्ट	१३०	प्राप्त्य	३८१
प्रमृष्ट	५३	प्राप्त	१०१ ३०१
प्रमृष्ट	१४०	प्राप्त्युत	६८
प्रमृष्ट	२१९	प्राप्त्यु	०२
प्रमृष्ट	१६१	प्राप्त्य	६००
प्रमृष्ट	०१	प्राप्त्य	४००
प्रमृष्ट	५३	प्राप्त्य	४६०
प्रमृष्ट	८८	प्राप्त्य	८०१ ४१३
प्रमृष्ट	११०	प्राप्त्य	२००
प्रमृष्ट	२००	प्राप्त्य	४०३
प्रमृष्ट	४१९	प्राप्त्य	८७
प्रमृष्ट	४२४	प्राप्त्य	२५७

प्राय	४५७	प्रेङ्गा	२७५
प्रायग., प्रायण,		प्रेङ्गोवन	४०४
प्रायस्	५२१	प्रेन	२९९
प्रायित	६०९	प्रेन्ध	५१४
प्राय्येय	४४	प्रेमन्	०५
प्रावरण	२३०५	प्रेरण	४९८४
प्रावृत्त	२७८	प्रेषित	३९२
प्रावृष्	५७	प्रेष्य	३६०
प्राय	२८९	प्रेथ	२७३
प्रासङ्ग	२७६	प्रेषितभर्तृका	१८३आ
प्रासाद	१३५	प्रव	११३, ११७, ३४१
प्राह	५४	प्रवण, प्रवण, प्रवणम	१५८
प्रिय	८३, ११४, ३८२	प्रोक्षन्	२०४
प्रियक	१५६३	प्रष्ट	६०९
प्रियता	९७	प्रोष	४९८३
प्रियङ्गु	१७६३	प्र्यात	४१८
प्रा	६१९		
प्रगिन	४९८३	प्रगा	१०१
प्रग	६१९	प्रगिन्	१०६
प्रगिति	५९	प्रग, प्रगिन्	१६६
प्रष्ट	४०९	प्रग	१५१, २८८, ४३३५

प्रसा	४२,४४०	प्राप्ति	३०३
प्रम धन	२७२	प्राप्त	५२०
प्रमाधना	२३२	प्राकार	१३१
प्रसाधिन	२७७	प्राकृत	३३८
प्रसित	३६२	प्राघार	५०००
प्रम	१८९	प्रापुण्य, प्रापुण्य	२४९
प्रमत्त	१०२,४६४	प्रार्त्ता	३४
प्रमत्तनक्षत्रांगी	९५	प्राण	१३९
प्रसूत	४००	प्रार्त्तन	३०७
प्रस्तार	१३०	प्राज्य	३८१
प्रस्ताव	४०३	प्राण	२०१ ३०१
प्रस्थ	१४०	प्राणिबुत	८५५
प्रस्फोटन	३१८	प्राणिन	९२
प्रमखन	१४१	प्राण	५०७
प्रमाव	०९	प्राप्त	४००
प्रहर	५५३	प्राप्त्य	४४०
प्रहरण	५८४	प्राप्त	१०९ ६१०
प्रति	११०	प्राप्त्यव	२००
प्रहित	३००	प्राप्त्य	४०३
प्रद्व	४१९	प्राप्ति	४७५
प्रद्व	४३४	प्राप्त्य	७५७

फलक	२८८	वध्व	१४२
फलवन फालन		वधु	४६४
फलिन	१४६	वह	१७०
फलंगु	३८३	वर्हिण, वाहन	१६९
फार	२२७ ३०७	बल ९ उ २८३, २९१, ४७१	
फुल, फुल	१४६	बलन्व	९ उ
फन	५०७अ	बलवन	१०० ६९
		बलविन्याम	२०३अ
वक	१६५	बलावा	१६३
वकल	१४	बलात्वर	२०३
वत	४८८	बलाराति	१९अ
वदरी	१५५	बलाहक	३६
वन्दिन्	२००	वन्ति	२४१ २० ४७१
ववर्णा	३०१	वाल नामन्	० ३
वद	३०५	वालपुत्र वालभुन	१६४
वधिर	२०	वलीवन्	३१८
वन्ध आ अनु-वन्ध	२७	वन्ध	३११ ३१७
वधकी	१८३	वाहदार	१३७
वधु	१०४	वहिस	५०१
वन्धजीव वधूक	१५ ॥	वहु	३८८
उधर	३०३	वहगणवान्	३७२

बहुप्रद	३५८	बाह्य	५२१
बहुमूल्य	४०७	बिडाल	१६०
बहुल	३८८	बिडौजम्	१९
बहुलीकृत	३०८ अ	विल	१०२
बहुविध	४०६ अ	विल्व	१५६ अ
बाढ	३१	विन्दु	१११
बाढम्	४३१	विम्ब	४१ अ
बाण	२८६	विस	१२४
बाहर	२२७	विसकण्ठिका	१६३
बाध्, बाधा	१०७	बीज	६१, २०३
यान्धव	१९४	बीभत्स	९०, ९१
बाल	१९७, २१९	बुका	२०५
बालतृण	१५६	बुद्ध	४१६
बालिश	३७८	बुद्धि	६४
बालेय	३२१	बुद्ध	५०७ अ
बाल्य	१९६	बुध्, Caus,	
बाष्प	४४९	(अव-प्र-म-बुध्)	४१६
बाध्	२१०	बुध	६८, २३८
बाहुज	२५४	बुधिन	४१६
बाहुमूल	२०९	बुभुक्षा	३१६
बाहुयुद्ध	२९३अ		

बुभुक्षन्	३२४	भङ्ग	११०
बुध	३०९	भन त्वभन	३२५
बोद्धत	२९३अ	भञ्ज	११०
बृहत्	३८६	भ२	२७८
बृहस्पति	८६	भट्टारक	८८
बाधकर	३९०	भट्टिना	८८
महाचारन् २४२अ	२५०	भद्र	६०,३१८
मन्त्र	८४४५	भयकर	९१ अ
मन्त्रसूत्र	२५२	भयद्रुत	३७४ अ
मालिग	२३८	भयानर	८९ ९१ अ
म ली	७१	भर	३०
मात्मन्य	५०७ इ	भरत	३३६
<hr/>		भग	१५
भ	४१	भर्ग	१९६
भक्त	३१४	भर्तृहारक	८८ आ
भय	४१८	भर्तृहारिका	८८
भभक्	३६५	भ र्मन	१
भभग	३५२	भमन्	३५१
भ भन	४१८	भलक	१८९
भग	८२६	भव	१०९,११६
भ गनी	१८९	भवन	१३२

भव्य	६०	भाव	८८ आ, ४७६
भसित	२३	भावित	४१३
भस्त्रा	३४८	भावुक	६०
भस्मन्	२३	भाष्, अप-आ-स-	
भा	५०	भाष्	४१५
भाग	३२५	भाषा	७५
भागधेय	६१, २६६	भाषित	७५, ४१५
भागितेय	१९२	भास्	५०
भागीरथी	१२०	भास्कर, भान्वत्	४७
भाग्य	६१	भिषु	२४२अ, २५१
भाजन	३१२, ४६४	भित्त	४२
भाण्ड	३१२, ४३० आ	भित्ति	१३१
भानु	४७अ, ४१	भिद्, उद्भिद्	४१०
भामिनी	१८०	भिदा	४९८अ
भारती	७५	भिन्न	४०३, ४१०
भार्यष्टि	३४६	भिषत्	२००
भागव	४६अ	भी	९१अ, ९२
भाया	१८१	भीति	९२
मायापत्नी	१९६	भीम	०१अ
भाल	२१६	भीरु	१७९, ३६९
भालचन्द्र	१३	भीरु भीरुक	३६९

भीषण भा म	९१	भृदव	२३८
भुक्त	४१८	भूधर	१३८
भुष्ट	३९४,४०७	भूष भूषान भूषान	२५९
भुन	४१८	भूमृत्	१३८,२५५
भुन	४०७	भूमन्	५७१
भुज	२१०	भूाम	१२१
भुजग	१०४	भूामस्पृग	३०२
भुजगाक्षन	१६९	भूयस भूयिष्ठ, भृगि	३८८
भुजग भुजगम	१०४	भूर्ज	११६भा
भुजगद्विष, भुनगभुज	१६९	भूषग	२२३
भुनातर	२०	भूषेग	२२२
भुजिष्य	३४०	भृ	३६८
भुवन	१२६	भृगु	१४०
भू	१२४	भृङ्ग	१६८
भू, भाष्य Claus		भृतक	३३८
(अनु अमि-आदिर-		भृत	३५१
उ-तिरो-परा-परि-		भृतेभुज	३३८
प्र प्रादुर इव-म भू)	४१३	भृत्य	३३०
भृत	१ ४१३ ४३७ अ	भृगम	३०
भृति	२३ ४३६	भृक	११७
भृग	१४	भृ	३ ८९

मदित	४१०	आलाय	१९४
भेरि	८८	आग्नि	६६,४९९
भेषन्	२०१	आष्ट	३१२ अ
भैरव	९१	श्रू	२१६
भैषज्य	२०१	अण	४३१ अ
भोग	१०५,४२४	अेष	२६१
भोगधर, भोगिन्	१०५		
भाजन	३१६		
भोम्	७१३	मकरध्वज	११
भौग	४५	मकगन्द	१५०
भ्रशू, अपभ्रग	४१२	मग्न	४४०
भ्रश	२६५,४४२	मघवनू	१०
भ्रम, परिभ्रम, विभ्रम्,		मडधु	५००
मभ्रम्	६६	मडगन्	६०,४९०
भ्रम	७६	मन	२३४
भ्रमर	१६८	मञ्जरि	१४०
भ्रमि	४९०	मञ्जीर	२२६
भ्रष्ट	११२	मञ्जु, मञ्जल	३८१
भ्राजिष्णु	२२३	मन्वृषा	३४६
भ्रातृ, भ्रातृज,		मठ	१३३ अ

मणि	३२८	मट	९२,२७०,५०१
मणिक	३१२अ	मदन	१०
मणिवन्ध	०११	मदस्थान	३५३
मण्डन	२२४	मदिरा	३५२
मण्डल	३५,४१अ, ४८	मदिरागृह	१३३ अ
मण्डलाग्र	०८७	मघ	३५२
मण्डलेश्वर	०५५	मधु	३३१,३५२
मण्डहारक	३३५	मधुकर	१६८
मण्डित	२२३	मधुक्रम	३५३
मण्डूक	११७	मधुप	१६८
मण्डूर	३३१	मधुमन्त्रिका	१६७
मन	५१६	ममुर	६९
मनगज	२६९	मधुरमा	१५७
मति	६४	मधुरिषु	९, मा
मत	३६६,४१९	मधुलिङ्	१६८
मत्तशानिनी	१८०	ममृवार	३५३
मत्सर	८६०	ममृवर्त	१६८
मरय	११७	मधुर्निष्ठ	३३१
मथिन्	३२०	मध्य	०१०,५१६
मन्थ, उन्मन्थ	०९८	मध्यम	८६अ, २१०
मन्, उन्मन्, प्रमन्	४१९	मध्याह्न	५४

मन्, अनु-अभि-अव-		मन्थ	३२०
मम-मन्	४१४	मन्थर	३८९
मनम	६३	मन्द्र	३४०
मनसिज	११	मन्दगाभिन्	२८१
मनस्कार	६५	मन्दाकिनी	२०
मनारु	५१४	मन्दार	१५३
मनित	४१६	मन्दिर	१३२
मनीषा	६४	मन्दुरा	१३३
मनीषिन्	२३९	मन्दोष्ण	५१
मनुज	१७७	मन्द्र	८७
मनुजाधिप	२५५	मन्मथ	१०
मनुष्य	१७७	मन्यु	९४,४५५
मनुष्यधर्मन्	२७	मयु	२७
मनोश	३८१	मयूख	४९,४२३
मनोभव	११	मयूर	१६९
मनोरथ	९६	मरकत	३२७
मनारम	३८१	मरण	२९९
मनोहत	३७४अ	मरीच	३१२आ
मन्तु	२६६	मरीचि	४९
मन्त्र	४६६	मरीचिका	५१
मन्त्रिन्	२५६	मरुत	२५,४३५

मरुत्वा	१९	महम	४८२
मरु सनाय	२१	मनाकुल	२३७
मरु	१५८	महानम	३११
मय	१७७	मनावण	२४०
मन	१ १३	मनाय	४ ७
ममर	५०७४	महावान	२६
ममर	८१	महागय	३१६
ममरपृग	४०३	महिना	१७८
मयाय	१६६ १३३	महिष	१५०
मन	४७३	म हर्षा	१८२
मन्नापत	३८३	मर्षा	१२५
मन्वय	२३१	मर्षाभिन	२५१
मालिन मन्मिम	३८३	मर्षाधर	१३०
मन्	७ ७३	मर्षाध	१३८
मन्का	१ ६३	मर्षाभुज	२५१
मन्किभ	१६६	मर्षाभुज	१३०, २०
ममर	३ ८ ३	मर्षापाल	२८५
ममृग	३१३	महारुह	१४१
ममृक	२१८	महर्षा	३५
ममृ	३८	महर्षा	१०
ममृ	१०७	महर्षाभुज मर्षाभुज	३५६

महीषप	३१२आ	मान	४९० -
मा	१०,५१८	मानव	१७७
मा, अनुमा, उयमा,		मानम	६३
निर्मा	४०६	मानिनी	१७९
मांम	३०४अ	मानुष	१७७
मासल	१०९	मानुथक	५०७३
मांसिक	३३७	माया, मायाकार	३५४
माणवक	१९७	मायु	२०३अ
मातृणा	३४१,४२५	मार	१०
मातरपितरी	१९५	मारण	२९७
मातरिखन्	२४	मारिष	८८६
मातलि	१९ आ	मारुत	२५
मातापितरी	१९५	मार्त	४१३
मातागह	१९३	मार्त	१२८
मातुल	१९१	मार्ग	२८५,३७९,५०४अ
माए	१८९	मागल	४१३
मात्र	४३३	मार्जना	२३० अ
मात्रा	३८७,४६३	मात्रर	१६०
माद	५०१	मर्त	६६ अ
माषवी	१७४	माष	२३० अ
माषवीर	३१२	मानना	१५५

माला	२३३	मुक्तावली	२२१
मालाकर, मालिक	३३७	मुक्ति	६८
माल्य	२३३	मुग्ध	२१३
माम	५५५	मुख्य	३८४
मारम	११८	मुक्, उन्मद, विमर्	२७९
माहात्म्य	४२६	मुष्ट	३३५
मित्र	६७३, २०९	मुष्ट	५०७ १/२
मिश्र	४९६	मुष्टन	१५२
निधुन	१७३	मुष्टिन्	३३५
मिथ्या	५१९	मुद्र	८१
मिथ्यामते	६६	मुद्र, अनुमुद्र	४१९
मिल्	५०७	मुधा	५१०
मान	११५	मुनि	२५३
मनोवेदन	१०	मुरब	८८
मं ल, उर्मल,		मुरमदन, मुरागि	९३
मनुमन्, निमन्	१६६	मुर	१६१
मुद्र	२७४	मृष्टि	२१२, ४०९
मुद्र	९३	मुसल	३१०
मुद्र	२३५	मुसल्लिम्	० ७
मुद्र	१५१	मुसल	१८६ १/२
मुद्र	१२८	मुद्र	३७

मुह.	५०८	मृगपति	१५७
मूक	३६१	मृगवशाजीव	३४२
मूढ	३७८	मृगवन्धनी	३४५
मूत्र	२०५	मृगमद	२३२
मूर्ग	३७८	मृगया	३४४
मूर्छा	२९४	मृगयु	३४७
मूर्त	४४४	मृगराज	१५७
मूर्ति	७०६	मृगलाञ्छन	४१ अ
मूर्धन्	२१८	मृगव्य	३४४
मूर्धामेषित	२५४	मृगाङ्क	४१
मूर्धन	३२३	मृगित	४१३
मूढ्य	३२२, ३५१	मृगेन्द्र	१५७
मूषक	१६१	मृन् (अप-अव-परि-	
मूषा	३४८	म-मृज)	२३०अ
मूषित	४०७	मृजा	२३०अ
मृ	३००	मृह	१४
मृग्	४१३	मृगाल	१२४
मृग	१६०, ४२५अ	मृग	३०६
मृगशृङ्गा	५११	मृनि	४४०
मृगद्विप	१५७	मृत्तिमा	१२६
मृगनाभि	२३२	मृत्यु	२०९

मत्स्यजय	१४	मनत्रा	१०३
मद	१०६	मन्	१०७
मृद, उपमृ	२०१ अ	मण	३२१
मृदङ्ग	८८	मन्त्री, मैत्र्य	५०७ इ
मृदु	३९९	मैथन	२५४
मृदुत्वम्	१५६ आ	मोम	८,२५१
मृदुल	३९९	माग	४०२
मृदीका	१५५	मासन	४७७
मृषा	२१९	माद	५०
मृष्ट	३८३	मोयव	३४४
मग्ग	२२६	मोह	२०१
मय	३६	मोक्षि	१६४
मेघनादानुलामिन्	१६०	मोक्षि	३०७
मेघवाहन	१०	मौन	२४८
मेनक	७०, १७०	मौर्व	२८०
मेघ	३२१	मील	४५१
मदम्	२०	मृग	३१०
मेदिनी	१५५		
मेरु	३६६	यक्ष	२०८
मषा	६४	यक्ष	०
मेघ	३८३	मृग	२१

यक्ष्मन्	२०१ अ	यमुना	१२०
यजुम्	७६	यव	३०८
यज्ञ	२४०	यवम	१५६
यन्, निर्यातय Caus.	३६३	यवायस्	१९८
यन्, यतम्	५१०	यशस्	८०
यति, यानिन्	२५१	यष्टि	१०७ ३
यत्न	८२६	या, (अनुया, अभिया,	
यथा	५१४	आया, समाया, उद्या,	
यथानात	३७८	प्रत्युद्या, प्रया, निर्या)	२७५
यथातथम्	५१९	याग	२४०
यथावधम्, यथार्थम्	५१९	याच्, याचक	३७१
यथार्हवर्ण	२५९	याचितक	३०४
यथाम्बुम्	५१९	यातूना	२४५, ४९७
यथाप्तिन	३१७	यामना	१०७
यदृच्छा	४९८	यानु	२३
यन्तृ	२७७	यातृ	१९०
यन्त्र	४२९	यादम्	११५
यम्, (आ-व्या-उन्-		यादसायानि	२४
अभ्युन्-उन्-नि-		यान	२६०, २७६
प्र-यम्)	२६३	याप्य	३८२
यम ३३ अ, ४३५, ५०२		याप्यवान	२७५

याग	१० अ	यानि	४३
यामना	५	याया, यापन	१७
यावन	४९०	यावत	१ ७३
यक्त	२९५,६००	यीवन	१९६
युक्त	६०१ आ		—
युग	१७३,४२१ आ	रहम	२८
युगपत्	१२५	रक्त	७३,२०४ अ
युगुल, युग	१७३	रक्तमार्ग	११५८
युन, Pass & Car		रभ, पाररभ	६१४
अनु-अभि-उप नि-		रभग	६९८ आ
प्र-वि-म-युज	३६२	रक्षस्	१,२३
युद्ध, युध	२९२	रक्षा	२३
युध	१९३	रा त्त	४१४
युवान	१८३	राभन	१२३
युवन	१०७	राभिन, राभवग	२५७
युवरान	११ आ	रगार्जा	३३५
युध	१७१	रन, गवन	६०६
यग	४२१ आ	रजर	३३५
याम्य	४०४	रन्त	३३०
यानन	७३	रवर्गी, रजनायुध	१०
याम्य, दाव	२७०	रज्या २० अ, १०२ अ, ३००	

रज्जु	३४६	रमग	९३
रज्ज, (Caus., आमे- अनु-विरज)	३७६	रमगी	१७८०
रजस्वला	१८३ अ	रमा	१२
रण	२९२	रम्मा	१९२
रत	२५४	रय	२८
रतिपाति	११	रलक	२२९ अ
रान	३२८	रव	८५
रत्नगर्भा, रत्नम्	१२१	राबि	४७
रत्नाकर	१०८	रक्षना	२२६
रथ	२७५	रक्षिम	४९, ४००
रथकार	३३४	रम ६८, ६९, ९०, ३३०, ४८१	
रथाङ्ग	२७६	रसना, रमना	२१५
रथिन्	२७७	रमा	१२५
रथ्या	१२९	रसातल	१०२
रद, रदन	२१५	रसाल	१५३, १५६ अ
रदनच्छद	२१४	रामिन	३७
रन्ध्र	१०२	रहम, रहस्य	२६४
रमम	५०७ आ	रासा	१५५
रम, आरम, उपरम्,		राक्षम	२३
निरम्	३८१	राडकर	२२७
		राग	४८३

राज	२५५	राजगण	१००
राजवत्	१२७	रिच आतिरिच	३८३
राजन्	२५५ ४४४	रिद्ध	३०८अ
राजन्य	२५४	रयु	२५७
राजन्वत्	१२७	रिष्टि	२८७
राजराज	२७	रु आरु वरु	८१
राज्याल	८८६	रौढा	९३ अ
राजहस	१९६	राति	४३६ अ
राज	१४५	रुप्रातक्रिया	२०१
राज ४	१२३	रुक्म	३३०
राज्य, राज्याङ्ग	२६३ अ	रुक्मसारक	३३४
रात्रि	५४	रुष्य	४८०
राक्षान्त	६९	रुग्ण	४०७
राम	९३,४१०	रुच्	५०
रामा	१८०	रात्र	५० ४२७
राशि	१७१,४२९,४७८ ४	रात्रर, रुच्य	३८१
राष्ट्र	२६३ अ ४६६	रुन	२०१अ ४०७
राष्ट्रिय	८८६	रुना	२०१अ
रासभ	३२१	रुन	८६
रिक्त	१९८३	रुन कान्न	१००
	३२१	रुद्ध	४०६

म्द्र	६५, १६	रोधम्	११२
रुध्, अनुग्ध, अवग्ध	२५९	रोमन्	२२१
रुधिर	२०४अ	रोमन्ध	५०७अ
रुह	१६०अ	रोमहर्षण, रोमाञ्ज	९५
रुष	११५ ९५	रोष-	९५
रुह्, आरुह्, अवरुह्,		रोहित	३८, ७३
अधिरुह	१२३	रोहिताश्व	२१
रुप्, विरुप्, निरुप्	६८अ	रौद्र	९०, ९१अ
रुष्य	३३०		
रुपित	४०६	लक्ष	२८५
रे	५१३	लक्षणा	४८९
रेणु -	२९०	लक्ष्मण	३६१
रेतस्	२०३	लक्ष्मन्	४३
रेफ	४४९	लक्ष्मी	१२, २८३
रेवतीरमण	९३	लक्ष्मीविर	३६१
रे	३२६	लक्ष्य	९९, २८५
रोग	२०२	लगुड	५०७अ
रोचिष्णु	३२३	लघु	२८
रोचिस्	५०	लङ्घन	४८७
रोदन	२१७	लज्ज	४१०
रोदन्, रोदमी	१३०	लज्जा	९३

गानन	४१०	लघ, अभिलष	३६५
लता	१४७ १४८	लम, उगम, विलम	४७३
लघ, अय आ प्र वि-		लाशा	२३१
सम्-लघ	४१५	लाडगल	३०७
लपन	२१३	लाङ्गणपङ्क्ति	३०८
लापन	७१, ४१५	लाङ्गूल	२७४
लब्ध	४१३	लाज	३१३
लब्धवर्ग	२३९	लाङ्गुन	४३
लभ, उपालभ,		लाम	३२३
उपलभ, प्रयुपलभ,		लालसा	४८२
व्यप्रलभ	४१३	लाला	२०३ अ
लम्बातर	१७	लास्य	८८ अ
लय	८८ अ	लित, आ अभि-उत्	
लम्ब, वि-लम्ब	२९	लित	२६१
ललना	१७९	लिगित	२६१
ललाट	२१६	लिङ्ग	४४०
ललाम	४५२ अ	लित, अवलित	२३२
लव	३८७	लिति, लिपिवर	२६१
लाग	६०, ३१३	लिप्ता	०६
लविष	३०७	लिवि	२६१
लपन	१ ६ अ	लिह	१४८

वज्र	२० ४६६	वदावद	३७२
वत्रिन्	१९	वध	२९८
वज्र	३७४	वधावन	३७६
वज्रक	१५९, ३७८	वधू	१७८ १८४, ४४३
वञ्चित	३७४	वन	१४३, ४४४ व
वञ्जुल	१५४, १५६ इ	वनप्रिय	१६४
वगी	३४६	वनमश्विवा	१६७
वडवा	२७३	वनमालिन्	९६
वन्वानल	२३ अ	वनहुताशन	२३
वन्	३८६	वनिता	१७८
वग्निन	३२२	वन्ध्य	१४६
वण्टक	३२५	वप्, निवप निवप	२४४
वन्म	२००	वपन	२५२
वत्सतर	३१८	वरा	२०५
वसर	५७	वपुम	२०५ अ
वत्सल	३६१	वप्र	१३१, ३०६
वन्, वादय Can, अप		वम्, उटम	४००
वन्, अभिवन्, विवन्,		वयस्य	१९७, २५९
सिवन्, विवन्	४१५	वयस्या	१८४
वदन	२१३	वर ४५० अ, ४६०, ४९९	
वग्न्य	३५८	वग्ग	१६७

पर्या	२७२	वत्सन्	१२८
पर्याणनी	१८०	वधकि	३३४
पराङ्ग	२१८	वर्धन, वर्धण्यु	३७०
पराङ्गा	१७९	वर्मन्, वर्मन	२७९
पराटक	३४२, ५१७ इ	वर्ष	३८४
परागेहा	१८०	वर्ष	३८
पराह	१५८	वर्ष	२५७
परिवसित, परिवस्थित	४११	वर्षा	५७
परीवस्या	२४७	वर्षाभू	११७
परुण	२४	वर्षोपल	३९
परुषिनी	२८३	वर्धन्	२०५ अ, ४४७
परेण्य	३८४	वर्धनी	१३६
वर्ग	१७५, ४३० अ	वर्ध	२०५
वर्ग, मन्त्र, निर्वाण	४१७	वर्धयत्	४०६
वर्ग	२३७, ४३१ अ	वर्धभुज	१०८
वर्गक	२३२	वर्ध, वर्धन	१६८
वर्णिन	४१७	वर्ग	४५२
वर्णान्	२७०	वर्गक	१२७ अ
वर्णन	३०३	वर्णनी	८७
वर्ण	२३२, ४७८ इ	वर्णम	३८७
वर्ण	३९३	वर्णरि	१८५
		वर्णी	१४७

वश	४४०	वा	५११, ५२०
वशक्रिया	५०० अ	वाक्पति	३७२
वशा	२७०	वाक्य	४९५
वंशिक	३८३	वागीश	३७२
वम, अधिवम, निवम		वागुरा	३४५
Caus, उपवम, प्रवम	१३३	वागुरिक	३३७
वम, वमन	२२९	वाग्मिन्	३७२
वमन	५६	वाङ्मुग्ध	७९
वमा	२०१	वाच	७१
वमु ९ अ, ३२५, ४८२		वाचयम	२५३
वमुदेव	९३	वाचव	४९४
वमुधा, वमुधरा	१२५	वाचाट, वाचाल	३७२
वमुमती	१०१	वाचिक	८३
वभु	४३९	वाजिन्	२७२
वम्ब	२२०	वाजिशाला	१३३
वम्बसा	२०४	वाङ्मग	९६
वम्ब	३०२	वाढव	२३ अ, २३८
वह, आवह, उदह,		वाढ्य	५०७ ई
निवह Caus विवह,		वाणिन	३२२
भन Caus, प्रवह	२५३	वाणिज्य	३०३
वहि	२१	वागी	७१
		वान	२५

वानाशन	१३४	वाराशि	१०८
वानाशन	१०५	वारि	१०९
वादिव, वाद्य	८८	वारिद	३६
वानप्रस्थ	२४२ अ	वारिराशि	१०८
वानर	१५८	वारिप्रवाह	१४१
वानोर	१५४	वारिवाह	३६
वापी	११८	वारगी	४३१ अ
वाम	२०६, ४५२	वार्त्त	२०३
वामन	१९९	वार्त्ता	७७, ३०३
वामनयना, वामलोचना	१७९	वार्द्धक	१९७
वामा	१७८	वालाधि, बालहस्त	२७४
वामो	२७३	वालुका	४३७
वायम	१६४	वाल्क	२२७
वायमारानि	१६२	वावृत्त	४०५
वायु	२४	वाशिन	८६
वायुमय	२१	वाम्, अधिकाम्	२३३
वार	१०९	वाम	१२३
वार	४५८	वामकलना	१८३ उ
वारण	२६९, ५१८	वामगृह	१३३
वारवाण	२७८	वामर	५२
वारम्बी	१८५	वामर्न्ना	१५४

बासर	५२	विनात	२८२
बासव	१९	विग्रहा	५०१
बासम	२२९	वक्रत	३२२
बामिन	२३२	विक्रय	३२३
बासुक्	१०४	विजय	३७६
बासुदेव	९ आ	विग्रह	२०१ अ २६२, २९२
बाह	२७२		[५०२
बाहन	२७ ४६४	विघात	३८
बाहिनी	२८२	विघ्न	५०२
बाहिनीपति	२७७	विघ्नराज	१७
वि	१७१	वच, विविच्	२६४
विक्रच	१४९	विचक्षण	२३९
वक्रतोन	४६ अ	विचर्चिका	२०१ अ
विग्रह	५११	विचारणा, विचिविन्मा	६१
विग्रसित	१४६	विन, उद्भिज	५०१
विकार	५०१	विजन	७ ४
विगुवाण	३५९	विजय	२५४
विहृत	९१ २०३	विघ्न	३१७
विहृति	५०१	विशाल	३६०
विक्रम	४५१ अ, २९२	वि	५०७ आ
विक्रय	३२४	विग्रह	१५०

विगीपन्	१४५	विद्म	२३८
विनथ	१८३	विद्वेष	०४
वितरण	२४३	विष्, Caus	४०९
विनर्क	४८६	विधवा	१८४
वितदि	१३६	निधा	४४२
वितस्ति	२१२	विधातृ	१९
विनान	२३०, ४४५	विधान	१ ४४२
वित्त	३२५, ३६०	विधि ९, ६१, २५०, ४४२	४४२
विद्, आविद्, निविद्,		विधु	९ ३, ४१
सविद्, संप्रतिविद्	४१६	विधुत	४१५
विद्	४१३	विधुर	५०३
विदर	४१८ अ	विधुवन, विधूनन	४९८ अ
विदिश	३५	विधेय, वितयग्राहिन्	३६७
विदित	४१६	विना	५१०
विद्	४०९	विनायक	१७
विद्यमान	४३८	विनिमित्त	४०६
विचाधर	६	विनीत	३६८
विद्युन्	३७	विन्न	४१३
विद्रव	२९५	विन्यास	२९३ म
विद्रुत	१३७१	विपक्ष	२१८
विद्रुम	१३२८	विपत्नी	८७

विपग	३२४	विभव	३२६
विपणि	१३१	विभावरी	५५
विपस्ति	२८३	विभावसु	४७ अ
विपथ	१२९	विभूषण	२२३
विपद	२८३	विभ्रम	४११
विपर्यय, विपयास	५०६	विभ्रात्र	२२३
विपश्चित्	२३८	विमनस्	३५९
विपिन	१४३	विमदन	५०१ अ
विपुल	३८६	विमानृज	१८७
विप्र	२३८	विमान	१९३
विप्रकार	५०१ अ	विपन्	३३
विप्रकृत	३७४	विपद्रङ्गा	२०
विप्रकृति	५०१ अ	विद्यात	३९८
विप्रकृष्ट	३९२	विरति	५०७
विप्रयोग	५००	विरल	३९०
विप्रलब्ध	३७४	विरान	२५४
विप्रलब्धा	१८३ इ	विराव	८५
विप्रलम्भ	१००, ५००	विरिञ्चि	९
विप्रणय	८२	विराध	९४
विप्रण	१११	विगे शक्ति	८२
विबुध	४	विरुध	३१९

विलाप	८०	विशसन	२९७
विलाम	४७३	विशारद	४४१
विलीन	३७६	विशाल	३८६
विलेपन	२३२, ५०१ इ	विशालता	२२९
विवर	१०२	विशाल	२८६
विवर्ण	३३८	विश्रम्भ	२६५, ४४९ आ
विवश	२७२	विश्रागन	२४३
विवस्वद	४७	विश्रान्त	२९
विवाद	८०	विश्रुत	३६०
विवाह	२५३	विश्व	६ अ, ३८९
विविक्त	२६४	विश्वकर्मन्	४४४ आ
विविध	४०६ अ	विश्वभर	९ इ
विवेक	२५०	विश्वभरा	१०५
विश, आविश, उप-		विश्वरूप	५ इ
विश, अभिनिविश,		विश्वमृत	९
प्रतिनिविश, निर्विश.		विश्वाना	२८१
प्रविश	२६८	विश्वाम	२६२
विश	३०२, ४७९	विश्व	१०८
विशङ्क	३८६	विश्व ६८ अ, १०७, ५५६,	
विशद	७१		[४९९]
विशद	२९८	विशदिन्	६१ अ

विषवेद्य	१०६	विस्मृत	१ ४०४
विषाण	४३४	विस्मृता	१ ३९७
विषाद	४८८	विहग	१ ३७१
विष्वम्भ	१३७	विहगिका	१ ३४६
विधिर	१७१	विहस्त	३७५
विष्टप	१२६	विहायस्	३३, १७१
विष्टर	४५९	विहार	५०१ आ
विष्ठा	२०५	विहल	३७५
विष्णुपद	३३	वीचि	११०
विष्वक्	५१७	वीणा	८७
विमवाद	१००	वीथी	१४५, ४४१
विमर्जन	२४३	वीप्सा	४८९
विमृत	४०४	वीर	८९, २८२
विस्तर	४२७	वीरधु	१४७
विस्नार	५५०, ५०२	वीर्य	२०३
विस्तृत	४०४	वृ, प्रावृ, विवृ	१४०५
विम्पष्ट	८४	वृक	१५९
विम्फार	२९३ अ	वृकग	४१२
विस्फोट	२०७	वृक्ष	१४५
विस्मय	९१	वृजिन	५८, ४४४ अ
विम	३६९		

वृत्, अनुवृत्, व्यावृत्,		वृत्	३८
निवृत्, निवृत्, विवृत्	४१०	वृष	५९, ३१८
वृत्	४०५	वृषदशरु	१६०
वृत्ति -	४९९	वृषध्वज	१५
वृत्त	३९३, ४००, ४२८	वृषन्	१९
वृत्तान्त	७७, ४३५ आ	वृषभ	३१८
वृत्ति	३०३	वृषल	३३२
वृत्त	४५९	वृष्टि	३८
वृत्तद्वन्	१९	वृष्णि	३२१
वृथा	५१०	वे	४१०
वृत्त	१९८	वेग	४२५ आ
वृत्तल	१९६ अ	वेगिन्	२८१
वृद्धा	१८५	वेणु	१५६
वृद्धि	४९९	वेणुक	२७१
वृद्धिबीजिया	३०४	वेतन	३५१
वृद्धोक्ष	३१८	वेतम	१५३
वृध्, परिवृध Chus	३७०	वेताल	५०७ आ
वृन्	१५१	वेद	७६
वृन्	१७५	वेदि	२४२
वृन्दाक	५	वेदिश	१३६
वृषिक	१६० अ	वध	४९, ८ आ

वधानका	३४८	वैर	१	९४
वधम	९	वरनिशासन, वैरगुद्धि		२९५
वाधत	४०९	वरिन्		२५७
वप रपु	१०१	वैलक्ष्य		४२० अ
वला	४७३	वैशाख		३२०
वाहता	२९४, ४०४	वैश्य		३०२
वशन्त	११८	वैश्व नर		२१
वस्मन्	१३२	व्यक्त		४३५ आ
वदथा	१८५	व्यक्ति		६३
वप	२२२	व्यग्र		४६९
वपवार	३१२ आ	व्यजन		२३५
वप वधित	४०६	व्यञ्जक		८९
वै	५१२, ५२०	व्यजन		४४४ आ
वैजयन्तिक	२८०	व्यन्यय, व्यत्यास		५०६
वैजयन्ती	२९१	व्यथ व्यथा		१०७
वैतनिक	३३८	व्यथ		४०८ आ
वैताल	२९०	यय	१ ३ ११	५०२
वैद्य	२००	व्यर्थ		५१०
वैधय	३७८	व्यलीक		४२० अ
वैतनय	३८१	व्यवसाय		४७८
वैमात्रय	१८७	व्यवस्थित		४४१

व्यवहार	८०	व्योमयान	१९६
व्यवाय	२५४	व्रज, अनु परि-प्र-व्रज	२४९
व्यसन	४४६	व्रज	१७४
व्यसनात्तं	३७६	व्रज्या	२४९
व्यस्त	३९५	व्रण	२०१ अ
व्याकुल	३७५	व्रन	२४९
व्याघ्र	१५७, ३८५	व्रतति	१४७
व्याज	९८, ९९	व्रोटा	९३
व्याध	३४२	व्रीहि	३०९
व्याधि	२०१ अ		
व्याधित	२०३	शस्, आ-समा-प्र-शंस	४१७
व्यापार	४३१	शक्	२९२
व्याल	१०४, ४७२	शकट	२७५
व्यालमादिन्	१०६	शकल	४२
व्यास	५०२	शकुन्त, शकुन्ति	१७१
व्यासक्त	४६९	शकृत्	२०५
व्याहार	७५	शक्त	४५०
व्यूढ	४३१	शक्ति	२९२, ४३६ अ
व्यूह	३९३	शक्र	१९
व्योकार	३३३	शक्रधनुम्	३८
व्योमन	३३२	शकर	१३
		शङ्का	४९२

आशाम	प्रशाम	२६५	शिरस	२७८
शासन		२९५	शिरा	२०३अ
शान्न	४३३, ४६५		शिराष	१५६क
शिक्ष		३५७	शिरागृह	१३३ अ
शिक्षा		४५५	शिराधि	२१२
शिक्षित		३५७	शिर रत्न	२२४
शिरण्ड		१७०	शिरारुह	२१९
शिरण्डक		२१९	शिरोवेष्ट	४८०
शिरण्मिन्		१६९	शिलीमुख	४२३
शिखर	१४०	१४८	शिला, शिलोच्चय	१३९
शिरारिन्		१३८	शिल्प	३४८
शिखा	२२, १७०, २२०		शिल्पिन्	३३६
शिखावल, शिगिन्		१६९	शिल्पिशाला	१३४
शिञ्जित		८५	शिव	१३ ६०
शिञ्जिनी		२८१	शिका	४७८ आ
शानिकण्ठ		१६९	शिगर	४४, १६
शिका		१४९	शिगु	१७३
शिविका		२७५	शिशु	१९६
शिविर		२६८	शिष्टि	२६६
शिम्भा		३ ८अ	शित्य	२४०
शिराम		१४८, २१८	श्री, श्रान्ता	२७१

शीकर	३९	शुभ्	४३
शीघ्र	२८	शुभ	६०
शीत	४४, १५४	शुभ्र	७१
शीतक	३४०	शुभाशु	४१
शीतल	४४	शुक्	२६७, ४२२
शीघ्र	५०७३	शुल	५४६
शीर्ष	२१८	शुश्रूष, शुश्रूषा	२४७
शीर्षण्य	२७८	शुष्	२०१ अ
शील	९५, ४७३ अ	शुष्म	२९१ आ
शुक	१६५	शक	३१०
शुक्ति	११६	शकक्रीट	१६० अ
शुक	४६, २०३	शद्	३३३
शुक्रशिष्य	७१ १७	शन्व	३८३
शक्र	५५५, ७१	शर	१२८२
शुच्	९४	शुषं	३१०
शुचि	७१, ४०७	शूल	४७२
शुण्ठी	३१२ अ	शुल्पाणे, शुलिन	१३
शुण्डापान	३५३	शृगाल	१५९
शुद्धान्त	१३५	शृङ्गल	२७१
शुध्	३८३	शृङ्गलक	३२०
शुनक, शुनी	३४३	शृङ्ग	१४०

शृङ्गाटक	१२९	शोभा	४३
शृङ्गार	८९	शोष	२०१ अ
शृङ्गिणी	३१९	शौण्ड	३६६
शृत	४०८	शौण्टिक	३३५
शु, विशु	२९८	शौरि	९ आ
शेखर	२३३	शौर्य	२९१
शेवाल	१२३	श्वेत	५०० अ
शेष	१०४, ५०७ इ	श्मशान	, ३००
शेषशायिन्	९ इ	श्मश्रु	२२१
शैल	१३९	श्याम	७२, ४५२
शैलूप	३३६	श्यामल	७२
शैवल	१२३	श्यामा	४५२
शैवलिनी	११९	श्यामाक	१५६ अ
शैशव	१९६	श्याल	१९१
शोक	९४	श्वेत	७१
शोचिम्	५०	श्वन	१६२
शोभरत्न	३२७	श्रद्धा	४४३
शोभित	२०४ अ	श्राग्, विश्रम्	२९
शोधनी	१३८	श्रम्	२६५
शोषित	३१३, ३८३	श्रवण, श्रवम्	२१८
शोभन	३८१		

आद्	२४४	श्ये	४९९
आन्	२९	शेम्न	२०३ अ
अि, आ-उत्-मे अि	३६८	शोक	४२०
थी १२, २८३, ४०८		शःश्रेयम्	६०
थीकण्ठ	१६	शन्	३४३
थोपति	९ आ	शपच	३४१
थोपल	१५६ अ	शम्	१०२
थीक्त्स्	१२ अ	शशुर	१९०
थीक्त्स्लाङ्गन	९ इ	शशुरी	१९५
शु, आ-मम प्रति वि		शध्	१९०
समा-शु	४१६	शध्शशुरी	१९५
शुग	४३६ आ	शम्	५२४
शुति	७२, १८	शम्, आशम्, ममाशम्,	
शेगी	१४५	निधम्, उक्तम्,	
शेयम्	५९, ६८	विधम्	२६५
शेष्ठ	३८४, ४३०	शमन	२४
शोणि	२०७	शापद	८०२
शोत्	२१८	शेग	७१
ओत्रिय	२४०	शेत्तक्त	७३
शङ्ग	३८७		
शङ्ग, शङ्गा	८२	शङ्गद	१६८

धन्ज	८६ अ	सन्ध	६५
धनन	१८	सन्ध	६७
धन्	२१७	सन्ध	१०४
धाणमानर	१८	ममत्त	२९२
ध्व, नि ध्व	१०७	समन्	२४१
		ससार	४७६
स्यन्	२९३	सस्तव	१०३३
सयन	६७१	मस्था	२६६ ४६०
सयम सयाम	५०२	मस्थान	४६७
सयुग	२९२	सस्थित	२०९
सलाप	८२	संज्ञात	१७१
सवत्सर	५७	संज्ञन	२६५ अ
सेवनन	१०० अ	सकल	३००
सेवर्क	८८	सकृत्	४८६
सेवमथ	१३७	साकथ	२०७
सेवाहन	५०१ अ	मान्य	२५९
भावन्	६७	सम्भा	१८४
मदीक्षण	५०४ अ	सम्य	२१०
मव न	४०६	मगम्य	१०३
मेवग	०९	मगाश	१९४
मेवग	१००	सगि	३१७

सकट	४०३	सचारिका	१८५
सकर	१३८	सञ्ज, व्यतिपञ्ज,	।
सकलिन	४०८	आसञ्ज	३६२
सकल्य	६४	सज्वर	२२
सकाश	३५१	संज्ञा	४२९
सरीणं	४०३, ४३५	मग	२२०
ससुन	४०३	मा	२३८, ४३८
सवेन	१८३ अ, ४१४	मनन	२९
संश्लेषण	५०४ अ	मता	१८२
संख्या	६५	सत्तम	३८४
सख्यात	३८९	मत्ता	४७६
सङ्ग, साम	५०७	सत्त्व	६१ अ, ४७८
सगर	४५९	मपथ	१३०
संग्रह	७७	सत्य	८४
सप्राम	२९२	सयंवार, सत्यापन	३२४
सप	१७५	सुप्रा	५११
सप्रान	१७५	सम्बर	२९
सत्र	२७९, ४५७	सद (सीद्), अशमद्,	
सत्वन	२३७, २६८	आत्मद्, निशद्, प्रमद्,	
सत्ताना	२७२	विशद्	४१३
सप्तमदाल	१२७	सदन	१३२

सदस	२४१	सदनाहर	२६१
सत्ता	५२५	सदेह	६६
सत्तागत	२४	संगाह	१ १७४
सदातन	३०५	सधा	४४३
सत्ता सदृश सदृश	३५०	साधि	२६२, ४९९
समन्	१३२	संध्या	५३
सद्यम	५१५	सन्नद्ध	२७९
सना	५२१	सन्नहन	४२५ आ
सनातन	३९५	सन्निकृष्ट	३९१
मनाभि	१९३	सात्रकर्मण	सात्रिधि ५०१ इ
सतत	२९	सत्रिवेश	४४७
मन्त्रे	२३६	मन्यामिन्	२४२ अ
संतप्त	४१९	मग्न	२७७
संतमम	१०३	सपत्ति	५०९ ५१५
सन्तान	२३७	सयया	२४१, २४७
सन्ताप	२२	सपिण्ड	१९३
मन्ताप	४८८	मर्षागत	३१७
सन्तान	३२०	ममयी	२०६
मन्ताव	२९५	सप्तनन्तु	२४०
मन्त्रि	४०४	गमना	१५५
मन्त्रेवाच	८३	मन्त्राश	४७

मोक्ष	२७२	समाधि	६७, ४४२
मन्त्र	४६५ अ	समान	३५०
मन्त्रावा	१८४	समानोदय	१९३
मन्त्रा	१३३, ०४१	समाप्ति	६८९
समाजन	६९८	समाश्रय	५०१ इ
समासद, सभासद	२४२	समासाद्य	४०३
सम्य	२३७, २४२	समाहार	५०१
सम	३५०, ३८९	समाकृति	७७
समग्र	३९०	समाह्वय	३५५
समाज्ञा	८०	समिति	२४१, २९३
समाधिक	३९६	समिध	१४९
समनगम	७१७	समीप	३९१
समम्	५११	समीर, समीरण	७५
समय	५२, ४९३	समुच्चय	५०१
समरा	५१३	समुद्गित	४१५
सुभर	२९२	समुदाय	१७४
समर्थ	४३९ अ	समुद्रक	७३६
समवाय	१७४	समुद्रत	३६६
सममन	५०४ अ	समुद्र	१०८
समन	३८९	समुद्रवसना	१२५
समना	७७	समुद्रवोषम्	५१५

ममूह	१७४	मरसिनासुन	९
सपत्ति, सपत्न	२८३	सरमा	११८
संपुट	७३२	सरस्वती	७१
सप्रति	५२५	सरित्	११९
सप्रशय	४९८ आ	सारित्पति	१०८
सप्रधारण	८५५	सराज	१२३
संवाध	८०३	सरोरुह	१२२
सबोधन	५१३	सर्ग	४२४
सभावना	४९२	सर्प	१०४
समद	१२०	सर्पराज	१०४
संभ्रम	९९	सर्पिम	३१४
समाजनी	१३८	सव	३८९
समूच्छेन	४९८	सर्वतम	५१७
समृष्ट	३१३	सवश	५२५
सम्यच	८४	सर्वलिगगन्	७५१
सरथा	१६७	सयय	३०८ अ
सरणि	१२९	सालिन्	१०९
सरमा	३८३	सव	२४०
सरन	३५८	मवयम	२५९
सरम	११८	सविन	४७
सरमित	१२३	सविध	३०१

सत्य	२०७	सायुगीन	२८२
सत्य	१५१	साकसर	२६०
सत्यमजरी	३०९	साकम्	५११
सद्, उत्सद्, प्रा-सद्		साकल्य	४९०
(Cap)	४०९	साभात	४८७
सद्	५११	सागर	१०८
सहकार	१५३	मागराम्बरा	१२५
सहज	१९३	साचि	५१३
सहधर्मिणी	१८१	साति	५०४ अ
सहन	३७०	सादिन्	२७७
सहमोजन	३१७	सादृश्य	४९१
सहस	२९१, ४८३	साध	२२२
सहसा	५१४	साधन ४३३, ४४४ इ, ४४८	
सहस्रपत्र	१२३	साधारण	३५०, ४०२
सहस्रानु	४७ अ	साधु	२३७, ३८१
सहस्राक्ष	१९	साध्वस	९२
सहाय	२८१, ४८०	सार्ध	१८२
सहायता	५०७ उ	सानु	१४०
सहिष्णु	३७०	सान्त्व, सान्त्य	२६३
सहृदय	३५६	सात्र	३६६, ३९०
सांयात्रिक	११४	माहात्रिक	२६८

साप्तदीन	२५९	साहस	२६३
सामन्	७६, २६३	सिंह	१५७, ३८१
सामन्त	२५९	सिखना	४३७
सामर्थ्य	४७१	मिथक	३३१
मामाजिक	२४२	मिच, अमिषिच, । ७)	
सामान्य	६३, ४०२	उत्तिमिच्	२५४
सामि	४९३	सित	७१, ४०९ अ
साप्रतम्	५१६, ५२५	सिता	३१३
साम्य	५१४	सिद्ध	६, ४१०
सायन्	५३, ५२२	सिध्	४१०,
सार	४६०	सिद्धान्त	६६
सारंग	१६० अ, १६७, [४२५ अ	सिन्धु	१०८, ४४२
साराधि	२७७	मिन्धुपति	१०८
सारमेय	३८३	सिन्	४१०
सारस	१६५	सीता	३०८
सारिका	५०७ अ	सात्य	३०६
साथ	१७१	सीधु	३५२
सार्धवाह	३२२	सीमन्	४८९
सार्धम्	५११	मीमन्	५०७ अ
सार्वभौम	३५५	सीमन्त्रिणी	१७८
		सीर	३०८

सूचना	४२९	सुप, अपसु, उपसुप,	
सूचि	४२२	सप्तप, विसृप्	१०४
सूत	२७७ ३३१	सृष्ट	४०६
सूथान	३४०	सृष्ट	४२४
सूत्र	३४६	सेतु	१२८
सूद	३११	मना	२८३
सूनु	१८७	मेतानी	१८, २७७
सन्त	८३	मेव, निषेव	२५७
सुपकार	३११	मवक	२५७
सूर	४६ अ	मवन	४९८ अ
सूरत	३६२	सैरन	११२
सूरसूत	४८	सैनिर	२७८
सूरि	२३९	सैन्वव	२७२, ३१३
सूय	४६ अ	सैय	२७, २८३
सयननया	१२०	माढ	४०९
सूय दुसगम	५ आ	साग्राम	८४
सु अनुम अयम प्रम	४०६	माथ्य	१०३
सूकन्द	२११	साग्न्याद	३६६
सूणि	२७७	मापान	१३७
सूणका	२०३	मोम	४१
....	१२८	माभय	६९१

स्थान	४४१	लिङ्ग	२५९ ३१३, ३६१
स्थानाय	१३०		[३६६
स्थाने	११६	लिङ्ग	अक्षय Cause ३६१
स्थापत्य	२५७	म्नु	१४०
स्थामन्	२०१	म्नुन	६०७
स्थाला	४१२ अ	म्नुगा	१८४
स्थ वर	३०६	स्नह	९५
स्थाविर	१९६अ	स्वश	६८ अ
स्थास्तु	३९६	स्वगन	२४३
स्थिति	२६६ ४३० ४३१	स्वश	२५९
स्थिर	४६०	स्वगृ	४०२
स्थिरतर	३०६	स्वाष्ट	४९०
स्थूल	३८२	स्वृण	४०३
स्थूलक्षय	३५८	मृद्, मृदा	९६
स्थेयम्	३९६	स्फटा	१०५
स्थौन्य	४७१	स्फात	४९०
स्व	४९८आ	स्फाट	३८८
स्वा, निष्ठा	२३०अ	स्फट	१४
स्वान	२३०अ	स्फुट	१४९ ४०५
	२०४	स्फुटन	४०८ अ
		स्फुरण	४०८ अ

स्फुलिङ्ग	२२	श्राव	५००
स्पृति	४९८ इ	सु, सत	४०७
रम	५१२, ५२१	स्मि, आ-सम्-वि-स्मि	५०४
रमय	९२	स्व	१९४, ४७८
रमर	१०	स्वच्छन्द	३६२
सरहर, रमरारिः	१५	स्वजन	१९४
रिम, विरिमः	३६९	स्वञ्ज्	५०४
स्मृति	९७	स्वतन्त्र	३६२
रयइ	२८	स्वभिति	२८८
रयन्	४०७	स्वन	८५
रयन्दन	२७५	स्वप्	३७२
रयन्दनारोह	२७७	स्वप्न	१००
रयन्दिनी	२०३ अ	स्वप्नञ्	३७२
रयत्र	४०७	स्वभाव	१०१
रयूत	३११-४१०	स्वयम्	५२२
रयूति	४९८ अ	स्वयभू	८
रयत्	४१२	स्वर	३
रयन्	२३३	स्वर	८६ अ
रयव	४९८ आ	स्वरूप	१०१
रयृ	९	स्वर्ग	३
रयस्त	४१२	स्वर्ण	३२८

स्पर्णक र	३२४	ह	११७
स्पर्णर्ग	२०	हस	१६६
स्पर्ष	१९ ६	हय	८८ ई
स्वस	१८९	हट	२९३
स्वस्ति	८८७	हण्ड	८८ ई
स्वस्त्रीय	१९२	हन् अपहन्, अभि	
स्वाढी	१५५	हन् आहन् प्रत्या	
स्वाधीनपातका	१८३ ई	हन् व्याहन् प्रति	
स्वाध्याय	२५२	हन् संदन्	३७४ अ
स्वात्त	६३	हनु	२१४
स्व प	१००	हन्त	४८८
स्वापनेय	३२५	हय	२७२
स्व मिन्	३६०	हर	१५
स्विन्	४८५	हरि	१५७, ४६१
स्विन्	९८	हरिण	७२, १६
स्वन्	९८	हरिन्	३४ ७२
स्वन्ना	३१२ अ	हारत	७७
स्वैरिणा	१८३	हरितक	३१२ आ
स्वैरिना	४९८	हरिदम्ब	४७
स्वैरिन्	३६२	हरिद्रा	३१३
		हरिणाम	७७

हरिःमणि	३२७	हा	४१५, ८९६
हरिप्रिया	१२	हाटक	३२९
हर्म्य	१२५	हावन	१५७
हर्यश्	१५७	हार	२२५
हर्ष	५९	हार्द	९५
हर्षमाण	३५९	हाना	३५७
हल	३०७	हास	९१
हर्ला	८८ ३	हाम्य	८९, ९१
हलोयुध, हलिन्	९ उ	हि	३०३, ४९७, ५१२
हस्य	३०६	हिम्	२९८
हविस्	३१४	हिसाकर्मन	५०१ आ
हव्यपाक	२४२ आ	हिय	३७७
हव्यबाहन	६२	हित	४५०
हम्; अग्रहम्, उपहम्,	- -	हिम	४४
परिहम्	९०	हिमवत्	१६
हस	९०	हिमानु	४०
हमन्ती	३१२	हिरण्य	३२६, ३२९
हस्त	२१०, २२१	हिरण्यगर्भे	८
हस्तिन्	२६९	हिम्क	५१३
हस्तिपक	२७६	ही	५१४
हम्यारोह	२७६	हीरक	३२८

हीन	४१५	हान	२२
हुतभुज्, हुताशन	२१	हेतु	६१
हुं or हूँ	४८९ अ	हेमन	२२९
ह, हारय (Cap),		हेमन्त	५६
अपहृ, ध्याह, महृ		हेमपुष्प	१५६ उ
अभ्यवह, उद्धृ, उपमहृ,		हेरम्ब	१७
व्यवहृ, उपहृ प्रतिसहृ,		हेष्, हषा	२७३
आहृ, निहृ, उदाहृ, प्रहृ,		हैमवती	१६
परिहृ, प्रत्युदाहृ, सप्रहृ,		हाम	२४१
उपाहृ, विहृ	४१८	होरा	५०७ अ
हृद्, हृदय	६३, २०५	हु, अपहु, निहु	८२
हृदयास्तु	३५६	हास	५२४
हृय	३८२	हृद	११७
हृप्	४१९	हृत्	११९
हृषीव	६८	ह्री	९३, ४१०
हृष्ट	४१९	ह्रीण, ह्रीत	४१०
हृष्टमानस	३५९	हेतु	२७३
हे	५१३		

HOW TO USE THE INDEX TO ENGLISH WORDS.

The references in the English Index are made to the Slokas in the text, and not to the pages, the former being more convenient than the latter. The words, which will be found in the following Index, are those which are of very frequent occurrence in the English language; whenever, therefore, any word cannot be found in the Index, its synonyms in general use should be referred. Many of the abstract and verbal nouns, which cannot be found in the Index, should be formed from the corresponding adjectives and verbal roots that will be found

INDEX

To Abandon 219,	To Accept 100 50
410	Acceptance 484
Abandon me 1 415	Accepted 416
Abandoning 411	Accident 418
Abashed 410	To Accomplish 11:
Able 439 = 450,	222 410
494	Accomplished 110
Above 467	Accomplishing, 11
Abridgment 77,	According to 519
504 &	To Acknowledge
Absence 518	414
Al solution 68 466	Acquaintance 501
Abstracted 100	To Acquire 11
Abstractness 403	418
Abundant 388	To Act 88 &, 10
To Abuse 80 501 &	410, 411, 418
Al use 80	Act (good) 59
Abusing 500 &	Acting 89
Abusive 83	

Affection ३०, 481 503	Agony 107
Affectionate ३०1	Agony (mental) 96
Affix 453	Agreeable (speech) 82
To Afflict 107, 104, 419, 500 अ	Agreement 67, 454 459
Afflicted ३७6, 419	Agriculture ३03
Affliction 96 107	Ah ! 485 488 496
After 400, 489 अ, 491	Aim 285
Afternoon ०4	Air 24, 25
Afterwards 490, 489 अ	Air chariot 19 अ
Again 52०	Alas ! 89, 488, 496
Age ३02	To Alight 123
Aged 1१९	All ३१0 474 490
To Agitate 21९	Allegation 81
Agitated ०0०	Alliance 262
Agitation (mental) 501	To Allow 401
Ago १20	To Allure ३65
	Ally 259, 486
	Alone 402
	Also 492, 487

Altar 242	Answer 79
Alternative 511	Ant 507 अ
Always 525	Antelope 160
Ambitious 356	Anthill 127
Amidst 516	Anxiety 96
Amusement 99	Anxious 362
Ancient 398	Apartment 430 अ
Ard 190, 192	Apo 462
Anger 95, 455	To Appear 50
Augur (sentiment of) 90	Appearance 421, 458
Angle 430 अ	Appellation 77, 78
Anguish 107	Appetite 316
Animal 62, 478	To Appoint 362
To Animate 109	Appointment 454
Ankle 207	To Apprehend 65
To Annoy 107	To Approach 104, 268, 275, 360, 413.
To Anoint 232	416
Anointed 408	Approach 517
Another 468	To Approve 39, 82,
To Answer 117, 418	

259, 414, 419, 500	Arrangement ११३३
Aquatic (animal)	Array of battle
115	293 अ
Aqueous 110	Arrived 131
Arch (ornamental)	To Arrest 259
137	Arrived 524
Archer 280	Arrogance 92, १३
Architect of the	490
gods 441 अ	Arrow 285, 286,
Ardent 359	123, 425
Ardour 97	Art 348
Argument 65 433	Artery 203 अ
To Arise 413	Articles (for sale)
Arm 210	323
Armed 279	Articles of art १४६
Armour 2, 9	Artificer 336
Arms 282 471	Artist 336
Around (all) 495	As 487, 514
17	To Ascend 123
To Arrange 101	To Ascertain 411
11	Ascertainment 16

Ascetic 242 अ, 251

As far as 490

Ashamed 410

Ashes 23, 436

To Ask 79, 409

Asking 245

Ask of 371

As long as 490

As many as 490

As much as 490

Ass 321

To Assail 294

To Assault 500

Assault 294

Assemblage 475

To Assemble 416,

507

Assembly 241

Assent 67

To Assent 411

Assignment 183 अ

As to 486

Astonished 369

Astonishment 91

Astringent 69

Astrologer 260

Astronomer 260

As well as 492

Asylum 438, 490

Atmosphere 32, 33

At once 509, 515,

525

Atonement 455

To Attach one's

self to 376

Attachment 440, 427

To Attack 294, 418

Attack 294

To Attain 368, 403,

410, 416

Attempt 126

7 Attend upon	Bag (gunny) 311
217, 411	Ball 235, 430 अ
Attendant 329	Balloon 19 ए
Attention 504	Bamboo 156 इ
Audacious 366	Bangles 225
To Augment 104	To Banish 133
109	Bank (sand-) 112
Auspicious 4 11	Banker 300 इ
Authority 433	Banner 291
Autumn 57	Barbarian 342
10 Avoid 418	Barber 335, 432
7 Awaken 111	Bard 990
Away with 4 11	Bargain 404 इ
Awed (of corn) 301	Bark 148
Axe 288	Bailey 308
—	Barren 141
Bachelor 242 अ	Barter 323
Back 209	Base 377, 382, 463
Back biter 377,	Bashful 369
447 अ	Bashfulness 93
111 18 49	Basin 111

Basin (for water
round a tree) 119

Basket 311

Bath 230 अ

To Ba he 230 अ

Bathing 230 अ

Battle 262, 292, 293,
459

Bawd 167

To Be 413

To Be able 291, 360,
409, 413

To Be absorbed
(in meditation 97

To Be accomplished
410

To Be accused 362

To Be afflicted 107,
201 अ

To Be afraid of 91,
369

To Be agitated 66,
501

To Be alienated 376

To Be angry 95,
371

To Be appeased 409

To Be arrogant 92

To Be ashamed 410

To Be attached 362

To Be bad 383

To Be bashful 410

To Be bold 368

To Be born 378,
410, 413

To Be calm 413

To Be careless 265,
419

To Be clear 413

To Be confused 66

To Be consistent
415

To Bear affection to	To become visible
361	413
To Bear fruit 146	To Become wet 419
Bear 159	Bed 234, 449
Beard 221	Pce 167, 168, 423
Beard (of corn)	Been 437 अ
309	Before 487, 494
Bearing 437	495, 510, 520
Beast of burden 319	To Beg 379
To Beat 374 अ	Beggar 379
Beatitude (final)	Begging 245
68, 254, 461	To Begin 417
Beautiful 381, 470,	Beginning 79, 455
452, 457, 476	504
Beauty 43, 151, 457	Beginning from 401
Because 481, 497	Behalf 418
510	To Behave 410, 411,
To Beacon 417	418
To Become excited	Behind 100, 411
371	To Behold 357, 371
To Become exhaust	Being 438, 476
ed 500 अ	

Being (living) 62, 437 अ	To Betake one's, self to 230 अ
Belief 443	Betel (nut) 156 ऊ
To Believe 360	Betel (plant) 156 आ
Bell (small) 226	Better 459 अ 11
Bellows 318	Betraying 265
Belly 208	Between 516
Beloved 382	To Bewail 94, 100, 415
Benediction 482	Bewailing 82
Benevolent 356	Bewildered 375
To Bend 367, 393, 407	Beyond 487
Bent 394, 513	Big 386
Bent (down) 394	Bile 203, 436
Bent upon 362	Bill 172
To Besiege 259, 264	To Bind 279, 375, 504 अ
To Bismear 232	Biography 438
To Bestow 375	Birch (tree) 156 अ
Best 384, 385, 459 अ, 460, 470	Bird 171, 423, 428
To sure 497	

Birth (୨ ୪୭୧ , ୨୧୪

Bit ୧୨, ୩୫୭

Bitch ୩୪୩

To Bite ୪୨, ୧୦୦

Bitter ୬୦

Black ୭୨, ୪୧୨

Blacksmith ୩

blade ୪୬୭

To Blame ୫୦

Blame ୫୦, ୧୨୦

Blanket ୨୨୩ ଓ

To Blaze ୨୦

Blessing ୪୧୧ ଓ ୧୦୧

Blind ୨୦୦

Blood ୨୦୧ ଓ ୧୭୩

To Blossom ୧୧୬

Blossom ୧୧୬

To Blow ୨୨୩ ୪୦୪

Blown ୧୧୬

Blown out ୧୦୫

Blue (୧୧୬)

Blunder ୧୦୦

Boasting ୨୦୧

Boat ୧୧୩

Boat (small) ୧୧୩

Bodice ୨୨୨ ଓ

Body ୨୦୬, ୧୩୩, ୪୧୧

Body ୨୦୫ ଓ

Body-guard ୨୫୭

To Boil ୧୦୫

Boil ୨୦୨

Boiled ୪୦୫

Bold ୩୬୫ ୪୪୧

Bolt ୧୩୭, ୪୭୨

Bone ୨୦୫

born ୧୧୬ ଓ

Bored ୧୦୫

Bosom ୨୦୫

Both ୪୧

Both sides (on)

୪୧

both ୧୧୬

To Bring about 410	Bulkiness 471
To Bring forth 378	Bulky 199, 386
To Bring over 202	Bull 318
Bristle 309	Bullock 420
To Bristle 419	Bullock (young)
Broken 410, 412	318
Broom 178	Bunch 151
Brother 193, 195	Bund 117 128
Brother of husband	Burn 409, 410
191	Burning 408 &
Brother of wife 191	Burnt 409
Brother's son 195	To Bury 307, 400
Brought together	To Burst 140, 410
408	To Burst out 294
Brown 74	Business 401
Brush 130	Bustle 461
Bubble 397 &	But 480, 518
Bud 153, 474, 475	Butcher 337
Bad (opening) 101	Butter 315
Buffal, 170	Buttocks 208
To Build 30	

To Buzz 86

Cage 507 क

Calculable 389

Calculate 415

Calf 318

To Call 406 417,
418

Called 493

Calling 78, 468, 517

Calm 29

Calmly 593, 515

Calmness 498

Calumny 500 म

Camel 390

Camp 218

Camphor 92

Canal 117

Canopus (the star)
45

Canopy 230, 445

Canto 424

Capable 450, 494

Capital 323

Captivate 418

Captive 301

Captivity 301

Capturing 301

Car 275

Careful 341

Carelessness 97

Carpenter 334

Carrriage 275 276

To Carry 253, 406

To Carry away 418

Cart 275

To Carve 261

Cascade 141

To Cast down 403

Castle 237

Caster-oil (plant)

156 क

Cistern 134	Clothing 229, 468
Citron 156 અ	Cloud 36, 458
City 130	Club 507 આ
Civility 498	Clump 309
Class 63, 170	Cluster 309
Clean 114, 313, 383	Coarse 83
Cleaning 230 અ	Cobbler 333
To Cleanse 230 અ, 383	Cock 163
Clear 114 383, 402	Cock fighting 300
Clearness 49	Cocoanut 156 ફ
Clever 111, 307, 476	Colander 310
Cliff 140	Cold 44
Cloak 228	To Collect 400, 401 118 500
Cloth 306	Collected 401
Close 391	Collection 77 171, 175, 448, 174, 501
Close to 513	Colour 68 અ, 131 અ
To Close 146	To Colour 376, 417
Cloth (of bark, fibres silken, woollen) 227, 228, 229	Colt 273
	Comb 236

To Come 275 310	To Compare 350, 406
To Come near 310	Comparison 349
To Come to pass 410	Compassion 90
Comet 435 अ	Compassionate 362
To Comfort 263	Competent 357
Comical (sentiment) 89	Compiled 404
Command 266 465	Complete 390 १ १
To Command 265, 414	To Complete 409 अ
Commander 277	Completion 236
Commencement 504	Complexion 431 अ
Commended 417	To Compose 404, 406
Commentary 507 अ	Composed 406
Commodity 323	Composition 494, 507 अ
Common 402	Compound 136 १
Compact 431	To Conceal 82, 406, 418
Companion 259	Concealed 264, 406
Company 241, 507	Concealment 82,

1 5 418 1	Confidenc 2 15
Concert 2	Confident 368, 441
Concerted 380	Confidential 260
Concentrated 400	To Confine 259
Concentration	Confined 375
425 અ	Confirmation 430
Conch shell 111	Confluence 120
Conch-shell of Vish	To Confound 3
nu 12 અ	413
Conciliation 2 3	Confounded 315
To Conclude 406	To Confront 368
Concluding 04 અ	Confused 403 435
Conclusion 130 43,	Confusion 99 420
504 અ	451
Conclusion (demon	Conjecture 486
onstrated) 4 1	Conjuring 500 અ
Condiment 312 અ,	To Connect 362
Condition 61 અ, 410	To Connive 351
Conduct (virtuous)	To Conquer 29
95	373
To Confide 26	

Lord 346	Couple 143 424
Corn 308, 309	Courage 437
Corner (of eye)	Courageous 282
217	Courtesy 498, 529
Corner (of mouth)	Courting 367
215	Cousin 187
Corpse 300	To Cover 161, 40
To Corroborate 418	409 अ
Corruption 76	Covered over 406
Costly 407	Covering 40 468
Cot 234	To Covet 365
Cotton 331	Covetous 365
Cotton made 227	Cow 319, 425, 449
Couch 234, 459	Cow (divine) 449
Cough 201 अ	Cow dung 315
Councillor 256	Cow herd 317
Counsel (secret)	Cow pen 127 अ
466	Crah 116
To Count 414	Crafty 472
Counted 389	Crane 163. 165
Country 197 440	

Curbed 11
 Cards 31
 Cure 211 101
 Cared 203
 Curing 01
 Curiosity 38 4 3
 Curled (hair) 91
 Current 426
 Curse 8 164
 Cursing 300 4
 Curtain 930
 Cushion 234
 Custom 218 4
 43 4 1 1
 Cut 410 41
 To Cut 412
 To Cut 1 1 48
 134

Dark fortnight 108
 Da lines 103 459
 Daughter 187 19
 Daughter in law
 181 113

Day
 Day (1 v 113
 Day (cloudy) 3
 Day of the full
 moon 31
 Day of the new
 moon 31
 Day (of the week)
 1 8

Dawn 3
 Dawn (in the) 52
 Day time (in the)
 31

Dead 1
 Deaf 200
 Dealer (in anti-
 dotes) 106

To Dance 88 4
 Dancin, 88 4
 Dance 231 43

Death 296, 140	Dejected 108
Doath-gol 135, 451, 461	Decoction 455
Debt 304	Decorated 222
Debtor 305	Decoration 222, 231
To Decay 413	Decrease 436
Deceit 98, 100, 427	Dead 435
Deceitful 378	Deep 114
To Deceive 113 अ, 374, 405	Deep (tone) 87
Deceived 371	Deer 160
To Decide 406	To Defeat 294, 413
Decided 174	Defeat 296
Decidedly 471	Defest 416
Decision 66	Defence 441
Deck 1 222	Defended 411
Declaration 453	Defender 257
To Declare 216, 374, 405, 409 अ, 414, 416	Deference 259
	Defined 373
	To deform 68 अ
	Degradation 446
	Degraded 112
	Degree (in a high) 512

- To Delay* 2°, 374 *or*
Deliberation 65
Delicate 390, 399
To Delight 419, 473
Delight 32
Delighted 419
To Delineate 261
To Deliver 324, 373
 418
Demigods 1
Demons 7, 23
Demonstration 435,
 466
Den 142
Denial 178 *or* 505
Dense 391
To Deny 8°, 11
To Depart 401, 412,
 416
Departed 221
To Depend upon
 101, 335
Dependent 257, 36
 453 481
To Deposit 117
Deposit 324
Depressed 139
Derivative 81
To Descend 113
 121
Descendant 428
To Describe 117
I Deserve 411
To Design 64
Desirable 182
Desire 96, 426, 427,
 137, 182
To Desire 64, 95, 97,
 137, 365, 414, 417
Desirous 367
Desperate (action)
 137
To Despire 106, 413,
 414

- Directly 34, 43, 430
 Dirt 47
 Dirty 114 383
 Disagreeable 420 &
 To Disappear 290
 405 413, 416
 Disappearance 168
 Disappeared 290
 Disappearing 496
 Disappointed 374 &
 To Disapprove 106
 Disc 41 & 48
 To Discharge 254
 Discourse 81, 466
 Discovering 478 &
 To Discriminate
 264
 Discus of Vishnu
 12 &
 Discussion 65, 466
 To Disdain 80
 Disease 201 &, 501
 Diseased 407
 Disfavour 500
 To Disfigure 68 &
 Disguise 93 &
 Disguise (in the
 of) 193
 Disgust (sentiment
 of) 90 91
 Disgusting 91
 Dishonoured 414
 Disobeyed 414
 To Disown 406
 To Disperse 412
 Disposition 101, 474
 Dispute 80
 To Dispute 415
 To Disregard 357
 Disrespect 93 &
 Dissension (sow
 ing) 287

Distant 392, 486	Doctrine 498 अ
Distilling 500 अ	516
Distinct 84	Dog 343
Distinction 250, 466	Doll 347
To Distinguish 325, 414	Domesticated 176
Distorted 394	Donation 243
Distress 94	Do not 494, 495, 518
Distressed 409 अ	Door 136
419, 503	Door (outer) 137
Distressing 429 अ	Door-keeper 256
To Distribute 325	To Do penance 419
To Distrust 478 अ	To Doubt 64, 201, 408
Disunion 263	Doubt 65, 451, 486, 511
Ditch 119	Dowry 422
To Dive into 230 अ	Down 470
To Diversify 74	Downward 470
To Divert one's self 418	To Draw 373, 404
To Divide 325, 410	To Draw out 418
Doctor 200	

- Dread ୨ 137
 Dreadful 91 475
 To Dress 222 229,
 279, 400
 Dress 222
 Dressing 231
 To Drink 101
 196 & 118
 Drinking 353
 Drinking company
 353
 Drinking cup 353
 To Drive back 374 &
 —out 373—together
 408
 Driven out 3 3
 Driver (of elephant)
 276
 To Drop 407, 412
 Drop 39 111
 Dropped down 467,
 412
 Dropping 500 &
 Drought 38
 Drowsiness 465 &
 Drug of life 302
 Drum 88
 Drunkard 366
 To Dry 201 &
 Duel 293 &
 Doll 340, 445
 Dumb 361
 Duplicity 269
 Durable 460
 Dust 139 290
 Dutiful 167
 Duty 254
 Dwarfish 199
 To Dwell 132, 133
 Dwelling 132
 To Dye 376
 Dyer 335

Each 489	Ecstasy 94
Each other 496	Educated 238, 239
Eager 359	To Effect 253
Eagle 161, 428	Effect 501
Ear 218	Effecting 446
Ear of corn 309	Effort 426, 441
Early 522	Egg 172
Early (in future)	Either-or 487, 491,
494	511
Ear-ring 225	To Eject 507
Earth 46, 125, 126,	Ejecting 507
425, 462	Elated 380
Earth & sky 130	Elder 199
Earthen vessel 312	Elegant 223
East 31	Element 436, 437a
To Eat 156, 417,	Elephant 269, 270,
418	425, 432
Eaten 418	Elbow 211
Echo 86	Eloquent 372
To Eclipse 107, 405	Embassy 261
Eclipse 56, 464	To Embrace 107,
	406, 500, 504

Embrace 504
 Embryo 431 अ
 Emerald 326
 Eminence 430 [181
 Emotion (of love)
 Emperor 255
 Emphasis 46
 To Employ २६२
 Impity 383
 Emulation 93 231
 To Encamp 268
 Encircled 406
 Enclosure 131, 499
 To Encourage 109
 To End 413
 End 430, 504 अ
 To Endeavour 100,
 3
 Ending 401
 To Endow 362
 To Endure 92, 95,
 291 409

Enemy 257, 258
 159, 170
 Energy 17, 178, 453
 Energetic 283 356
 Engagement 451
 I Enjoy 257, 268
 Enjoyment 479
 Enlarged 404
 Enmity 94
 Enmity (deep root
 ed) 453
 Enormous 470
 Enough 317, 491
 To Enquire 416
 Enquired into 413
 Ending 504 अ
 Ends (of a garment)
 478 अ [440
 Ensigns (Royal)
 To Enter 268, 410,
 416

To Entice (away)
365

Entire 390

Entire (thing) 463

Entirety 495

Entrails 204

Entrance 136

Entrust 405

Enveloped 406

Enveloping 40

Envious 377

Envoy 261

To Envy 90

Envy 93, 460

Equal 350

Equipped 270

Equipping 272

To Erect 393

Erect 395

To Err 100

Error 83

Error 66

Essence 445, 460

Establishing a truth

66

Estimated 389

Eternal 29, 30, 395,

477, 521

Eternally 29, 30

Etymology 436

Eulogy 80

Eunuch 257

To Evacuate 383

Evasion 82

Even 487, 490, 492

Evening 53, 55

Evening (in the)

522

Everlasting 395

Every 489

Every where 517

Evident 84, 402

Exactly 481	1) Exclude 21
To Examine 357, 417	Exertion 478
Exempl 13, अ	To Exhaust 500 अ
Exceeding 481	Exhaustion 500 अ
Exceedingly 509	Existence 171 14
Excellence 130 अ, 499	Existing 438
Excellent 384, 438, 459 अ, 460	1) Expand 21 5 404
Except 468, 510	Expense 427, 509
Excess 30 181	To Expect 96, 357, 409
Excessive 70, 31, 391 487	Exp dient 456
Excessively 501	Expelling 509
Exchange 123 483	Expense 502
Exchang (in) 489	To Experience 413
To Excite 0, 409	To Explan ² 16 405
To Exclude 417	415 118
Increment 90,	Expletives 519
To Exert 3 3, 409	Expressed 415
	Expressing 494
	7 Extend 101
	Extended 101

Extension 445, 502	Facing towards 495
Extension (of tree)	Fast (in-) 519
150	To Fade away 298
Extensive 386	Feces 205
Extent 427	To Fail 411
To Exterminate	Failure 39
112 118	Faint 393
External 521	Fair 71
Externally 521	Faith 15.
Extinguished 408	Falcon 161, 162
To Extol 117	To Fall down or
Extolled 417	wander 112
Extolling 80	To Fall to pieces 412
Eye 216, 217, 125	Fallen down 412
Eye (on peacock's	Falling down 146
feather) 170	Falling from virtue
Eye brow 216	100
Eye lash 444	False 120 and, 311
—	Falseness 83, 129
To Face 168	To Falter 100
Face 21	Fame 80, 420, 126,
	198 and

Familiarity ५०१ ₹	Fault 266, 446
Family 236, 237, 484	To Favour 59, 113 413, 500
Famous 360	Favour 42 ५००
Fan 235	Favorite 382
Far 392 486	To Fear 91, 107 501
Farm 306	Fear 92, 420 अ
Farmer 305	Fearful 91 अ
To Fascinate 361	Feather 170, 464
To Fast 133	Feeble 383
Fast ५५०	To Feel 253, 413
To Fasten 279 375	Feeling 517
Fasting 250	Felon 376
Fat 205, 386	Female 178
Fate 61, 142	Ferocious 370
Father 188	Ferocious animal 172
Father in law 190, 195	Festival 101, 431
Father of Krishna ५६	Lettered ३७०
Fatigue 121	Letters 271

Flag 291	Fœtus 431 अ
Flag bearer 280	Lohage 100
Flame 22 423 482	Loose of the skin 471
Flamingo 166	To Follow 249 257,
To Flash 43	275 373, 410, 411,
To Flatter 82	416
Flattery 82	Follower 281 इ
Flavour 181	Following 400 491
Fleet 281	Following one इ
Flesh 204 अ	will 498
Flight 29, इ	Food 314
Flock 174 to 176 इ	Foolish 378
108 इ	Foot 207, 441
Flood 50, अ इ	Foot (of mount
Floor 133 अ इ	ains) 141
To Flow 203, 40	Foot mark 141
Flower 152	Foot soldier 280
Flowing out 498 अ	For 489 इ
To Fluctuate 277	To Forbear 409
Fluid 181 इ	To Forbearance 92
Foam इ अ इ	For bearing 340

Forceably 511	Forward 16
Fore arm 211	Foster mother 462
Fore finger 211	Found out 405
Forehead 216	Fountain 141
Foreign ୨୨	Lowler 337
Foreigner 470	Fox 109
Fore noon 54	Fraction 370
Forest 143	Fragrance 70
Forest condensation	Fragrant 70, 232
23	Fraud 98 124
Forester 342	Free 367
Forgotten 101	Frequented 433
To Form 68 &	Frequently 508
Form 417, 408	Fresh 399
Formerly 404	Friend ୨
Formidable 47	Friend (female)
Forsoaken 115	181
Fortnight 55 &	Friendly 311
Fortunate 306, 301	Friendly actions
Fortunately 515	507 &
Fortune 60, 61	Friendship 270,
	507 &

Garment 220	Giant 23
Garment (upper) 230 अ	Gift 243
Garment (worn out) 220 अ	Ginger 312 अ
Garments (a pair of washed) 228	Girdle (round the waist) 226
To Gather 406	Girl 182, 197
Gathered 406	To give 113 अ, 363, 375, 415
Gathering 501	To give faith 64
Gay 359	—"—leave 414
Gazing carefully 505	—"—out 507
General 277, 402	—"—pain 107, 409, 419
Generous 470	Given up 405, 415
Gentle 358, 368	Giving 243
Germinating 380	Gladly 515
Gestures 476, 501, अ	Glass 331
To Get 375, 413	Globe 430 अ, 507 अ
—"—drunk 419	Gloom 103
Ghee 314	Glorified 417
	Glory 426

7 Glow "	Good 118
Glow worm 167	Goodness 11 ३
To Go 101 227	Goals 463
249, 275 300, 392,	Good will 500
410 411 416	Goose 166
To Go astray 411	Goose (ruddy, 111
—'— away 412	Got 413 ,
— — out 275 416	Could 156 ३
—'— to meet 275	Gracious १67
Goad (of elephant)	Grain 309
271	Gram 308 अ
Goat 371 128	To Govern 254 265
Go between 180	3 0 367 406 414
Goblet 353	418
Goblin 507 अ	Gravary 170 अ
God of Death 23 अ,	Grand १86
13 ,	Grand-daughter 181
Gods 4 5	Grand father 192
Gold 128 371	193
Goldsmith 334	7 Grant 113, 115
Gone 438 521	111

I Guess 65, 116	Handsome 381
Guest 246	To Hang down 29
Guest (at dinner time) 246	112
—	T Happen 113
Hail 39	Happily 493, 15
Hall 1 487	Happiness 59, 10
Hair 213	Happy 306
Hair (on the body) 221	Hard 398, 429 अ, 438
Hair (standing on end) 90, 192	Harom 170
Half 43	Harlot 183
Half year 55 अ	Harmony 88 अ
Hall 13	Harsh 83 480
7, Hallow 401	Harvest 151
Halo 48	Haste 99
Hammer 4 1	To Hate 371
Hand 210	Hateful 376
Handful 450	Hater 237, 238
Hands 1 me 1 21	Hatred 94
	To have recourse to 318

Hawk 161, 162	Hell 107
Head 218, 507 ₹	Helm 113 अ
Healing 201	Helmet 278
Health 201	Helmsman 113 अ
Healthy 429 अ, 457	Helpless 363, 375
Help 429, 475	Herb 41
To hear 218, 409, 416	Herd 174, 175, 176
Heart 63, 205	Here begins &c. 490
To heat 419	Heretic 251
Heat 22, 419, 451	Hermit 242 अ, 251
Heat (burning) 22	Hermitage 133, 242 अ
To Heave 265	Heroic sentiment 89
Heaven 3, 425	Heron 165
Heavenly body 482	Hesitation 511
Heavenly damsels 19 ₹	Hidden 106
Heavenly physici- ans 19 ₹	To Hide 405, 406, 409 अ
Heavens 32, 33	To Hide one's self 132
Height 117	To Higgle 115

High 393, 467	Hollow (tone) 87
High (tone) 87	Honest 84
High born 237	Honey 331
Hill 138, 139	Honour 490 492
Hilt (of swords &c) 288	To Honour 400, 109 अ, 411 413, 417
Hindrance 137	Honourable 357
Hint 458	Honoured 109 अ
Hip 207, 208, 461	Hood (cobra's) 109 421
To Hire 399	Hoofs 274
History 6	Hope 482
Hol 488	To hope 264, 417
Hour 1 396	Horizon 39
Hog 158	Horn 431
To hold 368 500	Horripilation 95
Hole 109, 1 3, 468	Horse 242 273 461
Holiday 131	Horsemann 277
Holy 271 383	Hospitable 245
Holy syllable 79	Hospitality 211 245
Holy waters 199	H still 258
Hollow (of a tree) 14	

Hot 51	Husband 191, 196
Hour 507 अ	Husk 309
House 132, 133, 132, 417	Hut 133
Householder 212 अ	Hymns 466 —
Humanity 507 इ	I believe 493
To Hum 86	Ichneumon 414
Humble 434, 521	Idle 340
Humbly 521	Idol 319
Humiliated 375	If 490
Humiliation 93 अ	Ignoble 338 382
Humour of - the body 426	Ignorance 68
Hump 440	Ignorance (spirit ual) 68
Hump backed 200	Ignorant 378
Hunger 316	I hope 495, 518
Hungry 364	Ill 203 107
Hunting 344	To illuminate 50, 419
Huntsman 337	To illustrate 419
Hurry 99, 451	Illustration 435 अ
To hurt 298, 374 अ	

Illness 201 अ	Impure 435
Illusion 66 68	To Inaugurate 254
Illusion 364, 421	Incarnate 144
Image 349	Inclination ४
To Imagine 413	Inclined to 495
To Imitate 416	Inconsistency 100
Immediately 509	To Increase 100,
immodest 366	198 अ
Immoveable 396	Increase 499
Impassable 403,	Increased 105
429 अ	Indecent 83
To Impede 374 अ	Indeed 491, 492,
Impediment 38,	493, 497, 520
502 504 अ	Independent 362
Impenetrable 429 अ	Index finger 211
Imperceptible 400	∫ Indicate 377
Imperishable 466	To Indicate by
To Implore 106	signs 106
Implored 409	Indication 129
Imprisonment 301	Individual 102
Imprudent 364	Individuality 63

Indolent 364	To inhabit 133, 411
Indra 19, 20	Intimical 376
Indra's capital 19 अ	To Injure 406
Indra's charioteer 19 अ	Injured 374
Indra's elephant 19 अ,	Injury 501 अ
Indra's garden or paradise 19 अ	To Inquire 201
Indra's wife 19 अ	Inquiry 504 अ,
Indra's horse 19 अ	Inquisitiveness 495
Indra's son 19 अ	Insignificant 388
Industry 441	Insisting upon 484
Infancy 196	Insect 160 अ
Infant 196 अ, 431 अ	Insolent 366
Infatuation 94	To Inspect 357
To Infer 65, 406	Instantly 515
Inferior 470	To Instruct 265, 406
Infernal (region)	Instruction 455
[107	Instrument 433
To Inflame 50	Instrument (musi- cal) 88
	To Insult 405, 415
	Intellect 64

Jackal 159	Juncture 499
Jackal (female)	Jungle 143
478 अ	Jupiter 46
Jar (earthen) 312 अ	Just 265, 490
Jaw 211	Just (It is) 51
Jealous 460	Just now 525
Jealousy 93, 410	Justice 263, 451
To Jest 90	
Jewel 125, 328, 482	Keen 51
Jewel worn by	To Kill 296, 298
Vishnu 12 अ	374 अ, 410
To Join 362	Killing 296, 298
Joined 408	Kind 63, 362, 442,
Joining 499	459, 489
Joke 427	Kind-hearted 356
Jolly 319	To Kindle 50, 149
Joy 59, 501, 507 अ	Kindness 95, 500
Juggler 354	King 255, 444
Jugglery 354	Kingdom 262 अ
Juice 481	Kinsman 193, 475
Jujube 156 अ	Kitchen 311
(The) Jumna 120	

Lite 160	Lake (deep) 117
Kneading (body)	Lame 200
501 अ	To Lamont 86, 94, 100
Knee 207	Lamentation 89
Knife 289	Lamp 235
Knot 149	Lance 289, 472
To Knot 404	Land (barren) 120
Knotted 404	Land fertile 126
To Know 414, 416	Land (near the foot of mts) 143
Knowledge 64, 452 अ	Land (on the up per part of mts) 143
Known 416	Language 70
Known as 493	Langue 500 अ
Koss 120	Lap 420
Krishna 9 अ	Large 386 521
Krishna's elder brother 9 उ	Largely 521
—	Lash 307 347
Labourer 338	
Lac dye 231	
Lake 116	

Laleness 349, 511, 491	Loan 304
Limb 205 &	Lock of hair 471
To Limit 412, 1	Looks 219
Limit 130, 443, 473, 485	Loftiness 147
Line 145, 512	Lofty 393, 469, 47
Lineage 236, 337	Logic 77
Linen 227	Loins 207, 208
Lion 157, 461	Long lived 358
Lip 214	Looking at 505
Liquid 481	Looking-glass 235
Liquor 352	Lonely 261
Litter 275	Long 406 &
Little 387, 463, 485, 514	Long (time) 50
To Live 62, 109, 132, 133	To Long for 96
Livelihood 303	Longing 97, 359
Liver 204	To Look 357
Living 301	To Loosen 279
	To Lop off 412
	Loquacious 372
	Lord 360, 444
	Loss 430, 436

Lost 296	Luck 61
Lotus 121, 122, 123, 467	Lucky 356, 361-
Lotus (white) 121, 123	Lump 507 अण् —
Lotus (red) 123	Lustre 50, 427, 447, 456, 483
Lotts blue 121	Lute 87
Lotus-plant 124	—
Loud (tone) 87	Mace 289
To Love 259, 381	Mace (of Vishnu) 12 अ
Love 95, 254, 455, 481	Machine 129
Love-God 10, 11	Madness 94
Love (sentiment of) 89	Magic 354
Loved 439	Magnanimous 356
Loving 367	To Maintain 109
Low 382, 394, 521	Maintaining one's post 262
Low-born 338	Majesty 477
Lower 470	Majority 521
Lowly 521	To Make 406
	—, —crooked 407

To make firm १०१ अ	Manual art ३४६
—, —haste २८१	Manufactory १३१
—, —haughty २५१	Many ५२१
—, —inarticulate sound ८७	To much २७५
—, —invisible १०५	Marching against 262
—, —known ११६	Mare २७३
—, —pure ३८१	Mark on Vishnu's breast १२ अ
Male १७७	Market १३१
Malice ९३	Marriage २५३
Man १७७, ४७९	To Marry २५३, ३६३, 406, 500
Man (of hill tribes) ३४२	Main १६
Mane १५७	Marshy १२७
Mango tree १५१	Mason १३२
Manifest १९६	Mast १११
To Manifest ४०६	Master २१०, ३६३, १४४
Manifesting ४८९	Match ३५५
Manifold ४०६ अ	Material ४४४ अ
Mansion १३५	
Mantle २२६	

- Materials (of wor-
 ship) 215
 Matron 181, 182
 Matted hair 200
 May it be so ! 518
 Meals 314 316
 Mean 463
 Meaning 439, 470,
 494
 Means 433, 444 &
 470 Measure 406
 Measurable 389
 Measure 324, 433
 447, 463 490
 Mechanical art 318
 Medicine 201
 To Meditate 37, 416
 To Meet 275, 507
 To Melt 407
 Meeting 211, 507
 Melted 407, 576 -
 Melting 481
 Member 205 अ, 242
 Monach 81, 485
 Mendicant 251, 379
 Menses 183 अ
 Merchant 114, 322
 Mercury 16, 311 अ
 Mercy 90
 Merit (religious)
 451
 Merry 359
 Message 87
 Messenger 261
 Messenger (female)
 185
 Metal 141
 Metaphysics 77
 Meteor 415 अ
 Method 248, 349, 434
 Metro 212 अ, 438
 Middle 468, 516

Mild of house	Miserly 319 460
1 3	Misery 107
Midnight ३३ अ	Misfortune 446
Mild 457	Missile 284
For Milk 317	Mis ing 296
Milk 14	For Mistake 66
Milk (made of) 315	Mistake 66
Milk (sour) 315	Mistaking 100
Milkman 317	Mistaking for 492
For mind 114	Mixed 403 431
Mind 63, 411	For Mock 90
Mind (comprehen-	Moderate 477
sive) 11	Mole 91
Mine 11	Mole 118
Mine at 111 1	Moist 111
Minister 21	For Moist 210 अ
Miracle 411	Molten 111
Mirage 1	Moment 431
Mire 111	Monastery 173 अ
Mirror 27	Money 231 296
Miser 371	Money lender 305
Miserable 274 अ	

Muddy (land) 127 अ	Narration 76
Mudwall 131	Narrative 494
1, Multiply 405	Narrow 403
Multipled 405	Nature 61 अ, 101, 424, 451
Multitude 426, 450, 458, 474 475	Navigable 113 अ
Mongoose 464	Near 391, 466, 486, 513
Murderer 376	Nearness 501 इ
Muscles 204	Necessarily 520
Music 86	Neck 212
Musk 232	Nectar 20, 143
To Mutter 252	Needle 422
Muttering 252	To Neglect 95, 357, 414
Mythology 76	To Neigh 273
<hr/>	
Nail 211, 172	Neighbourhood (in the) 513
Naked 373	Neighbouring 391
To Name 216, 405	Neighing 273
Name 77, 78, 429, 457, 465	Nephew 192
Name (by-) 493	

Nest 172	Noon 54
Net 474	Noose 345
Nether world 102	North 35
Never 518	Northern 469
Never mind 173, 517	Nose 213
New 399	Nostrils of horse 273
News 77	Not 518
Nigh 486	Note (musical) 86 &
Night 54, 55	To Nourish 368, 409
Night (at or in) 512	Novel 76
Night (in the-) 522	Now 490, 527
Nipple 208	Number 324
No 518	Nurse 462
Noble 237, 437 &	—
Noble-minded 356	Our 113 &
Noise 80, 85, 86	Oath 78, 453, 484
Noisy 293	Obedient 367
No matter 493	To Obey 247, 259, 410
Non-existence 518	Object 503

Object (of desire)	Occasion 158, 0
454	Occupation 431
Object (of sense)	To occupy 403
68 अ, 454	Occur 108
Oblations 211	Odious 71
To Oblige 406	Of course 193 52
Obligation 299	To Offend 411, 41
Obsequies 244	414
To Observe 257, 413	Offended 364 [41
Observance 442, 67	To Offer 214, 30
Observance religi-	Offerings 241 24
ous 454	Officer 256
Obstacle 137, 502,	Officious 368
504 अ	Offspring 188, 428
To Obstruct 259	Often 08
374 अ	Oh 1 485, 488 511
To Obtain 222 405	Oil 31 1
413	Only 313
Obtained 105 413	Old 138 38
Obtaining 448 517	Old age 197
Obvious 402	Omen 293

Omitting 510	Opposing 104 at
Omnipotence 498	Opposition 94, 127, 500, 504 at
One 402	Oppression 293
One another 496	Option 511
One s self 178, 522	Opulent 360
Onion 150 at	Or 511
Only 463, 474	Orator 372
To Ooze out 412, 500 at	Order 179
Oozed out 407	To Order 362, 374
Oozing 500 at	Order 248, 249, 265, 266, 434, 465, 491
To Op n 100, 116, 265, 373, 410	Order (religious) 212 at
To Open (wide) 111	Ordinary 402
Opened 146	Ore 141, 436
Opinion 181, 516	Organ of sense 133, 436
Opinion (firm) 477	Origin 13, 178 at, 481
Opportunity 171, 118, 407	Ornament 223, 224 445
To Oppose 107, 293, 504 at	

- Ornament of ear 481
 Ornament for feet &c 221
 Other than 10
 Outside 468 221
 Oven 311
 Over 187
 To Overpower 231, 368 411
 Overpowered 268
 Oviparous 360
 Owl 162 121
 Own 461, 178
 Owner 360
 O wonder 511
 Ox 318
 ———
 I rectified 401
 I ain 107
 To Paint 261
 I ainting 164
 Painting the body 221
 Pair 173, 12, 21
 Palace 131 135
 P alanguin 27
 Palate 215
 Pale 72
 Palm with finger 212
 Palm tree 154 1
 Panel 13
 I ane, yrst 230 1
 Paradise 3
 I aramour 191, 50
 To Pardon 9, 1
 Parents 195
 I arrot 462 165
 Parsimonious 166
 I art 4, 31
 Particle 387

<i>Partisans</i> 480	<i>Pepper</i> 312 अ
<i>Partition</i> 131	<i>Perceived</i> 116
<i>To Pass over</i> 113 अ	<i>Perceptible</i> 400
<i>Passion</i> 61 अ, 507 अ	<i>Perception</i> 498 र
<i>Past</i> 524, 438	<i>To Perceive</i> 68 अ, 216, 357, 408, 414, 416
<i>Patched cloth</i> 507 अ	<i>To Perforate</i> 409
<i>Path</i> 128, 129	<i>Perforator</i> 348
<i>Pathos</i> 89	<i>To Perform</i> 68 अ, 406, 411, 418
<i>Patience</i> 92	<i>To Perfume</i> 221, 419
<i>Patient</i> 370	<i>Perfumed</i> 237
<i>To Pay</i> 363	<i>Perfumes applied</i> <i>to body</i> 212
<i>To Pay regards</i> 357	<i>Perfuming by flow-</i> <i>ers</i> 232
<i>Pay</i> 351	<i>Perfuming the</i> <i>body</i> 231
<i>Peace</i> 262	<i>Perhaps</i> 486, 491, 497, 511
<i>Peace of mind</i> 198	
<i>Peacock</i> 169, 428	
<i>Peacock's cry</i> 170	
<i>Pearl</i> 328	
<i>Peg</i> 346	
<i>Penance</i> 249, 447	
<i>People</i> 420, 428	

Period 48
 To Perish 296 410,
 413
 Perished 293
 Perishing; 298
 Permission 431
 To Permit 111, 119
 Perpetual 39,
 Perplexed 61
 Perseverance 97, 1
 478
 Persevering 306
 Personally 487, 592
 To Perspire 98
 Perspiration 98
 To Persuade 11
 To Persuade 400
 Pervading 48
 Perverse 402
 Perversion 506
 Pestle 310

Phaso of the moon
 41 3
 Phlegm 203 3, 430
 Physician 200
 Pick axe 07
 Picture 49, 414
 Piece 42
 To pierce 218 100
 Pierced 401
 Piercing 498 3
 Piercing vital parts
 403
 Pigeon 161
 Pike 172
 Pike for driving
 cattle 271
 Pillow 231
 Pin 123
 Pining 97
 Pink 73
 Pious 201
 Pith 100

To Pity 100, 401	Pleasure 59, 424 \
Pity 90	To Pledge 414
To Place 405	Pledging one's
To Place in or	word 443
under 105	Plough 307
Place 141	Ploughed 306
Place (in the) 487	Plough-share 307,
Plan 125 अ	429, 165
Planet 46, 181	To Pluck 418
Plant 11	Plundering 501 अ
Plantain 156 उ	Pod 308 अ
Plaster 413	Poet 507 इ
To Play 66, 99,	Poetry 507 इ
351, 115, 173	To Point to 371
Play 99, 173	Point (of arrow
Player { strolling }	&c) 289
336	Point (of needle
To Please 376, 111,	&c) 422
419	Poison 106, 181
Pleased 419	Polar Star 15, 477
Pleasing 381, 118,	Policies of kings
198 अ	262, 263

To Polish 230 अ,	To Pour out 403
261	Poverty 283
Polished 407	Power 447, 477,
Polite 358	483
Politics 77	Powder 232
Pollen 124, 132	Practice 436 अ
Pomegranate 156 अ	Practice (moral) 95
Pond 118	To Praise 82, 360,
Pool 118	417
Poor 379	Praise 80, 150
Portent 293, 435 अ	Praised 417
To Possess 418	To Prattle 115
Possessed (by a de	To Pray 265
mon) 268	Prayed 409
Possibility 492	Prayer 490
Possibly 492, 493,	Precept 498 अ
511	Precept (religious)
Pot 312	250
Potter 322	Preceptor 340,
To Pound 232 501 अ	256 439
Pounding 501 अ	Preocious 107

Precious stone 328	Pretty 381
Preface 79	To Prevail 413
Preferable 459 अ	To Prevent 374 अ
Pregnant woman	Preventing 518
186	Price 322, 426
To Prepare 61, 279	Priest (of family)
Prepared 406 ;	256
To Prescribe 374	Prince 88 अ, 255
Presence (in—of)	Prince (neighbour-
487, 493	ing) 255
To Present 416	Princess 88 अ
Present 267	Prince (tributary)
Present (sacrificial)	255
242 अ	Principle 519
To Preserve 360,	Prisoner 301
411	Privacy 264
To Press 107	Private 466
To Press together	Privately 261
160	Probably 497
To Pretend 371	To Proceed 249, 360
Pretext 199	To Proclaim 85

Proclamation 80	To Pronounce 411,
To Procure 110	418
To Produce 251, 378	Proper 460, 464
Produced 406	Proper (it is) 516
Produced in a di- rection or quarter 35	Properly 516
Production 62	Proporly 439, 444, 451, 463, 478
Profession 303, 440	To Propitiate 413
Proficient 357	Propitiated 411
Profit 323	Propitiation 247, 448
Profitable 450	Propriety 507 &
Prohibiting 518	Prose 507 &
Prohibition 439	To Prosper 170, 409
Prologue 79	Prospering 498 &
Prominent 381, 319	Prosperity, 60, 283, 126, 436, 153
To Promise 414, 116	Prosperous 361
Promise 67, 443, 453, 159	To Protect 360, 106, 114
Promised 116	Protected 414
Prompt 368, 121 &	Protection 498 &

Protection (seeking) 262	Purchaser 322
Protector 257, 432	Pure 313, 383
Proud 380	To Purify 383
Prowess 291 अ, - 482, 483	Purposo 440, 476, 503
Proximity 501 इ	To Pursue 240, 404
Prudent 238, 239	Pasture 202
Public 507 उ	To Push on 271
Public woman 185	To Put 405
Publishing 489	To Put at the head 405
To Pull out 418	To Put on 279, 405
Pangent 69	To Put on clothes 229
To Punish 263, 265	To Put together 374 अ
Punishment 430 अ, 500	—
Punishment of ene- my 291	Quadrangle 136
Pupil 240	Quality 444
Pupil of the eye 216	Qualities of the mind 61 अ
Puppet 347	

Quarrel 82, 239	Raised 10
7 Quarrel 00	Raise 1 up 408
Quarter 31 325	Ram 321
Queen (crowned) 182	7 Ramble for pleasure 418
Question 79	Rampant 1 1
Quick 281	Rink 441
Quickly 28 29 495	Ransom 267
Quicksilver 331	Rap d 28, 29
Quiver 286 418	Rapidly 28 21
—	Rashly 511
1 Race 236 237	Ratan 154
Radiant 223	Rather 481, 514
Raft 113	Ratification 324
Page 229 a	Rattling 37
Rage 50 a	Ravin 102
Raiment (raiment) 228	Raw 405
Rain 38	Ray 41 421, 422, 424, 420 1 0
Run boy 8	461, 482
To Raise 1 8,	Razor 507 a
373	

To Reach 40, 413	To Reconcile 406
Ready 308, 410, 157	Reconciliation 522
Real 84	To Recover 205,
Real (thing) 177	40, 410, 413, 416
Really 519	Recovered 203
To Rear 370	Rectitude 266
Rear (in the) 401	Red 73
To Reason 65	Reddish 73
Reason 61, 433	Reddish black 72
Reasoning 65	Reed 154
To Receive 19, 375	To Reflect 15, 157,
416	413
Receptacle 14	Reflection 65 456
Recital 501	Refuge 432 199
Reciting the Vedas	To Regard 216 414,
241	417
Reciting lowly 252	Region 14, 127
To Recognise 413,	Regret 91
414	Regularity 434
Recollection 97	Regularly 519
To Recommend 417	To Regulate 205

Incense २४१ ४०

Reject १३४

Rejection १५०

To Rejoice ३१६

१८१ ४१०

Rejoiced ४१९

Relation ४७८

Relative १९४

Release ४७७

To Release २२९

Relieve ११३

Religion २५४

To Remain ४११

Remainder ३०७ ३

Remainder ०७ ३

Remedy (अपिल्या)

४८

Remembrance ९७

Remote ४७०

To Repose २२०

३७३

Renowned ३६०

Rents २६६

To Repay ४०६

To Repent ४१९

Requiesce १४ ४०३

Replete ३० ३१

To Reply ४१०

To Report ४१६, ४१७

Report ७७

Report (evil) ४४६

To Repose २९

Reposing २९

To Represent ८८ ३

४०६ ४१३

To Reproach ४१३

To Reprove ४१३

Reproach ८० ८१,

४८५

To Repudiate ३४४,

४१

Repudiated ३७४

Repudiating 505	Resolve 64
To Repulse 216	To Resort to 410
Reputation 80	Resounding 86
To Request 409	Respect 246
To Require 377, 418	Respecting 489
Request 455	Rest 507, 507
Requested 409	To Restore 324, 363
Research 245	To Restrain 259, 363, 500
To Resemble 410, 415	Restrained 409
Resemblance 349	Restraint 498
Resembling 491	Restriction 463
Resentment 95	Result (immediate) 268
Reservoir of water 117, 439	Result (future) 268
Residence (place) 483	Retaliation 295
Residue 507	Retinue 484
To Resign 405	To Retire 376, 404
To Resist 406	To Return 363, 410
To Resolve upon 64	Return (in-) 489
	Returned 521

Revealing 489
 Revered 512, 409 अ
 Reverence 247
 Reverse 506
 To Revile 410
 To Revive 109 265
 To Revolve 410
 Rice 308
 Rice (boiled) 24० अ
 Rich 360
 Riches 283 320
 Ridge of mts 140
 To Ridicule 90
 Right 265 511
 Right (hand side,
 &c) 206
 Rightly 516
 Ring 220
 Rinsing the mouth
 48
 Ripe 401

Ripening 498 अ
 Rise 146, 360,
 368, 393, 400, 410
 from a seat 416
 Rise 62
 Rite 250, 442
 Rivalry 93 291 अ
 River 119, 442
 Road 128, 129, 441
 Road (bad) 129
 Road (good) 130
 To Roam 66, 162
 To Roar 80 293 अ
 To Rob 418
 Robber 344,
 Robbing 345, 501
 501 अ
 Robust 199
 Rock 1 3
 Rogue 577
 To Roll 410

Roof 136	Rumour 77, 446
To Root out 112	To Run 107
Root 436, 481	Rust 436 &
Rope 320	Rustling sound 85
Ropes 272	Rat 270
Rose-coloured 73	—
Rough 398, 489	Sack 311
Round 393, 438	Sacred 251, 383
To Rouse 416	Sacred Science 479
Row 145	Sacrifice 240, 415, 450, 455
To Rub 270 &, 261, 301 &	~a1 350
To Rub gently 257	Sadness 188
Rubbing 501 &	Saffron 272
Rubbing the body with unguents 271	Sage (silent) 253
Ruby 227	Sake 468
Roller 117 &	Salary 351 179
To Role 275	Sale 224
Role 451, 462	Saliva 201 &
Run matter 207 &	Salt 61, 313
	Salutary 211 &

To Salute 5) 115
 Saluted 411
 Sand 43
 Sandal (tree) 231
 Sandal (ointment)
 231
 Sandy desert 43
 Sandy soil 437
 Sap 460
 To Satisfy 311 414
 419
 Sattin 46
 Sauce pan 312 अ
 Savage 342
 To Save 117 अ, 414
 418
 Saw 148
 To Say 117
 Scabard 49
 Scarlet
 To Scatter 113

Scent (exquisite) 70
 School 133 अ
 Science 167
 Scientific work 465
 Sensors 348
 Sordid 401
 Scorpion 160 अ
 To Scratch 1
 Scripture 43
 Scythe 301
 Sea 108, 442
 To Search 60 68 अ
 106 113
 Searched 413
 Searching 504 अ
 Season 3 अ
 Seasoning 312 अ
 Seat 2 159
 Seat (raised) 136
 Secret 406 11
 Secretly 61 410

Sesimium 308	Sharpened 407
Set 116 521	7 Shave 244, 331
1 Set free 279	Shaving 232
To Set on fire 419	Sneak 310
To Set out 222, 404	Sheath 479
1 Settle 406	Shed 133
Settle 1 477	Sheep 331
Several 437	Shell 116 507 ₹
Severe 398	Shelter 498 अ
To Sew 410	Sheltered 414
Sewing 198 अ	Shepherd 336
Sewn 410	Shield 288
Shadow 436	7 Shine 43 50,
7 Shake 101, 404	254 419, 473
Shaken 404	Ship 113
Shaking 101 397,	Shivering 101
476, 438 अ 498 ₹	Shoe 317
Allow 114	Shoemaker 333
Shame 93	Shoot 149
Share 331	Shoot (new) 475
Sharp 1, 4 1 अ	Shop 131

Shore 112	Signification 489
Shoulder 210	Silence 248
Shouting 86	Silent 373
To Show 50, 160, 374 377	Silently 493, 513
To show one's sa- tisfaction 59	Silken 227
Shower 39	Silver 330
To Shrink 369	Silver-smith 334
Shrub 149	Similar 350
To Shoot 146, 405	Similarity 491, 514
Shy 369	Sin 58
Sick 203, 407	Since 489, 497, 510
Sidelong (look) 217	Sincere 81, 358
Sieve 310	Sinful 485
To Sigh 265	Sinful action 135
Sight 216, 217	Singing 86
Sign 458	Single 402
Sign (of the zodiac) 476 &	To sink down 413
Signs 429	To Sip 109, 248
	Sister 189, 193, 197
	Sister (of husband) 189

I Sit 411 413	Slo n 134
I Sit down २68	Slothful ५61
To Sit down on 411	Slough 106
To Sit near 411	Slow 281
Skeleton 20५	Slowly ५२1
Skilful 3०६	Small 38७
Skin 203 अ	To Smear 408
Skin of deer 2०२	Smeared 408
Skirts 1२8	To Smell 408
Skull 20७	Smell 68 अ
Sly ३२ ३३ 4०७	Smelt 408
To Slander 40	To Smile ३०१
Slandere 419 अ	Smoky 42
Slanting 496 513	Smooth 311 ३०६
To Sleep ३०१ ३२	Snake 101 411 अ
Sleep 100	4६१ 4०
Sleepiness 46५ अ	Snake-catcher 10६
Sleepy १०० 11	Snake-slay 10
Sleepy 3०	424
Slo der २8७	Snare 34५
Slippers 34	Snow 44

So 492, 510	Soul 501, 476, 478
Soft 366, 399	Soul 61 अ
Soiled 383	To Sound 85, 415
Soldier 278	Sound 85, 68 अ
Soldier (veteran)	Sound (low and
283	indistinct) 87
Solely 463 474 c	Sour 69
To Solicit 379	Source 478 अ
So many 489	South 34
Some what 485, 514	Sovereign 255
So much 489	To Sow 244
Son (legitimate) 188	Space (included) 35
Son 187, 195	To Span 279
Son in law 192	Span 212
Soon 509	Spare 518
To Soothe 263	Spark 22
Sorrow 94	Sparrow 163
Sorrow (sentiment	Sparse 391
of) 89	To Speak 405, 415
Sort 459, 466	To Speak in a low
Sort (of this) 492	voice 252
Sot 366	

Strength 160, 471
483,

To Stretch 404

Strike 271, 374 ४
418 १

Striking 198 ३

String 316

—of a late 86 ३

Strong 199, 283 १

Strongly 509

Student 240 १

Student (religious)
242 ३, 250 ०

To Study 360 363

Studying 506 १ १

Stumbling 100

Stupid 340

Subduing 263 १

Subject 454, 489 १

Subjection 440 १

Subjects 428 १

Subject to 363

Submarine fire 23३

To Submit 393

To Subsist 109, 410

Subordinate 388

Subsequently 523

Substance 444 १

Subtle 376

To Succeed 410

Success 294 १

Succession of each
or several 489

Such 489

To Suck 196 ३

Suddenly 514

To Suffer 92, 95

—pain &c 409 ३,
419 १ ० १

Suffering from 376

Sufficiency 494

Suffrage 217, 494

Sugar 313
 Sugar (unrefined)
     430 a
 Sugarcane 156 a
 To Suggest 377
 Suggestion 429
 Suit 500
 To Sum up 410
 Summary 77
 Summer 57
 Summit 140
 Summoning 78
 Sun 46 a to 47^a,
     423, 426 444 461
 Superfluous 48^m
 Superfluous 396
 Superior 469
 Superiority 430
 Supplying 512
 To Support 233
 Supporting 437

To Suppose 65
 Supposing 490
 Supreme 440 470
 Surely 474, 486, /
     491
 Surge 111
 To Surpass 360,
     371, 383 406
 Surprise 91
 Surprised 369ⁱ
 To Surround 61,
     279 403, 406
     504 a
 Surrounded 406
 To Survive 109
 To Suspect 357
 Suspecting 451 a
 To Swallow 103
 Swallowed 418
 Swan 166
 Sweat 98

To Sweat 38
 To Sweep 200 अ
 Sweepings 138
 Sweet 63
 Sweet meat (a kind
 of) 314
 Swerve 404 412
 Swift 28, 29, 281
 Swiftly 28, 29
 Swiftness 28
 Swoon 291
 Sword 287
 Sword (of Vishnu)
 12 अ
 Sympathy 90

Table land 140
 Taciturn 373
 Taciturnity 248
 Tail 274
 Tail (of peacock)
 70, 448

Tailor 33
 To Take away, 300
 To Take away 118
 To Take back 418
 To Take courage
 260
 To Take heart 260
 To Take out 418
 To Take place 410
 413
 To Take refuge 368
 To Take rest 29
 Take away 501
 Taking rest 29
 Talk 81
 Talkative 372
 Tall 399
 To Tame 409
 Tame 176
 Tame wind 16 अ
 Tank 117, 242 अ

- Theft 345
 Then 490, 525
 Therefore 510
 They say 497
 Thick 366, 391
 Thief 344
 Thigh 207, 420
 Thin 391
 Thing 439, 441
 To Think 97, 413,
     414, 416
 Thinking 492
 Thirst 316
 Thorn 422
 Thoughtless 364
 Thread 346
 Thread (sacred)
     252
 Threat 81
 Threshed 308 æ
 Threshold 135
 To Thrive 409
 Thriving 370, 498 æ
 Throat 212
 Throbbing 498 æ
 Throughout 517
 To Throw 405, 418
 To Throw up 403
 Throwing 498 æ
 Thrown 405
 Thumb 211
 To Thunder 293 æ
 Thunder-bolt 20,
     425
 Thus 489, 492
 Tidings 77, 435 æ
 To Tie 279, 404
 Tiger 157, 421
 Tilled 306
 Time 52, 453, 458,
     468, 473
 Time (proper) 454

Time (musical) 88 31	To Torment 107,
Timid 369	409 31, 419
Tin 331	Tortoise 116
Tinkling 87	Tossed up and
Tip (of elephant's	down 397
trunk) 467	Touch 68 31
Fire 276	To Touch 220 31,
Title 77, 78, 429	261, 403
157	Touching 792
To 489	Touching to the
To dry 523	quick 103
Toe 211	Touch stone 347
Together with 511	Towards 489
Token 458	Town 130
Told 117	Town gate 177
Toll 267	To Trace out 113
Tomorrow 523 524	Trade 303
Tongue 215	Trader 322
Tooth 215, 428	Tradition 71
Top 140, 467	Traditional 498 31
Top (of trees) 148	Transcendental 400

To Transgress ३७
 Transgressing ४८
 Transgression ४७
 ५०८
 Trap ३१ १७
 To Travel १३७ २४७
 Traveller २६७
 Travelling २४७
 Treacle ४३० अ
 Treasure २८ ३२८
 ४७
 Treatise १८७
 Tree १४ १४७ १७७
 १७
 Tremble १०
 ३७७ १०१ ०१
 Trembling १०१ ३७
 ४६१ १८ १७९ अ
 Trench ११
 To Tre pass ४११
 Trial of १ ने ३२७

Tribute २०८
 Trick ४७ अ, ४७७
 Trickling ४७९ अ
 Trifling ४८७
 Trituration ११ अ
 Triumph २७४
 Triumphant २८७
 Troop १७४ १७७
 Troubled ४०७ अ ११७
 True ९७ ८१ १३८
 Truly १७
 Trunk (headdress)
 ३००
 Trunk (of tree)
 १४८ १३० अ
 Trunk (elephant)
 ४६
 Trust
 Trust २७७ १७ अ
 Trusty ८८
 Truth १७

To Unite 362, 368,
375, 416

Union 507, 425 अ

Unmarried man 250

Unmeaning speech
81

Unnatural 420 अ

Unrestrained 362,
374 अ

Unripe 405

Unstable 397

Unsteady 397

Untie 279

Untrue 519

Uplifted 407

Upper 469

Upright 39 ,

Upto 480

Urine 205

Usage 436 अ

Usury 404

Useless 383 402

Uselessly 510

Usual (15) 29, 30

To Utter 405, 411,
418

Vacant 383

Vain 402

Vainly 510

Valley 142

Value 322, 426

To Value 414

To Vanish 298

Vanity 92, 93

Vapour 449

To Variegate 74

Variegated 74

Variety 442, 489

Various 406 अ, 497

Vast 386

Vedas 76

Vegetable ૩૧૨ અ,	Vigilance ૫૦૧ અ
૩૮૦	Vigilant ૩૭૧
Vehicle ૨૭૬, ૪૬૪	Vigour ૪૭૮
Vell ૨૨૮	Village ૧૩૭
Vein ૨૦૩ અ	Vine ૧૫૫
Vendor of spirits	Violating ૪૮૭
૩૩૫	Violation ૪૫૩, ૫૦૬
Venerable ૩૫૭, ૪૩૮	Violation of order
Vengeance ૨૯૫	૨૪૯
Venus ૪૬, ૪૬ અ	Violence ૨૯૩
Verse ૪૨૦, ૪૩૮, ૪૮૩,	Violence (by-) ૫૧૬
૫૦૭ ર, ૫૧૨	Virtue ૬૧ અ, ૪૫૧
Vered ૩૫૭	Virtuous ૪૩૮
Very ૩૦, ૩૧. ૫૦૯	Vishnu ૯ અ-આ રૂ
Very (the-) ૪૮૭	Visible ૪૮૭, ૪૯૬
Vessel ૩૧૨, ૪૬૪	To Visit ૪૧૬
Vex ૪૦૯ અ, ૪૧૯	Villains ૪૭૮
Vice ૪૪૬	Vital part ૪૬૦,
Victim ૨૬૭	૫૦૭ ર
Victorious ૨૮૨	Vocative (case &c)
Victory ૨૯૪	૫૧૩

White 71	Will 64
Whole 390, 463, 474 490	Wily 378
Why ? 491 493	To Win 294
Wick (of a lamp) 478 ₹	Wind 24 25, 435 461
Wicked 377, 378 122, 472 485 493	Wind (violent) 26
Wickedness 501 अ	Windlass 34८
Wide 406 अ	Window 134 474
Widow 184	Wine 352, 507 ₹
Widow remarried 183 अ	Wing 172, 464
Width 229	To Wink 146
Wife 181 196, 413 449, 464 484	Winnowed 308 अ
Wife (of husband's brother) 190	Winnowing basket 310
Wild (animal) 4२2	Winter 56
Wilderness 129 143	To Wipe away 230 अ
	Wisdom 64
	Wise 238 2५9, 438
	Wish 95 96 140
	To Wish 96 26८, 417

To Yawn 100	Yoke 276, 425 अ,
Yawning 100	Young 173 197
Year 57	Younger 198
Year (current) 525	Young (woman) 183
Year (last) 525	Youth 196
Yellow 72	— —
Yellowish white 72	Zeal 97
Yes 490	Zenana 135
Yesterday 513 524	Zigzag 394
To Yield 317	Zone 226

